UNIVERSITY OF ALBERTA LIBRARY
0 0003 9351 838

КАЛЄНДАР

Канадійського Українця

1923

ІЛЮСТРОВАНИЙ

КАЛЄНДАР

Канадійського Українця

Вирзеш ми очи і душу ми вирвеш, а не возьмеш милости і віри не возьмеш, бо руське ми серце і віра руська.

Маркіян Шашкевич.

ЦІНА 50 ЦЕНТІВ

НА РІК ЗВИЧАЙНИЙ

1923

З ДРУКАРНІ КАНАДІЙСЬКОГО УКРАЇНЦЯ
590 Прічард Евню Вінніпеґ, Манітоба.

ЇХ ПРЕОСВЯЩЕНСТВО КИР НИКИТА

Епископ Канадійських Українців

Церковний Календар

I. ЦЕРКОВНА ЛІТОПИСЬ.

Рік 1923 є роком звичайним і числить 365 днів.

Сего року числимо від: —

Смерти Ісуса Христа 1890
Смерти св. Петра, Першого Папи 1857
Схизми, то є поділу Церкви на Східню і Західню (1054) 869
Берестейської злуки з Римом (1563 року) 360
Заведення Григоріянського Календаря 341
Уродження Папи Пія XI. (12. жовтня 1858 року) 65
Вступлення на Престіл Апостольський Папи Пія XI. (6. лютого 1922) 1
Вступлення на престіл Й. Вел. Короля Ґеорґія (6. мая 1910) 13
Початку Великої Війни 9
Приїзду нашого Преосвященого Епископа Кир Никити до Канади ..11

II. ПАСХАЛІЯ.

(Дати після нового стилю)

Ключ граничний до **Н.** митаревої **Л.** відтак **Д.** В руці літо або буква недільна до 1. марта **Е** а відтак *S* (зело).

Рождество Христове в нед. 7. січня.

Мясниць від Різдва до Н. мясопустної 5 тижнів і 1 день.

Н. митарева 28. січня (десята перед Пасхою).

Н. мясопусна (пущеннє) 11. лютого.

Н. сиропустна 18. лютого.

Благовіщеннє в Велику Суботу 7-го цвітня.

Пасха-Великдень 8. цвітня, тиждень по Латинських

Н. Всіх Святих, пущеннє Петрівки 3. червня, Петрівки 5 тижнів і 3 дні.

III. ПОСТИ.

Навечеріє Богоявлення в четвер 18. січня.

Великий Піст від 19. лютого до 7-го цвітня.

Петрівка 5 тижнів і 3 дні. Від понеділка по Н. Всіх Святих 4. червня до 11. липня.

Спасівка, піст до Успення П. Д. від 14. до 27. серпня.

В день усікновенія Глави Івана Предтечи 11. вересня.

В день Воздвиження Чесного Креста, 27. вересня.

Филипівка піст перед Різдвом від 28. падолиста до 6. січня.

Середи і пятниці крім загальниць.

Замітка: —

Давний звичай нашого посту є такий, що в піст не вільно їсти мяса ні набілу. Але, що нині люде слабші, як давно, то хто не може, не має як, або не хоче постити по давньому, може за позволеннєм св. Отця постити так: — 1. Великий Піст, піст перед Різдвом (Филипівку), Петрівку і Спасівку належить заховати піст кождого понеділка, середи і пятниці, в котрі то дни позволяється на набіл. В инші чотири дні: Второк, четвер, суботу і неділю розрішається на їдженнє мяса, тільки так, щоби в ті дні надоложити піст відмовленнєм пять Отче наш і пять Богородице Діво (священики "Помилуй мя Боже") і то перед обідом і перед вечерою. Таксамо в сирнім тижні.

Їсти мясо в пістні дні можуть ті, що без великої шкоди не можуть стриматися від мяса. До таких зачисляють: 1) бідні, котрі їдять то, що другі да-

ють. Хто не має масла, може смарувати страви смальцем;

2) Хорі, особливо хорі на жолудок, що заживають медицини, жінки вагітні й годуючі діти грудьми, коли самі є ослаблені і потребують мяса; 3) Дуже тяжко працюючі, як по зелізних фабриках і майнах; 4) Ті, що не можуть дістати пісних страв, або ті пісні страви є дуже нездалі, або за дорогі.

Однак в перший тиждень Великого Посту і Страстний Тиждень зовсім не вільно їсти мяса, а набіл позволений є ві второк, четзер і суботу, а в понеділок, середу і пятницю без набілу. Всі инші дні, отже й середи і пятниці вільно їсти з набілом. Після практики в Канаді і після 33 артикулу декрету диспенсується від мяса у всі понеділки постні крім першого і послідного тижня Великого Посту і всї середи поза постами за відмозленнєм 5 Отче наш і 5 Богородице Діво. В часі постів належить уникати гріхів і уподобань, а побільшити добрі діла любови, милосердя і побожности, після слів св. Василія Великого: "Не їш мяса, а тимчасом пожираєш свого брата".

IV. ЗАГАЛЬНИЦІ.

Вільно їсти мясо в середу і пятницю.

Від Різдва до Богоявлення крім щедрого вечера.

Межи Н. Митаревою і Н. Блудного Сина 28. січня до 4. лютого.

Світлий Тиждень до Н. Томиної, 9. до 15. цвітня.

Від Зелених Свят до Н. Всіх Святих 27. мая до 3. черзня.

V. ЧАСИ ЗАКАЗАНІ І ОСВЯЧЕНІ.

Весілля і забави з музикою є заказані:

У всі середи і пятниці.

У Филипівку від 28. листопада до 19. січня.

Від понеділка сиропустного до Н. Томиної від 12. лютого до 15. цвітня.

В Петрівку 4. червня до 11. липня.
В Спасівку від 14. до 27. серпня.
В день Главосіки Й. К. 11. вересня.

В день Воздвиження Чесного Креста 27. вересня.

VI. ЗАДУШНІ СУБОТИ.

Перед Н. Мясоп., 10. лютого.
Перед Н. 2. поста, 3. марта.
Перед Н. 3. поста, 10. марта.
Перед Н. 4. поста, 17. марта.
Перед Сош. св. Духа, 26. мая.

Публичні Свята в Канаді

В цілій Канаді святкується такі свята (голідейс): — День Нового Року, Богоявленнє, Попелець, Велику Пятницю, Великодний Понеділок, Вознесеннє Господне, Вікторія Дей (24. мая), Уродини короля (4. червня, або котрий буде проголошений), Домініон Дей, (1. липня), Лейбор Дей (перший понеділок у вересни), День Подяки (Армістайс Дей — 11. листопада, або в найблизший понеділок) і День Різдва Христового.

Історичний Калєндар

Всемірна Літопись.

Від сотворення світа 7431
" Потопу світа 4216
" Різдза Ісуса Христа 1923
" Заведення Магометанської релігії (622 по Христі) 1231
" винайдення стрільного пороpоху (1300) 623
" винайдення штуки друкарської (1446) 482
" відкриття Америки (1492) .. 431
" реформації Лютра (1517) .. 406
" привезення бараболь до Евр. 274
" винайдення парової машини (1705) 218
" построєння першої залізниці 93
" винайдення телеґрафу (1837) 86
" винайдення фотоґрафії 85
" винайдення машини до шиття 77
" винайдення телєфону (1876).. 46

Літопись Українська.

Від заснования української держави (862) 1061
" введення славянської азбуки св. Кирилом і Методієм, 862 р. . .1061
" переводу св. Письма на славянський язик св. Кирилом і Методієм, 862—885 1038
" хрещення князя Володимира і України, 988 року 935
" списання українського права в книзі "Руська Правда" за князя Ярослава Мудрого, 1020 р. . . 903
" смерти князя Ярослава Мудрого і поділу Руси на удільні князівства, 1054 року 859
" заснования князівства галицького Володимиром, ...782
" першого нападу Татарів на Україну і битви над Калкою .. 699
" заложення міста Львова князем Данилом, (1255) 668
" прилучення українських земель до Литви (1319) 604
" завойовання галицького князівства королем польським Казимиром Великим 583
" злучення Ягайлом литовської України з Польщею (1386) 537
" напечатання першої церковної книжки "Часослов" в Кракові 432
" вибору Остапа Дашкевича на першого отамана козаків 410
" заснования українського епископства у Львові 379

Від заснования першої української друкарні у Львові, (1573) 350
" першого видруковання цілого св. Письма в Острозі (1581) .. 342
" початку козацьких воєн проти Польщі (1593 року) 330
" початку церковної унії на Україні 327
" козацької війни за Богдана Хмельницького проти Польщі 275
" доброзільного прилучення України до Росії (1654) за Богдана Хмельницького 269
" повстання гетьмана Виговського проти Росії (1659) 264
" повстання гетьмана Дорошенка проти Росії (1668) 255
" повстання Івана Мазепи проти Росії (1708 року) 215
" знесення гетьманства царицею Катериною II. (1764 року) 159
" прилучення Галичини до Австрії, а Білої Руси до Росії (1772) . .151
" зруйновання Січи Запорожської Катериною II. (1775 року) 148
" знесення кріпацтва в Австрії цісарем Йосифом II. (1782) 141
" заведення кріпацтва на Україні (1783—1793 років) 142
" заснования цісаром Йосифом II. університету у Львові (1784) 139
" часу як появилася перша книжка на народній мові ("Енеїда' Івана Котляревського) на Україні (1798 року) 125
" привернення галицької митрополії у Львові (1807 року) 116
" часу, як появилася перша книжка на народній мові "Русалка Дністрова" Маркіяна Шашкевича) в Галичині (1837) 86
" знесення панщини в Галичині (дня 3-го мая 1848) 75
" появлення першої української часописі "Зоря" у Львові 75

Від заложення Народного Дому у Львові (1851 року) 72
" смерти Тараса Шевченка, 26. лютого, 10. марта н. ст. (1861) .. 62
" знесення кріпацтва в Росії 62
" надання конституції і утворення сойму в Галичині (1861) .. 62
" заложення українського театру в Галичині (1864 р.) 59

Від заснования Товариства "Просвіта" у Львові (1869) 53
" появлення царського указу забороняючого розвій української мови на Україні (1876) .. 47
" першого українського народного віча у Львові (1880) 43
" заснования українського Товариства Педаґоґічного (1889) 34
" заснования політичного товариства "Народня Рада" (1886) .. 37
" проголошення Вільної і Независимої Української Народної Републики, 7. і 20. падолиста, 1917 року в Києві 6
" упадку австрійської монархії .. 5
" проголошення Галицької (Західно-Української) Републики .. 5
" здобуття Українцями Львова і українсько - польської війни .. 5

ПОЯСНЕННЯ ЗНАЧКІВ І СКОРОЧЕНЬ В СІМ КАЛЄНДАРИ

В сім Калєндари урочисті свята зазначені товстим друком. Сі свята приказує Церков святкувати і стриматися від робіт, а вислухати Служби Божої і науки духовної. До них належать також всі неділі.

Свята церковні зазначені курсивою (похилим друком). В день такого свята вільно робити.

✠ Знак празника св. полиєлейного або, як се звуть, свята церковного. В день такого святого з хрестиком вільно робити. Вони мають велику вечірню і утреню і співане славословіє велике.

Прочі менші свята без значків в Калєндарі є ріжних кляс після того, що мають в книгах на відправи більшого, чи меншого виду.

Букви перед іменем святого означають:

Пр. — пророка; Ап. — Апостола; П. або Прп. — преподобний або преподобна (монахи); М. — Мученик; Аєп. або Архп. — Архієпископ; СМ. або Сщм. — священомученик; ВМ. —великомученик; Ісп. — ісповідник; Ев.— евангелист; Д. — Діва.

Неділі діляться на три кляси: — **октоїхові, тріодні і минейні.**

1. Октоїхових є 32 найбільше, а 27 найменше, після того, чи Великдень приходить скорше чи пізнійше, має коло себе 10 неділь перед, а 8 по, разом 18, а рядових октоїхових є 32, разом 50. А що рік має 52 тижні, то в рахубу входять неділі минейні коло Різдва і Богоявлення, перед і по празниках Н. 20. по Сошествію значить: 20-та неділя по Зелених Святах. Н. по Прсвщ. значить: Неділя по Просвіщенню або Богоявленню.

На відправи подається що і як брати: Нпр.: гл. 6. утр. 5, Ев. то є глас.— Гласів є вісім. Гл. 6. Літ. Мр. 50. То значить так: гл. означає, що на неділю і цілий тиждень по неділі береться з книги, що зоветься Октоїх (осьмогласник) то, що там подане на всі дні і співається кождий відповідним голосом. Коли переспівається всі гласи, повторяється їх знова від першого до осьмого. — Ев. утр. значить: евангеліє на утрені в неділі. Їх є дібраних 11. Повторяється їх як скінчаться. На свята є евангелія утренні осібні. — Ев. Літ. Мр. 50, значить: Евангеліє літурґічне (літурґія се Служба Божа) береться з евангелиста Марка зачало 50. Евангелистів є чотири: — Мт. — Маттей; Мр. — Марко; Лу. — Лука; і Йо. — Йоан. Кожде є поділене на глави, а до відправ береться зачала, то є уступи з означеннєм, де зачинається, а де кінчиться. Тих зачал т. зн. відділених уступів є у Матея 115; у Марка — 71; у Луки — 114; у Йоана — 67.

Астрономічний Калєндар

Рік 1923 є роком звичайним, т. зн. числить 365 днів. Зачинається 1 січня о півночи.

Весна зачинаєтся 21-го марта рано о годині 5.26. Тоді є ніч рівна з днем Се є зрівнаннє весняне.

Літо зачинаєтся 22-го червня рано, о годині 1-ій. Тоді є день найдовший. Се є літний сонічний зворот.

Осінь зачинаєтся 23-го вересня вечером, о годині 3.46. Тоді є знов ніч рівна з днем. Се є зрівнаннє осінне.

Зима зачинаєтся 22-го грудня перед полуднем, о годині 10.42. Тоді є ніч найдовша. Се є зимовий сонічний зворот.

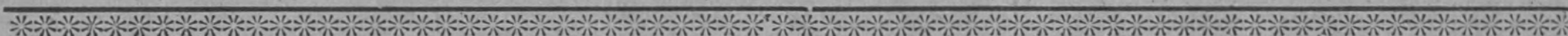

Затьміння в 1923 Році

В 1923. році буде чотири затьміння: два сонця і два місяця.

1. Третого марта о год. 3.57 рано буде частинне затьміннє місяця видне у Ґрініч. Дві пяті будуть затемнені.

2. Сімнайцятого марта о годині 12.24 по пол. буде перстенне затьміннє сонця. Невидиме тут.

3. Двайцять шестого серпня о годині 11.08 рано буде частинне затьміннє місяця. Видне на Тихім Океані, в Австралії й Америці.

4. Десятого вересня о годині 11.12 попол. буде цілковите затьміннє сонця видне коло Сан Франціско.

ЦЕРКОВНА ГІЄРАРХІЯ

Святійший Отець Папа Римський Пій XI.

Роджений в околиці Медіоляну 12 жовтня 1858 року. Його родинне імя Ахіллє Ратті. В Медіоляні скінчив свої студії. Висвячений 1879 р. Відтак через 25 літ працював в амврозіянській бібльотеці в Медіоляні; 1912 р. став її віцепрефектом; 1916 р. префектом. В 1918 році в цвітни був іменований апостольським візитатором для країв, що входили в склад бувшої Росії. В 1919 році (від 10. вересня) стає апостольським нунцієм у Варшаві. В 1921 р. 4. цвітня іменований медіолянським архи епископом. Дня 16. червня 1921 р. став кардиналом. Дня 6. лютого 1922 р. ви браний Папою завдяки своїм незвичай ним дипльоматичним здібностям. Його вибір на Папу вказує на се, що в Римі під теперішню пору числяться з можливістю навернення Росії і України до католицької Церкзи, і тому вибрали на Петровий Престіл чоловіка, що знає краї, народи і відносини, що остались по давній російській імперії.

Папа Пій XI. обняв правліннє лодкою св. Петра по покійнім Папі Венедиктови XV., котрий помер в неділю 22. січня 1922 р. в 68 році життя, по сімлітній управі Вселенською Церквою, і в котрого особі український нарід стратив свого великого Добродія і Защитника перед Поляками. Покійний Папа Венедикт XV. написав до нашого Митрополита пропамятний лист (24. лютого 1921), в котрім картає Поляків за "збещещеннє св. Тайн безсовісними фанатиками", за "нищеннє церков, паленнє супокійних сіл, виставленнє св. риз на посміховище". Папа Венедикт помагав Українцям і матеріяльно: вислав до Галичини осібного делеґата з кільканайцятьма паками одіння і грошевою допомогою, о. Івана Дженоккого, але Поляки не допустили папського посла до Галичини. Крім того покійний Папа заложив семинар для українських питомців у Римі. Папа Венедикт XV. відносився з великою любовою до українського народу і тому добра памятъ про Него жити буде в українськім народі по вічні часи.

Його Е. Вспрсвщ. Пієтро ді Марія, Ап. Делеґат Канади і Н. Ф.

Уроджений в Молітерно, Італія, 3. серпня 1865 р. Священиком став 23. мая, 1891 р. урядник в Конґреґації Пропаґанди 1893 року і віцеректор Колеґії Пропаґанди. 1901 року став ректором чеської колеґії в Римі. Тайним Камерієром став 15. листопада 1904, а 30. грудня 1906 року висвячений на епископа Катанцари в Калябрії.

11. червня 1918 року іменований архієпископом Іконіюм і делеґатом Апостольської Столиці в Канаді.

Прсвщ. Епископ Канадійських Українців, Кир Никита Будка.

Уроджений в Добромірці, повіту збаражського, в Галичині, 7. вересня, 1877 року. По сільській школі ходив до ґімназії в Тернополі, де 1897 року здав матуру. По матурі був студентом прав чотири роки і учив приватно. В 1891 році служив при війську у Відни, почім вступив на богословіє в Інсбруку і Відни, по чім був префектом наук в львівським духовнім семинари, совітником і референтом суду супружого і справ еміґраційних у львівській митрополичій консисторії. 13. жовтня 1912 року поставлений Експ. Митрополитом на Епископа Канадійських Українців. До Канади приїхав в падолисті 1912. року.

Адреса: 511 Домініон Стріт,
Вінніпеґ, Ман.

Владики української греко-католицької Церкви.

1. Вспрсщ. Митрополит Андрей Шептицький.
2. Прсвщ. Епископ Никита Будка.
3. Прсвщ. Епископ Перемиський — В. Коциловський.
4. Прсвщ. Епископ Станиславівський — Др. Григорій Хомишин.
5. Прсвщ. Епископ Галду-дорський, — С. Міклошій (гр. кат. мад.);
6. Прсвщ. Епископ Мункачівський— А. Папп.
7. Прсвщ. Епископ Крижовацький— Др. Няради.
8. Прсвщ. Епископ Холмський — Др. О. Боцян.
9. Епископство Американських Українців ще не обсаджене.

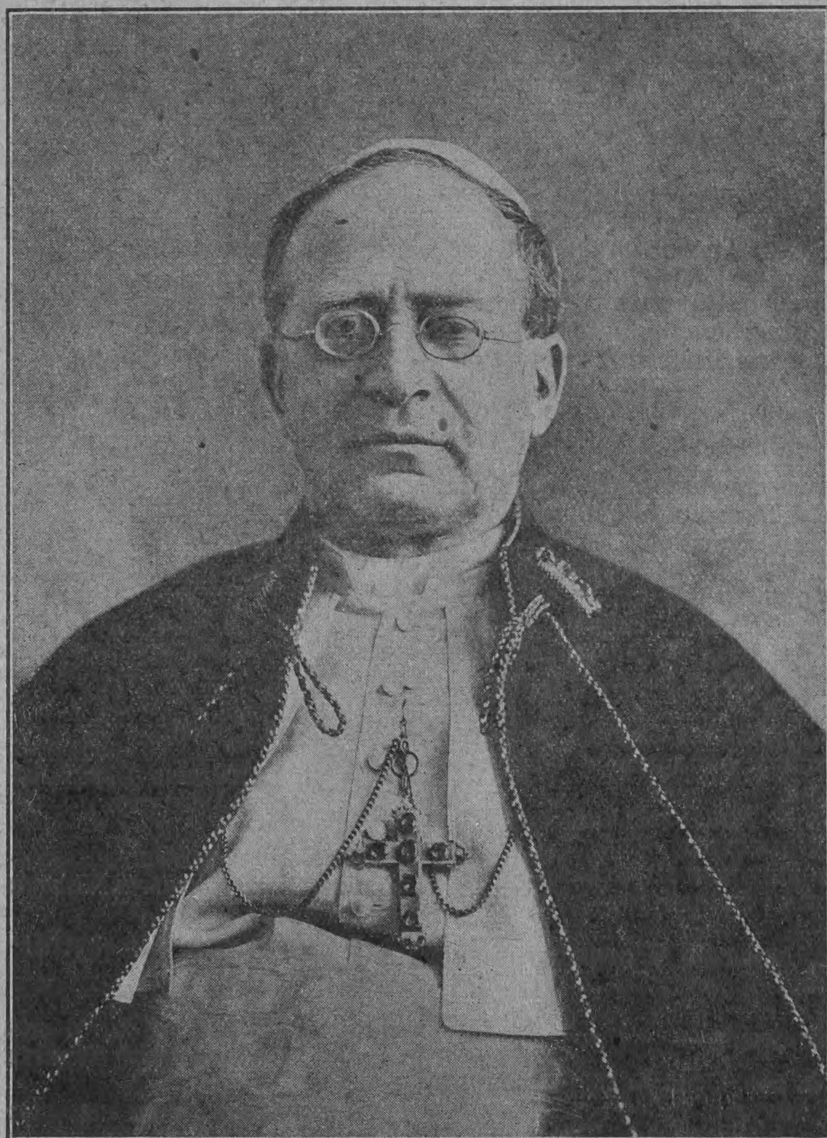

СВЯТІЙШИЙ ОТЕЦЬ ПІЙ XI.

УКРАЇНСЬКА ГРЕКО - КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКОВ В КАНАДІ.

Епископ Епархії: — Преосвященний Кир Никита Будка.

Канцлер. — Впрепод. о. сов. Петро Олексів;

Секретар: — Всеч. о. Михайло Григорійчук, — 511 Домініон Ст.

Модератор Митрополичої Бурси: — Всеч. о. Іван Колцун, Ст. Боніфас.

ДУХОВЕНСТВО.

У Вінніпеґу: — Епископська парохія св. Володимира і Ольги: Впрепод. о. сов. Михайло Оленьчук, вікарий ґенеральний, — 115 МкҐреґор стр.

Парохія св. о. Николая: Впрепод. о. ігумен Атаназій Филипів ЧСВВ., парох Впрепод. о. сов. Епіфаній Теодорович, 612 Фльора Аве.

В Манітобі: —

Всч. о. Евген Андрохович, місіонар для підвінніпеґських околиць, 664 Алверстон Ст., Вінніпеґ.

Впрп. о. настоятель Л. Боский, ЧСС. парох в Комарно; Преп. о. Альберт Дельфордж, о. Осип Ґекір. — 2 Брати.

Всч. о. Атаназій Крайківський, Давфін, Сифтон і Етельберт. — Осідок в Сифтоні, Ман.

Всеч. о. Михайло Пелех, місіонар, Стюартбурн і околиця. — Осідок в Стюартбурн.

Всеч. о. К. Роздольський, парох в Брендоні і околиці.

Всеч. о. Николай Шумський, — Дав фін, Сифтон і Етельберт. — Осідок в Сифтоні.

Всеч. о. Атаназій Черепаняк, парох в Кукс Крік і околици.

В Саскачевані: —

Впреп. о. сов. Осип Бала, настоятель і парох в Айтуні;

Впреп. о. візитатор А. Делярий, парох в Йорктоні;

Впреп. о. Іван Бала, о. Стефан Бахталовський, о. П. Ван Гот, о. Г. Желич, о. Ван Бізен.

Впрепод. о. сов. Роман Крупа, парох Канора—Арран, — осідок Канора.

Всеч. о. Петро Каменецький, парох Гаффорд і околиці.

Всеч. о. Петро Пасічник, парох Саскатун і околиці.

Всеч. о. Осип Филима, парох Альвени і околиці.

В Альберті: —

Впреп. о. Созонт Дидик ЧСВВ., провінціял;

Впреп. о. ігумен Н. Крижановський, парох Мундер, Преп. о. С. Боднар.

Впреп. о. Матей Гура ЧСВВ., ігумен Едмонтону, Преп. о. Василь Ладика— 9648—108 Аве., Едмонтон, Альта.

Всеч. о. Аполінарій Калужняцький, парох Летбрідж і околиці.

Преп. о. Пилип Ру, місіонар в околиці Ельдорена.

В Онтеріо: —

Всеч. о. Нестор Дрогомирецький, парох Гамільтону і околиці;

Всеч. о. Василь Ґіґейчук, парох Оттави;

Всеч. о. Михайло Ірха, парох Форт Віліям і Вест Форту.

Всеч. о. Андрей Сарматюк, парох Торонта.

В Квебеку: —

Всесвітл. о. сов. Др. Амврозій Редкевич, парох Монтреалю, — 664 Ібервіл стр.

В Новій Скотії: —

Всеч. о. Еміліян Красіцький, парох в Сидней, 32 Вест стр.

В семинари в Монтреали: — п. Антін Луговий, п. Михайло Ковтуцький і п. Іван Головка.

В семинари в Едмонтоні: — п. М. Бартман.

Бурси і Школи під проводом Сестер Непорочного Зачаття.

У Вінніпеґу (лиш школа); Мундер, Едмонтон, Сифтон, Йорктон, Айтуна. Понад 500 дітей користає з приміщення у них. Всіх сестер є разом 74.

Зіставленнє:

Епископ	1
Світських священиків	20
Монахів	16
Парохій і місій	220
Школа парохіяльна	1
Бурс, шкіл, сиротинців	7
Українців гр. кат., около	250,000

1923 Січень -- January 31 днів

нс.	сс.	дні	СВЯТА ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКІ
1	19	П	**Грудень, 1922.** М. Боніфатія
2	20	В	Ігнатія Богон. *ПрПр. Рожд.*
3	21	С	М. Юліянії
4	22	Ч	ВМ. Анастазії
5	23	П	ММ. десяти в Криті
6	24	С	Евген. *Навечеріє Рожд.*
7	**25**	**Н**	**Рождество Христове**
8	**26**	**П**	**Собор Пр. Богор. св. Йосифа**
9	**27**	**В**	**Првомуч. Архдіяк. Стефана**
10	28	С	ММ. 2000 спален. в Ніком.
11	29	Ч	ММ. 14,000 дітий
12	30	П	М. Анизії і П. Зотіка
13	31	С	Мелянії. *С. по Р. і перед Пр.*
14	**1**	**Н**	**Обр. Г. Вас. В. Н. пред Пр. НР.**
15	2	П	*Предпр. Просвщ.* Сильвестра
16	3	В	Прор. Малахія і М. Гордія
17	4	С	Собор 70 Апп. П. Теоктіста
18	5	Ч	ММ. Теопемита і Теони
19	**6**	**П**	**Богоявленнє Господне**
20	7	С	Собор Предтечи. *С. по Пр.*
21	**8**	**Н**	**Н. по Просвіщ.** П. Ґеорґія
22	9	П	М. Полієвкта
23	10	В	С. Григорія Нисс. і П. Дом.
24	11	С	✠ *П. Теодозія*
25	12	Ч	М. Татіяни
26	13	П	ММ. Єрми а і Стратоніка
27	14	С	П. Отець убит. в С. *Отд. Бог.*
28	**15**	**Н**	**Н. Митарева.** П. Павла і Івана.
29	16	П	Поклоненнє веригам св. Петра
30	17	В	✠ *Антонія Великого*
31	18	С	СС. Атаназія і Кирила

РИМО - КАТОЛИЦЬКИЙ КАЛЄНДАР

1. Новий Рік. Обріз.
6. Трох Королів.
7. Н. 1. по Трох Кор.
14. Н. 2. по Трох Кор.
21. Н. 3. по Трох Кор.
28. Н. Старозапустна.

ЗМІНИ МІСЯЦЯ.

Повня: — 3-го о год. 3.33 рано.

Послідна чверть: — 10-го о год. 0.54 рано.

Нів: — 17-го о год. 2.41 рано.

Перша чверть: — 25-го о годині 3.59 рано.

ПАМЯТНІ ДНІ В СІЧНИ

3. — 1919. Проголошеннє злуки Західно-Української Народної Републики з Українською Народною Републикою.

11. — 1647. помер київський митрополит Петро Могила.

11. 1888. помер поет Осип Юрій Федькович.

21. — 1654. Переяславська Рада.

22. — 1803. помер останній гетьман України Кирило Розумовський.

23. — 1667. Андрухівська Угода.

28. — 1734. помер український гетьман Данило Апостол.

28. — 1790. уродився Петро Артемовський Гулак.

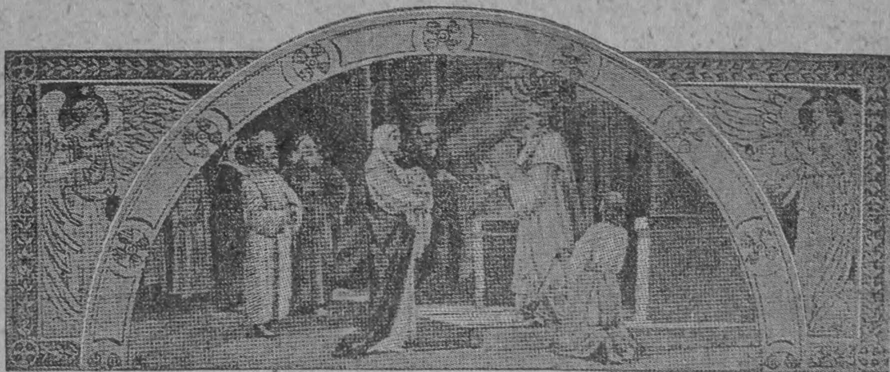

1923 Лютий -- February 28 днів

нс.	сс.	дні	СВЯТА ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКІ
1	19	Ч	П. Макарія Египет.
2	20	П	✠ *Евтимія Вел.*
3	21	С	П. Максима і М. Неофіта.
4	**22**	**Н**	**Н. о блуднім сині.** А. Тимотея
5	23	П	Свщм. Климента Анкир.
6	24	В	П. Ксенії
7	25	С	✠ *Григорія Богослова*
8	26	Ч	П. Ксенофонта і дружини
9	27	П	✠ *Перен. мощей св. Івана Зол.*
10	28	С	П. Єфрема Сир. *Суб. заупокой*
11	**29**	**Н**	**Н. мясопустна.** Ігн. Богон.
12	**30**	**П**	**Трох Святителів**
13	31	В	ММ. Безсребр. Кира і Івана
14	1	С	**Лютий.** *Прпр. Стр.* М. Триф.
15	2	Ч	**Стрітеннє Гдне.**
16	3	П	Прав. Симеона і Анни Прор.
17	4	С	П. Ізидора. *Суб. сиропуст.*
18	**5**	**Н**	**Н. сиропустна.** М. Агафії
19	6	П	П. Вукола. *(Піст)*
20	7	В	ПП. Партенія і Луки
21	8	С	ВМ. Теодора Страт. і пр. Зах.
22	9	Ч	*Отд. Сріт.* М. Никифора
23	10	П	М. Харалампія
24	11	С	Свщм. Власія.
25	**12**	**Н**	**Н. 1. поста. Правосл. в поч. ік.**
26	13	П	П. Мартиніяна
27	14	В	П. Авксентія
28	15	С	Ап. Онисима.

РИМО - КАТОЛИЦЬКИЙ КАЛЄНДАР

2. Марії Громн.
4. Н. Передзапустна
11. Н. Запустна
14. С. Попельцева
18. Н. 1. поста вступна
Сухі дні
25. Н. 2. поста суха.

ЗМІНИ МІСЯЦЯ.

Повня: — 1-го о год. 3.53 по пол.
Послідна чверть: — 8-го о год. 9.16 рано.
Нів: — 15-го о год. 7.07 по пол.
Перша чверть: — 24-го о год. 0.06 рано.

ПАМЯТНІ ДНІ В ЛЮТІМ.

3. — 1812. уродився поет Евген Гребінка.

4. — 1793. другий Поділ Польщі; прилученнє до Росії Волині і Поділля.

6. — 1908. Марко Каганець зістав убитий в Коропци.

14. — 1897. помер поет Пант. Куліш.

20. — 1054. помер київський князь Ярослав Мудрий.

26. — 1608. помер князь Константин Острожський.

26. — 1897. умирає Петро Стасюк в Чернієві, пробитий жандармом підчас виборів до парляменту.

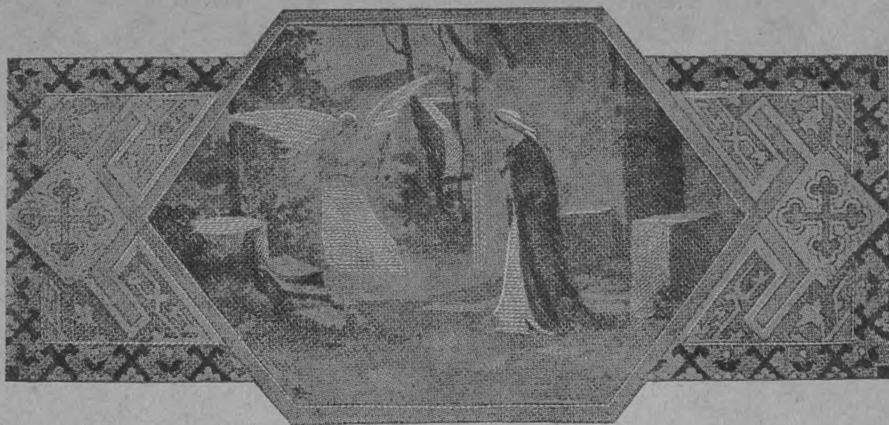

1923 **Марець -- March** 31 днів

нс.	сс.	дні	СВЯТА ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКІ
1	16	Ч	ММ. Памфіла, Валентія і прч.
2	17	П	ВМ. Теодора Тирона
3	18	С	С. Льва Папи Р. *Суб. задушна*
4	**19**	**Н**	**Н. 2. Поста.** Ап. Архіппа
5	20	П	П. Льва Катанського
6	21	В	П. Тімотея і Евстафія
7	22	С	Найденнє мощ. ММ. в Евгенії
8	23	Ч	Свщм. Полікарпа
9	24	П	✠ *1 і 2 Обр. глави Предтечи*
10	25	С	С. Тарасія. *Суб. задушна*
11	**26**	**Н**	**Н. 3. поста. Крестопокл.** Порф.
12	27	П	П. Прокопія Декапол.
13	28	В	П. Василія
14	1	С	**Март.** ПМ. Евдокії
15	2	Ч	Свщм. Теодота
16	3	П	М. Евтропія і дружини
17	4	С	П. Герасима. *Суб. задушна*
18	**5**	**Н**	**Н. 4. поста.** М. Конона
19	6	П	42 ММ. в Аморії
20	7	В	Свщм. Херзонських Епп.
21	8	С	П. Теофилакта. *Поклони*
22	9	Ч	✠ *40 Мучеників в Сев. озері*
23	10	П	М. Кодрата і дружини
24	11	С	С. Софронія Єр. *С. акафіст.*
25	**12**	**Н**	**Н. 5. поста.** К. Теофана
26	13	П	Перен. мощей П. Никифора
27	14	В	П. Венедикта
28	15	С	М. Агафія
29	16	Ч	М. Савина
30	17	П	П. Алексія чоловіка Божого
31	18	С	С. Кирила Арх. Є. *С. Лазарева*

РИМО - КАТОЛИЦЬКИЙ КАЛЄНДАР

4. Н. 3. поста глуха
11. Н. Середопостна
18. Н. 5. поста чорна
19. Св. Йосифа
25. Н. пальмова. Благовіщ.
30. Велика Пятниця.

ЗМІНИ МІСЯЦЯ.

Повня: — 3-го о год. 3.24 рано.

Послідна чверть: — 9-го о год. 6.31 по пол.

Нів: — 17-го о год. 0.51 по пол.

Перша чверть: — 25-го о год. 4.41 по пол.

ПАМЯТНІ ДНІ В МАРТІ.

3. — 1861. знесеннє кріпацтва в Росії.

3. — 1827. уродився поет Леонід Глібів.

9. — 1814. уродився Тарас Г. Шевченко.

10. — 1861. помер Тарас Г. Шевченко.

23. — 1842. уродився Микола Лисенко.

МІСЦЕ НА ЗАПИСКИ

СІЧЕНЬ

1923 wd stocna liceko
decembra 1.

Погода: — В першім тижни сніг або зимний дощ. 7—13 остро і зимно 14—20 змінчиво цілий тиждень, кілька днів гарних. 21—27 сильна буря з зеликим опадом снігу. Від 28 до кінця місяця гарно й дуже зимно.

ЛЮТИЙ

Romanczuk
zapszenycin 16 d.

dow
Lewko 8750 - i 15 d.

Погода: — Перших три дни дуже зимні вітри. 4—10 гарно й дуже зимно цілий тиждень. 11—17 лагіднійше і зміни цілий тиждень. 18—24 знова зимно. Від 25 до кінця місяця дуже зимно.

МАРЕЦЬ

Погода: — Від 1 до 3 гарно й зимно. 4—10 лагіднійше й дуже гарно цілий тиждень. 11—17 дуже сильні вітри, впрочім гарно. 18—24 дощ і бурі. Від 25 до кінця гарна погода.

ЦВІТЕНЬ

Погода: — 1—7 кілька днів зимних, але гарно. 8—14 дощі й вітри. 15—21 холодно і дощ. 22—28 ясно й гарно. Від 29 до кінця місяця значно теплійше.

1923 Цвітень -- April 30 днів

нс.	сс.	дні	СВЯТА ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКІ
1	**19**	**Н**	**Н. 6. поста. Цвітоносна**
2	20	П	П. Отець убитих в обит. Сави
3	21	В	П. Якова
4	22	С	Свщм. Василія
5	23	Ч	*Великий Четвер. Страсти.*
6	**24**	**П**	**Велика Пятниця. Прдпр. Бл.**
7	**25**	**С**	**Благовіщеннє. Вел. Субота**
8	**26**	**Н**	**Воскресеннє Гдне. Пасха.**
9	**27**	**П**	**Світлий Понеділок**
10	**28**	**В**	**Світлий Второк**
11	29	С	Свщм. Марка Еп. Кири а діяк.
12	30	Ч	П. Івана Ліственника
13	31	П	П. Ігнатія
14	1	С	**Цвітень.** П. Марії Египет.
15	**2**	**Н**	**Антіпасхи. Томина**, П. Тита.
16	3	П	П. Никити
17	4	В	П. Йосифа і Ґеорґія
18	5	С	ММ. Теодула і Аґатопода
19	6	Ч	С. Евтихія
20	7	П	П. Ґеорґія Мелітіск.
21	8	С	Апп. Ірідіона, Агава, Руфа
22	**9**	**Н**	**Н. Мироносиць.** М. Езпсихія
23	10	П	М. Терентія Африкана і проч.
24	11	В	Свщм. Антипи
25	12	С	П. Василія
26	13	Ч	Свщм. Артемона
27	14	П	С. Мартина Папи Р.
28	15	С	Ап. Аристарха, Пуда і Троф.
29	**16**	**Н**	**Н. о розслабл.** М. Агафії, Ірин.
30	17	П	П. Симеона і Акакія

РИМО - КАТОЛИЦЬКИЙ КАЛЄНДАР

1. Великдень
2. Світлий Понеділок
8. Н. біла
15. Н. 2. по Пасці
22. Н. 3. по Пасці
29. Н. 4. по Пасці.

ЗМІНИ МІСЯЦЯ.

Повня: — 1-го о год. 1.10 по пол.
Послідна чверть: — 8-го о год. 5.22 рано.
Нів: — 16-го о год. 6.28 рано.
Перша чверть: — 24-го о год. 5.20 рано.
Повня: — 30-го о год. 9.30по пол.

ПАМЯТНІ ДНІ В ЦВІТНИ.

2. — 1111. побіда князя Володимира Мономаха над Половцями над рікою Сольницею.

7. — 1839 уродився поет Маркіян Шашкевич.

12. — 1596. битва Наливайка і Лободи з Жолкевським на урочити "Острий Камінь".

14. — 1340. помер останній Галицькій князь Юрій II.

19. — 1885. помер історик Микола Костомарів.

25. — 1622. помер гетьман Петро Конашевич Сагайдачний.

25. — 1910. помер Марко Кропивницький.

27. — 1904. помер Михайло Старицький.

"Канадійський Українець" боронить української греко-католицької Церкви перед замахами многих ворогів наших в Канаді.

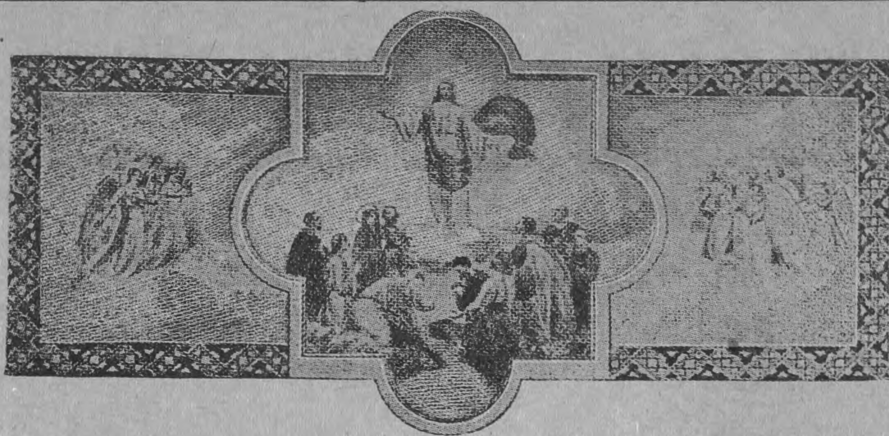

1923 **Май -- May** **31 днів**

нс.	сс.	дні	СВЯТА ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКІ
1	18	В	П. Івана Декаполіта
2	19	С	П. Ів. Ветхопещ. *Препол Пасхи*
3	20	Ч	П. Теодора Трихіни
4	21	П	Свщм. Януарія і Теодора
5	22	С	П. Теодора Сиксота
6	**23**	**Н**	**Н. о Самарянці. ВМ. Ґеорґія**
7	24	П	М. Сави Стратилата
8	25	В	✠*Ап. Єв. Марка*
9	26	С	Свщм. Василія *Отд. Препол.*
10	27	Ч	Свщм. Симеона Сродн. Гдня.
11	28	П	Ап. Якова і Сосипатра
12	29	С	ММ. в Кизиці і П. Мемнона
13	**30**	**Н**	**Н. о слiпім. Ап. Якова брата Ів.**
14	1	П	**Май.** Пр. Єремії
15	2	В	С. Атаназія Александр.
16	3	С	✠ *П. Теод. Печ. Отд. Пасхи*
17	**4**	**Ч**	**Вознесеннє Гдне.**
18	5	П	М. Ірини.
19	6	С	Праведн. Йова многостр.
20	**7**	**Н**	**Н. ОО Собора Нік. Ап. Ів. Бог.**
21	8	П	✠*Ап. Єв. Ів. Богосл. (на нед.)*
22	9	В	✠*Перен. Мощ. св. о. Николая*
23	10	С	✠*Ап. Сімона Зилота*
24	11	Ч	Свщм. Мокія. *Отд. Вознесен.*
25	12	П	СС. Епіфанія і Ґермана
26	13	С	М. Ґлікерії. *С. Задушна*
27	**14**	**Н**	**Сошествіе св. Духа. Зел. Св.**
28	**15**	**П**	**Прсв. Тройці.**
29	16	В	П. Теодора освященного
30	17	С	Ап. Андроніка
31	18	Ч	М. Теодота Анкирського

РИМО - КАТОЛИЦЬКИЙ КАЛЄНДАР

6. Н. 5. по Пасці
10. Вознесеннє
13. Н. 6. по Пасці
20. Зелені Свята
21. Зелений Понеділок
Сухі дні
27. Н. Прсв. Тройці
31. Боже Тіло.

ЗМІНИ МІСЯЦЯ.

☾ **Послідна чверть:** — 7-го о год. 5.18 по пол.

🌑 **Нів:** — 15-го о год. 10.38 по пол.

☽ **Перша чверть:** — 23-го о год. 2.25 по пол.

☺ **Повня:** — 30-го о год. 5.07 рано.

ПАМЯТНІ ДНІ В МАЮ.

2. — 1648. вибрано гетьманом Богдана Хменьницького.

5. — 1836. уродився поет Ізидор Воробкевич.

6. — 1910. помер поет Борис Грінченко.

15. — 1848. знесеннє панщини в Галичині.

16. — 1817. уродився історик Михайло Костомарів.

28. — 1772. заведено на Україні т. зв. "Малоросійську Колеґію".

29. — 1916. помер поет Іван Франко.

"Канадійський Українець" боронить тих скарбів, що нам Батьки наші їх передали, головно віри і мови української.

1923 **Червень -- June** 30 днів

нс.	сс.	дні	СВЯТА ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКІ
1	19	П	СМ. Патрикія
2	20	С	М. Талалея і проч.
3	**21**	**Н**	**Н. всіх Святих. ✠Конс. і Єлени**
4	22	П	М. Василиска. *Петрівка, Піст*
5	23	В	П. Михаїла Епа. Синадського
6	24	С	П. Симеона Дивногорця
7	25	Ч	✠*З. найд. Гл. Пред. Прсв. Евх*
8	26	П	Ап. Карпа
9	27	С	СМ. Терапонта
10	**28**	**Н**	**Празн. Прсв. Евхар.** П. Никити
11	29	П	М. Теодозії діви
12	30	В	П. Ісаакія
13	31	С	М. Єрмея
14	1	Ч	**Черз.** М. Юстимаф. *Отд. Евх.*
15	2	П	С. Никиф. Царг. *Прз. Н. Серця*
16	3	С	М. Лукіліяна ✠*Сост. П. Бгрд.*
17	**4**	**Н**	**Празник Н. Серця Христового**
18	5	П	Свщм. Доротея
19	6	В	ПП. Виссаріона і Іляріона
20	7	С	Свщм. Теодота Еппа. Анкири
21	8	Ч	ВМ. Теодора Стратилата
22	9	П	С. Кирила Александрійського
23	10	С	СМ. Тимотея
24	**11**	**Н**	**Н. 4. по Сош.** ✠*А. Вар. і Варн.*
25	12	П	П. Онуфрія Вел. і Петра Атон.
26	13	В	М. Акиліни і Трифила
27	14	С	Пр. Елисея і С. Методія Царг.
28	15	Ч	Прор. Амоса
29	16	П	С. Тихона Чудотворця
30	17	С	ММ. Мануїла, Савела, Ізмаїла

РИМО - КАТОЛИЦЬКИЙ КАЛЄНДАР

3. Н. 2. по Зелених Святах
8. Н. Серця Христового
10. Н. 3. по Зелених Святах
17. Н. 4. по Зелених Святах
24. Н. 5. по Зелених Святах
29. Петра і Павла.

ЗМІНИ МІСЯЦЯ.

Послідна чверть: — 6-го о год. 9.19 рано.

Нів: — 14-го о год. 0.42 по пол.

Перша чверть: — 21-го о год. 8.46 по пол.

Повня: — 28-го о год. 1.04 по пол

ПАМЯТНІ ДНІ В ЧЕРВНИ.

6. — 1224. нещасна битва укр. князів із Татарами над рікою Калкою.

7. — 1843. помер поет Маркіян Шашкевич.

11. — 1876. заборона друковання українських книжок в Росії.

17. — 1895. помер учений Михайло Драгоманів.

18. — 1569. Люблинська Унія.

18. — 1709. зруйнованне старої —Чортомлинської— Січи.

23. — 1870. помер поет Амрозій Метлинський.

29. — 1898. заведенне виїмкового стану в Галичині.

1923 **Липень -- July** 31 днів

нс.	сс.	дні	СВЯТА ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКІ
1	**18**	**Н**	**Н. 5. по Сош.** М. Леонтія
2	19	П	✠*Ап. Юди Брата Гдня*
3	20	В	СМ. Методія Еппа Натарськ.
4	21	С	М. Юліяна Тарсийського
5	22	Ч	СМ. Евзевія Еп. Самосатськ.
6	23	П	М. Аґрипіни
7	24	С	**Рожд. св. Івана Хрестителя**
8	**25**	**Н**	**Н. 6. по Сош.** ПМ. Февронії
9	26	П	П. Давида Селунського
10	27	В	П. Сампсона Страннопр.
11	28	С	Безсребр. Кира і Івана
12	**29**	**Ч**	**Верховн. Апп. Петра і Павла**
13	30	П	*Собор 12 Апостолів*
14	1	С	**Липень.** Безср. Косми і Дам.
15	**2**	**Н**	**Н. 7. по Сош.** ✠*Полож. Ч. Ризи*
16	3	П	М. Якинта
17	4	В	С. Андрея Критськ., Марти
18	5	С	✠СС. Кирила і Метод. Ап. Сл.
19	6	Ч	✠ П. Атаназія Атонського
20	7	П	П. Томи і Акакія
21	8	С	ВМ. Прокопія
22	**9**	**Н**	**Н. 8. по Сош.** СМ. Панкратія
23	10	П	✠ *П. Антонія Печерського*
24	11	В	М. Евфимії
25	12	С	ММ. Прокла і Ілярія
26	13	Ч	Собор Архистр. Гавриїла
27	14	П	Ап. Акили
28	15	С	✠*Рівноап. Володимира*
29	**16**	**Н**	**Н. 9. по Сош. Н Отців Соборів**
30	17	П	ВМ. Марини
31	18	В	Еміліяна

РИМО - КАТОЛИЦЬКИЙ КАЛЄНДАР

1. Н. 6. по Зелених Святах
8. Н. 7. по Зелених Святах
15. Н. 8. по Зелених Святах
22. Н. 9. по Зелених Святах
29. Н. 10. по Зел. Святах

ЗМІНИ МІСЯЦЯ.

☾ **Послідна чверть:** — 6-го о год. 1.56 рано.

🌑 **Нів:** — 14-го о год. 0.45 рано.

☽ **Перша чверть:** — 21-го о год. 1.32 рано.

🌕 **Повня:** — 27-го о год. 10.33 по пол.

ПАМЯТНІ ДНІ В ЛИПНИ.

7. — 1659. побіда Виговського над Москалями під Конотопами.

9. — 1651. наказний гетьман Іван Богун виводить козацькі полки з під Берестечка: конець берестецької битви.

10. — 1649. початок облоги Збаража.

10. — 1709. битва під Полтавою.

17. — 1902. рільничі страйки в Східній Галичині.

28. — 1015. помер великий князь Володимир Великий.

МІСЦЕ НА ЗАПИСКИ

МАЙ

Погода: — З початку гарно і тепло. 6—12 змінчиво і дощі, 13—19 гарні і теплі дні. 20—26 трохи дощ але гарно і тепло. Конець місяця гарний, зміна на дощ.

ЧЕРВЕНЬ

Погода: — Початок місяця мокрий. 3—9 кілька днів гарних але з дощем. 10—16 більше дощу як звичайно в сім місяци. 17—23 сильні вітри, потім гарно і тепло. Під кінець місяця стає горячо.

ЛИПЕНЬ

Погода: — Перший тиждень спека. 8—14 сильна громовиця і холоднійше. 15—21 сильна спека і дуже сухо. 22—28 богато шкоди від громіз і холоднійше. Місяць кінчиться знов спекою.

СЕРПЕНЬ

Погода: — З початку дуже тепло. 5—11 ссильні бурі з громами, відтак гарно і тепло. 12—18 спека і посуха 19—25 великі шкоди в збіжу від бур з громами. До кінця місяця гарна погода.

1923 **Серпень -- August** 31 днів

нс.	сс.	дні	СВЯТА ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКІ
1	19	С	П. Макрини і Дія
2	20	Ч	✠*Пророка Ілії (нед.)*
3	21	П	П. Симеона і Ізана
4	22	С	Мироносиці Марії Магдалини
5	**23**	**Н**	**Н. 10. по Сош. ✠ Прор. Ілії**
6	24	П	✠ *Бориса і Гліба*
7	25	В	✠*Успенне С. Анни Мат. П. Д.*
8	26	С	СМ. Єрмолая
9	27	Ч	✠*ВМ. Пантелеймона*
10	28	П	Апп. Прохора, Ніканора і прч.
11	29	С	М. Каллініка
12	**30**	**Н**	**Н. 11. по Сош.** *Ап. Сили і пр.*
13	31	П	Евдокіма, Прпр. Проісх. Ч. Др.
14	1	В	**Серпень.** *П.Ч. Х. ММ. Ма. Х. Р.*
15	2	С	Пер. мощей Первом. Стефана
16	3	Ч	П. Ісаакія, Далмата і Фавста
17	4	П	Сімох дітей в Ефезі
18	5	С	М. Евсиґнія *Прпрз. Преображ.*
19	**6**	**Н**	**Н. 12. по Сош. Преображення.**
20	7	П	П. Дометія
21	8	В	Еміліяна Еппа Кізицького
22	9	С	✠*Ап. Матія*
23	10	Ч	М. Архідіяк. Лаврентія
24	11	П	М. Архидіяк. Авпла
25	12	С	ММ. Фотія і Аникити
26	**13**	**Н**	**Н. 13. по Сош.** *Отд. Преображ.*
27	14	П	Прор. Міхея. *Препрз. Усп.*
28	15	В	**Успеніє Пр. Діви.**
29	16	С	Перенес. Нерукотв. Образа
30	17	Ч	М. Мирона
31	18	П	ММ. Флора і Лавра

РИМО - КАТОЛИЦЬКИЙ КАЛЄНДАР

5. Н. 11. по Зел. Святах
12. Н. 12. по Зел. Святах
15. Внебовзяттє М. Б.
19. Н. 13. по Зел. Святах
26. Н. 14. по Зел. Святах.

ЗМІНИ МІСЯЦЯ.

Послідна чверть: — 4-го о год. 7.22 по пол.

Нів: — 12-го о год. 11.17 рано.

Перша чверть: — 19-го о год. 6.07 рано.

Повня: — 26-го о год. 10.29 рано.

ПАМЯТНІ ДНІ В СЕРПНИ.

5. — 1657. помер гетьман Богдан Хмельницький.

5. — 1911. померла письмениця Олександра Кулішева. [Ганна Барвінок].

8. — 1834. уродився поет Осип Юрій Федькович.

10. — 1907. померла письмениця Марія Марковичка [Марко Вовчок].

15. — 1856. уродився Іван Франко.

17. — 1772. прилучено Галичину до Австрії.

"Канадійський Українець" боронить української греко-католицької Церкви перед латинщеннєм і переслідуваннєм польськими властями

1923 **Вересень -- September** 30 днів

нс.	сс.	дні	СВЯТА ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКІ
1	19	С	М. Андрея Стратилата
2	**20**	**Н**	**Н. 14. по Сош.** Прор. Самуіла.
3	21	П	Ап. Тадея
4	22	В	М. Аґатоніка
5	23	С	М. Лупа *Отд. Успення*
6	24	Ч	Свщм. Евтиха
7	25	П	Апп. Вартоломея і Тита
8	26	С	ММ. Адріяна і Наталії
9	**27**	**Н**	**Н. 15. по С. Усікн. Ч. Гл. Пред.**
10	28	П	П. Мойсея Мурина
11	29	В	**Усікн. Ч. Гл. Предтечи** (піст)
12	30	С	СС. Александра, Івана і Павла
13	31	Ч	✠*Положеннє Ч. Пояса П. Б.*
14	1	П	**Вер.** ✠ *Нач. Н.Р. П. Сим. Ст.*
15	2	С	М. Маманта і П. Івана Постн.
16	**3**	**Н**	**Н. 16. по Сош.** СМ. Антима
17	4	П	Свщм. Вавили і Мойсея Бог.
18	5	В	Прор. Захарії Отця Предтечи
19	6	С	Чудо Архистр. Михаїла
20	7	Ч	М. Созонта. *Предпр. Рож. П.Б.*
21	**8**	**П**	**Рождество Пр. Богородиці**
22	9	С	Прав. Йоакіма і Анни
23	**10**	**Н**	**Н. 17. по Сош. Перед Воздв.**
24	11	П	П. Теодори
25	12	В	Свщм. Автон. *Отд. Рож. П.Б.*
26	13	С	Обнов. хр. Корн. *Предпр. Возд.*
27	**14**	**Ч**	**Воздвиженнє Ч. Креста**
28	15	П	ВМ. Никити
29	16	С	ВМ. Евфимії
30	**17**	**Н**	**Н. 18. по С. по Воздв.** М. Софії

РИМО - КАТОЛИЦЬКИЙ КАЛЄНДАР

2. Н. 15. по Зел. Святах
8. Рожд. М. Божої
9. Н. 16. по Зел. Святах
Сухі дні
16. Н. 17. по Зел. Святах
23. Н. 18. по Зел. Святах
29. Архистр. Михаїла.
30. Н. 19. по Зел. Святах.

ЗМІНИ МІСЯЦЯ.

Послідна чверть: — 3-го о год. 0.47 по пол.

Нів: — 10-го о год. 8.53 по пол.

Перша чверть: — 17-го о год. 0.04 по пол.

Повня: — 25-го о год. 1.16 рано.

ПАМЯТНІ ДНІ В ВЕРЕСНИ.

3. — 1709. помер гетьман Іван Мазепа.

5. — 911. договір князя Олега з Греками.

10. — 1769. уродився поет Іван Котляревський.

12. — 957. гостина княгині Ольги в Царгороді.

15. — 1907. помер Іван Тобілевич [Карпенко Карий].

16. — 1845. уродився Іван Тобілевич.

Польське правительство заборонило впускати “Канадійського Українця” до Галичини.

1923 Жовтень -- October 31 днів

нс.	сс.	дні	СВЯТА ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКІ
1	18	П	П. Евменія
2	19	В	ММ. Трофима, Савватія і Д.
3	20	С	ВМ. Евстатія і прч.
4	21	Ч	Ап. Кодрата. *Отд. Воздвж.*
5	22	П	СМ. Фоки, пр. Йони і П. Йони
6	23	С	Зачатіє Предтечи
7	**24**	**Н**	**Н. 19. по С. Ап. Ів. Бог.** Теклі
8	25	П	П. Евфрозини
9	26	В	✠*Предст. Ап. Ів. Богос. (н.)*
10	27	С	М. Калістрата і дружини
11	28	Ч	✠*П. Харітона*
12	29	П	П. Киріяка Отшельника
13	30	С	Свщм. Григорія
14	**1**	**Н**	**Жовт. Н. 20. по С. Покров ПБ.**
15	2	П	Свщм. Кипріяна і М. Юстини
16	3	В	Свщм. Діонизія
17	4	С	Свщм. Єротея
18	5	Ч	М. Харитини
19	6	П	✠*Ап. Томи*
20	7	С	ММ. Сергія і Вакха
21	**8**	**Н**	**Н. 21. по С. Отців 7. Соб.** Пел.
22	9	П	✠*Ап. Якова Алфеєва*
23	10	В	ММ. Евлампія і Евлампії
24	11	С	Ап. Филипа і П. Теофана
25	12	Ч	М. Прова Тараха Андроніка
26	13	П	М. Карпа і Маніли
27	14	С	М. Назарія, Ґервазія, Протазія
28	**15**	**Н**	**Н. 22 по Сош.** П. Евтимія
29	16	П	М. Лонґіна сотника
30	17	В	Прор. Озії і ПМ. Андрея Кр.
31	18	С	✠*Ап. і Єв. Луки*

РИМО - КАТОЛИЦЬКИЙ КАЛЄНДАР

7. Н. 20. по Зел. Святах
14. Н. 21. по Зел. Святах
21. Н. 22. по Зел. Святах
28. Н. 23. по Зел. Святах.

ЗМІНИ МІСЯЦЯ.

Послідна чверть: — 3-го о год. 5.29 рано.

Нів: — 10-го о год. 6.05 рано.

Перша чверть: — 16-го о год. 8.54 по пол.

Повня: — 24-го о год. 6.26 по пол

ПАМЯТНІ ДНІ В ЖОВТНИ.

1. — 1877. помер учений Осип Бодянський.

16. — 1648. Богдан Хмельницький почав облогу Львова.

18. — 1851. цісар Франц Йосиф поклав угольний камінь під Укр. "Народний Дім" у Львові.

22. — 1596. Берестейська Унія.

28. — 1894. помер учений Омелян Огоновський.

Церква і школа, се фундамент нашого національного істнования. За сим усе стоїть "Канадійський Українець"

1923 **Листопад -- November** 30 днів

нс.	сс.	дні	СВЯТА ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКІ
1	19	Ч	Прор. Йоіла і М. Цара
2	20	П	ВМ. Артемія
3	21	С	П. Іляріона Вел.
4	**22**	**Н**	**Н. 23. по С.** Аверкія і 7 дітий.
5	23	П	✠*Ап. Якова Брата Гдня*
6	24	В	М. Арети
7	25	С	ММ. Маркіяна і Мартирія
8	**26**	**Ч**	**ВМ. Димитрія**
9	27	П	М. Нестора
10	28	С	ММ. Терентія і Неонії. П. Стеф
11	**29**	**Н**	**Н. 24. по Сош.** ПМ. Анастазії
12	30	П	ММ. Зиновія і Зиновії
13	31	В	Апп. Стахія, Амилія, Урвана
14	1	С	**Листопад.** Безср. Косми і Дам.
15	2	Ч	ММ. Акиндина, Піґасія і прч.
16	3	П	ММ. Акепсини, Йосифа і Айт.
17	4	С	П. Йоаникія і М. Нікандра
18	**5**	**Н**	**Н. 25. по Сош.** М. Ґалакт. і Еп.
19	6	П	С. Отця Павла Архіеп. Конст.
20	7	В	М. Ерона і П. Лазара
21	**8**	**С**	**Собор Архистр. Михаїла**
22	9	Ч	ММ. Онисифора і Порфирія
23	10	П	Ап. Ераста Олимпа Родіона
24	11	С	ММ. Міни, Віктора і Вікентія
25	**12**	**Н**	**Н. 26. по С. Свщм. Йосафата.**
26	13	П	✠*С. Івана Золотоустого*
27	14	В	✠*Ап. Филипа*
28	15	С	М. Гурія і прч. *(Филипівка)*
29	16	Ч	✠*Ап. і Єв. Матея*
30	17	П	О. нашого Григорія Чудотв.

РИМО - КАТОЛИЦЬКИЙ КАЛЄНДАР

1. Всіх Святих
2. День Задушний
4. Н. 24. по Зел. Святах
11. Н. 25. по Зел. Святах
18. Н. 26. по Зел. Святах
25. Н. 27. по Зел. Святах.

ЗМІНИ МІСЯЦЯ.

Послідна чверть: — 1-го о год. 8.49 по пол.

Нів: — 8-го о год. 3.27 по пол.

Перша чверть: — 15-го о год. 9.41 рано.

Повня: — 23-го о год. 0.58 по пол

ПАМЯТНІ ДНІ В ЛИСТОПАДІ.

1. — 1918. проголошенне Східно-Галицької [Західно Української] Републики.

3. — 1885. помер поет Микола Устиянович.

6. — 1811. уродився поет Маркіян Шашкевич.

6. — 1912. помер Микола Лисенко.

7. і 20. — 1917. проголошенне вільної і независимої Української Народної Републики.

10. — 1834. — помер Іван Котляревський.

10. — 1709. здобуттє Батурина Москалями.

11. — 1893. помер Леонід Глібів.

18. — 1838. уродився письменик Іван Нечуй-Левицький.

29. — 1778. уродився Григорій Квітка-Основяненко.

МІСЦЕ НА ЗАПИСКИ

ВЕРЕСЕНЬ

Lewko daw raz 87.
narilna 15.

Le Kupyw swiechiw 50

Погода: — Місяць зачинась дощами і бурями. 9—15 гарно і тепліще. 16——22 трохи дощ і часті вітри, а потім аж до кінця гарна погода.

ЖОВТЕНЬ

Погода. — Як полуднево західний вітер, буде дощ. 7—13 гарна погода. 14—20 богато вітрів, дуже мало дощу. 21—27 по гарній погоді дощ. При кінці місяця сильні вітри.

ЛИСТОПАД

Погода:— Початок місяця холодний і гарний. 4—10 тиждень дуже змінчивий. 11—17 хмарно і сильні вітри. 18—24 кілька гарних днів, опісля вітер і дощ. 25—30 зимно і мокрий сніг.

ГРУДЕНЬ

Погода: — Перший тиждень ясно і зимно. 9—15 гарно. 16—22 заверуха, потім гарно і зимно. Від 23 лагіднійше, потім сніг і зимно до кінця місяця.

1923 **Грудень -- December** 31 днів

нс.	сс.	дні	СВЯТА ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКІ
1	18	С	ММ. Платона і Романа
2	**19**	**Н**	**Н. 27. по Сош.** Прор. Авдія
3	20	П	П. Григорія Дек. *Прпр. Входа*
4	21	В	**Вход во храм П. Б.**
5	22	С	Ап. Филимона і прч.
6	23	Ч	ОО. Амфілохія і Григорія
7	24	П	ВМ. Катерини, ВМ. Меркурія
8	25	С	С. Климента П. Р. *Отд. Входа*
9	**26**	**Н**	**Н. 28. по Сош.** П. Алипія
10	27	П	ВМ. Якова Пер. П. Паладія
11	28	В	ПМ. Стефана і М. Іринарха
12	29	С	ММ. Парамона і Філумена
13	30	Ч	✠*Ап. Андрея Первозванного*
14	1	П	**Грудень.** Прор. Наума
15	2	С	Прор. Аввакума
16	**3**	**Н**	**Н. 29. по Сош.** Прор. Софонія
17	4	П	ВМ. Варвари і П. Івана Дам.
18	5	В	✠*Сави Освященного*
19	**6**	**С**	**С. О. Николая Чудотв.**
20	7	Ч	С. Амврозія Еппа.
21	8	П	П. Патапія. *Прпрз. Н. Зачатія*
22	**9**	**С**	**Непорочне Зачаттє П. Б.**
23	**10**	**Н**	**Н. 30. по Сош.** ММ. Міни і прч
24	11	П	П. Даниїла Столпника
25	12	В	П. Спіридона
26	13	С	✠ *ММ. Евстратія, Авкс. і пр.*
27	14	Ч	ММ. Тирса Лезкія і прч.
28	15	П	Свщм. Елевтерія і П. Павла
29	16	С	Прор. Аґґея *Отд. Н. Зачат.*
30	**17**	**Н**	**Н. Праотець і Отроків**
31	18	П	М. Севастіяна і дружини.

26

РИМО - КАТОЛИЦЬКИЙ КАЛЄНДАР

2. Н. 1. Адвенту
8. Непорочне Зачаттє
9. Н. 2. Адвенту
Сухі дні
16. Н. 3. Адвенту
23. Н. 4. Адвенту
25. Різдво IХС.
26. Стефана
30. Н. по Рождестві.

ЗМІНИ МІСЯЦЯ.

☾ **Послідня чверть:** — 1-го о год. 10.09 рано.

🌑 **Нів:** — 8-го о год. 1.30 рано.

☽ **Перша чверть:** — 15-го о год. 7.33 рано.

🌕 **Повня:** — 23-го о год. 7.33 рано.

☾ **Послідна чверть:** — 30-го о год. 9.07 по пол.

ПАМЯТНІ ДНІ В ГРУДНИ.

3. — 1848. помер Евген Гребінка.
4. — 1803. помер Іван Кальнишевський, останній кошовий Запорожа.
7. — 1811. уродився поет Микола Устіянович.
21. — 1764. скасованнє гетьманщини.
28. — 1824. помер наказний гетьман Павло Полуботок.
30. — 1648 вїзд Богдана Хмельницького до Києва.

Ширіть "Канадійського Українця" між усіми, кому лише бажаєте добра.

Устав Церковний на 1923. Рік.

(Ел. — Евангеліє літурґічне; Еу. — Евангеліє утренне; гл.—глава; з—зачало)

СІЧЕНЬ

5. Часи царські в пятницю.

6. Навечеріє. Святий Вечір. Літурґія св. Івана Золотоустого. Ев. літ. Лу, гл. 2, зач. 5. Дорога до Вифлеєму і Рождество. Вечірня по полудни.

7—19. Загальниця крім щедрого вечера, але на весіля час заказаний.

7. Празник Рождества Хр. Повечеріє велике з всеночним. Всьо празника. Літурґія св. Василія Великого. Єлици. Ел. Мт. г, 2, з. 3. Звіздарі у Ірода і Вифлеємі. Вечірня. Блажен муж і чтеній нема. Прокимен Рождества.

8. Собор Прсв. Богородиці. Св. Йосифа Обр. і Святих. Неділі по Рождестві. На літурґії троп. празн. і Боготець Сл. Богор. И нині Собора. Проче Собора і Отців. Ел. одно Мт. гл. 2, з. 4. Утеча до Єгипту і поворот до Назарета. Вечірня Рожд. і Стефана.

9. Первомуч. і Архідіякона Стефана. Попразд. Ел. Мт. гл. 21, з. 87: Злі робітники у винниці.

13. Отд. Рождества, Меланії, Субота по Рожд. і перед Просвіщ. Всеночне і проповідь під Новий Рік.

14. Новий Рік. Обрізаннє Гдне. Св. Василія Вел. Н. перед Богоявленнєм. Всеночне. Літурґія Василія Вел. гл. 7, Еу. 10. На літ. тропар воскр. празн. і святого. Сл. конд. св. И нині празн. Проче Н. перед Просвщ. і Святого. Ап. і Еванг. Н. перед Прсвщ. і Обрізання без Василія. Ел. Марка гл. 1, з. 1, і Л. гл. 2, з. 6. Іван Предтеча: Покайтесь, готуйте дорогу і Ісус 12-літний в Єрусалимі.

18—25. Вселенський тиждень Апостольства о злуку церквей.

18. Навечеріє Богоявленнєя. Щедрий вечер. Часи царські. Літурґія Василія Вел. з вечірнею. 11 чтеній. Зачинаєсь вечірнею і по чтенях єктенія мала з возгласом Трисвятого і від Святий Боже літурґія правильно. Ел. Лу. гл. 3. з. 9. Будьте готові. По молитві заамвонній водосвяттє в церкві. Вечером або завтра досвіта повечеріє велике з всеночним.

19. Богоявленнє Гдне. Еу. Мр. гл. 1, з. 2.; Ел. Мат. гл. 3, з. 6. Крещеннє в Йордані. По молитві заамвонній публичне водосвяттє.

20. Від 20. вільно благословити слюби.

20—27. включно. Попразденство Богоявлення. По місіях водосвяттє.

20. Собор Предтечі. Всьо празника і Предтечі. Ел. Йо. гл. 1, з. 3. Предтеча показує Агнця.

21. Н. по Просвіщ. Попразденство. гл. 8, Еу. 11. Ел. Мт. гл. 4, з. 8. Ісус продовжує проповідь Предтечи: Покайтеся.

27. Отданіє Богоявлення.

28. Н. Митарева. Тріодь постна; гл. 1, Еу. 1. Ел. Лу. гл. 18, з. 89.

Сей тиждень до Н. Блудного сина—загальниця.

ЛЮТИЙ.

4. Н. о блуднім сині; гл. 2. Еу. 2. Ел. Лу. гл. 15, з. 79.

10. Субота задушна.

11. Н. мясопустна; гл. 3. Еу. 3. Ел. Мат. гл. 25, з. 106. О страшнім суді.—Всеночне.

12. Трох Святителів. Еу. Йо. гл. 10, з. 36; Ел. Мт. гл. 5, з. 11. Сповненнє закона підставою великости.

15. Срітеннє Гдне. Всеночне. Еу. Лу. гл. 2, з. 8; Ел. Лу. гл. 2, з. 7. Ісус на руках праведного Симеона.

18. Н. Сиропустна. гл. 4; Еу. 4. Ел. Мат. гл. 6, з. 17. — Як постити. — Освятити два агнці на преждеосв.

19. зачинаєсь великий піст.

25. Н. 1. поста. Православія в почитанню ікон. Гл. 5. Еу. 5. Літурґія Василія Великого; Ел. Йо. гл. 1. з. 5. —О покликанню Апостолів.

МАРЕЦЬ.

3. Субота задушна.

4. Н. 2. поста. Гл. 6. Еу. 6. Літурґія Василія Великого; Ел. Мр. гл. 2, з. 7. О відпусканню гріхів.

10. Субота задушна.

11. Н. 3. поста. Крестопоклонна. Гл. 7, Еу .7. Літурґія Василія Великого. Ризи постні. Ел. Мр. гл. 8. з. 37. О наслідуванню Христа.

17. Субота задушна.

18. Н. 4. поста. гл. 8. Еу. 8. Літурґія Василія Великого; Ел. Мр. гл. 9. з. 40. О вигнанню біса.

21. Середа вечером — Поклони.

24. Субота акафістова.

25. Н. 5. поста. гл. 1. Еу. 9. Літурґія Василія Великого. Ел. Мр. гл. 10. з. 47. Ісус предсказує свою смерть і дорогу до неба.

31. Субота Лазарева.

ЦВІТЕНЬ.

1. Н. 6. поста. Цвітоносна. Празник Господський. Всеночне. Еу. Мт. гл. 21. з. 83. По Ев. утр. Пс. 50. і благословленнє лози. Лозу роздаєся підчас мирования. Літурґія Золотоустого. Ел. Йо. гл. 12, з. 41. Магдалина а Юда.

Нині освячуєся три агнці на службу преждеосвящених в П. В. С.

5. Великий Четвер. — Літурґія Василія Великого з вечірнею. Ел. Мт. гл. 27 з. 107. дуже довге. Страсти і установленнє Прсв. Евхаристії. Епископ святить сего дня велике миро і антимінс. Освячуєся нині другого агнця до Божого Гробу. Вечером утреня страстна. 12 евангелій з дззоненнем, почім умовкають дзвони до Воскресення.

6. Велика Пятниця. Часи царські. По вечірни винесеннє плащениці. Божий Гріб. Вечером утрення еврейська. Вечірня і Утрення Пятниці і Благовіщення.

7. Велика субота. Благовіщеннє П. Б. Еу. Лу. зач. 4. Літурґія Василія Великого з вечірнею. Блажен муж нема. Стихири Тріоди і празника. Вход з Евангелієм. Прокимена нема. По Світе тихій: Премудрость! і Чтенія. По чтеніях ектенія мала з возгласом Трисвятого і Єлици. Відтак по ряду Літурґія Василієва. Ел. Лу. гл. 1, з. 3. і Мт. гл. 28, з. 115 і 116. Всьо наперед дня, відтак празника. Вмісто Іже Херувими: Да молчить. Вмісто Достойно: Не ридай мене.

8. Воскресеннє Гдне. Ел. Йо. гл. 1. з. 1. Бог Слово. Вечером або досвіта правиться перед Гробом в ризах постних надгробноє або місто полунощниця. Відтак у всіх ризах по обході з Найсв. Тайнами правиться утрення воскресна і по ній Літурґія Золотоустого. По молитві заамвонній благословленнє артоса на тетраподі Плащениця не має старого устава, бо се новійше введеннє і тому в ріжних околицях є ріжні звичаї щодо виставлення і усування її. У катедрі св. Ґеорґія у Львові здіймають плащеницю з Гроба перед утренею воскресною і вішають її за престолом над горним сідалищем, де вона зістає аж до Вознесення. Декуди кладуть плащеницю на олтари на світлий тиждень, а відтак вішають за престолом. Декуди стоїть плащениця на олтари аж до Вознесення. Найліпше є вішати за олтарем, щоби не нищилась на олтари. Чи нести плащеницю в обході воскресення? В многих церквах се роблять, хотяй се не лиш незгідне з веселістю воскресення, але і є позитивно заказане. В обході воскресення несуть образ воскресення, або статую Воскресшого і Найсв. Тайни, плащениця там не має місця. З гробу несесь її на олтар або за олтар і похід йде з Найсв. Тайнами, та образом воскресення. Найсв. Тайни заносяться до церкви і всі виходять перед двері, де зачинається Утреня Кадженнем і співом: Слава святій.

Вечірня у всіх ризах. Вход з евангелієм. По прокимені: О еже сподобитися нам. . і евангеліє Йо. гл. 20, з. 65.

9. Світлий Понеділок. Ел. Йо. гл. 1. зачало 2.

10. Світлий Второк. Ел. Лу. гл. 24, з. 113. Емаус. — Загальниця цілий тиждень. Царські врата отворені.

15. Н. Томина. Празник Антіпасхи. Всеночне без чтеній. При мированню роздається артос. Еу. 1. Ел. Йо. гл. 20. з. 65. Невірний Тома.

22. Н. Мироносиць. гл. 2. Еу. 3. Ел. Мр. гл. 15. з. 69.

29. Н. о розслабленнім. гл. 3, Еу. 4. Ел. Йо. гл. 5. з. 14.

МАЙ.

Майські богослуження в честь Богоматери.

2. Преполовеннє Пасхи з попразд. до слідуючої середи.

6. Н. о Самарянці, Преполовення і ВМ. Ґеорґія. Всеночне. гл. 4. Еу. 7. Ел. Йо. гл. 4, з. 12. і Йо. гл.15, з. 52. Ученики Христові будуть переслідувані. Всьо неділі і Ґеорґію.

13. Н. о сліпорожденім. ✠Апостола Якова. гл. 5. Еу. 8. Всьо неділі і Апостолу. Ел. Йо. гл. 9, з. 34. і Лу. гл. 5, з. 17,

16. Отданнє Пасхи.

17. Вознесеннє Гдне. Еу. Мр. з. 71.; Ел. Лу. гл. 24, з. 114.

20. Н. Отців Собора 1. Нікейського. Ап. і Ев. Івана Богослова. Попразденство Вознесення. Всеночне, гл. 6, Еу.

10. Ел. Йо. гл. 17, з. 56. О прославленню Ісуса Христа і Йо. гл. 19, з. 61. Іван з Марією під крестом.

22. Перенесеннє мощей св. о. Николая.

24. Отданнє Вознесення.

26. Субота задушна.

27. Сошествіє св. Духа. Еу. Йо. гл. 20, з. 65. Ел. Йо. гл. 7, з. 27. По літургії сейчас вечірня з колінопреклоненими молитвами.

28. Прсв. Тройці. Еу. Мт. гл. 28, з. 116. Ел. Мт. гл. 18, з. 75 і Мт. гл. 28, зачало 116.

Від Н. Сошествія св. Духа до Неділі Всіх Святих — Загальниця.

ЧЕРВЕНЬ.

Місяць набоженств до Н. Серця Господнього.

3. Н. Всіх Святих і ✠ Константина і Єлени, гл. 8. Еу. 1; Ел. Мт. гл. 10, з. 38. О надгороді в небі і Йо. гл. 10. зачало 35. (Початок 10. глави). Пастир добрий.

4. Зачинається піст, — Петрівка.

7. Празник Прсв. Евхаристії. Осьмидневний — на неділю.

10. Празник Прсв. Евхаристії. Н. 2. по Сош. Всеночне. Еу. Йо. гл. 6, з. 24; Ел. Йо. гл. 6, з. 23. По Літургії похід з Найсв. Тайнами до чотирох олтарів. Де годі, триразовий обхід і благословленнє в церкві. Евангелія при олтарах: 1. Мт. гл. 26, з. 108, стихи 17—30; 2. Мр. гл. 14, з. 64, стихи 12—26; 3. Лу. гл. 22, з. 108, стихи 7—22; 4. Йо. гл. 6, з. 23, стихи 48—58.

15. Празник Н. Серця на неділю. 10. Пятниця.

16. Состраданнє П. Б.

17. Празник Н. Серця Хр. Н. 3. по Сош. гл. 2; Еу. 3; Ел. Мт. гл. 6, з. 18.— Провидіннє Боже і Н. Серця Еу. Йо. гл. 10, з. 36. Ел. Йо. гл. 3, з. 9 і 10.

24. Н. 4. по Сош. і Апп. Вартоломея і Варнави. гл. 3; Еу. 4. Ел. Мат. гл. 8, з. 35; Уздоровленнє слуги сотника; і Луки гл. 10, з. 51. Апостольство.

ЛИПЕНЬ.

1. Н. 5. по Сош. гл. 4; Еу. 5; Ел. Мт. гл. 8, з. 28. О вигнанню злого духа. Вечірня велика Ап. Юді.

7. Рождество св. Івана Хрестителя. Всеночне. Еу. Лу. гл. 1, з. 3; Ел. Луки глава 1, зачало 1.

8. Н. 6. по Сош. гл. 5; Еу. 6; Ел. Мт. глава 9, зачало 29. Уздоровленнє розслабленного.

12. Верховних Апостолів Петра і Павла. Всеночне. Еу. Йо. гл. 21, з. 67. Ел. Маттея гл. 16, з. 67. О любови Петра і його власти.

15. Н. 7. по Сош. і ✠ Положеннє Ч. Ризи П. Б. гл. 6; Еу. 7; Ел. Мт. гл. 9, зачало 33. Уздоровленнє двох сліпих; і Лу. гл. 10, з. 54. Марія і Марта.

22. Н. 8. по Сош. глава 7; Еу. 8; Ел. Мт. гл. 14, з. 58. Накормленнє 5,000 народа. Вечірня велика св. Антонію Печерському.

29. Н. 9. по Сош. і Н. Отців вселенських Соборів; гл. 8; Еу. 9; Ел. Мат. гл. 14, з. 59. О маловірстві Петра і Йо. гл. 17, з, 56. Прославленнє Сина Божого.

СЕРПЕНЬ.

5. Н. 10. по Сош. і Пророка Ілії. Всеночне, гл. 1; Еу. 10; Ел. Мт. гл. 17, зачало 72. О біснуватім і Луки гл. 4, зачало 14. Становище пророків. Вечірня велика Бориса і Гліба.

12. Н. 11. по Сош. гл. 2; Еу. 11; Ел. Мт. гл. 18, з. 77. Обрахунок зі слугами.

14. Проісходженнє Древа Ч. Хреста. Мучеників Макавеїв. Память Крещення Руси-України. Водосвяттє Августове. Ел. Мт. гл. 10, з. 38. Вартість визнавання віри. Піст до Успенія.

19. Н. 12. по Сош. Преображеннє Господне. Всеночне. Еу. Лу. гл. 9, зачало 45, Ел. Мт. гл. 17, з. 70.—Свяченє овочів і зілля.

26. Н. 13. по Сош. Отданіє Преображення, гл. 4; Еу. 2; Ел. Мт. гл. 21, зачало 87. О злих робітниках у винниці.

28. Успеннє П. Діви. Всеночне; Еу. Лу. гл. 1, з. 4; Ел. Луки гл. 10, зачало 54. Марія і Марта. Свяченнє зілля.

ВЕРЕСЕНЬ.

2. Н. 14. по Сош. Попразд. гл. 5, Еу. 3. Ел. Мт. гл. 22. з. 89. О прошених на брак.

9. Н. 15. по Сош. Усікновеннє Ч. Гл. Івана Предтечі. Всеночне. гл. 6. Еу. 4. Ел. Мт. гл. 22. 3. 92. Найбільша Заповідь і Мр. гл. 6. з. 24. Іродіяда. Піст в сам день у второк.

16. Н. 16. по Сош. гл. 7. Еу. 5. Ел. Мт. гл. 25. з. 105 о талантах.

21. Рождество пр. Богород. Всеночне. Еу. Лу. гл. 1, з. 4. Ел. Лу, гл, 10, з. 54. Марія і Марта.

23. Н. 17. по Сош. Н. перед Воздвиж. Попразд. Рожд. П. Д. Служба неділі і празника. Гл. 8, Еу. 6і Ел. Н. перед Воздв. і рядової. Йо. гл. 3. з. 9. Отець післав Ісуса не на суд, а на спасення. і Мт. гл. 15. з. 62. Молитва жени Хананейської.

27. Воздвижения Ч. Креста. Всеночне. Піст. Чесний Крест виноситься перед Всеночним на олтар, а по Славословію на утрені на тетрапод з воздвиженнєм і поклонами. — Еу. Йо. гл. 12.. з. 42. від середини від ст. 28. Ел. Йо. гл. 19. з. 60. страсти. Ризи постні.

30. Н. 18. по Сош. і по Воздвиженню. гл. 1. Еу. 7. Ел. Лу. гл. 5. з. 17. Ловля риб. і Мр. гл. 8, з, 37. Наслідування І. Христа. Попразденство.

Жовтень.

7. Н. 19. по Сош. і Апостола Івана Богослова. Всеночне. гл. 2. Еу. 8. Ел. Лу. гл. 6. з. 26. Любоз ворогів і Йо. гл. 19. з. 61. Се син твій.

14. Н. 20. по Сош. і Покров П. Б. гл. 3. Еу. 9, Ел. Лу .гл. 7, з. 30. Воскресенє молодця в Наін. і Лу. гл. 10. з. 54.

21. Н. 21. по Сош .Н. Отців 7. Всел. Собора. гл. 4. Еу. 10. Ел. Лу. гл. 8. з, 35 О сівачі зерні. і Йо. гл. 17. з. 56. Молитва о прославлення. Вечірня велика. Ап. Якову.

28. Н. 22. по Сош. гл. 5. Еу. 11. Ел. Лу. гл. 16. з. 83. О богачу і Лазару.

ПАДОЛИСТ

4. Н. 23. по Сош. гл. 6. Еу. 1. Ел. Лу. гл. 8, з. 38. Вигнаннє біса. Вечірня велика Ап. Якову.

8. ВМ. Димитрія. Всенючне. Еу. Мт. гл. 10. з. 36, Ел. Йо. гл. 15. з. 52; О ділах любови.

11. Н. 24. по Сош. гл. 7. Еу. 2. Ел. Лу. гл. 8, з. 39. Воскресеннє дочки Яїра.

18. Н. 25. по Сош. гл. 8. Еу. 3. Ел. Лу. гл. 10, з. 53. Хто наш ближний— Самарянин.

21. Собор св. Архистрат. Михаїла. Всеночне. Еу. Мт. гл. 13. з. 52. Ел. Лу. гл. 10. з. 51. Післанці Божі.

25. Н. 26. по Сош. і Свщмуч. Йосафата. Всеночне. гл. 1. Еу. 4. Ел. Лу. гл. 12. з. 66. Богач і Йо. гл. 10, з. 36. Ісус двері. Вечірня велика Золотоустому.

28. Піст Филипівка до Різдва.

ГРУДЕНЬ

2. Н. 27. по Сош. гл. 2. Еу. 5. Ел. Лу. гл. 13. з. 71. Святкованнє суботи.

4. Вход во храм П. Б. Всеночне. Еу. Лу. гл. 1. з. 4. Ел. Лу. гл. 10. з, 54.

9. Н. 28. по Сош. гл. 3. Еу. 6. Ел. Лу. гл. 14. з. 76. О званних на велику вечеру.

13. Ап. Андрея. Первозванного Ап. Руси-України.

16. Н. 29. по Сош. гл. 4. Еу. 7. Ел. Лу. гл. 17, з. 85. О десяти прокаженних.

19. Св. О. Николая. Всеночне. Еу. Йо. гл. 10. з. 36. Ел. Лу. гл. 6. з. 24, О блаженствах.

22. Непорочне Зачаттє П. Д. Всеночне. Еу. Лу. гл. 1. з. 4. Ел. Лу. гл. 1. з. 3. Благовіщеннє.

23. Н. 30 по Сош. Попразд. Неп. Зач. гл. 5. Еу. 8. Ел. Лу. гл. 18. з. 91. Заповіди дорога до неба.

30. Н. Праотець і Отроків. гл. 6. Еу. 9. Ел. Лу. гл. 14. з. 76. Запрошеннє на вечеру.

Конець Богу слава!

Ч. 50.22. Орд. Календаріюм і устав на 1923 рік позволяється друкувати.

Вінніпеґ, Ман. 1. вересня, 1922
Никита, Епп.

ЙОГО ЕКСЦЕЛЄНЦІЯ МИТРОПОЛИТ ҐРАФ АНДРЕЙ ШЕПТИЦЬКИЙ

Остап Грицай.

З Новим Роком.

Зійди нам, Новорічний Херувиме,
Могутним, Божим лицарем на світ,
Та обітри визвольною рукою
Із мілїонів чол кровавий піт. . .
Дивися — гень людство у лютім бою,
Господний світ в огнях як ще ніколи;
День — в день на нарід нарід йде з враждою,
І гине страшно люд і скрізь дрожать престоли.
Зійди. . . І силами святого Бога
Ти вбивчую насилу прожени,
Що скинула між народи пожежу,
Бо цар темряви забажав війни.
Весь світ в кайдани хоче закувати,
На хрест прибити хоче людську волю,
Та у тюрмах невольних катувати,
Темряву сіяти і муку і недолю.
Розбий, розбий, Всесильний, темні сили,
Мечем Відвічного людству з'ясній!
Нехай борці за право, мир і волю
Ідуть з темрявою в останний бій.
Та виведи Україну з темряви!
Най сяде Мати на своїм престолі,
Побідоносна подвигами слави
І озолочена повік проміннєм — Волі.

За Фортеською

ПРИЧИНИ ЦЕРКОВНОЇ СХІЗМИ на Руси-Україні.

ІСТОРИЧНА СТУДІЯ ДЛЯ ЗРОЗУМІННЯ 300-ЛІТНОГО ЮВИЛЕЮ СМЕРТИ СВ. ЙОСАФАТА.

А прошу вас брати іменем Господа нашого Ісуса Христа, щоби ви всі говорили те саме; щоби не було між вами роздорів [по грецьки схізмата], але будьте звершенними в тім самім розумінню і в тій самій думці.
1. Кор. 1. 10.

На 1923 рік припадає 300 літний ювилей смерти священомученика Йосафата Кунцевича, Архиепископа Полоцького. Щоби зрозуміти становище сего апостола з'єдинення церковного на Руси-Україні, треба з осібна ясно розуміти, як до схізми прийшло і що вона означає для Урkаїнців. Студія над сим питанньєм веде нас поза Україну, але якраз се є дуже поважний чинник, що кидає найяркійше світло на церковне положенне на Руси Україні.

Як раз тепер стоїть церковне питанне на Великій Україні на переді всіх справ. По виповідженню церковного послуху московському патріярсі Україна находиться нині в історичнім моменті свойого церковного життя. Два напрямки є головні серед великого замішання на церковнім полю: оден, що хоче задержати „св. православіє", з котрим нарід зжився, але церков зробити независимою, по грецьки: автокефальною; а другий: злучитись унією з головою церкви католицької, з Римом.

Здоровший, сталійший і природнійший є рух унії з Римом, але на нинішнім ґрунті лише згодом буде ширитися; під хвилю рух автокефальної української православної церкви є першим кроком по визволі з під опіки російської. Як би ми на сей автокефальний рух і не дивилися ,то з церковно-історичного боку се є новa схізма, схізма або відділенне від того церковного авторітету, якому Україна до тепер підлягала.

Русь-Україна християнська була злучена по охрещенню в р. 988 з Римом через Константинополь, що мав патріярхів потзерджуваних Папою Римським і оставала в тій злуці около сто літ. Коли Константинополь зірвав з Римом 1054 р., Русь остaзала ще якийсь час в злуці, але згодом через митрополитів висвячуваних схізматицькими патріярхами попала у першу схізму сама. 1589 р. зірвала Русь з патріярхою Константинопольтанським і стала зависима від патріярхи Московського — се була друга схізма вже від схізматицького патріярхи грецького. Коли цар Петро Великий віддав Росію і Україну під святійший Синод Петроградський, се трета схізма тепер від патріярхи Московського. По революції в Росії і скасованю царату і його святійшого Синоду заведено назад Московський патріярхат, але Україна скоро з ним зірвала і се є четверта схізма від Синоду і москов-

ського патріярхи і в слід за сим тепер засновуеся самостійна, автокефальна українська православна церква. Хто їм буде висвячувати Митрополитів Київських, чи українського патріярху православного, се ще не рішене — на всяк случай не Московський патріярх і не Константинопол**і**танський, бо з першим зірвали, а другий тепер сам поділений між Турків і Греків.

Слово „схізма" і „православний" потребують ясного определіння, що вони означають. Схізма, грецьке слово означае відірваннє, відлученнє від сего, з чим булося в злуці. Зірваннє з Римом є схізма, зірваннє з Москвою є схізма, злука з Римом то є унія. „Православний" значить той, що православить Бога, правовірний або правдизий. Кождий нарід зве свою віру, що її тримає, празославною і длятого її тримає, що вона йому православна. Залюбки зовуть себе православними всі схізматики, відпавші від Риму. Чи вони є правдиві православні, се инше питаннє, але так себе називають. Російські православні, буковинські православні, сербські, грецькі і т. д. не мають нічого спільного, хіба се, що всі вони є відірвані від Риму, всі зовуть себе празлазними, хоть воно всюди що іншого в заряді означає. Ми будемо уживати слів: „схізматицький" і „православний" в значінню тих, що є відлучені від Риму і підлягають або ріжним патріярхам або своїм митрополитам, чи цісарам, королям як головам церкви. „Рим" означає голову Церкви вселенської або католицької, Папу Римського. В злуці з Римом значить під головством Папи Римського.

По сім введенню, що має поставити нам перед очи практичність сего питання розгляньмося в історії за причинами, що розділили первісно одну Церкву на дзі а відтак східну на богато. Для Українця розгляненнє сих причин має свою практичну сторону, бо воно показує, що ми все і нині руководимося чужими, ворожими і нам шкідливими справами наших сусідів і національних ворогів і за них до нині терпимо. Мовляв, пани бються, а на хлопови шкіра тріщить. Перший прояв здоровший, се зірваннє з тими, що під покришкою оборони віри на Україні нищили нашу національність і запомагалися нашими богацтвами. Але тут станути годі. Церкоз самостійна або не устоїться, або попаде в неволю державности як російська. Галицькі греко-католицькі Українці, що дістали признаннє за їх свідомість національну від Наддніпрянців, показують дорогу у релігійному питанню одиноку здорову.

1. ДУХ ГРЕКІВ-ВИЗАНТІЙЦІВ ПРОТИВНИЙ РИМЛЯНАМ.

По заложенню Церкви Ісусом Христом і поширенню Її у Римській державі Церков була єдина, свята, соборна і апостольська. Головою остає заложитель Ісус Христос, а Його Намісником з ключами і всьою властию перший з Апостолів св. Петро, що став епископом столиці Римської держави, Риму й його наслідники епископи Риму або Папи Римські. Церков була одна, Жиди, Греки, Римляни і всі, що приняли віру християнську узнавали видимим головою Церкви епископа Риму. Він тримав православіє віри і єдність Церкви. Через тисячу літ Греки, нарід фільософічно-спекулятивний видумували вправді ереси одну за другою як Аріянізм, Македоніянізм, Несторіянізм, Монофізитів, Монотелетів, Іконоборців, але ті ереси не утрималися (крім Несторіянів), бо на вселенських соборах під проводом Папи Римського всі були рішучо осуджені. Користь для Церкви з тих єресий була та, що з єресий і сварок релігійних розвинулося богословіє; на Сході стали проти блудіз в науці церковній великі богослови і доктори церковні, як Василій Великий, Іван Золотоустий, Єфрем Сирийський і инших без числа, що з їх письм Церков католицька

до нині користає і богато черпає.

Церков отже на Сході і на Заході була одна, а її головою був Еппископ Риму і до нього у всіх трудностях всі звerталися, а він або сам або на соборах рішав остаточно. Рим сказав і справа скінчена.

Але у римській політичній державі були два народи головні і пануючі. Греки на Сході і Римляни на Заході. Римляни підбили Греків оружем, але Греки у Римській державі вищі культурою підбили Римлян наукою, так, що грецька мова стала пануючою, державною. Латинською мовою говорив лише простий нарід. Перші Папи Римські правили і писали по грецьки. Ті два народи ненавиділися сердечно і глубоко. Греки звали Римлян стало дикунами або варварами. Вони разом йти не могли ,хоть були у одній державі. Греки були специялісти, фільософи, крайно непрактичні і неспосібні до великої злуки політичної чи моральної. Мали повно еретиків, спекулянтів, все ділились, не годились ні в релігії, ні в фільософії, ні в політиці. Демон диспутовання без відпочинку щодня видумував нові тонкости, що не годились з простотою Євангелія, ділили неділиме, запускалися в неможливости ,вмісто вірити, приняти хоть щобудь за правду і тотримати, вони говорили, диспутували так, що на них виробилася фраза у Римлян: Ґрека фідес, нулля фідес або грецька віра то жадна віра.

Римляни знова то були щось як нинішні Британці. Підбивали нові землі, непосидючі, цілий світ тоді знаний підбили під свою владу (і Греків) заводили всюди свій лад, свої права, не мали часу на фільософованне, практичні, короткі, рішучі, не мали ніколи часу. Стояли отже зовсім на другім кінци від Греків.

Оба ті народи пануючі, оден наукою і фільософією, другий оружем і правом зведені в одну державу а також в одну церков мали з природи всі дані, щоби відлучитися, розпастися. Любов християнська церкви перших віків тримала їх 300 літ підчас переслідувань царів Неронів, Доміціянів у купі, але сейчас в четвертім віці Греки висувають свої специяли, ереси, та думають о своїй свободі державній запрягаючи до того і Церков.

2. ПОДІЛ РИМСЬКОЇ ДЕРЖАВИ НА ДВІ ВІДДІЛЬНІ

Столицею держави був Рим, там і Голова Церкви сидів. Цісар Константин перший християнський цісар доглянув, що цісареви і Папі за тісно в Римі, отже оставив Рим Папі, а сам перенісся до Византії, маленького місточка над Босфором і там заложив Новий Рим, що звався Константинополем або Царгородом. Політично се було знамените, бо хто має Константинополь той тримає ключ до Европи і Азії і за то та свободу християнства історія назвала Константина Великим. Але Рим через то стратив відразу політичну силу і ніколи вже її в повні не відзискав. Рим, а часом Равенна був сотлицею західної Римської держави, а Константинополь східної. Ривалізація і борби втягнули скоро Церков і її єдність в гру і то дуже пожно.

3. СУМНИЙ СТАН ЦЕРКВИ РИМСЬКОЇ

Час коли Схід відлучався від Риму, коли схізма дозрівала і довершувалась т. є. десяте і одинайцяте століттє, се був час в історії Церкви католицької дуже сумний. Не було великих папів, що зумілиби були повести Церков як слід і припильнувати, щоби схід не відривався. А причина була та, що до виборів на папу мішалися політичні партії в Римі, шляхта і міщани, що сварилися і билися в поганий спосіб, щоби лише свого поплечника посадити на папськім престолі. Політика була дуже не стала, а папи зависимі від політичних партій не ма-

ли свободи рухів в цілім світі. Вправді найшли, щоб сему зарадити, спосіб, а іменно, що папу мають вибирати лише кардинали, але се для східної схізми не мало вже значіння, бо прийшло вже по схізмі. Схід дістався зовсім і виключно під власть східно-римських цісарів, що їх історія зве цезаропапами і відлучився за рішучо і за далеко.

З півночи й зі сходу натискали на Римську державу вороги, а вона поділена з двома столицями і народами ворожо до себе настроєними, де тут і там Церков була запряжена до політичних цілий, до служення державі, то всьо лише сприяло до розділу Церкви на східну і західну; треба було лише чоловіка, щоби мав відвагу виповісти послух папі і майже готову схізми довершити.

Сам поділ держави на східну і західну не бувби потягнув за собою схізми церковної, колиби західна Церков не була так слаба, як була, а східна не була попала зовсім під власть цісарів, що хотіли свого папи на Сході.

4. КОЛИ СХІДНА СХІЗМА ДОВЕРШЕНА

Східна схізма не є вислідом одного непорозуміння, одного чоловіка, чи одного часу. По століттях згоди і цілковитого мира не міг оден чоловік, одна справа відтягнути від єдности половину християнства. Історія не знає такого случаю, особливо тут не було ереси в грі з початку ані глубшого непорозуміння що до артикулів віри. Се зми, розділу диктованого злостю й зми, розділу диктованого злолстію і упередженнем одної сторони до другої, що хотіли розділитися. Артикули віри з початку не були висувані на перед, лише дисципліна, спори за дрібнійші справи, а за тим крилося се, що Схід не хотів Папи з Риму, бо мав свого патріярху з Константинополя, котрого хотіли цісарі грецькі зробити вселенським (ойкупенікос або католікос) і поставити на місци Папи римського. Се случай чистої схізми, з початку без сліду ереси. І дійсно тяжко булоби поняти, як могли сотки східних епископів нагло зірвати зі своїм шефом, головою Церкви, колиби всьо перед тим було в порядку. Лебедев, російський історик церковний пише, що і йому дивно, як міг один чоловік Фотій розірвати єдність Церкви так сильно і далеко, але не шукає толковання, лише пише: Однакож ето било так! Се не є історик, а фаталіста так розвязує так важну і велику справу. Причини схізми сягають отже століття взад і хоть були поважні, ніхто навіть не підозрівав, що вони доведуть до розділу, бо згода на головні правди віри і права (канони) була все очевидна. Тим більше, що много маленьких схізм східних перейшли і скінчилися одна за другою лагідно, хоть вони приготовляли остаточну велику. Навіть властиві схізми Фотія ов.ап.єМ рулярія 1054 р. вигоїлися відтак, хоть були початком нинішного стану. Коли говорити історично, то схізма східна, що треває до нині, зачалася 1472 р., коли Схід остаточно відкинув собор Фльоренцький і унію підписану трийцятьма східними епископами і кликав: волимо Турка, чим Папу. Тому хотяй імена Фотія і Керулярія слушно згадуються зі східною схізмою, бо вони були головними аґентами у сій події, але милиться той, хто думає, що вони самі, або перші, або остаточно привели схізму до істновання. Бо се є історично неоспоримий факт, що більші причини схізми були положені перед ними, вчаснійше і сильнійше вилинули, чим ті два аґенти, а також неоспорено стоять факти, що по Фотію прийшла унія назад і по Керулярію також.

5. СХІД А ЗАХІД.

Схід є Схід, а Захід є Захід — не сходяться зі собою. Християнство їх злучило у римській державі, але не на стало. Віддаленнем, центрами держав-

ними, звичаями і мовами були собі чужі, прямо відпихались, а до того прилучається розбиттє римської держави на східну і західну, та ривалізація цісарів — що разом дає першу і найважнійшу причину розділу і формальної схізми.

До нього треба ще додати саму правну орґанізацію Церкви. Від найдавнійших часів епископи не були всі рівні: були митрополити, екзархи, епископи примаси. Епископи також діставали честь від заложителя їх столиці. Чию столицю заложив був апостол, то і відси епископ дістав більше чести і відзначення. Папа не був безпосереднім настоятелем кождого епископа, а був головою цілої тої церковної орґанізації, що розкинена по цілім світі, у нім з'єдинялась, як шапка на півкопі, або дашок на піраміді. Що до безпосередного настоятельства, то відразу епископи слухали митрополита, митрополита патріярхи, а всі слухали патріярхи першого, що сидів у Римі наслідника св. Ап. Петра. Патріярхів то зн. епископів на столицях заложених апостолами було чотири: в Єрусалимі, Римі, Антіохії і Александрії. Від собору в Халкидоні 451 р. маємо пятого в Константинополи на домаганнє грецьких цісарів. Патріярхи були безпосередними настоятелями епископів. а лише, коли патріярха не міг полагодити справи, справа ішла дорогою апеляції до Риму, до першого патріярхи, до голови Церкви. Але з того виходить, що патріярха Риму, Папа римський мав инше положеннє на Заході а инше на Сході. На заході він був патріярхою і безпосередним настоятелем всіх епископів, цілий послух був для нього. На Сході не так. Там безпосередний послух був для свого патріярхи, а лише як годі було з ним справи скінчити, тоді йшла справа до Риму. Для Сходу отже Папа був далекий і з чужого світа, був неначе судом апеляцийним для дуже важних справ. Захід підлягав Римови впрост, Схід лише через своїх чотирох патріярхів. Як патріярх Сходу посваривбися з Папою, небезпека є для всіх його епископів і вірних, що на Заході не могло мати місця. Відси, коли хочемо зрозуміти відпаденнє від Риму соток епископів Сходу нараз, то не буде трудно, як звважимо, що їх патріярха чи Фотій чи Керулярій зірвав з Римом. Коли всі чотири східні патріярхи зривають зносини з Папою, цілий Схід є у схізмі, бо всі епископи, що їх слухають, йдуть за ними. Греки з своїми патріярхами і Латинники зі своїм патріярхою Римським були народно-державно в незгоді, прелегко найти закиди одних проти других і посваритися, але тисячу літ Папа був папою для Сходу і більше менше стало.

Для простих людей, що не розуміли богато за патріярхів, була знова инша причина, що робила Схід Сходом, а Захід Заходом. На Сході був обряд грецький, на Заході латинський. Коли який епископ з Заходу заїхав на Схід і правив по латински, уважався за чужинця, майже підозрілого що до віри. Їм то толкувалося, що оба обряди є добрі і оправдані, але ріжниця робила трудність, що разом молитися не могли. Керулярій того пункту головно вхопився у своїх закидах проти єдности, проти Папи.

Язик грецький уживаний всюди на Сході в товариських зносинах і на соборах робив також зі Сходу Схід, подібно як латинський на Заході з Заходу Захід. Знов дві відосіблені єдности, що спроваджують і улекшують віддаленнє їх від себе у всім. Часто з того заходили непорозуміння. Папські леґати на соборах говорили по латинськи, їх ніхто зі східних не розумів, треба було переводчиків. Що епископи говорили по грецьки, леґати не розуміли. Відси ішло відчуженнє і непорозуміннє.

6. ПРИЧИНИ ВІДЧУЖЕННЯ СХОДУ ВІД ЗАХОДУ

Три патріярхи на Сході в Антіохії, в Єрусалимі і Александрії булиби оста-

ли в звязи з Римом, хотяй цісар Константин переніс державну столицю з Риму до Византії, колиби був не повстав в Византії новий патріярхат Константинополітанський. Той новий патріярхат сотворений для піднесеня блеску цісарського двора і його політики злучив цілий Схід в одно і то так, що три инші патріярхи упали зовсім на значінню. Його відпаденнє значить відпаденнє цілого Сходу і за тим стає цісар з цілим своїм державним апаратом. Патріярха КП. став в той спосіб неначе папою на Сході і домагався на віть на соборх титулу „вселенського" (по грецьки ойкуменікос або католікос). Цісарі за сим дуже стояли, а спротивлявся тому лише один Папа Римський, з чого зноза нова причина ненависти до голови Церкви в Римі.

Тут єсьмо при найголовнійшій причині східної схізми. То не цілий Схід відпадав, або знав, що то значить, то не Схід і Захід відділявся формально. Схізма східна, се вислід гордости одного патріярхи Константинополітанського, що з маленького епископа зависимого від Гераклеї через волю східних цісарів виріс нагло на патріярху світа, здеґрадував прочих патріярхів на прикрасу своїх парад, та з плечима цісарськими так скріпився, що на своє рішеннє стати самому папою і Папі римському виповісти послух, потягнув цілий Схід за собою до схізми. Колиби він був вперед не знищив значіння инших патріярхів, його схізма не була би ширшого значіння. Таких партикулярних схізм Схід мав досить і з них вигоїзся, але він як цісар, або разом з цісаром панував на цілім Сході і його воля зірвати єдність Церкви відтягнула цілий Схід.

Коли глянемо на ту цілу причину загально, то видимо, що сей патріярха КП. не є ані заложення Апостольського, ані канонічно, правно ніколи не був признаний головою Церкви. Відки він виріс на першого на Сході, се очевидне: задля примхи цісарів, для державної політики, бо були епископами КП. нового Риму. Так виразно говорить 28. канон Халкидонського собора, що ніколи не дістав папської апробати і часто проти нього папи протестували.

Справи Божі попали так під власть цісарів. Що на тім благословенства Божого ніколи не було, свідчить історія. Нині ні царі, ні патріярхи не мають значіння, ні голосу, Турок від 1453 р. сидить їм на карку.

Колиби засада Греків, що цар має власть мати свого патріярху, була слушна, то такі патріярхи малиби бути всюди: в Лондоні, в Парижу, в Ню Йорку, в Оттаві. Але зміни політичні не впливають на зміну апостольського і канонічного устрою Церкви, сей остає все той самий. Росія пробує на лад царів грецьких зі своїм московським патріярхатом, але очевидно як Турки Греків, так большевики Москалів приводять до опамятування.

7. СХІЗМИ ПЕРЕД ФОТІЄМ

Межи Константинополем а Римом були схізми перед IX. віком, всі вправді скоро вилічені, але все всі вони ослабляли духа єдности Церкви поважно. Від заложення столиці КП. до 867 до схізми Фотія за час 544 роки схізми разом забрали часу в історії понад 200 літ. Аріяни 55 літ; одинайцять літ була схізма з причини арештовання і вивезення св. Івана Золотоустого; 35 літ тревала схізма Акація; 41 Монотелєтів; 61 Іконоборців. В кождій тій схізмі Константинополь був винен і блудив, Рим кождий раз стояв за правдою і правом і виграв, що признають і всі схізматики: Вони перечать слушність Риму перший раз 869 р. на VIII. вселенськім соборі, що осудив Фотія, але до сего собору признають, що Рим все витягав КП. з блудів.

8. ФОТИЙ

Схізми перед Фотієм були в самім КПоли і не захоплювали цілого

Сходу, хотяй Схід вже був привик слухати КПоля. Фотій був перший, що зачіпив цілий лад в Церкві.

Патріярха Ігнатій, правний епископ КПоля, був загально люблений через одинайцять літ.857 р. він відмовив причастія Бардасови, що рядив державою за цісаря Михайла Пяного, але сам жив з наложницею кревнячкою. За ту відмову Бардас усунув Ігнатія з патріярхи, а посадив на патріярху свого офіцера ґвардії Фотія, котрого казав висвятити всього за чотири дни. 21. грудня зачали свячення, а на 25 на Різдво він вже правив як патріярха. Папа Николай І., що був в дуже добрій згоді зі Сходом, особливо з КПолем обстав за Ігнатієм, що поскаржився у нього. Але і Фотій написав до папи і просив, щоби його папа признав патріярхою. Коли папа відмовив і казав Ігнатія привернути на столицю, тоді Фотий 867 р. рішився на схізму і не оглядатися на папу. На соборі 869 р. Ігнатія назад поставлено патріярхою, Фотия осуджено і всі патріярхи Сходу заявили, що вони приняли були зарядження папи сейчас, що означає, що схізми так як би не було.

Але Фотий сотворив партію проти Риму, що вже стало робила. Особиста справа Фотія закінчена на VIII. вселенськім соборі 869 р. стала знова на переді, коли Ігнатій помер. Фотій знова просив Риму о згоду на нього на патріярху і дійсно був ним за цісаря Василя, але його син Лев Премудрий, ученик Фотія, вигнав Фотія й він помер не знати коли й де.

Фотий незвичайно спосібний чоловік, чуючи, що Рим робить перепони його плянам і амбіціям, зачав збирати до купи всьо, що віки нагромадили з ненависти до Риму, всі закиди проти папи. З осібна, знаючи як захопити маси народу і чим, пустив в рух, що папа став еретиком, що пофалшував православіє сам і з ним цілий Захід. Се нове! Дотепер папа часто картав Схід, що плодить єресь за єресию, але що папа сам еретик, то видумав перший Фотий. Шість закидів проти папи є найслабша річ, що остали по Фотієви. Много істориків дивується, як міг такий учений як Фотій такі слабі закиди зладити. Називає Латиніян брехунами, борцями проти Бога, предтечами антихриста і себе ставляє як оборонця св. православія проти еретиків Латинян і їх папи.

По його вигнанню був цілковитий мир і згода з Римом назад. Але лише поверховно. Зі смертію Фотия його партія робила далі своє діло і підсичувала ненависть до Риму, до Латинян, Заходу взагалі. Який будь претекст міг викликати схізму на ново. З патріярхи перейшла робота на священство. Як далеко, видко з того, що коли 150 літ по Фотію Керулярій зовсім безпричини відновив закиди проти Латинян, відразу найшов відгомон на цілім Сході.

9. МИХАЙЛО КЕРУЛЯРИЙ

150 літ по Фотію був патріярхою в Константинополи Михайло Керулярий. Його патріярхату ніхто не оспорював. Папа не мішався до його правління Сходом зовсім. Нараз 1053 року Керулярій шле письмо до Риму, виповідаючи борбу; замикає латинські церкзи в КПоли, збирає закиди проти Латинян і заявляє, що конечно хоче схізми, бо не хоче бути в злуці з Заходом і Латинянами. Чого хотів, то дістав.

Не чекаючи на відповідь з Риму, викидає імя папи з диптихів, не згадує папи в молитвах підчас богослужень і напасти поновляє раз враз в нечуваний дотепер спосіб. Папа післав двох делеґатів до КПоля і коли Керулярий та цісар не хотіли з ними навіть говорити, леґати екскомунікували патріярху Керулярия в його церкві 16. липня 1054 р. а самі утікли через Чорне Море до Київа, де їх Митрополит київський Іляріон приняв і погостивши відіслав до Риму.

Викляттє Керулярия було особисте і його спільників, не його вірних і не цілого Сходу. Буля екскомунікаційна старанно се нотує, бо цісара, його сенат і вірних щадить, називаючи їх "по божними і православними". Ся схізма, подібно як всі попередні не принялася загально від разу. Доперва коли другі патріярхи стали опускати імя Папи в богослуженнях і пристали до схізми Керулярія, схізма стала поширюватись і поглублюватись. Вплив цісаря був за сильний, а цісар хотів схізми і свого папи на Сході. Всі з тим числились і приставали до Керулярія. Він зладив для зискання мас лісту закидів проти Латинян на взір Фотія, але инші і ще менше стійні. Опустив закид Фотія "І сина" у "Вірую", а додав новий, що Латинники уживають до Служби Божої хліба неквашеного. І той закид,,єреси" став голозним, Латинників стали від того звати „ацимітами" (неквашені). Греки ставляють себе тепер на оборонців віри у цілім світі.

10. ДОВЕРШЕННЄ СХІЗМИ

З виступом Керулярія схізма була цілковита. Від сеї хвилі маємо дві церкві ворожі, одна другу оскаржує о єресь і схізму. Але так як були схізми перед Фотієм, так були унії по Керулярію. На другім соборі у Ліоні 1274 р. і на соборі у Фльоренції 1439 р. завязано унію і була надія, що зірваннє загоїться так, як много разів перед тим се мало місце. Однак надії завели. Партія заснована Фотієм, скріплена Керуляріем назвала себе „православною церквою" і рішучо не допускала до унії з Римом. Русь, Сербія, Богларія не мали причини зривати з папою ізза того, що патріярха КПоля посварився з папою і грав політику грецьких цісарів. Вони довший час ще оставали в звязи з Римом, але, що призикли слухати патріярхи, згодом перейшли незамітно у схізму також. Греки з Латинянами посварились, а всі зависимі церковно від грецького патріярхи стали втягнені до тої нещасної гри.

Унія в Ліоні і Фльоренції була більше політична, чим церковна. Цісарі хотіли, щоби Латиняни помогли їм бити Турка. Длятого годились, як то хитрі Греки уміли, на всьо, але лише доки гроза турецька тревала. Як нема користи, то ми Заходу не хочемо. Латиняни готові були на поміч, але жадали, щоби Греки закінчили роздір християнства так оплаканий і згіршаючий всіх. Але грецька віра була схізма, того одного вони щиро хотіли. Доти називали Латинян єретиками, доки самі в се не повірили, а з єретиками єдности ніхто не тримає. Унія була чимось для гордих Греків упокоряючим, боліло їх також, що Франки мали прийти і ратувати Греків перед бісурменами. Нарід грецький вже пересяк тим, що Латиняни єретики, "ациміти", а вони "православні", та ще не знав, що значить Турок і вибрали Турка. Волимо Турка, чим папу, кричали, щось як Жиди: Випусти нам Варраву. Ісуса не хочемо! І дістали своє. Коли епископи що підписали унію у Фльоренції, вернули домів і оголосили вірним унію з Римом, стрінулися всюди з рішучим опором, люди кричали, що вони є "православні", а папа "ацимит", "волимо фез Турка, як тіяру папи". 1453 дістали Турка.

Остання доба злуки і останний акт схізми був в р. 1472., де на синоді в Константинополи формально відкинули унію з Римом. Від тоді вже відносини Сходу й Заходу зірвані стало. Східні називаються залюбки "православними", хотяй патріярху Риму називають першим в Христіянській церкві.

11. НИНІШНІ ПРИЧИНИ СХІЗМИ.

Чому "православні" нині остають у схізмі, се лекше зрозуміти, чим, чому схізма взагалі повстала. Нема нічого лекшого, як зробити схізму, але виличити се незвичайно трудна праця. В церкві панує всюди консерватизм. Що

дістали, то тримають всюди. Хотяй перші схізматики се новатори, але по століттях у людий се віра їх батьків. У Східних консерватизм не позволяє їм злучитися з головою Церкви, бо се булаби зрада віри батьків, зрада "св. православія". Відси схізма тримається, бо нічого не робиться.

Давні причини схізми як заздрість патріярхи Константинополя і його спілка з цісарами давно відпали. Вони всьо стратили, нині не мають голосу. Ніхто не слухає патріярхи Константинополя, хіба в його епархії. Турки так їм надоїли, очевидна кара за добровільну схізму, що сто міліонам християн Сходу се нині не рація, а радше заохота злучитися з Римом.

Инші причини як особиста сварка Фотія з Ігнатієм, або гордість Керулярія за далекі нині і з ними погребані, — дійсно не остає нічого, чому-би оставати у схізмі.

Ріжниць що до віри чи дісципліни властиво нема. Тут нема єреси, а чиста схізма. У Фльоренції на всьо, чого Греки хотіли, дістали згоду Риму, чому би не згодитися нині? Але, кажуть, ріжниці є: непомильність папи, Непорочне Зачаттє Прч. Діви, чистилище, епіклєза по освяченню, походженнє св. Духа. Їх треба усунути й віру зробити "православною". Тимчасом грецькі Отці церковні є таксамо як латинські згідні у вірі що до тих закидів. Єсли хто з того робить закиди, той все наперед перекручує доґму й віру Церкви Римської і доперва тоді показує, що вони не є "православні". Що більше, нарід вірить в тих точках по римськи, по католицьки, се лише по головах і проповідях проповідників тримається "православіє". Бо нпр. в цілім богослуженню на св. Петра і Павла минея переповнена похвалами непомильного голови Церкви. Молитва "Достойно єст" чисто грецька вірить більше чим Латиняни в Непорочне Зачаттє, бо каже: "присноблаженную і пренепорочную". Чистилище є у вірі "православних" навіть у попів, що проти чистилища проповідують, бо правлять за померших. В небі й пеклі не потребують тут померші Служб і молитов наших — там вічність — коли однак моляться за померших, вірять в чистилище. Епіклєза і "І Сина" не мають практичного застосовання, єсли лише загально віруєся без єреси по православному, по католицьки.

Так все Рим стояв зглядом цілого Сходу, так спеціяльно стояв, коли Українці в 1595 році лучилися з Римом. Оставив їм всьо своє і жадних змін не лише не домагається, але і не позволяє робити. У Східних є страх, що Рим їх златинщить. Се однак є без підстави. Славна булля папи Льва XIII. "Орієнталіюм дігнітас" заказує латинщеннє і приказує місіонарам на Сході брати хлопців місцевих до шкіл і виховувати їх в їх обряді і звичаях. Декрет для нашого греко-католицького єпископа в Канаді виданий папою Пієм X. 1913. р. приказує єпископови обряду грецького своїх вірних пильнувати і чистим удержувати.

Стара православна віра всіх Східних тримала звязь з головою Церкви, єпископом Риму рішучо і історія учить, що доки тримала ту звязь, виходила зі всіх єресий і схізм побідоносно й процвитала. З права церковного не треба також нічого зміняти крім посад єпископських за гроші, та вининен нє цареславія. Але то всі радо приймуть, бо се є найбільше нещастє кождої церкви у наймах в можних світа сего. До целібату або нежвашеного хліба Латиняни не можуть Східних тягнути, бо папа оставляє при акті унії всьо грецьке ненарушиме. Календар і обряд остають в силі такі, які є. Всьо чого до унії треба, є вернути до віри св. Атаназія, Василія і Івана Золотоустого. Пониження тут жадного нема. Лише блудити є негоноровo, але станути на праву дорогу, дорогу що нею йшли наші прадіди, не понижає нікого. Поділ се ганьба, але унія се честь. Треба лише щиро хотіти правди й згоди, а правда нас освободить від схіз-

ми, що лише є шкандальна але нині особливо зовсім злишна.

12. КІНЦЕВІ ЗАМІТКИ.

Коли Захід остав Заходом і скріплявся, коли папи Римські завели латину і звичаї римські всюди у своїм безпосереднім патріярхаті так, що до нині се тримається у всіх народів як знамя єдности, то Схід від самого початку схізми розлітався на части. Хотяй держава була одна, мова грецька одна, патріярх КП. один понад другими східними патріярхами, та цісар стояв дуже за єдиностю Сходу, се не удалося. Знаком того численні церкви східні, автокефальні зі своєю (не грецькою) мовою в богослуженню як арабська, сирійська, коптийська, славянська на Руси, в Болгарії та Сербії. Всі вони говорять у "Вірую" в єдину, святу, католицьку і апостольську церков, але видять, що її нема, бо одна від другої независима, кожда для себе державна. Нема спільної голови, нема жадної спільности, крім ненависти до Риму. Назва „православний", котрою залюбки називаються, не дає їм єдности, бо православною називає свою віру кождий, хто яку будь віру має. Назви "східна чи грецька церков" також не дають єдности, бо не означають нічого. Російська чи українська православна церков нпр. не є грецька, бо ані мови грецької не уживає, ані патріярхи грецького не слухає. Східна нічого не означує, бо не каже, чи сирійська, чи грецька, чи російська, чи арабська. Остає знамя спільности їх усіх, схізма й византійське упередження до Риму, осередка єдности цілого християнства. Причини схізми є очевидно самі чужі, нам далекі, не наші і нам шкідливі.

Коли українська церков відірвалася рішучо від московського патріярхи, а з жадним иншим східним патріярхою нема ні користи, ні вигоди лучитися і історія се всьо очевидно вказує, то остає їй одинока дорога вернути до віри св. Володимира, до греко-католицької віри і єдности з Римом не через Константинополь, а впрост, як сему показали дорогу Митрополити Київські Ізидор і Михайло Рагоза. І з огляду на віру й національність се дорога наша, історична і найкориснійша, найнайліпша.*)

*) Ся розвідка і дві слідуючі вяжуться зі собою. Є се збірка фактів, більше матеріял до відчитів, чим виправцьовані відчити. Даємо їх під новий рік для тих, що не мають бібліотек, а схотять відчити робити.

За Пелешом

Причини Унії з Римом на Руси-Україні.

I. ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕРКВИ ЗА ПЕРШИХ ПЯТЬ СТОЛІТЬ 988—1104

Русь Україна охрещена заходами св. Володимира 988. приняла християнство без проливу крови звільна, але радо. Характер українського народу спокійний, улягливий і шануючий власть сприяв християнству і його підпирали також зверхні чинники як часті зносини з християнськими Греками, Поляками, Уграми і Німцями, що з ними наші київські князі дружилися. Самі князі були християнами, а головно спосіб ширення віри проповідями в живій народній мові і відправи в тій самій мові та в прекраснім грецькім обряді витягали нарід з поганства до церкви. Перші епископи і священики були Греки, але вони не могли грецької мови ні в проповідях ні в відправах завести, бо Апостольська Римська столиця апробувала славянську мову і азбуку св. Кирила і Методія, Моравських апостолів як добру і гідну до відправ і того всі трималися, бо се любили.

Осередком життя християнського став Київ, столиця Руси-України і мешкаючий там митрополит, що рядив церквою після права церковного, номоканона, що звався у нас: кормчая книга. Він святив епископів, скликував собори, візитував вірних і коронував великих князів. Митрополит Київський був головою церкви у цілім краю. Чотири перші були Греки, пятий Іляріон був Русин (†1068), ще кілька Греків було по Іляріоні, а по них з Кієво-печерської Лаври виходили вже самі свої.

З огляду, що Русь приняла християнство з Константинополя (КП.), стало природно, що патріярха КП. мав деякі права нагляду над молодою церквою, а се проявлялося в тім, що він вибирав митрополита і його інсталював. Сему ніхто не спротивлявся з початку, але Ярослав Мудрий 1051 р. се перервав, бо митрополит Іляріон був вибраний без впливу патріярхи. Хто його вибрав, він сам пише про се у своїм віроісповіданню: „Я за ласкою Божою монах і священик Іляріон став висвячений після волі Божої через побожних епископів великого богохранимого міста Київа і поставлений в нім митрополитом, пастирем і учителем". Патріярхи КП. не питали, бо Михайло Керулярій патріярха відновляв якраз тоді схізму Фотія, з чим Київ не годився. По смерти В. князя Ярослава Мудрого Русь в поділах так ослабилася, що Греки відзискали свій вплив на Руси і знова стали наставляти митрополитами київських своїх кандидатів. А що самі вже були у схізмі, то згодом і митрополити київські стали схізматицькі. Но як митрополит раз був поставлений, був независимий від патріярхи зовсім. Доперва пізнійше мішалися патріярхи часами досить сильно і то не лише в церковних ділах, але і політичних.

Від охрещення 988 р. до 1104. була Русь-Україна католицькою в грецькім обряді. З КП. від Греків прийшло християнство, віра, право і много звичаїв,

таке саме, як Греки тоді мали. КП. і Рим були тоді щодо віри в повній згоді, отже і Русь була через КП. з Римом в злуці. Схізматики натягають історію немилосерно, щоби довести, що Русь відразу була схізматицькою або як вони кажуть „православною“, але се є рішуча історична правда, що патріярхи з перших сто літ християнства на Руси були греко-католиками у повній згоді з папами Римськими, так що до віри, як і праздивої підляглости, що отже і на Русь посилали лише греко-католицьких митрополитів, що тодішні наші князі київські стояли у мирних зносинах з папами, та римо-католицькими дворами і перших сто літ на Руси-Україні „православіє” чи схізма не були знані ні між священством ні народом. Колиби се не було правда, що Русь відразу була схізматицькою, то леґати папські по екскомунікації патріярхи Керулярія 1054 р. не булиби схоронилися перед Греками до Київа. Митрополит Іляріон їх приняв, бо був греко-католиком. Як могла Русь по смерти Іляріона 1068 р. бути католицькою, коли патріярхи далі наставляли самі Київських Митрополитів, а схізма Керулярія датуєся роком 1054., то легко усунути ту позірну трудність, коли зважиться, що схізма Керулярія не лише не принялася від разу на цілім Сході, але навіть перший наслідник самого Керулярія в КП. був назад в мирній злуці з Римом і тримав у себе папського леґата Петра, епископа з Анаґані, висланого там через папу Александра II. Русь знаючи о тім і думаючи, що та схізма загоїлася так само, як всі попередні, не зривала зносин з патріярхою, бо він тримав з Римом. До кінця XI. віка Русь була греко-католицькою. Від початку XII. століття незамітно Русь стає схізматицькою, бо патріярхи таких наставляли митрополитів.

1104—1595

Схізматики Греки наставляли київських митрополитів і тим завели на Русь-Україну свою схізму поволеньки так, що до кінця XVI. віка ціла Русь-Україна була схізматицькою, відірваною від Риму.

Проби унії поновної звязи з Римом не спинили загальної схізми. За галицького князя Данила в р. 1245. навязана була унія з папою Інокентієм III., що дав Данилови королівську корону і тим сотворив Галичину Королівством, але не утрималася, бо сподівана поміч Заходу проти Татарів не прийшла.

Унія Греків з Римом на соборі Фльоренцькім 1439 р., що її підписав також Митрополит Київський Ізидор за себе і як заступник антіохійського патріярхи також не утрималася, бо у Греків 1453 р. Турки заняли КП., а у нас лише Галичина і наддніпрянська Україна приняли радо Ізидора з місією унії але тоді вже добре сильна Москва не приняла і Ізидора увязнили в обороні “св. православія”. Доперва 1595 р. Україна приняла єдність з Римом за Митрополити Київського Михайла Рагози і та унія по довгій мартирольоґії остає до нині у части Українців. Москалі до того не пристали і як все, так і нині унію нищать і самого слова „унії і уніятів“ ненавидять. Їх царі хотіли схізми, зробили з православія правдиве цареслапіє і політичного коня, що на нім все їздили нищити Україну і Польщу все в обороні „св. православія.“ Де тим заїхали, видимо нині в Росії, щось зовсім подібно як у Греків.

Дві сотки літ управляли церквою відпавшою від Риму митрополити київські, але коли Київ в р. 1169 стратив свою силу і славу через заложенне княжої столиці на півночи у Володимирі над Клязмою, а відтак у Москві, відразу ворожій до Київа і через напади Москалів та через знищенне Татарами, митрополити київські перенеслися на північ 1299 р. до Володимира над Клязмою а вкоротці відтак р. 1328 до Москви. Митрополія Київська перестає резидувати в Київі. Але

згодом могучі князі Галицькі, що з половини XIII. в. мали великий вплив на вибір Київського Митрополити, не хотіли на то позволити, щоби їх епископи були зависимі від Москви і постаралися о свого митрополиту галицького на початку XIV в. Но се не утрималось довго. Коли 1340 р. Галичина дісталася під Польщу, а з часом під Литву злучену з Польщею, нові пани також не хотіли позволити Москві мішатися до церковних справ їх підданих і сотворили на місце галицької литовську митрополію. Кождий з митрополитів звав себе і київським, границі були неопреділені, аж 1458 р. папа Пій II. назначив сталі границі метрополії литовської. І так 1461 р. повстали остаточно дві митрополії: (київсько-галицька) литовська і московська; московська закостеніла в схізмі і цареславію, сильно ворожа Україні і київсько-галицько-литовська. Сей поділ є очевидно з дуже поважними наслідками для Церкви і її історії, та унії, що нас у сій розправі обходить. Кієво-галицька митрополія була як раз тою, що по пробах остаточно злучилася на стало з Римом унією Берестейською 1595 р.

Церков на Руси терпіла як ціла Русь від XIII. віка страшно від Татарів, що нищили всьо, на що трафили. Князі сварилися і одні других били, а Татари били їх всіх, а нарід терпів невисказано. Зіпсуттє обичаїв, темнота, дикунство панували загально. Священство і монахи не були ліпші від свого народу, положеннє було дійсно оплакане. У Москві царі поводилися з народом, як східні імператори, вони запрягли церков до політики собі на службу. На Україні найшлися однак люде з дальше видючими очима і щоби витягнути церков зі страшного упадку на добро свого народа, постановили звернутись до правди, до світла, до життя по дорогах засад християнських і пристали до учительки правди, до Римської Апостольської Столиці, завязуючи Берестейську унію 1595 р.

2. ВІРА І РЕЛІГІЙНО МОРАЛЬНЕ ЖИТТЄ НА РУСИ-УКРАЇНІ ПЕРЕД УНІЄЮ

По упадку Керулярія тримали ще Греки зносини з Римом і Русь, що підлягала патріярхови, зносилася ще якийсь час з Римом, але згодом ті зносини устали, бо зависимість від Греків потягнула її на ту саму дорогу, що нею йшли Греки. Віра на Руси була отже така сама, як у матерній церкві в КП. Не сталося то відразу, але що київського митрополити всі на Руси слухали, а патріярхи згодом слали лише таких, що були явними ворогами папи Римського і Латинян, то віра, від голови церкви зависима, була схізматицька значить, остазало, як було, але головство церкви зложене за ложителем церкви Ісусом на св. Петра і його наслідників' епископів Риму, відкидали, а найвисшою властию в церкві стали признавати відпавшого від Риму патріярху КП.

Чорною хмарою затяжіли в тім часі над церквою на Руси Татари. Побожність нашого народу проявлялася головно в прикрасах своїх церков. Татари пообдирали їх однак чисто, а нові вже тяжко було до давної краси привести, бо крім церков міста і села взагалі були зруйновані в порох і попіл, священики позабивані, шкіл не було — се всьо грозило упадком церкви взагалі.

Відправи йшли славянським ладом. Книги церковні були вже майже всі, що ми їх нині уживаємо, переложені з грецьких. Але підчас переписування вкрадалися часто блуди, навіть єреси, а що се були одинокі книжки до науки, небезпека що до чистости віри була велика. Длятого Митрополит Кипріян зарядив ревізію тих книг, щоби завести одностайність в богослуженню, а єреси і забобони з них повикидати. Се високо культурне діло не

помогло однак много, бо всіх рукою писаних книг, дорогоцінних скарбів церковних по широкій Руси-Україні він справити не міг, многі остали які були. А митрополит Кипріян сам був Сербом і ріжнився часом від нашого звичаю, то ґрунтовна ревізія остала до зроблення пізнійше.

На знищеннє Татарами, брак священиків, приборів церковних, книг і всі браки митрополит Кирило II. скликав синод у Володимирі 1274 р. і з декрету сего синоду видимо, які були тоді браки, яке житє і як на се собі радили. Синод вдаряє сильно на темноту і нездарність священиків, чим дають много згіршення, бо не мають толкования. Не треба вже знати грецької мови, бо всі книги на нашу мову переведені, се лише лінивство, що невчені ведуть нарід. Епископи деякі беруть гроші за свяченнє, що строго заказане і св. Письмом і канонами. За се синод постановляє екскомунікацію як кару. Заказує також святити зайдів і волоцюгів незнаних, бо вони для наживи втискаються у священство. Означує такси і оплати, усуває непорядки в уділюванню св. Тайн і сильно осуджує „забави“ в свята, коли то люде бються так, що часто-густо трупа лишають на місци тих поганських забав. До церкви їм кажесь іти і епископам остро припоручаєся, щоби се викорінили. Хто бєся далі, є виклятий, а колиби священик такого похоронив по христіянськи, то тратить посаду.

З осібна каноном XI. ударяє синод на піянство священиків особливо в свята, навіть у страстний тиждень так, що богослужень не правлять. Таких приказуєся епископам суспендувати і відібрати їм уряд „бо ліпше є як буде оден гідний олтаря слуга, чим тисяча негідних і нездалих”. „Колиби нарід підбурений пияками священиками спротивився тим нашим зарядженням і відважився на бунт, треба на них кинути інтердикт”. Невсвяченим заказуєся сповняти церковні відправи і проповіди. Загально приписує священикам жити без гріхів і соблазний, заказує читати заказані книжки, пристава ти з іновірцями і еретиками, а в трудностях вказується звернутись до епископа.

Всі ті зарядження дуже здорові зробили много добра, але не загально і не на довго. Серед загальної темноти виринали часто сварки і єреси, найбільше сварилися за піст в середу і пятницю, коли в ті дні припадало велике свято. Поодинокі епископи, ігумени монастирів і священики ріжно про се думали і сварки кінчилися тим, що на великі свята в середи і пятниці стали давати діспензи від посту.

Найліпше стояло церковне життя в Галичині, бо там Татари найменше знищеннє зробили, найгірше було під московськими князями. Монастирі попадали загально всюди а до XII. в. то були одинокі школи для священства і народу. Вплив церкви на нарід був дуже ограничений, але мимо Татарщини і всіх лихоліть був він в многих околицях очевидний, бо остали деякі літературні сліди сего.

Згіршеннє і здичіннє обичаїв того часу треба приписати головно деспотизмови татарських ханів і їх урядників, та безнастанним борбам князів та боярів. Сервілізм і ошукуваннє, низькі почування рабів вкрадалися в душу народа, бо нарід не знав інакше порадити собі на кривди зі всіх усюд. Всьо шляхотнійше завмирало.

Згадати ще треба, що коли поганьство дійсно щезло з посеред народа, то серед загальних лихоліть вкралося много забобонів: Як що не можна хати громом запаленої гасити, або Татарів бити, бо се кара Божа. Але вина за се не у них. Священство мовчало, монастирі і школи щезли, нарід йшов, як сам собі міг порадити. Але віра була, хоть її не знали, до церкви ходили і там співали, та молилися серед нападів татарських до Бога, в котрого вірили, та жалувалися на кризди від своїх та чужих — а було їх много, много.... Російський історик Кара-

лизин видить в нинішнім характері російського народу пятно тих монґольських часів, а ми можемо се доглянути і у нашого народу нині подекуди не лише на півмісяцях під хрестом на церкві, але в скритім задумчивім характері.

III. ПРИГОТОВАВЧІ ПРИЧИНИ ДО ПРИВЕРНЕННЯ УНІЇ З РИМОМ

Унія Берестейська 1595 р. не була вибухом хвилі, або примхою її батьків, ані накинена сильними чинниками, бо се всьо не вистарчилоби на такий великий історичний факт, але се діло підготоване було природно і остаточно вийшло як „єдине на потребу."

Історик мусить писати правду і цілу правду. Промовчувати, перекручувати і натягати факти історичні не заведе далеко. Схізматики без виїмку є у питанню унії дуже односторонні, пропускають много фактів, чорнять всіх, хто до схізми не хотів причинитися лають і вишукують всякі пляни і блуди униятів, або їх поплечників, але тим правди не ослабляють і нічого не толкують лише себе ошукують, бо хотять конечно у схізмі остати. Навіть наших відвічних ворогів національних, Москалів, оправдують в обороні „св. православія", хоть вони „св. православієм" більше чим другим нищили нашу національність.

Противники унії з Римом коротко а доґматично кажуть, що папи і Поляки, чи польські Єзуїти накинули Українцям унію і конець. Дискусії над сим нема, в се мусите вірити, бо вони так вірують, хоть та „віра" видумана. Російський архиепископ Філярет один з найбільше умірковaних писателів церковних пише о унії, що се інтриґа папів. Коли — каже він — папи не могли дати собі ради з чистою вірою східною, котра їх світські пляни все відкидала і їх римську самоволю ненавиділа, тоді вони хопилися иншого рішучого середника і видумали унію. І описуючи інтриґу і штучки Єзуїтів зі сліпою ненавистю та фанатизмом кінчить свою „історію унії" дослівно: унія, се борба світського настрою з чистою совістю.

Вмісто полєміки загляньмо до історії і не пропустім ані титли, ані тої коми, як поет каже, то зобачимо, що повисше становище є сліпе, московсько-політичне, неісторичне і ложне, бо історія виказує, що унія з Римом спасла у нас не лише правдиву віру і церков, але також нашу національність перед захланними царями російськими, що „св. православієм" засланялися, а Україні загладу несли. Без унії і того потрясення, що його вона викликала, Москва булаби до нині Україну знищила не до оживлення.

Що схізма, чи так зв. „св. православіє" є у Москалів політичною силою на „єдиную неділимую Русь", се видимо ясно з листу Архіеп. Александра з 23. вересня 1919 р., що загнав наших канадійський схізматиків від нього аж до сирійського Ґерманоса. Він пише дослівно: Розуміеся кождий з нас вірних синів св. Руси мислив, мислить і інакше мислити не може, що Українці то не є осібний нарід, нація а лише одна з російських політичних партій, що вони так само, як і ми діти одної матери св. Руси і що православіє є тим одиноким цементом, що може нас споїти, зєдинити розірвані і розбиті части російського народа в одну неділиму Русь. Такі думки я все проголошував... а в Нюарку я закінчив свою проповідь словами: най живе во віки єдиная, неділимая православная Русь.

Після „віри" Москалів Україна є отже невідділима часть „св. Руси" і уніяцька, швабська Україна дасться звести до єдности з Росією одиноким цементом св. праволавієм. Сего здаєтся досить, щоби показати, чому Москалі так унію ненавидять і карами Божими грозять тому, хтоби важився Україну від Росії відірвати.

Причини, що привели київську ми-

трополію до унії з Римом були слідуючі:

Першою причиною був сумний стан, в якім церков на Україні торі була. Епископи, священики і монахи були тоді не лише невчені, але сильно зіпсуті, а нарід притиснений зі всіх боків і визискуваний ставав на всьо обоятний, дичів і віру заступав забобонами, про що ширше ми вже висше писали.

Епископи діставалися на посади через симонію т. зн. за гроші, а відтак ті гроші відбивали собі на священиках і людях. За се стратили у всіх повагу, а що вони також більше занималися своїми добрами і маєтками, чим своїми вірними, ніхто ними не інтересувався. Російський історик Коялович пише про се так: Правдиво гідні люде діставали тоді епископські гідности дуже рідко. Епископи тодішні се були маґнати, що завідували великими добрами. На церковні діла не мали часу, вели легке безжурне життє.

Як обсаджувалися епископства тих часів, наведемо примір: Польські королі патрони іменували часто епископами і ігуменами світських людей з богатих фамілій, що були на духовних зовсім не відповідні, а шукали лише наживи. І то часами, ще попередник жив, а вже на його смерть чекав номінат, або світські завідателі сиділи на епископських добрах роками. Часом бувало по два епископи на тій самій посаді. Номінати часом умирали в світськім стані, часами продавали свою посаду другим, як Станислав Жулкевський продав свою номінацію на епископа Володимирського епископови Володимирському Мелетію Хрептовичеви. Часом билися о посади оружною силою. У Львові посада епископа оставала в одній родині Балабанів, так, що тим іменем лаялися люде. Серед таких порядків можна собі уявити лад по дієцезіях.

Крім нахабности видимо ще у тодішних епископів крайне неуцтво і неморальність. Епископами після грецького права могли бути лише нежонаті священики, або вдівці але лише раз жонаті. Але в тих часах по палатах епископських були жінки, діти, часом навіть навірниці. О їх знанню можна собі утворити суд легко, коли знаємо, кого іменували на епископів. Монастирі так само низько стояли, бо ігумени мали за великі маєтки і як епископи легко жили і монастиром і його життєм не гризлися. Доперва Рутський і св. Йосафат привернули правдиве монаше життє. Які були священики, се можна по епископах судит . Вони були сильно притиснені грошевими драчками і крайно не образовані. Батько учив сина правити, завіз до епископа добрий хабар і вже було свяченнє. Гроші всі відбивали на народі але скоро, бо часто одні других з посад виганяли.

До того всього причинилося ще сектярство в Польщі в XVI. віці та псувало і так низьке знаннє віри у священства. Кирило Люкаріс, приятель всемогучого і богатого пана Константина Острожського і учитель в колеґії в Острозі був Кальвіном, а у Вільні мав великий вплив Стефан Зизаній, еретик — від них заражувалася польська і українська шляхта, що посилала своїх дітей за границю до протестантських шкіл і через них протестантизм та ліберализм став в моді у інтеліґентнійших верствах. Се виділи самі сучасні і часто на се скаржилися.

На доказ сего наведемо витяг з листу української шляхти з Ґалича до київського митрополити Онисифора Дівочки з р. 1583. Вони так до нього пишуть: Почитуємо собі за найбільше нещастє, що ми під вашою управою плачемо і блудимо, притиснені як вівці, що їх пастир опустив. Ваше Високопреосвященство не сповняєте своїх обовязків. Від коли ви на троні, церкви наші стали видовищем нападів і злочинів; богослуження стримуються, церкви на замки замикають, священиків як розбишак виносять з дому Божого... по монастирах видимо вмі-

сто побожних ігуменів і монахів фалшивих ігуменів з жінками і дітьми, і скарбниці церковні рабують, а дари, що їх люди на славу Божу зложили, уживаються часто на безбожність. Не гідні стають епископами і без встиду жиють зі своїми жінками і дітьми. А ще так много инших згіршень, так много инших переступств без числа!... Ми вас остерігаємо і просимо в імя Боже пригадайте собі на святих, що були вашими попередниками в Київі. Глядіть на їх святість і не гнівайтеся на нас. Ваша дуща і ваша совість сумує нас і ми милосердимось над нею, бо ми знаємо, що за рахунок ви здасьте перед Богом.

Були між вірними і священиками і такі, що не лише виділи лихо, але думали на него зарадити. Але де за помічю йти? Митрополити не давали помочи, бо були неспосібні. Треба було там гідного посадити. Патріярхи обовязок був знайти средство проти сього упадку життя церковного на Руси, але у нього було ще гірше. І там билися за посаду патріяршу. З патріярхом Єремією II. билися від 1572 р. вигнаний Метрофан III. його попередник і Пахомій і Теолепт. Всі чотири заходилися о ласку гарему, що о тім рішав. Остаточно Метрофан помер, Єремія дістався до кримінулу, але скоро вийшов, осів, але єго вигнали знова, Пахомій став патріярхом, але його вигнали скаргою до султана. Теолепт купив собі місце і так зайшло, що три їх нараз були патріярхами. Єремія, Пахомій і Теолепт. Но Єремії удалось тамтих вигнати і самому при троні удержатись. Своїм соперникам став Єремія платити річної пенсії по 500 дукатів в золоті і гонори. Се всьо Єремією грубо коштувало і він попав у великі довги. Щоби ратуватись в біді, вислав своїх соперників одного на схід, другого на полудне, а сам вибрався з епископами Доротеєм і Арсенієм на богату Русь-Україну.

Що такий патріярха не богато міг помочи київській митрополії се певне. Поміг однак тим, що отворив очи руським владикам і вони рішились шукати помочи не у нього, а там де її могли найти, у Римі. Оплачуватись за дурно слугам султанів уважали наші владики за нечесть, але Єремія знова, знаючи, що його доходи з Руси пропалиби на случай унії, всьо робив, щоби і думки унії з Римом не допустити. До сього вибрав собі деякі брацтва і монастирі і їх відзначив спеціяльними привілеями. Брацтва з членами світськими дбали за церковне життє і просвіту і мали свої заслуги. Вони будували церкви, школи і добродійні інституції, видавали книжки і ширили просвіту. Коли повага епископів через їх негідність і нездарність упала, брацтва стали мішатися в церковні справи, до чого не мали права і посварилися з епископами, а патріярха Єремія доглянувши се дав їм широкі привілеї і виніс деякі до гідности ставропигій та зробив независимі від епископів. І так брацтва вмісто помагати епископам, стали понад епископами і не дармузали, а уряд свій сповняли як їм патріярха велів. Скаржили епископів до патріярхи, навіть судили. І так стали наші славні брацтва на службу патріярхам з КП. як сторожі схізми і доходів патріярхи з Руси, а зовсім проти цілого епископату, що природно мусів за ту грецьку штуку патріярху незлюбити і від нього відвернутись. Самі епископи темні і негідні, але такого пониження накиненого грошелюбивим Греком стерпіти не могли і ображені шукали дороги, як і куди з того вийти.

Так отже було і росло загальне невдоволеннє з церковних відносин. Зарадити могла лише висша власть. З КП. не було надії; Москва грішми хотіла стати сильною ногою на Україні і запомогами підпирала схізму, але так з політичних причин, як з чисто релігійних злука з Москвою не виглядала на ратунок, бо там ще гірше булло як на Україні зіпсуттє. Оставала одна дорога, відновленнє унії з Римом. Се

було о стільки природне і легке та близьке, що уня тут не була незнана, а в додатку всі знали, що за часів унії з Римом відносини церковні були щасливі і уреґульовані.

І так повстали при кінци XVI. віку в Київській Митрополії два напрямки. Братства з патріярхою стояли за схізмою, а друга часть за унією з Римом. До них пристали два Єзуїти: Антін Поссевін і Петро Скарга. Поссевін був папським послом до Москви в обороні католиків, що їм випросив у царя Івана IV. свободу віроісповідання. Вертаючи з Москви, затримався на Литві, заснував кілька шкіл для Українців, у Вильні семинар, а за його радою закладає Папа Григорий XIII. грецьку колеґію в Римі, де всюди заохочував українських хлопців до школи, до науки. Поссевін видів, що Москви не зискає до католицизму, єсли вперед Україна не стане католицькою і тому став на Україні школами приготовляти ґрунт до єдности з Римом. Просив папи о лист до владик українських, але радив папі, щоби лише того одного пляну тримався, щоби Українців не латинщити, але "святих руської церкви, їх образи, пости і обряд шанувати і заховати, а папа має обіцяти Русинам свою ласку і свою поміч".

Сей шляхотний і правдиво християнський широкий дух папського делеґата Поссевіна загрів ще одного горячого приклонника унії о. Петра Скаргу. Він видав у Вильні 1576. р. книжку: О єдности церкви Божої під одним пастиром і там після пляну делеґата Поссевіна апробованого папою Григорієм XIII. заявляє, що не вільно змушувати Українців до покинення їх славянського обряду, бо він їм є за дорогий і церквою одобрений. На латинство не вільно їх тягнути, а вистарчить, як Українці приймуть ту унію Фльоренцьку, котру Митрополит Ізидор підписав.

Та книжка о. Петра Скарги викликала бурю гніву зі сторони протестантів і схізматиків. Вони викуплювали ту книжку і палили її. Але її досить читали і вона дуже поважно пояснила справу унії.

І так коли гірке положенне само тягнуло Україну до Риму, то книжка і повага о. Петра Скарги надзорного проповідника розяснила, скріпила і поширила ту думку поважно.

До сего прийшли ще дві поважні причини, що посунули справу унії сильно вперед, а іменно: заложенне Московського патріярхату 1589. р. і ереси у польській державі та борба з ними.

Патріярхат в Москві має подібний початок, як патріярхат в Константино-

Митрополит А. Шептицький в Арґентині.

З ліва на право: о. Іван Сенишин, Ексц. Митрополит, о. Омелян Ананевич, о. Клим Бжуховський.

поли по неуданій пробі злуки Москви з Римом.

Цар Іван Грізний воював з польським королем Стефаном Баторим і був побитий. Боячись острих условин мира, написав цар до папи Григорія XIII. щоби папа прислав свого делеґата до переговорів мира. Папа післав славного Єзуїту Антона Поссевина як делеґата до Польщі і Москви. 1581. р. приїхав Поссевин до Вильна і склонив короля до переговорів з Москвою. Але коли російські делеґати за много жадали, переговори зірвано і Поссевин поїхав до Москви. Цар приняв його дуже щиро, назвав його послом "Св. Отця і папи Григорія XIII., що його небо поставило архипастиром р. кат. Церкви. Ми його глубоко поважаємо і узнаємо як намістника Ісуса Христа".

Поссевин мав дві справи перед собою: мир Москви з Польщею і приверненнє Москви до Риму. Мир з Польщею удався, але унія Москви з Римом ні. Цар дав лише свободу католикам в його державі і позволив папським делеґатам їх візитувати. 1582. р. вернув Поссевин до Риму назад.

Цар Іван Грізний тимчасом помер, а за його нездалого сина Теодора рядив Москвою його свояк честолюбивий Борис Ґодунов. Він то завів в Москві патріярхат з нагоди візитації патріярхи КП. Єремії II. в Москві. Від 1453. року сиділи Турки в Константинополи і патріярхи мусіли Туркам оплачувати високі гарачі. Не маючи досить гроша, патріярхи часто їздили на Русь за милостинею. Йоаким зібрав много і Єремія сподівався богато зібрати. З двома митрополитами зїхав на колекту. Його приняли гідно, обіцяли много гроша, але під услівем, що поставить Московського митрополиту патріярхою. Патріярха КП. ніколи на то не згодивбися, але за гроші котрих дуже потребував, згодився тим більше, що митрополит московський фактично був независимий від него, як Київський. Розходилося о титул, а за грубі гроші Єремія не отягався.

Митрополит Йов дістав той новий титул патріярхи від цара Теодора в р. 1589. Приготовили свяченнє, відзнаки і документи і так Москва дістала патріярху. З документу на се довідуємося, що старий Рим пійшов у схізму через єресь Аполінарістів, новий Рим КП. дістався у руки Турків, длятого тепер виходить третий Рим, Москва. Відтак опреділяється порядок в Церкві по цілім світі. Західний патріярха, папа Римський є фалшивий пастир і мусить відпасти з рахунків. Перший світовий, екуменічний патріярха є той з КПоля, другий з Александрії, третий з Москви, четвертий з Антіохії. а пятий з Єрусалиму. По означенню прав нового патріярхи йому підчиняє документ чотири митрополити, шість архиепископів і вісім епископів, розуміється ціла Україна, Галичина і Литва.

Патріярха Єремія підписав документ, забрав міх грошей і повідомив о всім царя осібним письмом. Крім титулу нічо не змінилось, як митрополит так патріярха московський став зовсім зависимий від царя. Йона подякував за вибір Єремії і цареви і обняв урядованнє на більшу славу царів.

Українці стали так перед фактом, що їх церков стала зовсім зависима від примх кождоразового московського царя і чуючи своє пониженнє і велику небезпеку, рішались тим раднíще на унію з Римом.

Ще одна причина долучилась. Положеннє католицької Церкви у Польщі й на Литві було тоді сильно загрожене лютеранізмом і кальвінізмом. Через Німців у Ґданську втиснувся протестантизм до Польщі й Литви. За короля Зиґмунта І. не зробив він великого поступу, але за Зиґмунта II. Авґуста, послідного Ягайлончика, слабини, стала Польща полем завзятої боротьби нової секти з католицькою Церквою. Всі секти злучилися ненавистию до Риму на всі вибори і постановили знищити католицизм в Польщі. Через кардинала Гозія, а особливо через смерть найбільшого протектора протестантизму у Польщі, князя Николи Радивила протестантизм у Польщі був зломаний у розгоні. Король Стефан Баторий став рішучо проти проти протестантів.

Гірше було на Литві. Тут відпало богато католицьких священиків і епископів до протестантів, завели польську відправу, а біскуп Дрогоєвський навіть думав о польськім патріярхаті. За духовними пішла шляхта і стали приставати до лютеранів і кальвіністів.

Специялісти до поборювання протестантизму були Єзуїти. Вони і на Литві скоро зискали довіре і любов народа серед страшної зарази в 1571 р. Коли всі протестантські міністри втікали, Єзуїти остали з народом і

служили йому в біді. Тим від разу зискали собі ґрунт, заложили школу і вчили много молодіжи. 1573 р. виступив з посеред них славний проповідник Петро Скарга у Вильні і протестантизм упав на Литві.

Борба з протестантизмом у Польщі і на Литві і побіда католицької церкви з осібна заохотила Українців і собі стати католиками.

Так отже видимо, що причини до унії були поважні, а підставою було сумне положення української церкви. Біда була велика. Помочи з КП. не можна було сподіватись, з Москви ка для Польщі з того лише зросла, бо давала московсьмоку патріярсі, зависимому від царя можність мішатися у державні справи Польщі. Політичний зиск унії для Польщі був очевидний. Чужі політичні впливи на Українців в Польщі мали через унію з Римом бути раз на все усунені, а українське священство як католицьке жилоби в приязни з польським. Се було пляноване, але Поляки тут прогрішилися пізнійше сильно і не лише політики, сектярі і схізматики, але навіть польські біскупи і Єзуїти. Коли унія була вже завязана, всі вони

Перше св. Причастіє дітей в Церкзі св. Володимира і Ольги у Вінніпеґу 1922. року.

рівнож, а память, що в часах унії з Римом був спокій, прямо тиснув думаючих Українців до ратовання своєї церкви через унію з Римом. Події в Польщі і Москві лише ту думку скріпляли, становище папського делеґата Поссевина і проповіди о. Петра Скарги улекшили і пояснили справу поважно, унія стала добре підготована.

Польські королі Стефан Баторий і особливо Зиґмунт III. спріяли унії не лише з політичних зглядів, але і з пересвідчення. Українці, що жили тоді під Польщею, були там підозрілі, що тягнуть до Москви, а коли московський патріярхат повстав, небезпеопустили уніятів з вузьких польських політичних причин, бо Москва і КП., Турки виступили проти Польщі ратувати своїх схізматиків, що до унії не ристали, а польські політики в біді з двох фронтів мали жаль, що унія повстала у Польщі і казали, якби унії не було, то і Москва і Турція не чіпалиби Польщі в обороні „св. православія“.

Приятелями і оборонцями уніятів лишилися лише папа Римський і король Зиґмунт Ш., але їх мало слухали і уніяти опущені від всіх мусіли много терпіти, много боротися о свої права, але остаточно вийшли побідоносно за заслугами Потія, Рутського і

св. Йосафата Кунцевича, що промостив дорогу життя греко-католицькій церкві на Руси-Україні своїм власним життям, забитий 1623 р.

Тому, що та наша безсторонно написана історія причин унії промовчуеться у схізматиків, а вони натомість кажуть коротко, що то Єзуїти і польські королі унію завели, щоби Українців спольщити, то ми змушені тут ще раз дати свідоцтво правді і заявить, що історія є проти такого суджения. Колиби лише польська політика була тут у грі, то блище було і тоді дуже в моді купити собі для Українців в Польщі українського патріярху в Київі, чи Вільні. Єремія КП. бувби се за тані гроші дав. І той патріярха був би чисто зависимий від короля. Зиґмунт III. був більше католиком чим політиком і коли політичні користи його управняли до попирання унії, то він як католик попирав унію з пересвідчення. Вистарчить навести його слова на соймі 1621 р. в відповідь одному схізматикови, що грозив неухваленнєм податку проти Турка, як схізматики не дістануть своїх прав у Польщі, то Зиґмунт III. так сказав: Нехай радше гине Польща, згинь ти і я, щоби тільки св. віра остала ненарушена!

Польському королеви менше можна закинути за ту справу, але много закидів є проти польської, української і литовської шляхти, що була тоді не православна і віруюча, але кальвінська та без віри, є закиди проти латинських польських біскупів і священства, що з зависти не хотіли допусти ти до рівноуправнення уніяцького клиру, але остаточно, коли всі і всьо було проти унії, а вона утрималася, та понад 10 міліонів Українців до неї пристало, то очевидно се було діло з благословенством Божим для спасення українського народу.

Золоті Слова

Не прикладай святого імени батьківщини до того краю, де мешкаєш; справжню батьківщину ми тільки в серці носимо, що її не можна вбити ані вкрасти.

*

Многі люди в життю веселяться тим, що зі всіми сваряться.

*

Іди через ріку, котра з шумом пливе, але стережися тої, що пливе спокійно та тихо.

*

Великий сей чоловік, що не закине доброго, коли злобні і підлі люди зединяться, щоб його переслідувати.

*

Ніколи чоловік не ошукає другого так як сам себе.

Хто жениться другий раз, показує, що з першою жінкою чувся щасливий.

Хто в тім самім часі може зробити більше, як много инших, той має силу; хто може зробити більше і ліпше, той має талан; а хто може зробити то, що ніхто инший не може зробити, той є ґеній.

*

Розум і серце, то хата, в якій приймаєш гості. Як у хату ввійти може гість чесний, спокійний і зичливий, або галасливий, шкідливий і плюгавий, так і до розуму і серця може зайти тобі добро або зло.

*

Брехня мусить бути поширена другою брехнею, а ні то буде крізь неї світитись.

*

Нещастє для чоловіка є тим, що гірка медицина: спершу гірка, а згодом і привикаєсь.

За Пелешом

Підвалини і Стовпи Церковної Унії на Руси-Україні.

(У 300-ЛІТНУ РІЧНИЦЮ СМЕРТИ СВ. ЙОСАФАТА).

Щоби віддати належну честь подвижникови з'єдинення Руси-України з Апостольською столицею у Римі в 300 літну річницю його смерти, щоби зрозуміти історичне значіннє для нас св. Йосафата Кунцевича, Архієпископа Полоцького, замордованого в Вітебську 1623., не вистарчить знати його життє і діяльність, не поможе переказаннє історії самого завязання унії і її перших трудностий, а до справедливої оцінки треба з осібна глянути і у памяти задержати факт, що так як схізми не зробив один чоловік, так і унії один чоловік не міг зробити. Не зробив унії король Данило, не зробив її Митрополит Київський Ізидор, бо були самі, не зробили унії Потій і Терлецький, що їздили як відпоручники цілого українського епископату до Риму, ані ті, що її приняли на соборі в Берестю 1595 р. і св. Йосафат не є її творцем. Сей великий факт унії є витвором зложених чинників в промощенню дороги, самім акті завязання, виборенню правного істнования, орґанізації і викінченню та души-оживленню. По зваженню всього висуваються наперед три личности, що зробили для унії більше чим всі другі, що взяті разом можуть сміло назватися підвалинами і стовпами унії, людьми, що уможливили міліонам вірних стати Українцями греко-католиками. Вони є: Потій, Рутський і св. Йосафат. Потій виборов правну підставу, Рутський дав орґанізацію внутренну, а св. Йосафат оживив, дав духа греко-католицькій Церкві на Україні. Їх великість є лише у спілці, без Потія і Рутського не булоби таких успіхів з пролятої крови св. Йосафата як історія показує. Слідім за ними в історії.

I. ПРИГОТОВАННЯ І ЗАВЯЗАННЄ УНІЇ.

У схізму впала Русь-Україна припадково, тому, що Греки зірвали звязь з Римом. Україна ані не мала своїх причин, ані навіть не знала коли і як перестала бути греко-католицькою. Але до унії з Римом при кнці XVI. віка було причин много, що прямо тягнули Церков від Царгороду до Риму. Банкроцтво „св. православія", положеннє в Польщі і на Литві, сумне положеннє патріярхи царгородського, а новий патріярхат у Москві не лишали Українцям иншої дороги, як до Риму. Се епископам було ясне, але як то зробити? Єзуїти польські радили школи, учити всіх правд віри, а виховати цілий ряд священиків, що з епископами, котрі всі до унії клонилися, ввелиби її в життє. То певно найпевнійша дорога, але далека, а тут прикрі обставини тиснули і рішатися треба було скоро. Зачалося порозумінями, розмовами духовних і світських.

Перший в нараді був князь Константин Острожський. Його треба було першого зискати до справи. Він мав свого війська до 20.000, коло 2.000 шляхтичів було у його службі, а він був патроном на 1.000 паро-

СВЩМЧ. ЙОСАФАТ КУНЦЕВИЧ
Архієпископ Полоцький

хій, мав свою академію, друкарні і взагалі великі заслуги для народу. Той маґнат міг дуже помочи, або пошкодити. Майже ціла Україна була тоді під Польщею, а князь Острожський був неначе викладником українства в Польщі і з ним всі числилися. Єзуїти, що стали славні в Польщі з поборювання польського сектанства Лютеранів, Кальвінів і Соцініянів стали до помочи тим, що хотіли завязати унію з Римом. О. Петро Скарга написав книжку о єдности Церкви під одним пастирем і присвятив її князеви Константинови Острожському. Папський делеґат Поссевин переговорював з князем і король Жигмонт III. звернувся до нього, щоби знати його становище. Князь Острожський знав сумне положеннє Церкви і народу ліпше, чим што другий і був радий на се помочи. Але і відвести його особисто від сего не була легка справа. Він освідчився за злукою з Римом, але не щиро і поставив свої услівя за тяжкі і неможливі до здійснення, так, що його можна відразу числити зо противника. Не трудно доглянути, чому. Його дорадником в тій справі був ректор Академії в Острозі Кирило Люкаріс, Грек і завзятий Кальвініст, що як зістав відтак патріярхою, хотів „православіє" цілого Сходу реформувати на кальвінізм, але се йому не вдалось, бо хтось його застрілив.

Серед сих перших кроків до унії з'їхав на Русь патріярха Єремія II., що дома в КП. не мав чим гарачу платити, та спродавши Москалям титул патріярхи на Москву (1589), загостив в Київську Митрополію збирати гроші. Польський король обдарував його, пани давали запомоги, патріярха загостив також до найбільшого богача князя Острожського. Князь домагався від патріярхи, щоби скликав собор, де Українці і Латинники порозумілибися що до унії, хотяй знав, що патріярха на жадну унію не згодиться, бо стративби всі великі доходи з київської митрополії. Домагався лише, щоби подобатися польському королеви і собор не відбувся. Вмісто собору зачав патріяр ха поправляти і латати зіпсуті відносини церковні на Руси. Митрополита Київського і Галицького Онисифора Дівочку засуспендував за то, що другий раз оженився; сего домагалися церковні брацтва, шляхта і священики, що жили з митрополитом в незгоді. На його місце поставив патріярха Михайла Рагозу митрополитом, (1588—1599), бо він був кандидатом брацтв і князя Острожського. Добрий, але слабий чоловік, сам не зробивби нічого, але з другими епископами він став до справи унії прихильний як другі. Епископа Луцького і Острожського, Кирила Терлецького прихильника унії, хотів патріярха також зсадити з престола, також за двоженство, але надумався і, щоби православію дати в нім підпору, дав йому титул екзархи, або заступника патріярхи і порученнє привести порядок в церкві, власть напоминати лінивих, і суспендувати злих. Брацтвам церковним у Львові і Вільні потвердив титул ставропігій, що означало, що вони не залежали від свого епископа, але впрост від патріярхи і мали власть судити епископа, так само відтягнув кілька монастирів і брацтв з під епископів впрост до себе і так думав він, що думку унії знищить, а всьо привяже до себе. Але на своє нещастє вертаючи домів через Київ, зажадав від новопоставленого митрополити Рагози 10.000 (инші жерела кажуть 14.000) червінців за свяченнє. Митрополит чи не міг чи не хотів дати, але не дав. Патріярха назвав його негідним і хотів його засуспендувати і екскомунікувати. Сей нечувано поганий торг посадами церковними отворив митрополитови і всім епископам очи, хто є для них патріярха і всі скоро постановили з ним зірвати і на Русь його більше не пустити. Бо безграничне

обдираннє епископів переводив не лише патріярха КП., але й инші з Антіохії і Єрусалиму часто ходили за колєктами. Давали титули і відзнаки, а КП. то відтак за свіжу колєкту потверджав. Епископи українські були певні, що злука з Римом увільнить від тих протиканонічних гостий. Ліпше бути під одним пастирем з Риму, чим під пятьма чи шістьма зі Сходу і ліпше бути в згоді з латинниками, від котрих можна сподіватися церкві помочи — писав епископ Терлецький до епископа Балабана у Львові.

Він сеї хвилі стали епископи радитись, як злучитись з Римом. Треба се було робити дуже осторожно, бо всюди були рішучі противники і в епископах і священиках і між людьми. Зачали петицію до короля, щоби усунув кривди православних в Польщі. Зладили услівя унії осторожно, але рішучо на зборах в Берестю 1590 р. Там на синоді рішили зірвати з патріярхою в КП., а властиво з двома, бо і Єремія і Митрофан говорили епископам, що є правними патріярхами, а до Папи в Римі зладили лист, де піддаються під його духовний провід з тим лише застереженнєм, щоби грецький обряд зістав їм ненарушений, а Папа має вплинути на короля, щоби признав уніятам в Польщі всі права і привілеї, що їм слушно належаться. Се письмо підписане епископами з Луцька і Острога, Пінська, Львова, Галича, Каменця, Холма і Белза передали опечатане екзархови Терлецькому, заступникови патріярхи, що став дуже ревним промотором унії, і екзарх мав дальше справу вести сам, а прочих про успіхи повідомити. Митрополит Рагоза не підписав сего першого кроку під впливом князя Острожського. Але підписав епископ Балабан зі Львова, однак при довершенню унії відпав назад до патріярхи. Король приняв думку унії дуже радо. 1592 р., зладив дипльом в руській мові, де ґварантує руським владикам, якщо приступлять до унії, рівні права з польськими владиками, а що патріярха і митрополиту викляли тих чотирох епископів, що унію підписали, та зсадили їх з місць, король прирік їм свою поміч. Митрополит Рагоза не платив патриярсі 10,000 за свячення, але тримався ще патріярхи, бо так йому князь Острожський велів.

Дальші кроки унії вяжуться з новим її подвижником ІПАТІЄМ ПОТІЄМ епископом Володимирівським, що став епископом з волі князя Острожського. Він був капеляном в Берестю і звався Адам. Походив зі славної сенаторської родини, учився в Німеччині, був урядником на королівськім дворі. Вдовець, щирий приклонник своєї церкви давав він князеви Острожському всі надії, що з нього буде добрий оборонець "православія." Острожський отже намовив його зречися сенаторства, а стати епископом Володимірським і Берестя. Потій згодився, приняв свячення, змінив імя на Іпатія і 1593 р. став епископом. Князь Острожський, що через екзарху Терлецького став в церковних справах притемнений, висунувся тою справою Потія знов наперед. Він обіцяв попирати унію з Римом, але лише тоді, коли патріярхи Московський і всі східні до ньої приступлять. Але що се очевидно було неможливе, то цілий маневр пана з Острога був лише удаваннєм прихильника, щоби не зрадити короля, що став отверто за унією. В листі до Потія пише князь Константин власноручно услівя, але між ними поставив одно, що його відслонює рішучо, хто йому всі ті услівя диктував. Пише так: "6. Треба дещо в нашій церкві поправити іменно в тайнах і инших людських видумках." Так православний не може писати, але так диктував ректор академії Кирило Люкаріс, кальвініст, що однако не любив "православія" і католицизму. й услівя поставив неможливі до здійснення, щоби викликати сварку, а тимчасом Русинів до каль-

вінізму перетягати. Ні Потій, ні другі єпископи не брали тому поважно князя і його условій, йшли самі, а князь став отверто проти унії і злучився з польськими і руськими протестантами до оборони "св. православія."

Епископи, що дотепер вели наради тайно, виступили під проводом екзархи Терлецького також явно до пропаґанди думки про унію. Терлецький і Потій постановили особисто поїхати до Риму. Терлецький не мав гроший на дорогу. Заставив село і так дістав гроші, 2.000 польських ґульденів. В документі толкує, на що він ті гроші позичає. Каже, що східна церква приняла унію з Римом у Фльоренції 1349 р. і признала Папу головою церкви, і щоби се відновити, він їде до Риму і на кошта дороги село заставляє.

Щоби в Польщі дістати право істновання і розвою для уніятів, витягнув Терлецький з актів міста Львова важний документ короля Володислава III. Варненьчика з р. 1443., що в нім сей король признає руській церкві значні привілеї по унії Фльоренцькій і сей документ з другим Жиґмонта III. з р. 1592. даним Терлецькому мали забезпечити Русинам прав ну сторону справи.

Тимчасом пристали до подвижників унії митрополит Рагоза і епископ Перемиський, всі без виїмку. На зборах 1594 р. зладили письмо до Риму в справі унії з прошеннєм о принятте їх до звязи при забезпеченню ненарушимости обряду. Сей декрет підписали: Михайло митрополит київський, галицький і цілої Руси; Іпатій епископ Володимирський і Берестя; Кирило Терлецький, екзарха митрополити київського, епископ Луцький і Острожський; Григорій, архієпископ владика номінат на Полоцьк і Вітебськ; Діонизій Збіруйський епископ Холмський і Белзський; Леонтій Пелчицький, епископ Пінська і Турова; Йона Гоголь, архімандрит Кобринський, всі власною рукою.

Митрополит і шість епископів заявили тут перед світом свою віру і причини до унії з Римом, з котрих найцікавійша є та, що бояться протестантизму, що шириться по світі, й проти сего лише у злуці з Римом можуть спасти своїх вірних. Сей простий, щирий документ віри українського епископату стоїть о ціле небо вище від декрету московського патріярхи Йони, що в нім він клене плюгаво і всіх проклинає, та унію "ложію та ошуством" називає.

Докладні і спеціяльні пункти условій церковної і політичної натури предложено папському нунцієви і королеви, а до переговорів взявся спритний Кирило Терлецький. Коли переговори скінчилися, документи від латинського клиру, короля, папського нунція і українського Епископату предложив Терлецький на соборі в Берестю 12. червня 1595 р. зібраним там епископам, і коли вони всьо найшли в порядку, виделеґузали Терлецького і Потія щоби в імени Епископату і народу їхали до Риму. Письмо з сего посліднього собору підписали ті, що попередно, значить всі українські епископи.

З дорогою до Риму стрималися делеґати, бо Потій мав ще докінчити переговори з князем Острожським. Князь хотів ще одного собору скликаного королем, де були би епископи, священики і світські, і там ще раз малобися спразу переговорити. Потій поїхав з тим до короля, але король не згодився на такий собор; признав, що рішення з собору в Берестю з 12. червня є остаточні, най делеґати їдуть, як там рішено. Ще раз однак післав король делеґатів до князя Острожського, але князь показався ще раз яснійше, чим він був і хто ним рядив, бо жадав таки собору і запрошення на той собор протестантських евангеликів, що як раз радили в Торуню. А на собор, загрозив маґнат, приїду я сам з військом 15 до 20 тисяч мужа для оборони "православія". Люкаріс кальвініста мав князя в руках і князь вмісто православія боронив протестантів. Годі було його зискати, делеґати поїхали до Риму. Тимчасом Митрополит Рагоза натиснений князем заявив йому, що він о унії не думає, а сам став радитися ріжних шляхтичів, що робити.

В Римі ставилися українські делеґати перед папою Климентом VIII., що передше був папським делеґатом у Польщі і справу добре розумів. Папа

числить унію Українців за дуже щасливий момент не лише для Українців самих, але для цілого світа; числив, що за ними пійде цілий Схід, що стримається протестантів в поході на Схід, що сим стримається Турків в поході на Захід — словом мав дуже великі на дії і дуже був радий, коли зобачив українських делеґатів 18. новембра 1595 року. По нарадах з кардиналами принято всьо, як делеґати предложили і назначено консисторію на день 23. грудня 1595 р. У великій салі Константина були того дня величаві збори з представителями цілого світа, прочитано документи, делеґати зложили исповіданнє віри і присягу вірности, підписали документ унії і так унія стала довершена на підставах що до віри тих самих, що фльоренцький собор 1439 р. був приняв, підписаний 30 грецькими епископами і митрополитом Київським Ізидором.

Папські документи і листи на всі боки скоро зладжено і вислано, делеґати вернули домів. Митрополит Київський стає з рішення Папи на місци патріярхи грецького з КПоля.

II. ПРОГОЛОШЕННЄ УНІЇ В КИЇВСЬКІЙ МИТРОПОЛІЇ.

Потій і Терлецький опустили Рим в лютім 1596. Тішилися всім, що було вже за ними, але знаючи, що оставили дома, гризлися, що переведеннє сего в діло буде дуже тяжке. Пригадували собі, що як Митрополит Ізидор привіз унію фльоренцьку до дому, то московський цар за то його посадив у кримінал, але для себе того не боялись зі сторони короля, бо король сам був католиком. Більше боялися князя Острожського і тих, що не пристануть. Вернули і після поручень відібрали від всіх епископів на соборі исповіданнє віри і присяги 1596. року. Але побоювання трудностей сповнилися.

Коли Потій і Терлецький були в Римі, противники унії не спали. Князь Острожський з'взявся унію стримати. Маніфестом візвав священство і нарід до борби проти унії і проти епископів та митрополита, що опустили "святого паріярху", а летять до латинників. Митрополита вже князь не зискав, але відтягнув від унії Львівського епископа Балабана, обіцюючи йому поміч в несправедливім процесі проти Василіян, а Балабан потягнув Перемиського епископа Копистянського. На весну 1596. був сойм. Князь Острожський і спільники сенатори, противники унії жадали, щоби всіх тих епископів, що завязали унію скинути, бо вони їх за епископів не хотять вважати. Козаків також поставлено проти унії. Король став за уніятами. "А колиби, — пише Й. Шпільман, Єзуїт, — латинська шляхта і священство тілько трошечка були пійшли за королем, то руські уніяти не малиби були терпіти тих гірких борб, що їм дрібничкова національна заздрість якраз від них нагнала". Папа і король щиро станули за уніятами, але польський сенат, шляхта і епископи станули відразу проти. Польський історик, епископ Е. Ліковський пише у своїй знаменитій: "Історії унії" о сім так: "Що би там наші історики і не приводили на витолкованнє сего явища, то всьо є за мале і не гідне блищого застановлювання, бо і найбільша вимовність ніколи не потрафить звільнити передівсім латинських польських епископів в тій справі від вини."

Король проголосив унію в державі маніфестом, де толкує, що у Русинів нічого не зміняєсь, тілько голова церкви і тим поміг справі, бо князь Острожський і його армія пересаджували, що всьо змінене, всьо пропало вже, що Русини просто на латинників перейшли.

Митрополит Київський Рагоза скликав на 6. октобра 1596 р., собор до Берестя, де унію малося проголосити. Король позволив всім йти на той собор, але не узброєним. Протестантам вступ був зборонений. Говорити вільно було лише про унію, жадних иньших справ не вільно торкати. Зїзд був численний. Приятелі і вороги були. Князь Острожський виступив у цілій княжій помпі і силі зі шляхтичами, двома епископами зі Львова і Перемишля, ігуменами своїх монастирів, та з Греком Никифором, заступником патріярхи. Кальвініст Кирило Люкаріс був також як заступник патріярхи Александрійського.

З уніятів були: Митрополит Київський і Галицкий Рагоза, епископи

Потій, Терлецький, Загорський, Збіруйський, Гоголь, много архімандритів, ігуменів, деканів, священиків і діяконів. Заступником Апостольської стлиці був латинський архіеп. зі Льво ва з асистою, заступали короля:князі Хр. Радивил і Лев Сапега, канцлер Литовський.

Сейчас на початку собору князь Острожський поставив чотири услівя собору: 1. Епископів, що покинули патріярху, скинути. 2. Синод в Берестю нічого не міг ухвалити що до злуки з Римом, бо патріярха того не благословив. 3. Привілеї церкви руської в Польщі є заприсяжені королями в злуці з патріярхами, найже осразити сказали, що вони прийшлиби до унії також, але як їм патріярха позволить. Переговори не довели до нічого, надія на загальне принятте унії щезла і відси лише ті, що приймали унію, відбули собор в Берестю 8. октобра 1596. в церкві св. о. Николая. Там по відправі відчитав архіепископ Полоцький Гермоґен папську буллю о унії з амвони і так унію проголошено. Відтак відвідали зібрані латинську церков, а на другий день на відправі в церкві св. о. Николая були присутні латинські епископи, а о. Петро Скарга проповідав о єдности Церкви.

Противників се всьо сильно розгні-

Питомці Бурси Митрополити А. Шептицького в Ст. Боніфас, Ман. 1922—1923 р.

тануть. 4. Остаємо при старім калєндари. — Від сих точок не відступимо. Уніяти на четверту точку годилися, а вироку смерти на себе в трох перших точках розуміється не могли приняти. Вже по зборах. Князь урядив собі свої збори приватно і щоби з митрополита покпити, запросив його там. Але митрополит не йшов. За то його скинули. Королівські емісарі взивали до згоди, до унії, але їм відповіли, що унія Берестейська є без благословеньства патріярхи і відси неважна. Всі мають вернути до патріярхи назад. А щоби короля не обвало, особливо, коли митрополит скинув обох відпавших епископів Балабана зі Львова і Копистянського з Перемишля, а священиків противників екскомунікував.

Синодальне письмо до вірних з цілої митрополії перекажемо тут в головних точках: В імя Бога во тройці Єдиного. Для спасення душ і скріплення християнсько-католицької віри подаємо з собора 8. октобра ст. стилю 1596 р. ми митрополит і епископи грецького обряду всім до відома, що ми видимо, що найвисша власть в Церкві Божій після Євангелія і слів

Ісуса Христа є дана Петрови, щоби для єдности нею рядив, о ню старався. І так все було від Апостолів через всі століття. Всі патріярхи шукали у наслідників св. Петра захисту і помочи. Се видко зі всіх соборів і канонів св. Отців. Се видимо з наших книг, що їх маємо переведені з грецького, з Отців східної Церкви. Отці східні знають всі столицю св. Петра, та й її власть над всіми епископами світа. І грецькі патріярхи, від котрих ми приняли віру християнську, признавали Апостольську столицю в Римі як першу довгий час і підчинялися її і відтак просили благословення. Вони вправді часто відпадали, але вертали назад і перепрошувалися, а на славнім соборі у Фльоренції 1439 р. злучилися вони з Римом за патріярхи Йосифа і цісара Івана Палеольоґа. Признали Папу Римського, наслідником св. Петра і головою вселенської Церкви. Там був також митрополит Київський і цілої Руси і він про се нас звістив, що патріярха КП. злучився єдностю з Римом і нас у тій єдности скріпив. На підставі сеї унії королі польські, великі князі литовські, особливо Володислав дали духовеньству русько-грецького обряду привілеї на рівні з латинським.

Але коли патріярхи КП. зірвали єдність з Римом і дісталися під поган Турків, вкралися до них блуди, згіршення, недбальство і обридлива симонія т. є. роздаваннє посад духовних за гроші і тим вони заразили цілу Русь. Щоби в тім участи не брати, ми для спасення душ через делеґатів звернулися до Папи Климента VIII., щоби нас приняв під свою опіку, а увільнив нас від патріярхи з К-поля. Але ми жадали, щоби нам лишив грецький обряд ненарушеним, та нічого по церквах не зміняно, але щоби наш грецький обряд остав во віки той сам, який нам отці передали. Се нам Святійший Отець потвердив і документи на се видав, жадаючи, щоби ми на соборі єдність присягнули. Ми се нині зробили в присутности папських і королівських делеґатів. Се підписали: Митрополит Київа і всеї Руси: Михайло Рагоза; епископи: Потій, Терлецький, Гермоґен, Збіруйський, Гоголь, і кількох архімандритів.

Так за Божою помочію, часть Русинів-Українців вернула до католицької віри св. Володимира і Ярослава Мудрого. Сумне положеннє у схізмі отворило очи її пастирям і вони вернули на скалу віри, до Матери і учительки церквей, до єдности з наслідником св. Петра, Епископом Римським, на то щоби сповнити горяче бажаннє Ісуса Христа: Да будуть вси єдино, да будет один пастир і єдино стадо.

III. ПОТІЙ, РУТСЬКИЙ І СВЯТИЙ ЙОСАФАТ.

Проголошенєм унії був зроблений її початок. Митрополит і пять епископів розуміли, що зробили, але священики не всі розуміли, а нарід не знав про се більше, чим то, що вороги говорили, що се є новість. Школи не було, щоби виховати священство. Не було кому народови пояснити що то сталося. Бо схізма обходиться всюди без шкіл і катехизовання. Відси обставини сприяли схізматикам, нарід приймав, що вони говорили. До того справа була труднійша чим з унією фльоренцькою, бо там до унії був приступив і патріярха. Тут патріярха остав поза унією і став її поборювати. Москва не приняла унії і стала в обороні "св. православія". Всі противники пускали в народ, що унія то схізма від правди, що остала в КПоли і Москві, до лжи, що є в Римі. Дальше стали сильно проти унії українські й польські шляхтичі й церковні братства. Вони рядили церквою, епископами і церковними маєтками, наставляли, скидали, податки тягнули, а унія нараз каже, що се зле і більше їм на се позволити не хоче. Від тепер управу церкви будуть вести епископи під проводом Папи, а священики мають бути зависимі від епископів, не від шляхтичів. Шляхта стала огірчена і відразу проти унії. Польська шляхта особливо, що рядилася на руських парохіях, як дома, виділа, що тепер прийде порядок і годі буде годуватися на них, сильно

унію не злюбила. Брацтва особливо ставропигійські доглянули, що унія робить їх зависимими від епископів і що вони вже епископів судити не будуть могли, станули також остро проти унії. І козаки прилучилися до ворогів унії. Вони билися за політичні права народу, але як доглянули, що унію урядова Польща, значить король, попирає, далися намовити 1620 р. до її ворогів і представляли унію як справу чисто польську, а уніятів як своїх ворогів.

Приятелями уніятів остали лише Папа, його нунцій в Польщі і король, але їх ніхто не хотів послухати. Папа жадав для руських владик рівноуправнення з польськими, як було обіцяно, польські біскупи й сенатори не слухали і ніколи не дали, а король не мав сили, був зовсім від шляхти зависимий, а шляхту вже знаємо, що вся була проти унії. Яким чудом серед того унія принялася і уґрунтувалася, се виглядає майже неможливе, а сталося за заслугами, подвигами і терпіннями Потія, Рутського і Йосафата Кунцевича.

Коли по проголошенню унії схізматики зробили формальну церковну революцію, викляли митрополиту і всіх владик, король обстав за ними і видав маніфест 15. грудня 1596 р., котрим дав уніятам державну санкцію і признаннє та опіку, але числячись з тим, що біскуп і шляхта спротивилися рівноуправненню руських владик і клиру з польським, за се рівноуправненнє в маніфесті не згадує. Се булоби помогло уніятам дуже і успокоїло збурені уми, але се не сталося, хоть Папа просив короля о се спеціяльно і повідомив о сім митрополиту, та знаючи відносини в Польщі, просив також о се впливових сенаторів як Радивила, Замойського, Сапегу, Януша Острожського і польських біскупів. Але всі вони Папи не послухали і о рівноуправненню годі було й думати. Руські владики остали однак унії вірні, бо не завязували її з політичних і особистих причин, а для добра церкви і з пересвідчення, що се одинока добра для них дорога. Пригнобленнє всіх притисло, але здавшись на волю Богу, забрались всі до поширювання унії.

Противники унії рішились силою звалити її. На першу жертву вибрали митрополита Рагозу. Митрополит взявся візитувати свої парохії і поучувати нарід о злуці з Римом. В Слуцьку напали на нього схізматики і то так сильно, що лише завдяки кільком побожним людям, котрі його захистили, утік перед смертю.

Відтак звернулися до монастирів, щоби їх до себе зискати і до священиків поодиноко. Пострахами відвертали всіх від митрополити так, що, як пише Суша, заледво чи три монахи остали при митрополиті. Києво-Печерська Лавра вела в ненависти до унії перед. Архімандрит Лаври Тур, що забрав був неправно деякі митрополичі добра, особисто був сильним противником Риму. Митрополит його суспендував. Король поставив митрополиту архимандритом Лаври і так дав йому всі добра Лаври на уживаннє. Зміни в духу монастиря се не принесло, бо митрополит Рагоза скоро помер 1599. Доперва пізнійше стала Києво-Печерська Лавра католицькою і дала славних борців за унію.

В році 1599. звязалися схізмати з протестантами, або т. зв. дисидентами до спільної борби проти католиків. Польща була стовковищем всяких сект, але в тім часі їх життє так якби кінчилося. Схізматики виділи також, що їх ґрунт дуже непевний, отже порозумілися і у Вільні злучилися, та всю надію положили на козаках. Коли їм хто закине, що ся унія нечиста, бо протестантизм і св. право славіє одно друге виключає, хіба що ненависть до Риму їм спільна, то вони кажуть, що вони злучилися до взаїмної помочи одні другим. Коли уніяти добивалися своїх прав силою при помочи держави, то схізматики все повторяють, що їх переслідується і кривдиться, але самі і то в спілці з протестантами, нападали на митрополита Рагозу у Слуцьку, на митрополита Потія у Вільні, причім він

уйшов смерти лише припадком, стративши два пальці, нападали і забивали священиків, доки таки не забили одного з владик, св. Йосафата. Завели чисте безправє, забрали церкви і посади, чим приспорювали Польщі страшні клопоти. До того пробували злучитися з протестантами також що до віри. Попускали одні другим, давали ріжні концесії, але остаточно спільного декрету згоди не підписали ні схізматики ні протестанти.

Факт сеї згоди є дуже знаменний і важний в полеміці з схізматиктми. Коли унія завязувалася, то схізматики з князем Острожським сильно гнівалися, що се робиться без патріярхи. У Вільні 1599., де самі схізматики годилися з протестантами, нікому патріярха не був при голові, о нім не згадується. Се неконсеквенція, але о тім схізматики історики не згадують, промовчують.За то кричать цілою губою, що уніяти православних все переслідували. Тимчасом їм навіть боронитися годі було, не то нападати і переслідувати когось, бо були опущені від всіх, а власть державна була слаба дуже і повільна. А чим згода з протестантами ліпша, як злука з Римом, се хиба їх засліплені історики можуть пояснити.

По смерти Рагози став митрополитом Київським Потій, епископ Володимірський з надання короля, що о тім повідомив папу. Папа стримав затвердженнє перенесення Потія, бо митрополія була зрабована, через схізматиків, не було жадних доходів на життє. Треба було вперед постаратися о доходи. З огляду, що 60 літний Потій мав величезні заслуги і знаннє справ, а ще був різький, його поставив король на митрополиту, а на доходи оставлено йому його давне епископство Володимирівське.

Потій як митрополит Київський посвятив решту свого життя на скріпленнє й поширеннє унії. Положеннє справи знав якнайліпше і розумів, як радити та взявся енерґічно до впорядковання величезної митрополії Київської. Напасти відганяв, священство світське і монастирське запалював до праці і скоро з'єднав своїй церкві належне пошанованнє. Мав много терпінь і переслідувань до знесення, та лишив через се много нездійсненим, чого бажав.

Схізматики і протестанти злучені 1599 р. у Вільні нападали взагалі на католиків, але головною цілию їх нападів стали уніяти і митрополит. 1600. року оскаржили вони на соймі митрополита, що він псує грецький обряд новостями з обряду латинського. Се була лож, але вони підозрівали, що се буде і вже казали, що так є. Се повторяли що року і непокоїли нарід проти унії.

Польща тоді була в біді. Напруженнє і війни зі Шведами, рокошанами дома і Турками та Москалями не давали хвильки спокою. Справа унії сварок і закидів у соймі лише додавала оливи до огню, до уніятів зачало вираблятися загальне зле успособленнє. Але митрополит Потій боронився завзято. 1600. р. виграв процес, збив закиди, відібрав богато дібр церковних від неправних посідачів, та вигнав аґітатоар Никифора від патріярхи насланого на шпіонажу і тим всім викликав проти себе бурю на соймі в Кракові 1605. Візваний на суд зложений з самих кальвіністів, покликався на свої права і привілеї, виказав, що вони не мають права його судити і на суд на пійшов. Але вони його заочно засудили і скинули з митрополитства. Справа пішла до короля і сей рішив її в користь Потія. За то опозиція ще більше розлютилася. 1607 р. був сойм у Варшаві. Київське і Волинське воєвідство рішило там зажадати скасовання унії, а поворту до давного. Князь Острожський обіцяв стати за королем проти його ворогів, як скасує унію. На соймі переперли право, що „всі духовні гідности і уряди вільно лише надати шляхтичам чистої грецької релігії". Се було для обох сторін. Чи „чиста

грецька реліґія" є унія чи схізма, годі сказати, але що шляхта вся була у схізмі, то тим сподівалися кінця унії, бо уніяти не мали досить шляхти в своїх рядах. Колиби унія не була подиктована конечністю, а ті, що до неї пристали, не були пристали з пересвідчення, то дійсно був би тут унії конець. Але було кому її боронити. Сили і нападів ніхто не боявся, правда мала побідити, так все митрополит проповідував. Ся справа була в руках Божих і остає до нині. Був розцвіт, був упадок під натиском сили зверха, але пересвідченнє, що се діло добре, спасенне, не дає унії загинути у її визнавців. І постанова сойму в Варшаві остаточно вийшла на користь уніятам, а не на смерть як пляновано і то за впливом митрополита Потія. За то на нього напади подвоїлися. Серед заворушень краєвих сойм 1609 р. ухвалив за впливом схізмаиків, що уніяти і схізматики мають погодитися і сидіти на тих добрах, що їх тепер мають, і уніятам не вільно намовляти діссидентів на унію, під карою 10.000 марок. То було страшно проти уніятів, бо по 1607. схізматики майже всі добра церковні позабирали. Шляхта се уміла і потребувала дібр для себе. Король се мусів підписати, але додав, що як хто чується покривдженим, може доходити права судом. Схізматики чулися тим вдоволені, бо суд найвисший на Литві був в руках єретиків, що були також проти унії. Але король завів "суд мішаний" зі світських і духовних і сей рішав справи митрополити Потія справедливо не односторонно. Розгнівані сим схізматики звернули свою увагу на Вільно, на монастир св. Тройці, де митрополит зорґанізував греко-католицьку громаду і монастир. Сего боялись схізматики і постановили се знищити. Ігумен Сінчило став союзником схізматиків. Він старався передовсім монахів назад на схізму перетягнути. Там були тоді Йосафат Кунцевич і Венямин Рутський між иншими, але ті два тримали з митрополитом Потієм. Коли митрополит доглянув дволичність Сінчила, зсадив його з ігуменату і поставив ігуменом Рутського. Сінчило тоді виступив явно проти митрополити, оскаржив його перед литовським найвисшим трибуналом, а сей, хоть не мав права судити сеї справи, признав Сінчилу назад ігуменом. Сінчило оскаржив митрополита, що він передав монастир св. Тройці Єзуїтам, що очевидно була неправда, а трибунал рішив, що уніяти мають винестися з Вільна. Митрополит апелював до короля, а король виделеґував канцлєра Льва Сапєгу до розглянення справи. Коли вийшло, що митрополит є у своїм праві, декрет йому се право признав. Та програна розярила схізматиків до шаленюсти і вони постановили особу Потія згладити, та поручили се ганебне діло Іванови Тупека. 11. липня 1609 р. напав Тупека митрополита ідучого через місто і хотів йому мечем голову втяти, але Потій заслонився правою рукою з палицею і під ударом упав. Се виратувало його від нехибної смерти, стратив лише два пальці. Верхна одіж, ланцюх, ковнірець і сорочка були перетяті. 70-літний старушок упав без памяти. Його підняли і завели в сусідство, а Венямин Рутський підняв відрубані два пальці з почестю і заніс до церкви св. Тройці, як першу жертву за віру народу і зложив їх на олтари. Нарід тимчасом зібрався і за врятованнє митрополита відправили благодарственне богослуженнє. Митрополит поставив у тій церкві таблицю з написом: Тяжко покарав мене Господь, та не віддав мене смерти. (Пс. 117).

Суд покарав напасників, взяв уніятів в оборону і признав їм церков св. Тройці. Сінчило вже передше був прогнаний, схізматики присіли тихо. Пошкодила їм звязь з протестантами, скомпромітувала і ослабила тактика брехливих напастей, зачали щезати в силі і в числі очевидно. Муки і посвята митрополити Потія принесли

перші овочі. Нарід прозрів, що тут не о народну справу ходить, а о інтереси шляхти, що хотіла схізми, щоби дальше на церковних маєтках сидіти, чого унія не давала. Шляхта ні віри, ні Церкви не боронила, але лучилася з польською шляхтою, щоби церковні маєтки дальше в руках тримати. Шляхту попсувала злука з протестантами, що всьо називали добрим, що їм особисто служило.

За правами русько-української Церкви і народу стояли лише митрополит з епископами і ті не далися нічим відстрашити від справедливої дороги, та в тім їх сильно підпирала Апостольська Столиця в Римі.

В борбі за істнованнє і права не забув митрополит подбати за скріпленнє і поширеннє унії серед народу. Особливо пильнував монахів і священиків, візитував часто, боронив церковних маєтків перед нахабними шляхтичами в безнастанних процесах і дбав за порядок і дісціпліну.

В монахах Василіянах сподівався Потій найбільшої помочі для унії і на них звернув спеціяльну увагу. Їх треба було піднести з загального упадку. Зі старими, видів, не зробить нічого, то взявся до школи виховати нових монахів і тут він заслужився безсмертно. Заложив семинар для монахів у Вільні, поставив добрих професорів, а архімандритом зробив ученого і многонадійного монаха Венямина Рутського. Папа утішений з сего пляну похвалив митрополита і поміг йому постаратись фондів на сю школу. Трудности робили лише Київо-Печерська Лавра і монастир св. Тройці у Вільні, прочі слухали митрополити.

Візитаціями пригортав митрополит цілі маси народа до греко-католицької церкви. 1604. року заїхав Потій аж до Львова, де був епископом Ґедеон Балабан, що тримався при схізмі, а як вікарий Київського митрополити підлягав йому. До унії зискав тут митрополит много приятелів, але Балабан сам і Копистянський з Перемишля остали до смерти схізматиками.

На Волиню зискав Потій много шляхти до унії. Він там був епископом Володимірським і знав всіх добре і всі його знали, легко йшло. Радивили і Чарториські пристали, а Потій звернувся також до Константина Острожського. Була надія і на старого князя, сам папа ним інтересувався і з князем переписувався. Але князь все засланявся, що він пристане, коли патріярха з КП. пристане. 1608 р. помер князь схізматиком. Старому Острожському часто приписують, що він і козаків проти унії настроїв і уживав. Але на се нема історичних доказів. Він був все проти унії, але також проти насильних средств проти униятів. Козаки билися до року 1620 задля зовсім своїх причин, а не за „св. православіє". До перва 1620 р. понаставляв Грек Теофан своїх епископів у київській митрополії і втягнув козаків до їх оборони. Перед 1620 р. козаки кроваво проти унії не виступали з виїмком кількох дрібних і відлучених случаїв.

В борбі за рівноуправненнє Русинів в Польщі Потій положив також много трудів, але сенатори, шляхта і польські біскупи були уперто глухі, оден папа раз враз о тім писав і митрополита підпирав, але на його письма Поляки вважали. Вони зачали вже йти до упадку Польщі. Навіть митрополитови самому відмовили місця в сенаті. Там в сенаті лише на униятів нападали, а боронитись годі було, бо української ґієрархії там не пускали. Се понижаюче і пригнобляюче становище униятської Церкви нотує історія як одну з найбільших ганьб католицької Польщі.

Вже перед Потієм много української шляхти перейшло на латинство. За його часів також деякі перейшли. Се видвигнено проти унії, бо в Польщі латинство і польська народність йшли в парі. Але митрополит тут не винен. Єнерал Єзуїтів Аквавіва писав до польських Єзуїтів, що перетя-

ганнє є Церквою заборонене, кождий случай має йти до Риму.

Так митрополит Потій положив правні підвалини під українську греко-католицьку Церкву. З монашества, що він його так плекав, вийшли два, що його діло далі повели, а то Рутський і св. Йосафат, батьки духовні ОО. Василіян. Потій помер в 73-ім році свого життя 1613 р., маючи два послідні роки помічником епископа Венямина Рутського з правом наслідства. В історії Потій стоїть великим батьком греко-католицької Церкви.

Читальня Просвіти імени Івана Франка в Торонто, Онт.

В цілій митрополії київській було сім епархій. Дві з них остали у схізмі, Львів і Перемишль, пять мали уніятських епископів і всюди мало уніятів, коли по смерти Потія став митрополитом Венямин Рутський (1614—1637).

Рутський походив зі значної російської родини, що осіла на Литві. Уродився 1573 р. і вихований був у протестантизмі. Був від дитинства кальвіністом. Учився у Вільні, де часто слухав проповідий Єзуїтів і переймався ними, але йому заказали там ходити. По смерти батька 1590 р. поїхав на науку до Праги, де здибався з земляками і ті його тягнули в гуляще життє. Хлопець міг пропасти, але застановився над собою, пішов до Єзуїтів, котрих пізнав ще у Вільні і просив о принятте до католицької церкви. Принятий оставав в обряді латинськім На фільозофію пішов до Вірцбурґа в Німеччині. Коли його мати кальвіністка довідалася, що він став католиком, казала йому сейчас вертати домів, або відмовить йому помочи. Коли він не знав, що робити, припадково здибався з о. Боксою, литовським Єзуїтом, що вертав з Риму домів через Вірцбурґ. Сей йому порадив їхати до Риму і там науки кінчити. Рутський так зробив. У Римі приняли його до грецької колеґії заложеної папою Григорієм XIII., але жадали, щоби він лишив латинський обряд, а приняв грецький, бо його батько перед кальвінізмом був грецького обряду. Рутський не хотів на то згодитися. Власти чекали, а Рутський учився. Коли скінчив науки зі знаменитим успіхом професори поновили жаданнє, щоби він перейшов на обряд грецький. Рутський уперто відмовив. Тоді його післали до папи Климента VIII., що так горячо попирав молоду унію, і папа наказав йому під послухом приняти грецький обряд і вертати на Литву до праці над унією, але не зміня-

ти грецького обряду до смерти і то під присягою. Рутський присягнув і вернув домів 1603 року.

Рутський знав про положеннє Церкви на Руси від Потія і Терлецького, як були в Римі 1595 р. і коли вернув, та зголосився до митрополита, остав у Вільні. Відразу пізнався з побожним молодим монахом Василіянином Йосафатом Кунцевичом і з ним постановили Чин Василіянський ґрунтовно зреформувати. 1607 р. вступив до Василіян, змінив імя на Йосиф і скоро став архімандритом, 1609 р. по суспендованню Сінчила, та ґенеральним вікарим на Вільно. Як настоятель Василіян працював щиро і завзято, але зато відразу зненавиділи його схізматики. Процес з Сінчилом скінчився щасливо для нього і його високе образованнє, та ревність для унії взяли широкий розгін. Митрополит Потій, видячи його успіхи, зробив його епископом галицьким і взяв на свого помічника, бо сам був за старий. 1613 р. по смерти Потія став митрополитом київським і як митрополит працював невпинно 23 роки по апостольськи, орґанізував, реформував і зміцняв цілу митрополію і боронив перед нападами.

Рік 1620 є найважнійшим у його правлінню. Сей рік зачинає події, що скінчилися мученичою смертію св. Йосафата. Тоді іменно понасвячував Грек Теофан епископів схізматиських на всі посади, що їх тримали епископи греко-католицькі і ті зачали формальні борби за істнованнє, за „бути або не бути". Терпінь і переслідувань було без кінця, особливо по смерти короля Жигмонта III., що сприяв унії і ті всі справи не давали митрополитови до смерти одної спокійної хвилинки. Тоді також козаки виступили збройно проти унії і всі схізматики стали ґрупуватися коло козацького гетьмана, покладаючи на козаків всі надії. Петро Конашевич Сагайдачний вихованок Острожської академії особисто був вправді до унії упереджений, але до 1620 р. козаки билися за політичні права, не за „православіє", бо до релігійного фанатизму збудив їх доперва патріярх Теофан в обороні своєї страченої позиції на Україні, мішаючи віру з політикою.

Широку діяльність митрополита годі обняти в рами сего трактату, і ми лише вскажемо на найважнійші справи і підвиги його.

Батько греко-католицького монашества, митрополит Рутський у реформі Василіян йде все разом зі св. Йосафатом Кунцевичом. 1617 р. скликує він зїзд всіх настоятелів монастирів на собор і централізує всі монастирі під одного управителя, архімандрита, задержуючи митрополитови протекторат над Чином. Дає монахам ясні реґули життя і науки і з сего зачався розцвіт Василіян і що до самого життя монахів і що до науки по школах. Монахи стали правдивими учителями народу, як се було колись за Ярослава Мудрого.

Світське духовенство находилося також в дуже оплаканім стані, було крайно занедбане, без науки, без средств до життя так, що мусіли руками на хліб заробляти. Витягнути їх з сего положення, значило зискати їх щиро до унії після пляну митрополита. Школи ОО. Василіян взялися до виховання священиків, а на синоді в Кобриню ухвалили митрополит з епископами осібний духовий семинар в Мінську. Митрополит дав 10,000 ґульденів, епископи, що могли, і семинар отворено. Дісципліну поправлено розпорядженнями про згоду, любов, звіти, проти симонії (посад за гроші), про чистість грецького обряду, про синоди, збори і порозумленнє. Епископів з осібна пильнував митрополит старанно, щоби лише гідні були і гідно пастирували. Зі схізматиками були часті диспути публичні. У Вільні вславився в такій диспуті св. Йосафат, побивши схізматиків на цілій лінії закидів. Острожський, Балабан і Копистянський, що стояли сильно за схізмою, померли, але зато

брацтва і козаки стали завзято поборювати унію. Брацтва назбирали много гроша і грішми перетягали нужденних до схізми на свою сторону. Козаки за Сагайдачного вже сильні, підмовлені патріярхою проти унії, нищили її огнем і мечем. Король польський потребував козаків проти Турків і боявся остро проти них виступити, так вони стали великою силою і Грек Теофан, що був з ними в злуці, міг проти права понаставляти всюди схізматицьких епископів 1620 р. На Київського митрополита поставив Йова Борецького проти Рутського, на архіепископа Полоцького Мелетія Смотрицького проти Йосафата Кунцевича і инших всюди, хоть всюди правні епископи удядували. Теофан не був патриярхою і не мав власти, сего робити, як чужинець мусів мати позволення короля, але він його не мав. Синоду жадного не було, всьо ділялося неправно, але при грозі турецькій було в Польщі, як хто хотів. Грек числив хитро, що як всьо буде готове, король буде мусів потвердити, або Турків собі на карк стягнути. Поляки побиті від Турків під Цецорою, мусіли дати нову війну, а схізматики не хотіли голосувати за податками, доки не затвердить їм король їх епископів. І се сталося. За то козаки побили Турків під Хотином 1621 р. Сойм мав затвердити схізматицьку гієрархію, але король Жигмонт особисто оперся і справу на час завішено. Але нові епископи не спали. Кождий у себе особисто вирабляв позицію. Головні пункти борби були: Київ, Вільно, Полоцьк і Вітебськ. Протестували проти уніятських епископів і грозили домашною війною, як їм уніяти не передадуть усього. Всьо йшло після хитрих рад Грека Теофана. Найрухливійший був Мелетій Смотрицький в Полоцьку. Там був епископом від 1617 р. св. Йосафат Кунцевич і працював дуже успішно так, що схізма там майже щезала. В самім Полоцьку не мав він вигляду і оперував у Вільні з брацтвом. Єднав одних, бунтував других і так розфанатизивував людей, що у Вітебську се спричинило напад на особу св. Йосафата і його бунтівники забили сокирою 1623 р.

Найбільшим атутом в руках схізматиків були козаки. Як ми вже вище спімнули, козаки билися з початку за політичні права, не за "православіе". Коли вони 1590 р. зявилися в Польщі і непокоїли край, їх вигнав з границь не хто инший, а найбільший оборонець "православія" князь Константин Острожський, що булоби неможливе, якби козаки були проти унії. Згодом вони стали помагати Польщі, але через лучність з Запорожем, а особливо, коли їх гетьманом став Петро Конашевич Сагайдачний, вони стали ворожі унії. Но не виступали програмово і чинно, доки їх не підюдив до сего чужинець, патріярх Єрусалиму, Теофан IV. Він вертав з Москви з колекти, де висвятив на московського патріярху батька московського царя, Філярета, року 1619, заїхав до Київа, а коли доглянув, що козаки проти Москви зле настроені, а його там добре обсипали грішми, став козакам грозити карами неба, що виступають проти "православія". Обіцяв відпущення гріхів, як перестануть воювати проти Москви, а що схізма так, якби щезала, то для ратовання її понасвячував своїх епископів, хоть не мав жадного права ні від патріярхи КП. ні від Польщі. Шляхта йому в тім стала до помочи, бо унія допускала на епископів хлопських синів і міщанських, а се дотепер лише шляхта мала в руках. Хитрий Грек Теофан чекав на нагоду. 1620 р. скликав шляхту до Київа і під охороною Запорожців відбулися збори, покликано Литву і Галичину до спілки, згоноровані патріярхою козаки розносили вістки і погрози повстання, що всьо сильно занепокоїло Варшаву. Король думав, як Грека Теофана вигнати, бо з Турками війна грозила, треба було козаків і спокою дома. Але Теофан був за хитрий, побільшав свою партію і зискував на

часі, доки небезпека від Турків не стала Польщу тиснути. Тоді заявив, що святить епископів. Кандидатів тьма зявилася, сімох висвятив проти сімох уніятських, що правно сиділи на своїх посадах. З огляду, що се всьо було на його власну руку, неправне, треба було постаратися зробити се правним, дістати потверджене сойму і короля. Похід Турків на Польщу поміг. Під Цецорою побиті Поляки через Турків готові були щобудь підписати, щоби лише зискати козаків, славних з борб з Турками до нової війни. На соймі 1620 р. шляхта відмовила податку на сю війну; жадали знищення унії, а признання тих понасвячуваних Теофаном, то ухвалять. Король оден на цілий сойм мав відвагу сказати то: Най радше гине Польща, згинь ти і я, але віра не сміє згинути. Але коли довідався, що Турки намовляють козаків проти унії і Польщі через схізматицьких попів і Теофана, а 40,000 козаків готові були присягнути вірність королеви, як лише потвердить тих, що їх Теофан повисвячував епископами, то король згодився, а козаки за то побили Турка під Хотином 1621 року. Сойм мав ще ту королівську згоду розглянути і остаточно рішити. Король все рішучо за унією, шукав способу як Теофана вигнати з Польщі. Коли Теофан се доглянув, схоронився до козаків і під їх охороною втік до Єрусалиму. Чого хотів, осягнув. Незгоду і борби защепив, решта письменно зможе повести. Александрійський патріярха з Єгипту став також писати і післанців слати в обороні "православія", їх справа удалася. Всі вони радили, щоби уніятів силою і оружем бити, з ними не жити, до їх церкви не ходити, а з латинниками делікатно поступати, доки їм не шкодять. Сі напімнення були ґідні хитрого, грошелюбивого Грека, але попи і козаки політику приняли за реліґію і після того поступали.

Тимчасом новопоставлені епископи не спочивали. Вони внесли 1621 р. протест проти митрополита і його суфраґанів і ясно загрозили, що якби прийшло до війни, то уніяти будуть винні. Чисто після рецепти Теофана.

Найдіяльнійшим був Мелетій Смотрицький поставлений Теофаном проти архіепископа Полоцького і Вітебського, Йосафата Кунцевича, що від 1617 р. так щасливо рядив своєю епархією, що у нього схізма була найслабша. Смотрицький боявся йти до Полоцька, став у Вільні єднати прихильників з протестантів і шляхти, та Виленських братчиків. Писав листи і письма, хвалив "православіє", чорнив католицизм, бунтував проти епископа, та взивав,, щоби всі пристали до нього. Священики й монахи, що їх Архіепископ Йосафат як непоправних змушений був карати і покарав, відразу звернулись до Смотрицького, та стали ширити його письма. Бурмістр Полоцька Ходиґа прилучився також, поїхав до Вільна по пляни, як унію нищити. Митрополит Рутський і Архіепископ Йосафат мусіли тоді їхати до Варшави боронити своїх церквей, а їх неприсутність дома схізматикам лише помогла. Стали сильно кріпшати. Коли Вікарий ґенеральний Ґеннадий Хмельницький доніс св. Йосафатови, що біда грозить, Архіепископ мусів спішити до дому. Полоцьк остав йому вірний, але у Вітебську місто признало Смотрицького. Уніятів стали виганяти з міста, та небезпека росла з дня на день. До того прийшла вістка, що король затвердив схізматицьких епископів, що заворушило всіми до глубини. Св. Йосафат післав до короля довідатись, чи се правда і вийшло, що ні; се була брехня Смотрицького. З тим пійшов людям се голосити, але його хотіли забити, так вже був нарід підбурений. Щасливо вийшов тим разом ціло. Канцлер Литви Лев Сапеґа вмішався до справи і у Вильні покарав кількох бунтівників, але Смотрицького боявся нарушити. Вістка про сю кару дійшла до Києва, а Йов Борецький, Теофанів митрополит уважав ту хвилю за слушну візвати козаків в обороні "правосла-

вія". Рада козаків 1622 р. зі схізматицькими попами рішила оружно йти проти уніятів. Першою жертвою впав ігумен Видубіцького монастира, Антін Ґрекович, поставлений митрополитом Рутським, і його монахи пішли в неволю до Трехтимирова. Митрополит їх згодом увільниз. Початок зроблено і се не було 1622 р. тайною, що Архієпископа Йосафата мається усунути силою. Король обіцяв Митрополитови поміч, але сенатори виразно говорили: булоби ліпше для Польщі, якби унії не було, бо поодиноких без унії лекше булоби перетягнути на латинський обряд з родинами. Деякі навіть винували уніятіз за всі війни зверхні й домашні. В тім тоні написав також канцлер Лев Сапєга лист до св. Йосафата, з закидами, чого відтак дуже жалував, бо пересвідчився, що буз несправедливий і заражений загальним шляхоцьким поглядом. Польські біскупи так думали, як ціла шляхта і так уніяти стали зовсім опущені зі всіх сторін. Лише Папа і його нунцій в Польщі стояли за грекокатоликами. Папа Григорій XV. скаржився у короля 1622 р., що несправедлизо уніятів переслідують в Польщі і жадав помочи для них та напімнув польських біскупів, щоби королеви помагали.

1623. р. прийшов сойм і справа унії на порядок дневний. Схізматики принесли цілу вязку закидів проти уніятів, але митрополит Рутський збив то всьо цілковито як видумки ак, що ані Йов Борецький ані Мелетій Смотрицький не могли відзиватись. Вирок мав запасти справедливий, але випаз політичний і дипльоматичний. Трибунал орік, що уніятські епископи є правні, Теофанові є узурпатори і бунтівники, але для мира мають погодитися. То значить Теофанові креатури зістали признані по польськи. Митрополит став безборонний в Польщі і написав о тім до Риму з просьбою о поміч та плянами як унію ратувати. Папа після сего робиз, що міг, і о скілько його слухали.

Тимчасом справа зовсім змінилася, бо в Полоцькій Архієпархії зайшов страшний морд: у Вітебську замордували схізматики св. Йосафата. Його усуненнє рік наперед було певне, нагода прийшла 1623 р. Козаки гуляли по київській землі й монастирах, і по соймі жадали під загрозою сили, щоби всі кидали Рутського а признали Борецького. Хто не хотів, зрубували голови, як оо. Батилі, Матеєви, Рудкевичови і иншим.

Погрози козацькі дійшли і до Вітебська. Св. Йосафат поїхав успокоїти Вітебщан і сказав до тих, що його не хотіли там пустити. Будьте спокійні, мої діти; коли з Вітебська прийде яка сумна вістка, то вона буде лише мене дотикати; ніхто инший не буде мав терпіти смерти. — В жовтни заїхав до Вітебська, а товпи там отверто жадали смерти "душехвата", як прозизано св. Йосафата. Але спокій і рішучість святого пастиря стримали їх від остаточного кроку. Аґітатори однак взялися до підюдження товпи способом. Визивали служачих Архієпископа, числячи, що при їх обороні прийде добра нагода його самого зглазити. Але св. Йосафат напімнув служачих, і вони терпіли напади через два тижні супокійно. Се схізматиків розюшило і на раді отверто рішили смерть св. Йосафата. Волоцюгу Ілію призначили, щоб напав св. Йосафата на улиці, як буде ішов, а коли його за то схотять арештузати, тоді при обороні Ілії забєтся Архієпископа. Ілія так зробив. Цілий день 11. листопада 1623 р. лаяв він на унію, Архієпископа і слуг перед домом але служба не далася вивести з рівноваги, а св. Йосафата не було дома. Вечером зарядиз св. Йосафат, як се повториться, жадати арештовання Ілії, бо так всі від нього домагалися. 12. листопада Ілія поновив лайки і був за то арештований, а коли се дійшло до міста, шалена тозпа рушила на дім архиепископа. Хотяй св. Йосафат казав Ілію випустити, дім йому напали. Службі не позволив Святий себе боронити, але остав на молитзі о св. єдність в своїй кімнаті, де товпа його досягнула і коли підніс руки до благословення, дістав топором у голову і упав. То-

Поворот з Празнику в Кукс Крік, Ман.

впа його стала ранити, доптати ногами, а коли виділи, що таки ще живий, вивезли на подвірє і задушили. Трупа стали тягнути улицями серед диких криків і кинули до ріки Двини, привязавши камінь до шиї, щоби пропав.

Але він не пропав... Боже Провидінне зарядило інакше й прославило мученика за єдність Церкви і усуваннє з церкви схізми.

Схізматики дійшли до вершка фанатизму, тепер мало зачатися отверезіннє. Поплила мученича кров, а ся кров мала стати після слів Спасителя насіннем богатих жнив для Церкви.

На св. Йосафаті, як на угольнім камени, що його деякі відкидають, розбиваються вчені і незвчені й пробують своеї бистрости притьмити його велич і мучеництво. Отверті та скриті вороги греко-католицької Церкви і злуки Українців з Европою і Римом, до котрої вони все і до нині природно скланялись, не видять у сій страшній а ясній історії і хвилі нашого життя церковного нічого й нікого, лише Єзуїтів і св. Йосафата, та тягнуть нашу змучену душу і увагу до Азії, до російських царів-катів України, та наймитів турецького гарему в КПоли, Єрусалимі, Антіохії і Александрії.

І то роблять не лише історики школи російської як Бантиш-Каменський, Філярет, Грушевський і всі "православні", але навіть вузкглядні Українці греко-католики, що є більше політиками, чим греко-католиками,, як о. Качала, що в своїй "Політиці Поляків зглядом Руси", виданій у Львові 1879. року, помішав політику з релігією так, що опустив поле історичне і правду, та робить кривду св. Йосафатови. У нього нпр. митрополит Рагоза се орудіє Єзуїтів, чиста його видумка не потверджена нігде в історії. Унія се апостазія від віри Русинів і причина упадку Польщі. Католицизм і протестанцтво у нього є так само варте. Рим, Єзуїти всьому винні; Теофан робив добре. Св. Йосафат після нього переслідував "православних" і за то його забили, пише зовсім так, як Бантиш-Каменський і ще йде дальше, бо фалшує історію, кажучи, що архідіякон Доротей напав був одного схізматицького попа і за то обурений нарід (вмісто Доротея) забив св. Йосафата! Качала, сельський наш священик з Медина навіть се проти св. Йосафата і унії підносить, що св. Йосафат не був шляхтичом, а уніс його на архієпископа видвигнула; як той шляхотський погляд оправдати, годі сказати, бо се смішне радше, чим історичне, або політичне. Догми, правди віри і церковні собори після Качали не є добрі, бо ляїки ї не ухзалювали, а се повинно бути на народних зборах зі світськими ухвалюване. Але собори і отці церкви грецької се ґрунтовно осуджують, тут Качала вже і релігійних лібераліз переходить і стає чистим протестантом - радикалом. Ми спинилися при нім длятого, що його політика стала релігією наших саскатунських Германосівців і "вченостию" їх писаків-істориків. Вони поза Канаду не вийшли, але і так, як він, скоро будуть забуті. Їм треба пригадати слова Мелетія Смотрицького, що пише: "Глядім-но ми, як то ми за про самих Зизаніїв, Філялєтів, Ортольоґів і инших подібних Матеольоґів мало цінимо наших святих церковних учителів Атаназія, Кирилів, Василія, Григорія, Золотоустого, Дамаскина і инших святих учителів... Але, що се вже сталось, та найби нас Бог стеріг, щоби воно вже не повторялося." —

По забиттю св. Йосафата отверезилися Вітебщани сейчас. Убійники всі поутікали, а нарід став оплакувати св. Мученика. Стали шукати за тілом. Вістка про забиттє св. Йосафата розлетілася скоро всюди і стягнула на всіх схізматиків страх і переполох. Козаки самі сподівалися за свою в тім участь найгіршого для себе. Мелетій Смотрицький втік на Схід. В полоцьку нарід приставав до унії, бурмістр Ходиґа навернувся, Полочани зажадали тіла свого пастиря для себе. Лев Сапєга доглянув теж хто винен і домагався від короля згоди на караннє винних.

Найтяжше відчув смерть св. Йосафата Митрополит Рутський, бо стратив приятеля і підпору. Свій біль він висловив в листі до папи, але тішився, що греко-католицька Церков дістала в небі одного більше заступника за свої права. Король покарав винних і доніс о тім папі та митрополитови. Схізма стала відразу всюди скомпромі

тована, для унії отвиралася легка будучність, бо папа по перестудіованню письма митрополити видав деякі права і зарядження, та жадав від короля опіки над унією. Жадав іменно усунення Теофанових священиків, віддання церковних маєтків загарбаних схізматиками, ограничення діяльности церковних брацтв, що зійшли вже на купців, що грішми купували оборонців схізми, та щоби нових прав проти унії не допустити. Король однак мало що з того зробив. Теофанових епископів не чіпав, брацтв також не рухав, а острі теоретичні зарядження остали на папері. Сойм 1624. р. потвердив зарядження проти Вітебська і похвалив Льва Сапєгу за заведеннє порядку. Уніяти могли на хвильку відітхнути і мали надію, що відлучені зійдуть ся з ними, та на ту ціль скликали синод до Львова 1624 р. Зїзд був численний. Між присутними найінтереснійшою особою був Мелетій Смотрицький, свіжо навернений уніят, та делеґат короля, син Константина Острожського, князь А. Заславський, оба дуже горячі уніяти. Схізмати не взяли участи, вислали депутата, лише деякі шляхтичі прибули. Пляновані диспути відпали, бо делеґат схізматиків заявив, що вони тримають лише сім вселенських соборів і жадних новостей не приймуть. Митрополит довів документно, що патріярха Кирило Люкаріс (бувший ректор Острожської академії) є кальвініст, але схізматиків се не ображало. Поставили собі патріярху як хінський мур і не хотіли говорити, бо боялися програти. Уніяти скріплені розійшись і готовилися до дальших подвигів і борби, бо сподівались по схізматиках, що вони троха приголомшені смертю св. Йосафата, знова зачнуть своє. І дійсно зачалось соймиками і на соймах домагались вони своїх прав, а митрополит Борецький мав у Київі синоди зі своїми епископами борячись за право істновання. 1629 р. Борецький викляв Мелетія Смотрицького за то, що пристав до унії, очевидно борба мала йти далі.

В плянах за помочию для унії писав митрополит до папи ще о одній болячці, що шкодила унії, а іменно о латинниках, що зле відносилися до уніятів. Світські Поляки не лише не попирали унії, але часто отверто попирали схізматиків. Найяснійших доказів уніятів не приймають, а ложий схізматиків радо слухають, чим страшно унії шкодять. Ненавидять Русинів здавна і погорджують ними, та кажуть, що унія попсувала мир в Польщі і визвала схізматиків, Росію і Турків проти Польщі. Митрополит думав, що польська шляхта повинна попирати унію, бо вона утримається і то на соймиках та своїх власних добрах. Се вони повинні робити як католики. Їм повинноси проповідати, щоби схізми не попирали, бо се є зрада віри. Папа на сю скаргу написав до короля, щоби впливав на рівноуправненнє уніятів з латинниками і сам приязно допускав уніятів всюди. Митрополиту запевнив, щоби не сумнівався ніколи в його охоту помочи, все за уніятами обстане. І дійсно без упинку все писав, пукав, напоминав короля і всі впливові круги і просив справедливости Русинам. Похвалив епископів, що дбають за семинар духовний, післав сам від себе більшу поміч, просив короля о помічника епископа для старого митрополити і вдорожив процес о канонізацію св. Йосафата.

Латинники не попирали унії, але за то перетягали Русинів на латинство — пише далі митрополит до папи. За причину подають, що Русини не мають досить способних священиків і души пропадають. Се дуже шкодить унії, каже митрополит з натиском, а папами се перетяганнє заказане. Чому воно продовжається? Папа жадає, щоби грецький обряд остав, отже не вільно Полякам перетягати Русинів на латинство. Тим Поляки крадуть найліпші сили, а схізматикам дають в руки „доказ", що унія є небезпечна для народу. Загалом се шкі-

дливе і Церкві і Русинам і навіть Полякам, бо на них всі кричать, що ошукують Русинів і не вірять їм за то, що не тримають слова. Причина на перетяганнє нестійна, бо в школах і при війську є добрі священики греко-католицькі, а там найбільше перетягають. Просить папи, щоби, де сего буде треба, латинські монахи помагали сповідати, а світські лише на случай конечности, але з того не можна виносити, що сповідаючися, зміняють обряд.

В справі церковних дібр, повідомляє митрополит папу, діється велика кривда греко-католикам. Многі добра церковні тримають польські шляхтичі або впрост для себе і своїх родин, або випосажують ними латинські парохії. Нема, кажуть, документів. Наші люди записували даровизни в Єван гелію на олтари, але як сойм се не дозволив приводити як документ, многі добра пропали, шляхта забирала, сама родина князів Острожських сильно тою дорогою збогатилася. Митро полит просить папи, щоби зарядив, що без папського позволення жадних церковних маєтків не вільно нікому забирати.

З осібна скаржиться митрополит, що польські епископи і священики на шими погорджують, та в публичних виступах йде нераз руський епископ десь по польських канoніках, в удядах польський священик находить більше уваги, як руський епископ. — Папа не се зарядив, що клєр має однакі привілєї, а ріжницю робить лише скорше свяченнє, або старість церкви. кви.

Своє священство описує митрополит дуже сумними красками. Бідні так, що в поті чола мусять на хліб заробляти. Панщину мусять робити, а патрони часто бють священиків, замикають до арешту. Платять податки, як прості хлопи, хоть не мають часом землі, лише від доходів, чого навіть протестанти не платять. А найбільше боляче є, що руські вірні мусять платити десятину польським парохам, а навіть часом руський священик, і по смерти священика рабують добра сусіди і нищать.

Згадує також про наші власні гріхи. Епископи мало йому помагають, їдять мясо, а то їм лиш в хоробі вільно. Просить коадютора і острійшої реґули і реформи Василіян і введення семинара для світського священства.

Папа зарядив строге доходженнє в справі перетягання на латинство і видав 1624 р. декрет, де заказує Русинам світським і духовним переходити на латинський обряд. Хто без позволення самого папи перейшов, сей перехід є не важний.

Але сего декрету не оголосив король. Но коли два Василіяни перейшли на латинство, папа видав новий декрет, де заказує перехід і для клєриків дуже утрудняє, а щоби короля привести до порядку, казав свому нунцієви піти до нього, та жадати, що би король тримався привілєїв для Русинів даних по унії Фльоренцькій за Володислава Варненьчика; а перехід на латинство є при завязанню унії забороненний. Так отже то не Рим, або унія, але гордість і нахабність Поляків відтягала Русинів на латинство обіцянками шляхотських привієїв і слабість короля задавала унії рани тяжкі, до нині незагоєні. Якби Поляки були слухали Риму і поступали по людськи, справа католицизму на Сході певно стоялаби ліпше, як стоїть. Сліпа, самолюбна, протестантизмом заражена польська і руська шляхта рядила краєм так, що довела до руїни цілу Польщу зі всім, що в ній було. Польща впала і нас придавила.

Мудрий провід митрополита оживляв всьо; настало веселіще, як Мелетій Смотрицький став до помочи митрополитови і унії. Савло унії став правдивим Павлом, що направляв до смерти, що напсував був як схізматик. Життє йшло вперед. Але спокій скінчився зі смертю короля Жигмонта III. Схізматики стали орґанізуватися на ново і їх митрополит Йов Борець-

кий понижився у виборі средств так низько, що післав післанця до царя Михайла Федоровича з просьбою, щоби взяв в опіку Україну і Запорожську Січ. Як Йов помер, вибрано Копінського на митрополита, але без зго ди короля. Проти нього виступив з грамотою від короля на митрополиту Петро Могила, зсадив його і суспендував всіх ним свячених священиків, забрав його добра, його старого заарештував в Лаврі, де він в нужді і помер і так сам став митрополитом, та на латинство.. Але все таки його можна уважати за прихильника уніятів. По нім вибарно його сина Володислава IV. Вазу, що за його ряду 1632—1648 унія мала гіркі борби до переходу, від разу від самих виборів, при угоді так зв. пакта конвента, протестанти і схізматики надіялися від нього много осягнути, бо він їх потребував до своїх плянів; жити в згоді з протестантською Швецією і схізматицькою Росією, та козаками, що їх потребував проти Турків і шляхти, що за много

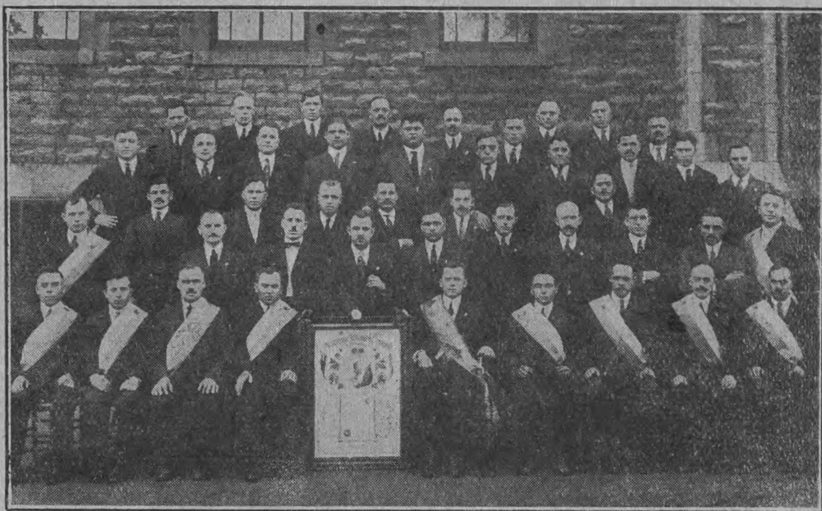

Товариство Українців "Само поміч" в Монтреаль, Кве.,
засноване 1906 р., зачартероване 26. липня, 1907 р.

осередком схізми в Київщині. Він був Волохом, учився в Парижі, служив у польськім війську і відзначився під Хотином, відтак вступив до Кієво-Печерської Лаври як монах, став архімандритом, а 1633 р. митрополитом по усунено Копінського. Учений і діяльний став сильною підпорою схізми. Коли король помер 1632 р., стало унії о много труднійше. Король впрочім щирий католик більше Русинам обіцяв, як давав, бо рівноуправненнє з латинниками і місце владикам в сенаті міг вибороти, якби був щиро хотів, але сильно зависимий від шляхти, був за слабий, щоби щобудь дати і не дав, навіть рішучого письма папи з 1624 р. не оголосив, бо заказувало перехід розпаношилися. Обіцяв всім всьо, роздавав нераз одному тутул, а другому добра до тутулу привязані, сам не дуже религійний, надіявся много, обіцяв всім, вірив всім, як цілий польський нарід, що все нарікав, вірив, чого хотів, надію мав за певність і чемне слово бере за обіцянку. Так як король, так цілий польський нарід взагалі легко всьо обіцяє, а не всьо сповняє. (Так їх характерезує нунцій Вісконті.)

Схізматики зажадали звернення їм всіх дібр і знищення унії, а козаки сказали, що зачинають війну, як король того не зробить. Митрополит Рутський поїхав до Варшави пильнувати справи. І король і латинські е-

пископи дуже зимно його приняли і жадали, щоби митрополит дав схізматикам якісь концесії. Не було на кім опертися, не було ратунку, митрополит згодився відступити їм Київ, Брацлав і Поділлє. Але схізматики не хотіли, хотіли більше, то митрополит відтягнув свою концесію, а схізматики загрозили, що не приймуть короля, як їм не зверне всіх дібр церковних від уніятів. Положеннє було тяжке. 30.000 козаків, 300 попів чекали готові на всьо. Самі хотіли йти на Литву добра відбирати. Нунцій пішов сам до короля його поінформувати, щоби стояв за уніятами, але король боявся козаків і казав уложити артикули згоди, де признає дуже много схізматикам і се підписав. Митрополит Рутський запротестував, латинські епископи внесли свій протест з примасом, але король підписав. Відбув паради коронацийні, але Українцям було не до парад. Унія стала поважно загрожена. В Римі комісія осудила королівські пакта конвента, як противні всякому праву Божому і людському і уневажнила їх, повідомляючи о тім короля і митрополита. Митрополита заохотив папа, щоби боронився проти угоди підписаної королем всіми силами. Король невдоволений з того, скликав двірських богословів і правників, чи не годен сего обминути, але вийшло, що ні. Папі признано слушність. Щоби схізматиків не образити, потвердив Петра Мошлу Київським митрополитом 1633 р., признав їм деякі привілеї і, щоби папу зискали, післав до Риму післанця, але там був заступник Рутського і не допустив ошукати папи. Крутячи світом, король дав схізматикам дальші признання дібр, так, що лише рішуча оборона уніятських владик дещо вратувала, що всьо пійшло до схізматиків. Щасливо для уніятів вийшло лише одно, а то згода короля з царом, почім 1635 р. видав король перший декрет в користь уніятів, що на віки признає їм то, що мають в посіданню, а в Полоцьку, Вітебську і Новгородку не вільно мати схізматикам жадної церкви. Але се мало помогло, бо в пактах конвентах дав король схізматикам державне потвердженнє і вони стали рухатися більше чим передше, бо вже правно.

Тимчасом митрополит хилився до смерти. Останню журбу посвятив Василіянам, бо на них оставляв справу унії. Коли він зі св. Йосафатом зачинав, то було їх лише два, а нині митрополит лишає понад 30 гр.-кат. монастирів з добрими монахами і на них всю свою надію. Умер 1637 р. в 63 році життя.

З тяжким серцем дався він намовити папі Климентію VIII. перейти на грецький обряд, але принявши став ревно і неустрашимо, а умієтно спосібно боронити віри і обряду аж до смерти, 23 роки. Був він 30 літ Василиянином, підніс Чин зі св. Йосафатом з упадку до розцвіту як на той час годен було. Дбав про світське духовенство і його права та честь, заложив для нього семинар. А ціле життє бився з ворогами на життє і смерть, часами опущений, не упадав на дусі, звертався все до жерела сили церковної, до Риму і заохочений далі боровся, бо вірив у святість справи унії. Такого неустрашимого і діяльного тоді треба було. Що Потій уґрунтував, то Рутський скріпив і зорґанізував, а св. Йосафат оживив. Любов правди, сильна віра, непохитна надія, неустрашимість в стоянню на становищи, чистість обичаїв і тяжка праця відзначають всіх трох наших апостолів злуки з Римом і показують, що тим лише стають люди великими і великі діла переводять. Їх великости не притьмить ніхто, їх память йде від рода в рід.

П. Карманський.

Отче Наш

Ох, Отче наш благий, котрий цариш на небі
І вказуєш цілій вселенній правий путь,
До Тебе ми з низин звертаємся в потребі
І молимо з глибин: Ласкав нам, Отче, будь!

Цілий наш земний ґльоб пірнув в потоці крови
І зависна рука тиранії нас бє.
Врізьби нам, Всеблагий, в серця скрижаль любови —
Нехай святиться скрізь святе імя Твоє!

Ми знаємо, що ми нікчемний пил дороги,
Котрий збуває час і губить в сірій млі.
І ми безрадні йдем крізь сумерки трівоги:
Твоя будь воля скрізь — на небі й на землі!

Нам ворог наш закрав крівaві плоди поту
І наших кволих чад ссе голоду поліп.
Поглянь на земний ад і вкороти скорботу!
Та дай нам, Отче наш, насушний чорний хліб.

Ми знаємо, що ми чимало нагрішили;
Прости нам сліпоту слабої волі й тіл!
Та катови простить у нас немає сили —
Ох, Отче, не жадай від нас надлюдських діл!

Наш човен без весел несеться океаном,
Над Сцілею спокус, над кратером жадоб.
І як мімозі будь над пяним серцем паном?
Не дай, щоб в сіти впав слабий, нікчемний хроб!

Як ті голодні пси, що гонять кволу ланю,
Лукаві вороги несуть нам ад терпінь
І невмолиму смерть. І ми стоя' над хланю,
Благаємо Тебе: Розгром Ляхів!

Амінь.

М. Веселий.

Нові Українські Хрести

(ІЗ СУЧАСНИХ КАЗОК.)

Українське гамірливе село — де воно тепер? Большевики вирабували, а Ляхи спалили. На роздорожах стоять шибениці а до них моляться сироти — діти.

Бідна Україно!...

*

Село Вербилівка з маленькими дерев'яними хатками скулилось до ріки Буг і чорними коминами з під соломяних стріх виглядало весни тепла..

Місяць март. Мороз пускає, денеде на полях показується чорна земля. Сонце гріє теплійше.

Ах, тільки той вітер, такий холодний, такий ще морозний.

Червоно заходило сонце. Острий вітер висвистував і гнав річкою великі круги леду.

Через міст зі села, ішло якесь військо.

Довгі ряди обдертих, голодних, знужденілих молодців і старців із крісами на плечах посувались з похиленими головами.

Деякі із них мали ноги обкручені шматами, бо чобіт не мали — на плечах накинені мішки, бо плащів не мали — голови позавивані хустками, бо шапок не мали.

Хто се?

Так — то українські жовніри!... Після пять місяців тяжкої нерівної боротьби вони тепер сумно уступають на другі позиції.

Перед ким?...

Перед Ляхами у французьких добрих одежах, черевиках — і з добрими крісами!..

Сумно ступали через міст і опускали українське село.

Люде затрівожились і з сльозами в очах пращали свою останню надію на оборону.

Із одної хати вийшла мати з маленьким шести-літним синком, схрестила на порозі руки і почала обтирати сльози.

— Мамо, чого ви плачете? — шарпнув маленький Андрійко маму за спідницю і дивився в очі.

— Що-ж буде тепер, синцю, з нами, як прийдуть Ляхи? —

Андрійко скривився.

Він вже їх раз бачив. Саме тоді зачиналась зима. Тато його повернув був з далекої війни ще у австрійській шапці і сказав: „Аж тепер Україна добється волі!" А потім збирав хлопців проти Ляхів, а потім, — прийшли Ляхи забрали мамі останню корову за тата... пробили ножем у груди коло воріт.... Він бачив кров — він чув зойкіт тата... Але тоді тих страшних Ляхів прогнали а що тепер?.. І Андрейко стиснув кулачок і сказав:

— Мамо, я не дам тебе нині! —

— Ах, синочку коханий — і підойняла його на руки і пригорнула до грудей.

Андрійко побачив на маминім лици якийсь великий смуток і відозвався знова:

— Ну, то втікаймо, мамо, за нашим войськом!

— І як же-ж ми підемо в такий холод? — прошепотала жалісно мати.

І справді маленький Андрійко глянув на свої чоботята, з яких визирали нагі пальці. Та нині, він не змерз, ні. Нині, він босий побіг би, кудась далеко за тими, що його покидали, бо ті,

що прийдуть, принесуть руїну і смерть.

— Мамо, а може вони ще вернуть?

— Поможи їм Боже, синочку, ходім до хати і помолимось за них і за нашого тата.

*

Смеркалось. Попід хатами вигукував вітер. В хатиночці Андрійка сумно. На столі блимав каганчик. Андрійко став перед образ зложив рученята і говорив голосно за мамою молитву: „Отче наш, ти що на небесіх... Хай прийде царство твоє!”...

А потім обійняв маму ще раз за шию притиснувсь ще раз до маминих груди і скочив на постіль.

— Мамо, а скажіть мені ще якусь байочку. —

— Спи, синцю, байочку скажу тобі завтра. Засни.

— Чуєш, як там свище вітер. —

По хвилі Андрійко заснув а мати клячіла в тяжкій задумі біля ліжка.

Вікна від вітру бренькотіли. Встала, поцілувала ще раз Андрійка, прикрила і потім заглянула у вікно. Було темно. Вітер метав снігом. Здалека було чути гудіння ріки. Сіла сумно на лавці. Колись сидів біля неї чоловік. А нині вона самітна. Його убили Ляхи. А що тепер з нею буде? А з маленьким Андрійком?

В комині загуділо. Жінка здрігнулася. Якийсь смертельний жах перебіг її тіло. Глянула у вікно і побачила білу стать свойого чоловіка. Простягав до неї руки. Вона задеревіла, хотіла щось промовити — не могла... Закрила очи кулаками. Нагло забренькотали вікна. Глянула — марево щезло. Сіла на лаву і глядячи на сплячого Андрійка прошепотіла:

— Так він кличе мене до себе!...

*

До вікон вдарило світло. Жінка вибігла на двір і побачила, як із трох сторін горіло село.

Під сильним подувом вітру огонь миттю огортав хату за хатою.

На улицях розніся крик людей, виттє псів і рев худоби.

— Ляхи палять! Мордують! кричали люди і кудись втікали. Якийсь старець з гуртком жінок і дітей бігли за село. Проти них гукнули стріли.

Кількох повалилось на землю.

Вітер засвистав, повіяв снігом і зойкіт конаючих притих.

Другий гурток пустився в противний бік. Одна жінка з немовлятком на руках не могла втікати. Упала на землю. Піднесла з криком руки до неба:

— Змилуйся хоч над тим невинним.... — Тимчасом з противного боку заторохкотіли знова стріли.

Жінка, що впала, зойкнула і простягнулась.

Дитятко почало плакати.

Свист куль не втихав.

Кругом зойк, крик, тріскіт огня.

Павстало пекло, страшне пекло на землі.

Мати маленького Андрійка бачучи все те протягом не більше як пятьох хвилин, підбігла до маленької дитини на улиці, схопила на руки, влетіла до хати, положила на ліжку, потім припала до свойого синка і почала чимскорше його вбирати.

Заспаний Андрійко крізь плач просився:

— Мамо не руште мене. Я хочу спати.

Мамо, що ви хочете? Там так зимно.

Над вікнами затріщав огонь.

— Боже — хата горить!... пробелькотіла мати, мов божевільна і схопила Андрійка на руки.

В дверех ще станула. Та-ж вона має якусь чужу дитину. Так се чужа. По що вона брала? Хай там. Тепер вже не може взяти. Вікна затріщали — і показалися огненні язички. І якась сила все таки піпхнула її до чужої дитини. “Бери, бери, ратуй” — щось шепнуло її. Вона взяла і вибігла на улицю. Перед нею появились нагло двох вояків:

— Куда? За чим? Українське стерво!

Вам держави хочеться? Ми вам дамо державу! — і оден намірив проти неї пістолєт.

Зі страху омліли її руки. Дитина впала а Андрійко зіскочив.

— Паночку, паночку, даруйте життя! — лебеділа мати.

— Шкода кулі! — крикнув другий. — Ось ті малі хай йдуть в огонь а її на шнурок! —

Жовнір схопив насамперед немовлятко, з реготом розмахався і верг в палахкотіючий огонь даху.

Андрійко випялив очі за дитятком. Що з ним? Бачив як полумя обхопило пелюшки — крик затих — дитинка впала десь і щезла. Ось і тепер прийде черга на нього. Він зміркував аж тепер, в якій він небезпеці. А за що?... За що? Ні — мама його не дасть. А деж є мама?

Андрійко навіть не замітив, що його мамі вже звязали руки і ноги і копали ногами... Кинувся до мами і хотів ратувати. Та польський жовнір трутив його взад на землю:

— Пожди байстрюку — сейчас прийде і на тебе черга!...

А матір його тимчасом підтягли до дерева, що стояло біля другої ще не займленої хати і на шнурку завісили на дереві.

Маминого плачу ні крику Андрійко не чув. Коли підніс головку, мама його вже висіла і дивилась на нього великими очима...

Так страшно дивилась, що він аж настрашився...

Закрив очи рученятами.

А потім — глянув ще раз. —

В димі щось рухалось. І двоє великих, великих очий гляділо дальше на нього, неначеб хотіли відстрашити його від того місця.

Геть, геть Андрійку, бо і з тобою станеться так само.

— Повісять на шнурок. Він задусить — думав Андрійко.

Кулачками стиснув собі шию, запер дух.

— Ох, се страшно! — подумав трівожно.

Хтось вхопив його за ковнір. — Ходи, повиснеш і ти! —

Андрійко затрясся.

— Так як мама... як мама...— шепотів. Улицею надбігло нагло кількох жовнірів і один крикнув:

— На міст, на міс усіх живих до пана команданта! —

— По що? Що там з ними будемо робити?

— Та хоче наш командант бачити кількох живих Українців. І чорт з ними. Так скоро десь поховались. Одні в огонь а другі на дерева. — Зареготався Лях і пішов дальше. — Гони вперед! — гримнув голос над Андрійком. Він побіг. Скакав грудочками до моста. Над ним палахкотів огонь.

Глянув у гору.

Небо було червоне, як кров.

Біг дальше, що сили.

Клапті якоїсь соломи падали йому в очі.

Куди він біжить? Він знав, що там не жде його нічого доброго. Знав то. Але бігти мусів, бо за ним бренькотіло оружє.

Спіткнувся на грудочку і впав.

Зі заду почув якийсь страшний голос і чим скорше зірвався.

Перед ним шуміла ріка.

А там дальше, низенько гляділо кусочок чорного неба.

З поля шарнув острий вітер і Андрійко здрігнувся.

Свої розхрістані грудинята затулив блющиною і натягнув на уха шапку.

— Бр-р-р як холодно! Кудаж він мене? — подумав Андрійко зі сльозами в очах. — За хвилю побачив перед собою виразно міст а на мості стояло кільканайцять людей, окружених наїженими ножами. Біля них стояв високий кінь а на ньому якийсь вояк. — Ага — подумав Андрійко — Се той найважнійший, найстарший вояк! Він, як що скаже, так мусить бути.—

Якась радість огорнула дитину.

Може той пан на коні його виратує.

Він бачив нераз у німецькім, у російськім війську, але тут тільки було, як такі пани на конях розказують тим простим жовнірам, на них сварять і

їх карають. І ось тепер може і той пан на коні насварить на тих жовнірів, що повісили його маму — і пішле когось, щоби її відвязати — Він побіжить сам до мами — і може її ще виратує. . .

Андрійко вступив на міст і благаючим зором дивився на коня і на їздця.

З боку хтось його трунув.

Глянув і пізнав свойого старенького дядя Максима, що сидів на землі.

— Ти змерз? — запитав Андрійка.

— Змерз.

— Сховайся за мене від вітру. —

Андрійко скулився за плечі дядя і глянув на село.

Вже не було видко ні одної хати. Палахкотіло тільки одно велике огнище, якого полумя вигойдувалось на вітрі як величезна червона плахта то в сей, то в той бік. На тлі чорного неба літали міліони огнистих зірочок — більших і менших — а часами перемінювались в огнисті стовпи і літали, як небесні ангелики, з горіючими крильцями.

Людські голоси утихли.

На полях вили пси — трівожно, жалібно. . .

Ось розніся на мості наглий розпучливий крик кількох людей.

Андрійко зірвався і схопив за руку якогось маленького хлопчика, що стояв біля него і тріво жно шепотів:

— Ляхи... топлять нас!. . . .

На краю моста біля високого коня стояло кількох жовнірів і стручували в ріку поодиноких людей.

Вже кинули двох.

Андрійко слухав булькоту води — бачив пінисті филі — чув холодну воду, яка обливала його тіло. . . .

Ось схопили якусь жінку.

Двох взяли за ноги, оден за голову і так нею гойдали.

Вона кричала — так переразливо кричала. . . . За нею скавуліли инші, що стояли на мості. Сміялися тільки Ляхи.

— І чого вони регочуться? — питав себе Андрійко. — Чому-ж той пан на кони нічого їм не скаже. Боже! — Він сміється з ними і дає ще знак, щоби кидати у воду. Вже — вже вержуть через поруче.

Розніся ще оден стогін — і тихо...

Момент тиші. . . .

А потім плюскіт.

Андрійко скричав а разом із ним — загальний стогін. . . .

Лях на коні кричав:

— І сліду не стане з українського поганого насіння. Прокляті хлопи! Бунтарі! Ха-ха-ха! Бунтуйтесь тепер! України вам хочеться?

Там у воді, на гиляці. Скорше з ними, хай не чую їх псячого голосу! —

Зловили якогось мущину. Його донечка, молода ще дівчина зловила батька за шию і не пускала. . . . На колінах благала божевільним голосом о помилуванне. . . .

Не помогло.

Лях штівхнув крісом її батька і той полетів у воду. . . . Дівчина кинулась на жовніра і зловила за кріс.

— Люди — поможіть мені! Геть з Ляхами!. . . .

Мала метушня.

Блиснули ножі і кількох передних повалилось зі зойком на землю.

Дівчина впала рівнож.

— Ха-ха. — Зареготався офіцер на кони.

— Вони хочуть проти нас? Ха-ха! Українська псяча кров!

Ось ваша Україна! — і вказав шаблею на огонь, що під подувом вітру розгорівся саме до маєстатичної грози. На три кільометри довге село розжарилось, мов пекольна паща, яка ригала у чорні безвісти горіючі клуби. Здавалось, що ціла широка Україна запалилась і горить, горить. . . . і конає під ножами польських катів. . . .

Андрійко глянув на сей пожар і там — у жарі побачив свойого тата з кровю на грудях — а там — у тій червоній полуміни — на дереві — двоє страшних, страшних очей — се його мама — ось кличе його — і Андрійко

простягає до мами рученята і йде — йде....

Андрійко чув ще якісь стріли — і більш нічого.

*

Прокинувся, отворив очи — де він? Почув, що є на чиїхсь руках. Глянув у очи.

Чоловік незнакомий.

— Де я? — запитав зі страхом Андрійко.

— Цить, дитинко! То я, свій — український вояк. Виратував тебе! Будеш рости! Цить дитинко!....

Андрійко притулився до грудей, як до тата....

*

Де колись стояло село, чорніють нині тільки пообгорювані дерева.

Ні одної стежечки нема. Поля заросли бурянами.

Пустка.

Перед одним обгорілим стовпом клячить маленький хлопчик Андрійко і зложив рученята до молитви.

Надійшов старенький дідусь і запитав:

— Дитино, чому ти молишся до стовпа? Андрійко обернувся і сказав:

— Тому два роки, дідуню, як тут повісили Ляхи мою маму!....

Старенький скинув шапку і перехрестився — перед новим українським хрестом.

*

Україно, де ти? Знищили тебе Ляхи, знищили большевики. А за що? Що хотіла за свою свободу боротися? На твоїй землиці крячуть нині ворони, на роздорожах стоять шибениці — нові українські хрести, а під ними плачуть сироти-діти.... Та їх плачу не чує ніхто.

М. Капельгородський.

УКРАЇНІ.

**Я вірю, що муки й страждання твої
Нарешті скінчитись вже мають
Й не брязкіт кайданів, а волі пісні
В просторах твоїх залунають.**

**Бо хвилі життя вже розбили царат,
Що всюди лиш острах наводив,
І згуки таємні наповнили враз
Руїни вязниці народів.**

**Від снігом покритих Кавказьких вершин
По кровю залиті Карпати —
Сі згуки злилися в чудовий один:
“Нам Вільна Україна є мати!”**

**І вірю я. скоро надійде вже час,
Що вільна ти будеш, Вкраїно,
І горда, щаслива збереш усіх нас
Під стягом твоїм жовто-синім**

Т. Шевченко.

Розрита Могила

Світе тихий, краю милий,
Моя Україно!
За-що тебе сплюндровано,
За-що, мамо, гинеш?
Чи ти рано до схід сонця
Богу не молилась,
Чи ти діточок непевних
Звичаю не вчила?
— "Молилась я, турбувалась
День і ніч не спала,
Моїх діток доглядала,
Звичаю навчала.
Виростали мої квіти,
Мої добрі діти, —
Панувала і я колись
На широкім світі.
Панувала!... О Богдане,
Нерозумний сину!
Подивись тепер на матір,
На свою Вкраїну,
Що колишучи співала
Про свою недолю,
Що співаючи ридала,
Виглядала волю!....
Ой Богдане, Богданочку!
Як-би була знала,
У колисці-б придушила,
Під серцем приспала!
Степи мої запродані
Жидові, Німоті;
Сини мої на чужині,
На чужій роботі;
Дніпро, брат мій, висихає,
Мене покидає,
А могили мої милі
Москаль розриває.
Нехай риє, розкопує,
Не своє шукає;
А тим часом перевертні
Нехай підростають,
Та поможуть Москалеви
Господарювати,
І з матери полатану
Сорочкv знімати!
Поспішайтеж, недолюдки,
Матір катувати!..."

На четверо розкопана
Розрита могила.
Чого вони там шукають?
Що там схоронили
Старі батьки. — Ех як-би то —
Як-би то знайти те,
Що там поховали,
Не плакалиб діти,
Матиб не ридала.

ЗОЛОТІ СЛОВА

Злодій думає, що за кождим кущем сидить поліцай.

*

Хто не був в небезпеці, не може говорити про свою відвагу.

*

Бути- приятелем кождому, значить: не бути приятелем нікому.

*

Мудрий чоловік повинен мати гроші в голові, а не в серці.

*

Веселе серце жиє довго.

У бідній хатині поміститься стільки щастя, що й палаті.

*

Кождий чоловік знає, що другий повинен робити.

Той, хто покриває злодійство є більшим злодієм, як той, що вкрав.

*

Добрий чоловк не є ніколи такий добрий, як він сам про себе думає; зате злий чоловік ніколи не є такий злий як про него другі думають.

ДЕЩО ПРО ЧАЙ.

В давних часах чай був зовсім незвісний в нашім краю. Його привезено зі Сходу найперше до Анґлії, а звідтам його уживаннє розширилося на всі краї земної кулі.

Коли чай привезено перший раз до Анґлії, не вміли люди зразу його уживати. Один старий дідусь і його жінка одержали від одного знакомого коробку чаю, як незвичайний і дуже цінний подарунок. Одначе вони не знали як його уживати. В кінци, по довгій нараді з самими собою і з сусідами, вони зварили чай, виняли відтак зварені листки з води і посипали ними кусник сала, який зварили собі ще перед тим на обід. Одначе листки чаю були такі несмачні, що дідусь і бабуся викинули не тільки зварений чай, але і цілу коробку і дуже гнівалися на того знакомого, що прислав їм таку погану страву і на їх думку хотів із них посміятися.

В тих часах коштував фунт чаю так богато, що тільки богаті люди могли його купувати. Сьогодня він дуже дешевий так, що й найбіднійший може пити щодня кілька шклянок чаю.

Чай, се листє ростини, що росте буйно в Китаю, Япані і инших східних краях. Китайці пють чай без цукру і молока, а уживають його так богато, що кождий гість, який прийде на відвідини до китайської родини в якійне будь порі дня, — одержить усе чашочку чаю. Кождий селянин у Китаю має малий чаєвий городець. Він продає решту чаю, якого не може сам ужити і таким способом може купити харчів на прокормленнє своєї родини.

В Китаю є господарі, що займаються тільки управою чаю. Такі люди називаються плянтаторами, а їх великі чаєві поля — плянтаціями. Коли листки чаю вже доспіють, мають плянтатори з цілою своєю родиною богато роботи. Вони зривають листки чаю і збирають їх до кошиків, які відтак відносять до дому. Дома висипають чай на великі зелізні сковороди („пательні”) і ставляють відтак над огнем для висушення. Підчас сього, як чай сушиться, його безнастанно обертають і мішають, щоби всі листки висушилися рівномірно. З хвилею, коли листки чаю починають тріскати, їх висипають на столи. Тоді робітники звивають їх у долонях у рурочки і витискають із них весь сік.

Відтак виносять чай на двір, щоби висушився на воздусі, а після висушення його знов висипають на сковороди і ставляють над огнем. Тут листки чаю скручуються і звиваються і приймають у кінци такий вид, в якім стрічаємо їх у нас. Відтак робітники вибирають найкращі і найліпші листочки, зсипують їх у приготовані кошики з бамбусової трощі і відносять на торг. Тут продає господар чай купцеви. Купець оглядає чай і коли він добрий, купує його. Опісля купці збирають чай до великих скринь, які ладують пізнійше на кораблі, що розвозять чай до всіх частий світа.

Розрада.

В СУДІ

— Нехай свідок подасть нам лише голі факти.

—Пане судіє, тут тільки пань — се неможливо.

В АСЕКУРАЦІЙНІЙ КОМПАНІЇ

— Хотівбим заасекуруватися.

— На случай смерти, чи від огню?

— В обох случаях, бо маю деревляну ногу.

ХОТІВ АЛЕ НЕ МІГ

Судія: — Вас арештовано за робленнє криків по ночи.

Оскаржений: — Пане судіє, я був дуже підхмелений. Я хотів про се сказати полісменови.

Судія: — Ну і щож? Він не хотів вас слухати?

Оскаржений: — Він хотів, але я не міг йому сего сказати.

Як Українські Стрільці Діставалися до Неба.

Стрілець

Згорблений, в подертім мундурі, в позавязуваних телефонічним дротом черевиках шкандибав український стрілець під райську браму. Він хотів дістатися до неба, та не знав, чи св. Петро пустить. По дорозі розмірковував всі способи, якими-би то благати св. Ключника. Думав над тим, чи впасти перед ним на коліна та бити поклони, чи може лише в руку поцілувати, або може цілувати в обі і то з одного і з другого боку і т. и. Нагадував також на всі благоугодні діла, якими старався заробити на царство небесне. Нагадував, як ходив до церкви, як цілував пан-отця в руку, як постив, як старався держати вірно присягу ще австрійському цісареви ітд. ітд. Чим більше роздумував, тим більше здавалось йому, що того всего за мало. Нараз, уже перед самими райськими воротами шибнула думка, чи не сказати-би св. Петрови ще й се, що боровся за Україну. Та не встиг ще подумати над тим чи то діло благоугодне, чи ні, аж тут райські ворота рип. Св. Петро, сивийсивий як голуб, пригорблений вже трохи, в золотих ризах і з золотим ключем, великим, як від церкви, станув перед ним, а коло него янголів-янголів, як трави та листу.

Стрілець здрігнувся. І що то значить жовнірська жилка?!.... Побачив перед собою старшого і замісць падати на коліна, витягнувся як струна, вдарив до купи запятками так сильно, що аж голі пяти на землі опинилися, лупнув рукою в дашок, видержав три темпа, спустив до постави і мовчить. Забув сердега на всі ті цивільні способи, якими мав благати св. Петра, забув на всі свої заслуги, які мав перед ним вичислювати, забув на все та стояв "позір", як з каменя викований. — Видить св. Петро, що він запудився, та що не добуде з себе слова і питає:

— Ти певно до неба хочеш?

Стрілець ще гірше збентежився, почервонів як бурак і аж по часі ледви процідив крізь зуби:

— Т-а-ак....

Побачив св. Петро, що стрілець все ще таки збентежений тай спитав лагіднійше:

— А які ти заслуги маєш, козаче?

Стрілець збирав всі свої думки, щоби нагадати на заслуги, а тут мов зaорало. Лиш та послідна гадка, що боровся за Україну, як фірою віхала в голову. Однак сказати її боявся, бо не знав, чи благоугодна, стояв тай мовчав, лиш все ще більше і більше червонівся. Побачив св. Петро, що стрілець не годен ні слова промовити, переложив золотий ключ з правої руки в ліву, поклав йому по батьківськи руку на плече тай каже:

— Та вжеж ти не без заслуг? На тобі преціть стрілецький мундір.

— Я—я—за Україну боровся.

— І весь час фронтовиком?

— Весь час — відповів стрілець смілійше.

— А якої ти саржі дослужився?

— Я про піднесеннє у висші чини не старався.

— Гарно, козаче! Тим ти й доказав щирість своєї праці і за те жде тебе тепер вічний рай. Ходи зі мною — взяв стрільця попід руку і повів прямо до неба....

Підстаршини. —

Зібрався гурт українських підстаршин під райськими воротами. Були там і булавні й бунчужні і старші стрільці й десятники і ст. десятники і вістуни і підхорунжі, тай ті і кавалеристи і піхотинці і артилеристи й летуни і шофери і пекарі і скорострільчики і від ріжних инших професій — всі були. Вони хотіли дістатися до неба та ніхто не мав смілости застукати в браму, щоби св. Петро відчинив. Вже то така вдача в Українця, що йому лекше змолотити копу ячменю, як застукати в панські двері. Десять разів підлізе боязливий малорос "на цепочках" під самі двері, десять разів буде наслухати, як злодій чи там що не шевелить, десять разів скулить палець тай притулить до дверей, щоби стукати і десять разів відступить та буде то обув чистити, то одінне поправляти, то волося пригладжувати, то вус підкручувати, то ніс видувати і т. и. Тай тепер стали вони чергуватися і один одного висилати. Вкінці один з кавалеристів зібрався на відвагу і підступаючи злегенька під двері, зашпотався в острогу, поховзнувся на воскованій підлозі — бо там в небі і в сінях підлога воскована — і гепнув так нещасливо, що запоров головою в саму середину брами. На порозі станув св. Петро, а коло него янголів, як хмара і всі з добутими шаблюками. Перелякались — бачте — що то хтось робить напад. Тай всі підстаршини перелякалися, по бачивши сей образ, а найбільше той, що гримнув головою в двері. Не було вже як сховатись між товпу, то що йому робити?.... Він в млі-ока тиць перед св. Петром навколішки і давай оправдуватися, що то нехотячи, що то підлога дуже ховзька, що то.... ....

— Нічо-нічо, козаче — перебив св. Петро — я знаю, що Українцям по воскованих підлогах тяжко ходити. Не виправдуйся, а скажи радше, чого вас тут така гурма зібралася.

— Пустіть нас до неба, св. Отче — загули всі разом.

А якіж ви заслуги маєте перед Богом?

Настала мовчанка, яка таки довгенько тревала, та опісля далися чути зразу слабші, а відтак сильнійші голоси.

— Я міг продати державні коні, а не продав; я мав нагоду виносити пів маґазину, а не зробив того; я міг рабувати кілько й кого хотів, а не грабив; я міг взяти господареви оба коні, а взяв лиш одного; мені давав польський шпіон 100 корон, щоб його пустити, а я не пустив; я міг убити і ограбити полоненого, а не зробив того, ітп. — Були й такі, які говорили, що у велику пятницю постили, що милостиню давали, но тих було менше, а св. Петро слухав того всего і ні чичирк. Вкінці один сказав, хоч дуже несміло.

— Ми боролися за Україну.

На те св. Петро махнув рукою тай промовив:

— Я вже знаю, як ви боролися, про се мені і не згадуйте.

Ті слова і той рух рукою збентежили знов всіх, та один булавний промовив по хвилі.

— Та ми, св. Отче, мали за командантів майже самих хорунжих, а як лучився який висший старшина то й то титулярний.

Задумався св. Петро, а вкінци каже:

— Так-то воно було?!.... Ходіть— ходіть, козаки зі мною, вам всі гріхи прощені — тай повів всіх до неба.

Хорунжі. —

Посходилися хорунжі під райські ворота. Богато було і лихо вбраних, але більша часть виелеґантовані на послідний ґузик. Збилися в купу, щось радять, щось ґестикулюють — вкінци один промовив:

— Я ставлю внесенне, щоби пан товариш К. пішов застукати до дверей і зголосив портієрови, що наша делеґація хоче говорити із св. Петром. Рівночасно ставлю друге внесенне, щоб

пани тов. М. і О., як добрі бесідники пішли до св. Петра в делеґації з просьбою пустити нас всіх до неба. — Сі внесення викликали таке вражіннє, що таки зараз почато випихати названих наперед. Не поміг ніякий опір і хор. К. був вже під самою брамою. Лівою рукою поправив собі ковнір, відтак погладив те місце, де у старших вуса ростуть, наставив праве ухо до дверей, скулив перший палець правої руки, подержав хвильку над замком і застукав. Заскрипів ключ, двері відчинилися, а на порозі появився св. Петро. Не знав наш хорунжий, що тепер робити, бо він мав придверному голосити, а тут тобі сам Святий. З тої поганої ситуації виратували його делеґати, які вже тимчасом пообтріпували хустинками порох з чобіт, позапинали всі ґузики, понатягали буфи на споднях та пригладили волося. Вони то, побачивши св. Петра а не придверника, зняли скоренько шапки, шкрабнули ногами, замахали головами, так як коні від мух і хорунжий М. став говорити:

— Св. Ключнику небес, св. Воротарю, св. заступнику нашого єдиного Бога, перший і найвищий між всіми Святими, прибіжище всіх, що потребують помочі, голово свят....

— Доста-доста, хлопче, тих титулів — перебив св. Петро з усмішкою — а ти скажи мені просто, чого вам від мене треба.

— Ми.... ми.... прийшли в делеґації від наших п. товаришів з проханнєм пустити нас до неба.

Усміхнувся св. Петро і ангели стали також чогось підсміхатися та поштовхувати себе незамітно ліктями, а св. Петро почав говорити:

— Та коли ви вжеж тут всі коло мене, то я краще поговорю зі всіма.— Делеґати стали ні в сих ні в тих, поспускали голови, бо не знали, що їм тепер робити. З того заклопотання вивів їх сам Святий питаючи найблищого:

— А які ти заслуги маєш, хлопче, що просиш вступу до неба?

Запитаний змішався, змішалися і всі прочі, бо їх ще ніхто з роду не питав про якісь заслуги, а прецінь їх хорунжими поробили. На щастє трафив св. Петро на такого, що не дасть себе легко в кут загнати. Хоч зразу замнявся та скоро зискав рівновагу і каже:

— Я.... я старався все о пошану мого військового степення і прошу спитатися всіх моїх п. товаришів, що се мені все вдавалося. Я всюди репрезентував наш стан і даю слово чести, що ніхто краще не був би зробив того від мене. Я ходив до найпоряднійших льокалів, про що знає ціле місто, вбирався як найкраще, се кождий мусить мені признати і чи в театрі, чи ресторано, чи в кофейні....

— Ну, ну, добре — перебив св. Петро і звернувся до другого.

Радий з того, що св. Петро сказав першому „добре", почав і сей послугуватися подібними арґументами:

— Я не менше від мого п. товариша старався репрезентувати наш стан. Я ходив до театрів, на концерти, на балі, на вечерниці, убирався все після найновійшого фасону, засідав все на перших місцях і то не головно за гроші виграні в карти, як мій передбесідник, а....

— Гарно, гарно — перебив св. Петро і звернувся до третого, а обвинений в гру карти почервонів, як бурак і сховався в товпі. Третий не мав також инших заслуг, як ті, що репрезентував, але не тільки свій стан, но загалом всіх Українців. Він сидів, чи в театрі, чи на концертах все на перших рядах, но сидів і тоді, коли місця були платні, а не пхався лиш тоді, коли вступ був вільний, як се робив його передбесідник. Передбесідник почувши те не втерпів, а рубнув зараз, як бричем:

— Добре тобі, як ти з інтендантури.

Св. Петрови стало ніяково ізза такої поведінки і ангели також чогось підсміхалися та заслонювали румяні личка крильцями.

— Годі-бо вам — промовив святець з притиском — зачислювати собі в заслуги це, чого поменше треба було робити, — а по сім звернувся сейчас до четвертого. Всі зжахнулися, всім пішла душа в пяти, бо які инші їх заслуги!!.. Та найгірше стало тому четвертому, бо що йому тепер сказати. Почервонів, як кров і бовкнув несвідомо, що каже:

— Я.... я.... був жонатий....

Св. Петро здрігнувся на ті слова, а коли майже вся товпа вигукувала: „А тебе хто заставив возитися з жінкою на війні.... От і вигадав заслугу.... От і здав.... Маєш бабо танець....” і т. п. — прорік св. Петро піднісши руку в гору:

— Нерозумні діти, самі не знаєте, що творите, бо як-би знали то не ганилиби того, що вас всіх спасти має. Коли тільки один з вас будучи лише хорунжим, мав на війні жінку, то витерпів тілько, що спокутував не лише всі свої гріхи, але заслужив на вічний рай не тільки для себе, но також для всего хорунжівського стану.

Сказавши се, дав знак рукаю, янголи розступилися, а хорунжі поперлись турмою до раю.

Четарі, Поручники і Сотники. —

Ішло їх трох дорогою, що вела до райських воріт. Один в російській папасі, австрійській уланці із золотими шнурами, в жовтих черевиках і чорних камашах; другий в усусуській шапці, червонім довгім кожусі, та жовтих чоботах з острогами, третий у петлюрівці, російській шинелі, жовтих черевиках і зелених обмотках та з нагайкою в руці. Два були поручники, а оден четар і всі три вже старші віком. Йдучи вели якусь дуже оживлену розмову, а передовсім четар вимахував щось дуже руками. Перед самою брамою спинилися і дальше говорили, немов-би оден-одного в чімсь переконати хотів.

В передсінку було вже передтим богато старшин, котрі то проходжувались то сиділи на лавках, то стояли і дивилися бездушно в небесні простори. Вирази їх лиць понурі, брови насуплені, чола поморщені, з яких було видно, що над чимсь думали, щось хотіли і не могли найти виходу. Побачивши трох нових стали до них підступати і помало зібралися майже всі.

— Та що будемо переливати з порожного в пусте. Прийме—не прийме, все одно, вічно нам тут під порогом не стояти — сказав один.

— Та ви все своє, пане судіє, — його судією називали — але скажіть, що будемо говорити, як св. Петро пічне тягнути нас до відвічальности за всі наші вчинки.

— Пане товаришу, змилуйтеся і не морочте мені більше тим голови. Ви так говорите, якби зовсім не служили і не знали відносин в нашій армії. Чиж ви богато бачили, щоби хтось укр. старшину потягав до відвічальности і за найтящі провини?...

— І то правда — відозвався хтось з гурту, а другі стали притакувати.

Він замовк, а той в усусівській шапці сказав:

— Я також думаю, що купити - не купити, а торгувати можна. От краще не роздумуймо над тим, що буде, а ви пане судіє застукайте в двері.

— Я радо, але думаю, чи не зробив-би се хто з панів сотників, бо і їх, бачу, є тут споре число.

—А то чому?—спитав той в усусуській шапці.

— Та прямо тому, щоби ще хтось не обидився, що я, як поручник відібрав йому такий почетний чин.

— І зовсім слушно — сказав поважно оден надутий сотник.

— Що ви знов, пане товаришу, возитеся зі своїм сотництвом, як баба зі ступою. Таж то старий судія, а ви вічний правник, який ще і першого іспиту не має. Краще здійміть перед ним шапку, ось що!.... — врубав другий сотник, якого професором звали.

— Вибачаюсь, пане професор, але я, як сотник і артилєрист, не можу того стерпіти, щоби поручника і то ще „шлапака" ставили висше мене.

— Тю! тю.... А то від коли артилєрія так носа дре?! Вибачайте панцю, бо як о те розходиться, то тут ще є і кавалєристи— сказав чепурнястий четар від кавалєрії і глянув на артилєриста, тим оком, що на вовка.

Почалася жива перепалка старшин, бо й шлапаки-піхотинці стали відгризатися. Св. Петро почувши сей гамір, зацікавився, що там сталося і відхилив двері, щоб поглянути. Старшини побачивши його стали кланятись і якийсь час було чути тільки сування ногами, стукіт запятків і дзенькіт острогів. Св. Петро став зараз за порогом, а янголи стали злітатися до него як мухи.

— Що за крик ви тут счинили, панове — сказав насупивши брови.

— Ми просимо ласкаво приняти нас до неба — промовий найблищий.

— Скажіть мені, хто ви такі і які ваші заслуги?

— Ми українські старшини, які старалися визволити наш нарід з чужої неволі.

— То гарно. Але розкажіть-но, як то ви старалися?

— На нас спочивав весь тягар праці. Я приміром в цивільнім адвокатський депендент, мусів бути референтом від коней. Той п. четар, укінчений ґімназист, був повітовим командантом. Той п. поручник, народний учитель, був референтом автокольони. Той п. сотник, інжінєр, був командантом обозу. Той п. поручник, професор був курінним командантом. Той п. четар, правник, був командантом юнацької школи. Той п. сотник, давний активний артилєрист, був командантом пекарні. Той п. сотник, адвокат, був командантом запасного коша. Той п. четар, командант пробоєвої чети за часів Австрії, був стацийним командантом. Той знов п. товариш, хоч кавалєрист, командував батерією, а той п. четар, скорострільчик, був ескадронним командантом, і т. д. і т. д. — Слухав того всего св. Петро та лиш покивував головою. В кінці, коли речник вичисливши майже всіх, перестав говорити, промовив:

— А як ви сповняли свою роботу?

— Та сповняли, як уміли — відповів депендент.

— В тім і діло, що ви мало що вміли і може який пятьдесятий з вас належав або доріс на те становиско, яке займав. Однак за ваші гріхи не зовсім вас виную, бо в більшій мірі винні тоті, що так уміло вас приділювали. Але ви знаєте, що хто хоче дістатися до неба, той мусить свої гріхи спокутували, а на се ми маємо тут чистилище.

Більша часть старшин вже була вдоволена і тим. Але між старшинами були також і православні, а у них, як звісно, чистилища нема, лиш небо або пекло. До сих належав і сам депендент. І щож йому робити, треба дальше проситися, а ні то в пекло, тай годі.

— Отче святий, ми спокутували вже свої гріхи на землі.

— А як ви їх спокутували мій сину?

— Сейчас стали один за одним сипати, як з рукава, всі свої страждання, вже без ріжниці, чи православні, чи уніяти:

— Я був ранений! Я був двічи ранений! Я вратував від смерти двох Жидів з нараженнєм свого життя. Я хорував довго тифом! Я був хорий на сипний, поворотний і черевний тиф! Я мав тиф тай червінку! Я сидів три дні в воді ховаючись перед Поляками! Я був весь час на фронті в борбі проти большевиків, що не признають св. церкви! Я просидів сім днів в чрезвичайці! Я перебув пішком весь похід Гал. Армії з під Винниці аж під Одесу і то зимою та ледви тиждень по тифі і т. и. і т. и., аж доки один не сказав:

— Я просидів пів зими в польськім ляґрі.

На ті слова підніс св. Петро руку в гору тай прорік:

— Коли тільки один з вас сидів в польськім ляґрі, то всім вам дорога до неба вільна. Гріхи ваші відпускається, прийдіть в царство небесне.

Отамани. —

Ішов дорогою, що вела до райських воріт. На голові у него петлюрівка із золотим шнурком. Свита на ньому із сивим смушевим ковніром, чоботи жовті і з великими блискучими острогами, широкі золоті шнури на рукавах, а ковнір від золота аж сияє. Держав в руці карту і що хвиля приставав та поглядав чи часом не зблудив з дороги. Від часу до часу дивився в океани (фельдштехер) чи видко вже браму, хоч вона була не дальше як 150 кроків.

Якраз тоді прийшов до св. Петра сам Господь Бог сказати йому про зажаленнє — бо вони оба з собою добре жиють — яке внесли на него Поляки, що пускає всіх українських вояків до неба. Вони жалуються, що не будуть мати в пеклі наймитів. Також радив, щоб він похлопотався тою справою, бо св. Юрій, хоч кажуть добрий вояка, однак кепський юриста. Св. Петро усміхнувся тай сказав, що така справа до суду не належить, бо пускати до неба вільно йому кого думає та що після всіх приписів можна йому поступати в сій справі так, як він уважає за відповідне.

Якраз тоді дійшов п. отаман до брами, повісив карту на шию, натягнув рукавиці і застукав. Св. Петро відчинив ворота, а пан отаман здіймив сейчас шапку, взяв „приписово" в ліву руку, вдарив запятками, бренькнув острогами і промовив рішучо:

— Святий Отче! Отаман Н. представляється слухняно і просить слухняно пустити його до неба.

— А які твої заслуги, що так рішучо жадаєш вступу до неба?

Збентежився п. отаман. Такого питання він не сподівався, та такого не ставили йому навіть тоді, як домагався, щоби отаманом робили. Не знаючи, що сказати, а відповісти щось треба, сказав:

— Мене отаманом зробили.

— Та я се бачу, але скажи мені за які заслуги?

І знов вивинувся пан отаман половою. На теж він і отаман, щоби з кождої ситуації викрутитися і по короткім намислі відповів:

— Таж се вам краще знати, св. Отче, як мені.

Почухався св. Петро Петро в потилицю, бо про заслуги п. отамана нічого не чував. Подумав трохи, а відтак звернувся до Пана Бога, що стояв з боку і приглядався тій сцені, тай питає:

Може ти знаєш, Боже, за що зробили сего парня отаманом?

Панбіг подумав часочок і каже:

— Не знаю.

Св. Петро знов призадумався, а по хвилі промовив:

— Та щож нам. Боже, з ним робити? Хай хиба і він йде до неба,, як проситься, на него одного ще в нас місце найдеться — і дав знак одному з янголів відвести отамана до раю.

Я—а

Проповідь у Св. Юрі.

Дня 10. вересня 1917. року виголосив Митрополит Андрей Шептицький в церкві св. Юра у Львові таку проповідь з нагоди свого повороту з царської тюрми:

"Народе вірний та коханий,
Твої гоїти хочу рани,
Що завдали Тобі війна
І голод, злидні та тюрма.
В моїх очах хати горіли,
В моїх очах жовняри мліли,
В моїх очах в кайданах йшли
Невинні люди до тюрми.
І бачив я сиріт чимало,
Як їх в могилу горе гнало,
Я видів пекло на землі,
А біль в моїй скомлів душі.
Народе вірний та коханий
Твої гоїти хочу рани.

Тюрму я знаю. Я в ній жив,
Про твою волю я в ній снив,
Бо бачив я, немов у сні,
Як в похід йшли Твої Стрільці,
Як Ти прощав їх зі слезами
І путь верстав їм молитвами.

Прости, народе мій коханий,
Як я не вмів гоїти рани,
Як сили в мене за слабі,
Щоб стануть гідно в хвилі ті.
Поділюсь серцем я з Тобою,
Поділюсь долею лихою.
А серед злиднів, серед труду
З розради словом з вами буду
І радо дам своє життя,
Щоб воля була в нас своя.

Не трать надії, роде мій,
Не даром йшов за волю бій!

— — — — — — — —

І тихо стало, як по громі
І ясно стало в божім домі.

Як на Світі Витаються.

Всіляко. Подекуди так коротенько а щиро, як Бог приказав, а знов декуди так по чудернацьки, що аж сміх бере.

От приміром в Африці, в муринськім племени Таву, так гостя витається: як хто там прийде в чужу хату, то чи господареви чи ґаздині, сідає на коліна, усміхається і одно другого гласкає по лици. А у инних тамошних племен ще інакше то відбувається. Як знакомий знакомого бувало подибає, то з далека зачинає витатися, один до другого на нозі штигулькає, а як зійдуться, то плюють собі взаїмно в лице. Раз як приїхав був до них оден місіонар, то мусів на кождого від малого до найстаршого плювати, а як слини йому не стало, то після тамошнього звичаю пив козяче молоко тай ним плював відтак на людей. Та на тім ще не конець. Одно другому плюне, то не великий клопіт. Обітрешся рукавом тай по всім. А знаєте що? Тому бідному місіонареви мусів відтак кождий відплььовувати в лице. А чиж таке привитаннє було йому миле?

На острові Суматрі витаються ногами. Молодший звичайно зачинає; приходить до старшого і просить його о ліву ногу. Як той її подасть, так він зараз клякає і чолом дотикається стопи, а відтак кладеться животом на землю і так довго на ній лежить, аж тамтой його не переступить і не піде собі дальше.

Індійці як подибаються, кладуть руки на чоло, а як яку визначну особу стрінуть, тоді руку ставлять на груди, потім спускають її аж до землі, а на конець нею дотикаються свого чола.

Японці, недавно ще тому, так виталися: Коли хто з них переходив, скидав з ніг патинки, закладав праву руку на ліву, а скулившися в двоє, перебігав дрібненьким кроком попри него і кричав: ав! ав! ав! Тепер той нарід приймає европейські звичаї та закидує той спосіб витання.

Хінець, як зійдеться з приятелем, затискає кулаки, кладе їх на груди і питає: „Чи болить тебе живіт?" „Чи ти наївся рижу?" або „Кілько маєш літ?" Другий дякує за запит, подає літа свого життя, а відтак в двоє їх причиняє, а то тому, бо довгий вік у Хінця є знаком Божого благословення. Перед царями і князями він паде на землю і бє поклони.

Перзи витаються вахлярами; Єгиптяни, тому що в своїм краю мають великі спеки, питаються: „Чи ти дуже прієш?"

Жиди в старім завіті поздоровляли оден другого: „Шалем алейхем", а по нашому: Мир тобі. Перед своїми королями падали однак все на коліна. А так само Араби ще нині витаються. Вони прикладають ліву руку до грудей і говорять: „Есселям алейкум", то значить Мир тобі.

Та понад всі люди найкраще витаються і поздоровляють себе Українці. Майже всюди, де хто з ким здибається, кажуть „Слава Ісусу Христу"! а відповідають: „Слава на віки!" При роботі говорять: "Боже помагай"! або "Щасть Боже!" а відповідають: "Дай Боже і вам".

Того святого звичаю не повинні соромитися, не повинні його змінювати за ті „поважання", "почтенія" „гаразди", що то частенько між нами водяться.

В СУДІ

Судія (до злодія) — Чим ти є?

Злодій (гордо) — як то чим? Я є панським працьодавцем!...

ПРАВДУ СКАЗАВ

— Скажіть мені, добрий чоловіче, чи ся дорога до Трохимівки?

— Я не є ніякий добрий чоловік, я є війт в тім селі.

Володимир Купченко.

Смуток

НАРИС

(Писано ідіомом родимого села—Берегомету над Прутом на Буковині)

Присвячую рідній мамі, Рахилі з Грушків Купченко.

— Аді, тікі лиш сонічко зайде, а він сєде під образами тай сидит. Шосми ни робила, десми ни ходила — тай нічо ни помагає. Вже й в ворожки булам й на служебку Божу давала, а то як нє, так нє. Сєде як би'го прикувало. Божічку, Божічку! Вікапаний як Григоріко мій. І то ші знаєте, кумко, від тої днинки як він, синку мій, пішов до тої Канади, бодай би си була запала, абисми були ни дочикали проню й чути. А—я, а—я! кажу вам тікі гезди правду, любко моя мила, шо сидит в мої хаті той смуток тай сидит. Ой смутку, смутку, смутку! — говорила старенька сердешна мужичка до своєї сусіди-куми, підчас коли її ссувались—котились по горем пооранoму обличчі сльози як великі перли, дорогі та пречисті. Сама вона стояла коло груби, оперта ліктем о припічок, була сумна-сумна і виглядала мов з хреста знята.

— Десітиро сми їх мала, кумочко моя, та шо ми типер з того. Віпистиласми їх, віпликала цими грудьми, вібавила на цих руках, вігудувала цими десітьма палцами заробленов кервави цив. Не одну сми нічку нидоспала, нераз-сми нидоїдала, аби лиш їм було... Тай шо? Лишили ня самов на старість; як прийдиси вмерти, то навіть свічки ни буди ми кому дати. Ото дочикаламси.

— Бувало як ті були при купці — посходятси, щибечут, — а мині так мило.... а типер шо.... порозліталиси як липове клинє — куда котре, а ти сиди, стара мамо, тай плач; і водиці ніхто ти ни подаст.... повіряжалам Їх, милі та дорогі мої, в далекий світ....

— Тай навіряжаласмиси їх. Ой—ой! Пєтерко лежит на цвинтари, а пєтерко забралоси до тої далекої заморскої Канади, де ні сонічко наше не загріє, ні зірочки наші ни засвітят, ні зазулька ни закує, ні соловійко ни потішит, ні Прут ни зашумит, ні васильок ні чебрик ни запахни, ні грушички ні вишінька ни зацзите....

— Діти мої, діти! Думала, що потіхи з Вас колис діждуси тай діждаламси.

І заплакала ще дужче.

— Ни плачти, кумко,— розважала її сусіда, — ни плачти! Бог добрий.... Ліпши найміт служебку, дайти свіччки до дванацітьох цирков до Матері Божої, аби їм там за морем легко си гикнуло, аби в гаразді вік свій прожили та ліпшого життя зазнали....

— Гей, кумо-кумо! Як бисти знали, який жаль в моїм серци.... Ніколи я Їх ни годна забути.... Ші коби був хоч Григоріко лишивси дома. Я так тішилиси, шо він вжинивси; звив собі кубеличко, думаю, хай вже нігде з дому ни піди, а він возми тай наважси такі йти. Та як си наважив так такі пішов. Шо сми просила, шосми молила: "Ни йди, дитинко, ни йди Григоріку." Та де.... й чути ни хотів.

— Гадаласми, шо ни вітримаю з тусу, як вже сідав на фіру з свойов жінков і мав відіхати до Чірнівців до Сірецкого.

— Григорічку, возми мене хоч до Чірнівців з собов. Найси надивлю на теби та найси наговорю з тобов, бо вже ни буду тя видіти....

— А він нє тай нє, бо жаль великий мав....

— Аж вона, його жінка — Лісовешка, дай ї' Боже, житє щасливе та старість солодку, кажи мині: "Мамко, я так хочу їсти боршику з бураками. Зваріт мині і вінисіт в вечір, як буди колія йти з Чернівців до Неполоківців на стацию; там подасте мині горнітко чіриз вікно. В восьмі годині, мамко, в вечір!"

— Тай рушила фіра, а я з старенським лишиласи.

— Тай варила я тот боршик, тай закришувала їго тай сльозами поливала.

— Тай руки тай ноги тряслиси мині.

— І довгий той день був.

— А прийшов вечір — завила я той горшечок в фусточку тай пішла з чоловіком на ту стацію.

— Боже, Боже!

— А на стації товпа та глота, шо й голки нима де пустити.

Нараз гуде колія; люди всі гура-гура на двір з стації. А на дверях став начальник стації тай кажи: "Люде, то ші ни ца колія, шо визе канадників; вона прийди аж за пів години, я вам скажу кол віходити.

— Чікаю й я з чоловіком; тримаю то горшітко з бураковим боршиком тай плачу тай тулю то горнітко до самого серця, бо то моя послідна прислуга дітим моїм.

— Аж входит до почікальні начальник в чирлені шапці тай кажи. "Можити віходити вже, але поволи, за сім мінут приходит колія.

— Мині лиш си в очах закрутило а ноги тай руки лиш: дібуль, дібуль.... так дріжут....

— Нарешті, чую, гуде.... мині лише горяче си зробило.... дивлюси: колія! На переді машина тай дві великі черлені світлі, а люди кричут: ца до Канади! Та шо з того. Світла лиш: блик, блик, — а мого Григоріка ни видко; та й де шукай їго, коли то ваґонів так богато, а людий цара—царенна. Синку, мій! Донику мій! Дитинко моя! Відей й поїдеш та ни буду тя й видіти.

— Нараз чую, кричит хтось між людьми так моц. "Ґьорґію Василів, Ґьорґіхо Василева! Є ви тут? Гий!!?"

— А я в оден голос з своїм стареньким: "Є! Є! Є! Є ми, є!!" тай біжимо. Дивимся, а то Сімньон Сідор кличе нас — каже: "Ходіть суда! Живо-живо! В цім ваґоні ваш Григоріко з свойов жінков."

— Добігаємо до ваґона а він, любчик мій, візирає в вікні, а як нас зобачив — як ни вікрикни з радости: — "Мамко! Неньку! Ви тут!"

— Вібіг з ваґону, а вона ни віходила, бідна, бо моц плакала, я подала ї' той нищасливий боршик чіриз вікно.

— Та як вібіг та як взяв мине на руки як дитину.... як зачав цулувати, а потім ші неня, то нічо, бідний ни міг проговорити, лиш: "Мамко! Неньку!" аж вже й колія засвистала; — він скочив до ваґону, а я лиш їмиласи руками тих сходів, куда їго ніжки ступили та заголосила. Старий хотів сказати: "Гостіт здорови, діти!" але ни міг; сказав лиш: "Го...." Ни міг більши, бо шос му си в грудех урвал .

— Була би колія мине потерла, та найби була, але начальник вхопив мине легонько і поставив коло старенького тай каже: "Дивітси, дивітси, їх ші видко в вікні!"

— І я ще виділа чіриз сльози як його, соколику мій дорогий, золота ручка білов фусточков махала.... а потому.... вже ни було видко, бо колія сховалася в пітьмі за стаційов....

— Кажити, ни плакати!?

— Як, любко, ни плакати? Прийшли ми з старим до дому, а я ни стаю голосити. Старий лиш мовчав, а потому кажи мині: Пиристань, бри, так голосити, бо такий ня туск взявси, шо піду гет віт хати і сліду за мнов ни стани.

— Я ніби й стала плакати. Дивлюси він бире подушку тай вирею тай кажи, шо йде в сад спати. Пішов.

— Лишиласи я в хаті тай плачу, а місяц так світит—світит хоть мак збирай; світит він і в нашу смутну хату: і на той стіл, шо він 'го цулував і на ті двері і на той поріг шо 'го аж чолом при відході доторкав і на ті угла, шо їх руками своїми обіймав і на ту долівку, шо стопами своїми ступав.

— Встала я тай сіла в кутку, там де лави си сходят, — чую а то шос так як говорит на дворі. Я до вікна, див'юси а то мій старенький: ходит по саді, ломит руки тай голосит.

— Який! А мині казав, аби я ни плакала.

— Тай як ни плачь?!

— І тогди сів собі Смуток під образами на лаві право вікна; сів тай сидит тай сидит.

— Ви їго, куминко-голубинко, ни видити, але я їго виджу!

— Ой Смутку, Смутку!

— Аді, як витирає сльози!

— — — — — — — —

Вінніпеґ, дня 28. червня, рано, 1922.

ДЕСЯТЬ ЗАПОВІДЕЙ МАТЕРЯМ.

1. НЕ СПОВИВАЙ ДИТИНИ ТІСНО, БО СЕ ДЛЯ НЕЇ МУКА! — Від тісного повивання дитині душно. Тіло у неї терпне, у складках пріє і через те дитина кричить і спить неспокійно. То бабська вигадка, що як не сповивати дитину, то вона буде крива або горбата. Горбатіють та калічіють діти від недогляду та від поганого повітря в хаті.

2. ДО 5-ТИ МІСЯЦІВ ГОДУЙ ДИТИНУ ТІЛЬКИ ГРУДЮ! Після пяти місяців можна підгодовувати коровячим молоком по половині з водою. Але молоко і вода все мусять бути переварені та держані в чистоті.

3. НЕ ГОДУЙ ДИТИНУ УСЕ, ЯК ТІЛЬКИ ВОНА ЗАКРИЧИТЬ! Попереду оглянути її скрізь гарненько та переконатися, чого вона кричить. Може їй мокро, може тісно сповита, може де запріло, може де давить, може блохи її кусають. До 2-ох місяців годуй дитину що дві години, а потім що три години. Як будеш дитину частійше годувати, то буде вона слабнути на живіт.

4. БУЛКУ, КАШУ, БАРАБОЛЮ МОЖНА ПО ТРОШКИ ДАВАТИ ДИТИНІ ТІЛЬКИ ТОДІ, ЯК ПОКАЗАЛИСЯ ЗУБКИ! Як хочеш мати здорову дитину і спокій то не забував сеї поради.

5. НІКОЛИ НЕ ДАВАЙ ДИТИНІ ПОРОЖНОЇ СОСКИ, ПИПКИ АБО ЖВАЧКИ з хліба, каші чи чого иншого. Памятай, що жвачка, то лютий ворог дитини. В ній хороба і зараза. В ній смерть дитини.

6. ДО 5-ТИ МІСЯЦІВ КУПАЙ ДИТИНУ ЩО ДНЯ, після 5-ти місяців що другий день.

7. КОЖДОГО РАЗУ, ЯК КУПАЄШ, МИЙ ГОЛОВУ ДИТИНІ. Не запускай на голові дитини бруду і струпів. То бабська вигадка, що голову не треба мити. Частенько промивай і оченята, щоб не закисали.

8. НЕ КОЛИШИ ДИТИНУ, БО СЕ ЇЙ ПАМОРОЧИТЬ ГОЛОВУ. Дитина спить добре і без колисання.

9. НЕ ЗДАВАЙ ДИТИНУ НА НЯНЬКУ НЕДОРОСТКА, бо з того буває богато дитячих хоріб і каліцтва.

10. ЯК ЗАСЛАБНЕ ДИТИНА, ТО НЕ ГАЙ ЧАСУ І НЕСИ ЇЇ ДО ЛІКАРЯ, а не шукай поради у бабів, шептух та знахорів.

Зложив лікар *М. Левицький*

Ст. Руданський.

Кому Чого Бракує.

Тісно було під Москвою.
Просять козаків.
Поможіте Запорожці,
Збити ворогів!

"Заплатіте, добрі люди",
Кажуть козаки, —
"То вибємо Москву вашу
З вражої руки."

"То ви бєтесь зза копійки?"
Кажуть Москалі,
"А ми-ж бємось ізза чести,
Як Господь велів!"

"Та кому чого бракує!"
Кажуть козаки:
"Значить, у вас на честь посуха,
В нас — на копійки."

ЩЕ НЕ СНІДАВ

— Чи ти уже снідав?
— Та ні, ще не снідав.
— Чому?
— Ходив до дому, снідання ще не було, так я зїв окраєць хліба, дві паланиці, от і усе! Так й ходжу до тепер не снідавши.

Розрада.

ТАКОЖ ПРИЧИНА

„Кондуктор" — кричить пасажир на потягу в сільській околиці.

„Се була моя стація! Чому потяг не став?!"

„Ми тут більше не стаємо! — відповів кондуктор. „Знаєте, інжінер посварився зі стаційним аґентом."

НА ВІДПУСТІ

— На вареника, та помяни чоловіка Каленика.

— Бодай чорт твого батьба з Калеником, я попік собі руки вареником!

З МИНУЛОГО

— Мамо, що тільки взяли когось до Іванової хати.

— Біжи скоро і подивись, чи се не є твій батько.

СТРАШНЕ

Жінка (читаючи ґазету) — Читаю осьтут, що в Індіянів жінку убивають по смерти чоловіка, і тіла їх разом ховають. Се страшне.

Чоловік: — Певно, що страшне! Бідний чоловік ані навіть по смерти не має спокою.

БОДАЙ РАЗ СКАЖЕ СВОЄ

Жінка. — Ти знова говорив нині в сні. То вже за богато.

Чоловік: — Цілком не забогато. Говорю в сні тому, що в день ти не даш мені прийти до слова.

Син будить батька, що заснув в церкві на проповіди. — Тату, ходіть вже по всім.

Батько з просоння: — Кажи дати ще півкватирок.

НЕДІЛЬНА РОЗРИВКА

В неділю по Службі Божій вбігає до Варвари її сусідка.

— А бійтеся Бога, Варваро, ви сидите тут, а кум на улици таку счинив бійку, що мало не вбив кума Максима.

Та нехай там, кумо. Нині неділя, ще й того йому жалувати?

Циган Монахом.

(З уст народа).

Прийшлося раз циганови так скрутно, що нічого їсти і взять нігде. Міркував він собі, міркував, і надумався вступити у монастир, бо там і кормлять добре, і роботи нема ніякої. Припало йому вступити туди саме на запусти, і йому здалось дуже гарно там жить: і сьогодні блинці і завтра блинці, і після завтра теж, і так чотири дні.

Прийшов іст, тягнуть уже цигана дрова рубать. Рубає він день з-ранку до вечера, рубає і другий і третий, а їсти монахи не дають ані крішечки, й сами нічого не їдять.

На третий день,, в обідну пору, сів циган на дривитень і жує солому. А тут мимо нього переходить ігумен й питає:

— Що ти тут робиш, раб божий?

— Та солому жую, щоб не забуть, як добрі люди їдять!

— Потерпи, раб божий, завтра вже будемо їсти.

Після того настановили цигана в обход по монастири чи що. То він приходить вечером до ігумена і каже:

— Уже в нас у монастири один братчик з голоду окалубивсь!

А той йому: — Не кажи так, каже: "Волию божою один з нашої братії умре'.

Циган на другий день приходить і докладує ігуменови: — Волию божою один з нашої братії умре!

— Хто такий? — питає ігумен.

— Собака чепний (на ланцюху)!

Ігумен посердився, і вигнав цигана з монастиря. Іде наш циган, коли се на-зустріч йому чоловік веде собаку на обризочку.

— Здоров, добрий чоловіче!

— Здоров!

— Куди ти собаку тягнеш?

— Та до ліса. хочу завісить його!

— Не веди його до ліса! Веди його в монастир: він там сам здохне, і тижня не переживе!

Невдячний чоловік.

Дочка жалується матери на свого чоловіка.

— Сьогодня спекла я, мамо, пампух, як милий дух; він же, сукин син, узяв його та як ударив мене межи плечі, так усе одно, як камінюкою.

Держава Невільників.

"Пролетарі всіх країв, єднайтеся! Ви не маєте нічого до втрати, хіба ваші кайдани!" — Сі слова Маркса були на устах кождого большевика підчас революції в Росії. Перед очами селян і робітників замиготіла соціялістична держава, в котрій всі мущини і жінки будуть рівні, в котрій кожда особа буде робітником і буде з утіхою і задоволеннєм продукувати то, до чого буде мати найбільше замилування, і в котрій всі овочі їх праці будуть рівно розділені кождому. Або після короткої засади соціялізму: „Від кождого після його можности і кождому після його потреби".

Так говорилося підчас революції. Колиж революція скінчилась і провідники большевиків прийшли до сили, сей сон селян і робітників і шумні фрази про рівність, добробут і волю пішли в забуттє, бо показалось, що така шумна теорія не так легко дасться перевести в практиці. В практиці показалось, що замість сподіваного соціялістичного раю волі, рівности і добробуту прийшов голод, зараза і безпощадна горожанська війна. Хоть за весь нелад і руїну в Росії не можна винувати самих большевиків, бо до сего причинились й инші невідрадні обставини, які в Росії вже були започатковані другими чинниками, однак за всі обіцянки большевики відповідають самі, бо до сего часу жадна з них не перейшла в життє.

На початку революції самі скрайні теоретики взяли повну контролю над державою. Землю забрали селяни, а фабрики і робітні перейшли в руки фабричних совітів або робітничих комітетів, котрі взяли над ними повну котролю. Головні індустрії зістали удержавлені а приватна торговля для зиску зістала правом заказана. Большевицька скромна теорія: „Від кождого (вимагаєсь) після його можности, а кождому (даєсь) після його потреби" — зачалась переводити в практику. Робітників почалось орґанізувати в самоконтрольні, продуктивні одиниці, а центральна така одиниця т. є держава мала лише розділяти і реґулювати продукта спільної праці. Наприклад, селяни малиб заняти і управляти землю, але вони малиб для себе оставити лиш тілько збіжа, кілько їм треба на удержаннє себе і своїх родин, а надвишку малиб доручити центральній орґанізації то є державі. Держава збирає сю надвишку від всіх селян і розділяє між робітників в місті, котрі працюють при инших заняттях, а за те достарчає селянам без жадної дальшої доплати всі річи потрібні для них, як машинерію, шматтє, хатні річи і всякі инші фабричні вироби, як також школу і всі вигоди для розривки і забави.

Знаменита теорія.... Та чи так воно сталось?

Робітники обнявши контролю фабрик, і ставши своїми панами, зачали рішати як тяжко та як довго вони мають робити, та як забогато повинні мати свят. Їх виборні совіти, котрі наглядали над роботою, не були так компетентні в управі фабрик як їх попередні властителі, котрі вложили в свої фабрики весь капітал, який мали. Се спричинило зменшеннє продукції, матеріяли, які виходили з фабрик потерпіли на кількости і на якости. В слід за сим прийшла корупція і нездарність. Після заяви А. І. Рикова, президента найвисшого народного економічного комітету на конґресі в Москві 1920 року, з 4.000 підприємств, які від 1917 р. удержавлено, лиш половина були в русі, даючи заняттє заледво одній четвертій части тих робітників, що працювали в них в 1914 р. Зелізничий рух упав з браку возів і направи. Надвишки фабри-

чних виробів не лишалося, щоби було що виміняти за хліб на селі. Селяни відмовилися давати хліб до міст не дістаючи за него нічого, хиба жмут безвартісних паперів (боль. грошей). А коли від них почали забирати хліб силою, вони відмовили більше продукувати як то, що було потрібне для них самих. Виміна фабричних виробів не вдалась цілковито через то, що не було за що міняти.

Троцький сам сказав у своїй книжці „Тероризм і Комунізм", виданій в червни 1920 р. після того як большевики були в силі поверх три роки: „Росія є голодуючим краєм і терпить страшно через упадок транспортації і розділу поживи." Даючи їм повний кредит за висліди внішної і внутрішної війни, за бльокаду Аліянтів і за упадок царизму, ми не можемо заперечити і большевицькі провідники самі не заперечують, що строге ужиттє большевицької теорії не принесло обіцяного соціялістичного раю в Рсії.

Та большевицькі провідники сим не зражуються. Бачучи, що їх головна система паде, вони беруться иншого способу. Троцький не зважає на невдачі, а дальше лічить невилічиму Росію своїми теоріями. В своїй книжці "Тероризм і Комунізм" він цілком на капіталістичний лад повторяє, що "Ріст цивілізації міриться продуктом людської праці," — і що, "Життє або смерть совітської Росії порішиться на фронті робітництва." Ми се знали і знаємо, що хто робить, той і має, однак в Росії воно чомусь не йде так, як уплянувалося. Комунізм там заведено, а люди гинуть з голоду, бо він не продукує тих річей, які капіталістична система продукувала. Найважнійшим питаннєм в большевиків тепер є питаннє робітниче. Робітнича держава є і робітники є, але як їх упросити або змусити до роботи? Се найважнійша задача.

Ріжні провідники дають ріжні пляни. Оден такий плян нпр. дає Шлипніков, президент Всеросійської Юнії Вуглекопів, котрий каже, що ріжні юнії повинні переняти на себе управу питомих собі заведень і управляти їх для свого власного ужитку, виміняючи свої вироби з иншими юніями. І так, продукція вугля буде в руках вуглекопів, зелізниці будуть належати до зелізничників і т. д. Однак се є синдікалізм і йому остро противиться Лєнін. Також прихильники сеї системи між собою не рішили, чи всі індустрії мають належати до держави, чи до робітничих орґанізацій. Якби навіть ся система увійшла в життє, то головна задача єще не буде рішена; задача як побільшити продукцію єще остане.

Друга система, се система Лєніна і його прихильників. Лєнін учить, що в теперішних обставинах, у світі несвідомих селян, малих торговщиків і недисциплінованих робітників, і в котрім всьо майно і орґанізації витворені капіталізмом, то, що малоб стати підставою комунізму, зістало знищене війною, неможливо є зрозуміти ідеалу большевизму. Тут мусить наступити перехідний час, в котрім ціла система і машинерія капіталізму мусить бути погребана для добра перебудови держави. Ся перебудова однак не йде так легко, як легко кажеться. Сам Лєнін в своїй книжці "Діточа слабість в поступі комунізму" (1920), признається до невдачі сеї системи перебудови і з жалем каже: "Легко є знищити землевласників і великих капіталістів, а знищити і вигнати малих фабрикантів є неможливо." "Ми мусимо їх толєрувати; вони можуть і мусять зреформуватися, просвітитися, лиш при помочи довгого, повільного і осторожного поступу в орґанізації праці." Се значить, що специялісти, управителі, орґанізатори або технічні експерти мусять бути наняті за гроші так само як і в капіталістичній системі. Фабричні совіти, котрі управляли фабриками на початку, зістали знесені, а на їх місце прийшли нові управителі наняті державою. Сі управителі стали цілковитими панами на своїх становищах з

необграниченою владою навіть у відношенню до капіталістичних держав.

Отже-сі нові управителі, як були наставниками за часів капіталізму, так само остали ними і тепер в робітничій державі. Навіть Лєнін не міг знести а властиво знищити знання в однім чоловіці й передати його зараз другим. Большевики понищили всьо, а знання не могли. Хто більше знає, той лекше робить, а бере більшу платню навіть в совітській Росії. А доки се не буде скасоване, доти рівність між людьми не можлива.

Многі противники большевизму спротивилися сій новій системі, бо сим признaлося невдачу і нездарність совітських комітетів по фабриках, а ти дрова за таку саму платню як розношеннє листів або що иншого. Те саме сталось і з иншими необхідно потрібними індустріями. Однак необхідно потрібні індустрії муситься затримати за всяку ціну. Для того для робітників сих індустрій підвисшилося платню так, щоби вони не упали а розвивалися. А се знов стара система капіталістів, бо і капталісти за тяжку працю платять більше а за легку менше. Большевики хотіли скасувати її, та не вдалось. Отже вони не мають нічо нового помимо того, що на систему капіталістів нарікають.

По загальнім ужитку споживчих матеріялів теорію і практику рівности залишилося цілковито. Скількість

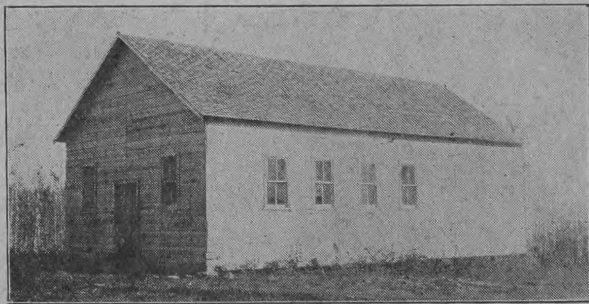

Український Гр.-Кат. Народний Дім в Роблін, Ман.

відновилося приватну торговлю і власти управителів — цілком як у капіталістів. Однак доля звичайного робітника не поліпшилась і тепер. На початку розділ платні, а властиво поживи, переводилося після большевицької девізи: "Від кождого після його можности і кождому після його потреби." Се відносилося до всіх кромі буржуїв. Вони одні діставали дуже мало або нічого. Зате повну міру діставали всі робітники при фізичній праці, жовніри, і меншу міру всі нефізичні робітники.

Однак і тут мусіла з часом прийти зміна, бо не всі фізичні робітники однаково працювали і не всі були заняті в однаково важних для держави підприємствах. Рубаннє дров, нпр. почало упадати, бо мало хто хотів рубапоживи зачалося давати в пропорції до скількости виконаної роботи. Спеціяльні порції поживи давалося за реґулярне вчащаннє до праці і за більшу скількість продукту. В дійсности се була система гуртова — хто більше зробить, той більше дістане, практикована в капіталістичній системі, що соціялісти називають невільництвом і проти того соціялісти найбільше виступали і виступають. Робітник в Росії дістає свою заплату по части в поживі а по части в паперових грошах, котрі є майже без вартости. І навіть тут платять після продуктивности праці. Троцький каже:

"Нашою фундаментальною задачею є збільшити продукцію, а всьо инше мусить бути підрядне. В теперішній критичній хвилі найважнійшою зада-

чею для нас є платня, і то не платня, яка ґарантувалаб особисте життє для робітника, але на підставі якої ми зможемо сказати, кілько робітник своєю працею причиняється до добра робітничої републики. Тому платня робітника мусить бути точно обчислена після продуктивности його праці.”

Повище сказане є найсправедливійшим правом платні в Росії. Однак Троцький не хоче признати, що таке саме право істнує в капіталістичних краях від соток літ і що він не видумав нічого нового, хіба що стару систему вложив у нові слова, як старий образок в нові рами. В. сути річи його система є та сама, що і капіталістична, кромі того, що робітники замість робити для себе і отримувати гроші, за що можуть собі купити що хотять в капіталістичній системі, в Росії мають робити для ”добра робітничої републики” і будуть отримувати за то поживу і трохи безвартісних паперів (рублів), яких ніхто не хоче виміняти. Нехай робітники порівнають одну систему з другою і нехай скажуть, чи в Росії, в ”робітничій державі” такий рай, як нам малюють. В капіталістичній системі, кажуть большевики, неволя для добітників, бо треба для добра держави служити в війську, іти до війни, треба працювати під наглядом наставника і нема відповідної платні. Большевики хотіли се всьо змінити на ліпше, а змінили на гірше. А змінили на гірше тому, що старого не скасували лише додали дещо нового, що перемінило робітника в чистого невільника ”робітничої держави.” Для провідників держави поліпшилось, а для робітника погіршало.

Бо і щож нового зробили большевики в устрою держави а що нового для добра робітників? В капіталістичній системі було військо і була війна і кождий чоловік був зобовязаний служити для добра держави оден, два або три роки, в котрий то час він діставав поживу, убраннє і до того малу платню. В большевиків є армія і війна також. В капіталістичній системі є робітники і працьодавці; робітники працюють і дістають платню в грошах, за що можуть собі купити що хотять, значить є вільні щодо розпорядимости овочем праці своїх рук. А в большевиків є робітники і урядові наставники, котрі мають над робітниками тілько права як і ”баси” в капіталістів, а навіть більше, і робітники є повними невільниками, бо за свою працю дістають лише поживу і малу надвишку безвартісних паперів, (зовсім так як у війську). А коли чоловік при якімсь занятті дістає лише хліб і сіль, то він є невільником свого заняття, а то тому, що він не має змоги заробити собі тілько, щоби йому вистарчило на час безробіття і на кошт чи подорож в пошукуванню за новим заняттєм. Тому він мусить триматися одної роботи і не покидати її. А се чейже невільництво, якого в капіталістичній системі нема. Також в сій системі нема домагання, щоби все і всюди робітники працювали лише для добра держави. А в большевиків сказано ясно, що робітник не повинен звертати уваги на себе, лиш цілий час повинен працювати для добра ”робітничої републики.” А се ніщо инншого як вічна неволя. Роби, чоловіче, а дістанеш їду і трошки паперу (большевицьких грошей), але ніколи тілько, щоби доробитися і зложити який цент на старість, бо буде по буржуазному, і досить з тебе. Будь однак задоволений, бо ти робиш для добра ”робітничої держави”. Се большевицький рай... Такий рай є і в капталістичній системі, але лише через три роки, лише у війську, а в большевиків на ціле життє.

Однак Росію замешкують не лише самі робітники, є там і від 80 до 85 процент селян. Селяни кормлять цілий край, тому їх також треба позискати для добра робітничої републики, бо без них робітнича република не встоїться. Сі селяни не інтересуються жадними републиками, їх не обходить жадний уряд, і вони не хотять нічого, лише землі. Большевики

землю їм дали і сим способом позискали їх на свою сторону. Та большеви кам не ходить о се, по чиїй стороні будуть селяне (бо вони до політики не мішаються), їм ходить лише о то, щоби селяни продукували і давали їм хліб. Се є головне питаннє, яке однак большевики до сего часу єще не розвязали як слід. І сам Лєнін в своїй безрадности каже: "Село побіджає нас!"

Селяни мають землю і мають хліб, штука лише в тім, як від них сей хліб взяти. Системи вимінюювання хліба за господарські знаряди, фабриковані в місті, не йде, бо таких знарядів нема, наскілько; грошей в "робітничій републиці" також нема, бо се булоб по буржуазному купувати хліб для добра держави, а впрочім селяни большевицьких грошей не хотять приймати. Одинокий вихід для большевиків, щоби дістати хліб від селян, остав закон. Тому вони, на осьмім всеросійськім конґресі совітів в грудни 1920 р. ухвалили закон, після якого селяни мали давати державі цілком безплатно всю надвишку своїх продуктів, лишивши собі лише то, що їм було потрібне для ужитку. Селянські депутати противилися сему, але їх було на конґресі дуже мало і закон перейшов.

Та що иншого ухвалити закон, а що иншого його виконати. Селяни продукували а на закон не дивилися, і хліба до державних шпіхлірів з патріотизму не возили. Большевицькі провідники бачучи, що селяни не виповняють їх закону, рішили перевести його в життє силою. На село зїхала комісія і при помочи війська забра ла хліб з перших жнив. Се саме повторилося і по других жнивах — та сей раз большевики завелись. Їх нова система добування хліба в легкий спо сіб тепер недописала. На село вони не полінувались прийти — прийшли, але селянські шпіхлірі застали порож ними. Селяни обробили лише тілько землі, щоби їм вистало до нового, а для большевицьких реквізиторів не лишили нічого. Комісарі з чим приїхали, з тим й поїхали. Не стало на селі хліба, не було що взяти до міста, і в краю настав голод. Селяни так мало обробили поля, що хліба через зиму ледво стало їм самим, а коли прийшла весна, вони не мали чим обсіяти поля, а до сего місцями недописала погода, і настав загальний голод. Однак сей голод грозив з початку лише містам, а на селах таки дещо заро дилось. Та большевики не дурні. Бачучи, що марево голоду грозить в місті, вони вислали свою армію на села, щоби там прогодувалася. Робітники не маючи що робити по фабриках, рухнули на село також. І так селянин мусів кормити робітника і жовніра — для добра "робітничої републики".

Та не довго стало хліба на селі. За пару місяців жвніри і робітники так обчистили селян, що міліони їх вигинуло з голоду. Жовніри і робітники не погинули з голоду, бо вони будучи дущими і маючи зброю в руках, відібрали від селянина послідний кусник хліба, а його діти лишили для добра "робітничої републики" — вмирати! І тому часописи, пишучи про голод в Росії, все писали: "Ратуйте дітей! Діти в Росії гинуть міліонами!" А про робітників і жовнірів не писалося нічого — для них голоду не було. Большевицька армія не вигинула з голоду а зросла: перед голодом її обчисляли на оден міліон, а тепер вона числить півтора міліона!

Так отже се одно драстичне большевицьке право, ся реквізиція збіжа від селян, для добра "робітничої републики", коштує Росію міліони і міліони життя невинних дітей і много терпінь і мук їх родичів.

На сім здавалобся большевики вже залишать свої убійчі теорії, а візьмуть ся до дійсної праці над відбудовою вимираючої Росії. Та вони єще пробують. Послідною системою, якою большевики хотять спасти Росію, і якої батьком є Троцький, має бути примусова мілітарна робітнича армія. Троцький каже, що для добра "робітни-

чої републики" робітників до праці треба 1) просити, 2) заохотити надгородами за кількість виконаної роботи, і 3) силувати. А що дві перші системи не вдалися, тому трета мусить вдатися. Для того він каже дослівно: "Остаточно, надгороджуючи одних робітників, робітнича републцка не може обійтись без карання других, — т. є тих, котрі нищать солідарність праці, котрі підкопують працю в загалі, на знищеннє соціяльного відродження краю. Примусовість для осягнення наших економічних цілей є конечне оружіє в руках соціялістичної диктатури."

Сій системі остро противляться робітничі юнії, які пропонують націоналізацію і мілітарну систему для самих юній. В комуністичній державі мусить бути лиш одна ціль. В капіталістичній державі робітничі юнії мали за ціль поліпшити своє життє, а тут ні. Тут ціль робітничих юній є инша. Їх цілию має бути: "орґанізувати робітничу клясу для продукції, учити, муштрувати, розділяти, гуртувати і привязувати до їх місць на означений час ріжні катеґорії робітників і індивідуальних робітників — рука в руку з державою — добровільно (?) приблизити робітників до одного економічного пляну."

Дуже гарно сказано, але, то не так легко се виконати. Однак з сего виходить, що урядовці робітничих юній стануться офіцерами в червоній робітничій армії. Та чи схоче робітник бути робітником в такій школі? Де його воля? Де демократія?

Троцький сим не журиться. Він каже виразно, що воля і демократія се забобони буржуазії. "Буржуї", каже Троцький, "мусіли ошукувати людей називаючи своїх робітників вільними , бо на ділі вони є невільниками. Ми тепер орґанізуємо робітників для робітників, і се є причиною, що ми своїх плянів не закриваємо а явно голосимо свої примусові пляни для орґанізації робітників."

Так. пляни явні, але вони не підуть. Не підуть вони в практиці, бо не практичні, а й противників для них не мало.

Меншевики, нпр. противляться плянам "фабричних комітетів", чи "колеґій" і кажуть, що вони є убійчі для робітничої кляси і для революції. Або дослівно:

"Се дурниця. Жаден комітет чи колеґія з кількох людей, які не розуміються на даній роботі, не зробить того, що оден чоловік, який знає роботу. Комітети з адвокатів не заступлять сторожа при зелізниці. Комітет інвалідів не заступить лікаря. Ціла ся система є фальшива. Жадна колеґія зложена з неуків не навчить неука. Вона може лише закинути дурноту дурного. Коли назначиться одного чоловіка на відвічальну позицію, то скоро покажеться йому і другим, кільки він знає а кілько ні. А нема нічого гіршого як колеґія неук, зложена з всякого сорта робітників і призначена на місце, де повинен бути оден практичний чоловік зі спеціяльним знаннєм."

Не брак там противників всіх теорій, навіть цілої большевицької системи. Провідник партії меншевиків Абрамовіч каже по просту большевикам: „Чим ріжниться ваш соціялізм від неволі в Єгипті? Чи не тим, що тамошні Фараони збудували піраміди, що силували загал до роботи? За такі слова він мусів лишати Росію, бо було небезпечно. В Росії є вільність слова і преси, але не для противників большевизму. Для большевиків вільно всьо, а для других нічого. Небольшевицької преси в Росії нема і не буде, доки большевики будуть в силі. Всьо, що там друкується, мусить бути апробоване головним цензором і як він позволить що, то вільно, а не позволить, то не вільно. Такої „свободи" нема в найбільше буржуазній країні — навіть в Канаді є большевицькі часописи, а в большевії жадних нема, лише їх, лише державні. А се чейже не говорить богато о свободі, бо вже в царських часах були часописи ріж-

них політичних поглядів (де й большевики мали свій початок), а тепер нема жадних, лише большевицькі. І з сеї причини світ так мало знає про події в Росії, а що знає, то довідується иншими жерелами як російська преса.

То, що в Росії нового увійшло вже в життє і практикується, того не богато; всякі нові системи щойно пробуються. Система синдикалістів, або управа індустрій робітничими комітетами, упала. Система Лєніна поки що випробовується. Приватні фабрики для компетиції з державними ще живють. Фабричні совіти в державних під приємствах заступлено поодинокими управителями. Платня за кількість (гуртова) істнує. Закон для селян, щоби продукували збіже і надвишку давали державі, ще не знесено. Початок системи Троцького щодо мілітаризації робітників уходить в життє. Пер шою такою армією є Трета Армія в Урали.

„Чи ми розпустимо армії на всі чотири сторони світа, каже Троцький, і скажемо їм: Ідіть, шукайте, товариші, де найліпше? Ні, ми так не можемо робити. Ми поділили їх на відділи і вислали до роботи по фабриках”.

Кромі сеї армії є там кілька робітничих армій оперуючих в Петрограді, на Україні, над Волгою і одна в резерві(?).

Ось так виглядає російська „робітнича република”, сей широко окрича ний робітничий рай, за яким і наші деякі робітники вздихають і бажають, щоби і тут так було. Деякі наші робітники, прихильники большевизму бажалиб, щоби і в Канаді була робітнича держава, де оден робітник сидів би на троні і робив пляни, розказував, а тисячі його офіцерів муштрувалиб ро бітничі армії і так з „марселєзою” на устах безжурно і безплатно продукували хліб, робили по фабриках, і так радо і охочо робили то, до чого мають найбільше замилування — всьо для добра „робітничої републики”. Так вони робилиб, а головний наставник, (а певнож, що Жид) ходив би поміж них і як батько дітям розносив би подарунки, платню, кому більше а кому менше, по заслузі, і не булоби відказу, не булоб негодовання, не булоб страйків а всі робилиб для републики і бувби спокій та задоволеннє. А як хто не єхоче робити, то такий не дістане їсти, а як се не поможе, то офіцер дасть собі з ним раду. Так виглядає робітничий рай в „робітничій републиці” з Жидами на чолі, в Росії — так виглядавби він і всюда.

Робітники всіх країв єднайтесь! Від большевиків ви не зискаєте нічого лише кайдани!

Українські Народні Пісні і їх Звязь з Життєм Народа.

Народні пісні мають для нас велике значіннє через те, що вони тісно вяжуться із життєм народа і дають йому вірне зображеннє. В прекрасних піснях виспівав нарід журбу матері над колискою дитини, щиру любов молодечу, терпіння зрадженої дівчини, тугу відданиці, жаль батька матері, що дають свою дитину в чужі руки на непевну долю, горювання жінки, що її чоловік-нелюб зневажає, або недобра свекруха поневіряє, бідування удови, що дрібними слізоньками ріллю промочила, плач сирітки на гробі матері — усе-усе життє людське від колиски до гробової дошки зі всіми турботами й радощами мов у зеркалі відбилося у наших народних піснях. А що життє нашого бідного селянина гірке — не солодке і не богато в ньому хвиль радости, ба й цілий наш нарід від коли тямить себе не знав кращої долі, тож і пісні народні мають переважно сумовиту закраску, наводять на душу якусь тяжку задуму над людською долею.

Нераз дівчата і матері аж плачуть, співаючи жалібні пісні про розлуку милого з милою про молодого козака чи жовніра, що пішов на війну, та вже й не вернувся. Або жовніри не тужать у піснях за рідними сторонами та за тими дорогими головами, що їх розлучила з ними тяжка військова служба?

Та не тільки про терпіннє-життє співають народні пісні: декотрі із них походять із глибокої старини, із тих дуже давних часів, коли наші предки були ще поганами та віддавали божу честь силам природи і небесним тілам: сонцю, місяцеви, зорі, громови, як на се вказують наші коляди, щедрівки, веснянки або гагілки або купальські пісні. Є у нас також таких богато пісень, в котрих говориться про походи воєнних дружин у далекі краї по добичу, співається про давних князів і бояр, про напади Татарів та Турків, про війни козаків з Поляками та Москалями, про панщинну неволю, про тяжку рекрутчину; усі ті пісні зображають нам давнє життє нашого народа, малюють живими красками нашу давну бувальщину, ті пісні говорять нам, хто ми,

Чиї сини, яких батьків,
Ким, за що закуті.

Отжеж бачимо, що народні пісні се не пуста забавка молодого віку; у піснях розповів нарід про своє терпіннє і минуле життє, про усе, що його тішить і що йому долягає, у піснях висповідався нарід із своїх скорбот і радощів, розкрив у них усю свою душу.

Коли в зеркалі бачить чоловік відбиттє свого зверхнього вигляду, то в піснях знаходимо відбиттє нашої духової істоти, бо звісно, який нарід, такі й його пісні.

Учені люди, як Максимович, Метлинський, Куліш, Чубинський, Драгоманів, Головацький і инші позаписували на десятки тисячів українських народних пісень та повидавали їх у друкованих збірниках, які доказують, що Українці мають чи не найбогатшу людову поезію поміж народами Европи. Треба ще додати, що український нарід співає богато таких пісень, яких ще й досі не записано. При порядкованню так великої маси народних пісень не легко буває завести якийсь прозорий розклад, щоб усякій пісні визначити відповідне мі-

сце. Хотячи подати бодай поверховний погляд на сю не перебрану скарбницю наших народних пісень, ділимо увесь пісенний матеріял на отсих пять головних відділів:

1. Пісні обрядові і релігійні, як коляди, щедрівки, веснянки або гагілки, пісні купальські і обжинкові.

2. Пісні історичні і політичні, як козацькі, гайдамацькі, рекрутські і панцизняні.

3. Пісні станові, як чумацькі, реміcницькі.

4. Пісні з життя родинного і особистого, як весільні, любовні.

5. Пісні мандрівні, як баляди про забиттє жінки чоловіком за намовою матері і т. и.

Найбільше значіння мають історичні і політичні пісні. До сього розряду зачисляють не лиш пісні про історичні особи і події, примірoм про Хмельницького, про знесеннє панщини, але й усі такі пісні, що в них відбилися зміни громадського ладу, родинного життя і релігійного світогляду.

Філярет Колесса

Синя Кров в Жилах Людей.

Кождому відомо, що кров в наших жилах не синя, а червона, а прецінь жили видаються нам синявими. Здавалобся, річ трудна до вияснення. Справа вияснюється, коли пригадаємо собі, яка кров пливе тими жилами, що їх видно на поверхні тіла, зараз під скірою людини. Се не та чиста кров, яку артерії (або живчики) розпроваджують по тілі з серця, се та кров, котра вертає з тіла до серця, сповнивши вже свою службv коло відсвіження тіла. Вона вертаєтeься до серця, щоби серце її витиснуло через легки і прочистило. Ся нечиста кров не має краски різко червоної, яку має кров чиста, але темно-червону краску, яка через жилу просвічує, як зеленковато-синя.

Звідси і жили мають синю кров.

Олександер Колесса.

Над Городом Данила.

Вечірне сонце тихим світом
Мягким, як рож веснянмм квітом,
Що обпадають в теплім маю,
Обсипує столицю краю.
Румяні хмарки ясно-мрійні
Пливуть, як човни легкі, стрійні.
В долині під шатром багряним
Туман серпанком серебряним
Обмотує край кітловини.
Одні лише стрімкі вершини
Церков ще сонце золотить
Та унії сумна могила
Над замком славного Данила
В крівавім сяєві тремтить....
Важка Задума тихі крила
Над городом новим простерла,
Де Польща гордо ся розперла....
Чи-ж народу душа завмерла?!
Чи понезолена, здавлена.
Вельможів блеском заманена.
Чужжинцеви ся покорила?
Там, де князі та їх дружина
Від орд хижацьких ворогів
Обороняли давний Львів,
Спокій, добро горожанина.
Де по ожизлених крамницях
Струєю золото плило,
Росли золочені хорами
Церкви, будинки, як палати,
Там, де мистецтво й ремесло
У мирі й гаразді цвило
Давало хліб і для сіроми,
Там ляцькії горді маґнати
Над нами стали панувати,
Та перевертнів хитрих рій
Обсів бездольний нарід мій!....
Сей нарід паріїв, біднота,
Утік за городські ворота....
Із господарів — злидарі
Живуть, як гнаний звір, в норі....
Та вже-ж не вічна ся неволя!
Прийде пора, і краща доля
Заблисне в нуждарів хатах;
А понад веж сих гордих шпилі
На волі нашої могилі
Засяє український стяг!....

НА СЕЛІ

— А щож там, Якимихо, як там з вашим?

— Трохи ліпше, пане доктор. Але з тими пявками, що ви, пане доктор, записали, то малам правдиву біду. Три пявки проликнув живими, а решту то мусілам йому всмажити.

Розрада.

Ти, Шльойма, мені хотілосьби знати, чому у вас жидів такі довгі носи?

—Який ти дурень. Ти се не знаєш, що Мойсей водив жидів через 40 літ по пустини, та так й понатягав їх.

В городі.

— Перепрашаю Вас, пане...., чи се ваш синок там бігає?

— Гм.... котрий?

— А той.... Такий гарний, та гречний.... до ангела подібний.

— А, а! так, мій, мій!

— То прошу заплатити мені за того опришка 15 долярів. Він перед хвилею збив мені вікно в склепі.

Вже знова щось вкрали.

Судія: —Ого, се ви, Крутієвич?! Знова вжесьмо щось вкрали?

Оскаржений: — Що і пан судія також? Я не сподівався сего по панови судії.

Святий чоловік.

— Ходіть, випємо горілочки.

— Дякую, я не пю.

— То закуріть папіроску!

— Дякую, не курю.

— То позвольте представити вас моїм дочкам....

— Дякую, не женюсь....

"Общепонятний язик".

На початку російської революції московський аґітатор скликав в українському селі сход і почав таку промову:

— Я человєк ґуманний, мой ідеал— проґрєс і в етом вся моя ідєя. Понялі, что я сказал?

Серед загальної тиші виступив наперед старенький дідусь і каже:

— Все поняли. Ти сказав, що ти чоловік туманний, не знаєш сам куди заліз і питаєш — "де я"?!

В школі.

Інспектор: — А тепер задам тобі дуже трудне питаннє: Кілько є три рази вісім?

24. — відповів хлопець.

— Дуже добре! — сказав інспектор.

— Що: дуже добре?! се є досконало!

Приповідки про женщину.

Про женщину в приповідках народів опублікував письменник **Фльобер** в часописи "Ґолоа" цікаву статейку. **Еспанці —** кажеться в згаданій статті, — зазначують своє понятте про женщин в приповідках такого роду: Женщина і осел слухають більше, як їх гладити, а ніж як їх силувати. Богато здобуває той, хто утратить свою жену. — Сльози женщини варта богато а коштують мало. — **Араби** відносять ся дуже згірдливо супроти женщини: Краса мущини опираеться на його умі, ум женщини на її красі. — Питай завсіди свою жену о пораду, а роби що сам захочеш. — Досить малий респект мають перед женщинами **Китайці:** — Язик женщини є її мечем, який ніколи не ржавіє. — Ум женщини є з срібла, а її серце з воску, — кажуть вони. **Перзи** мають приповідку: Вибираючись на війну, скажи одну молитву; ідучи на ножі, скажи дві молитви; коли хочеш женитися, скажи три молитви. — На жаль навіть **Французи,** знані яко великі поклонники женщини, зважились на такі приповідки: Де є пси, там є блохи; де є хліб, там є миши; де є женщина, там є — чорт. — Женщини і дуреньки (блазні) не прощають ніколи. — Женщина сміється, коли може, а плаче коли хоче. — Хто бє свою жену, є таким, що бє мішок з мукою: добре відлітає геть, пусте лишаеться. — Добрі женщини всі на кладовищі. — Таку то славу має скрізь жіночий світ. Але все таки...

Злякався.

Учитель: — Гнида, хто сотворив світ?

Ученик: (що в тій хвилі розлив чорнило, перестрашився і мовчить).

Учитель (повторяє): — Ну, говориж, хто.

Ученик: — Я, пане професор, але уже більше того не зроблю.

Панська слабість.

Селянка: — Прошу пана дохтора записати мені яку медицину на "панську слабість".

Лікар: — На панську слабість?.... Щож вас болить?

Селянка: — Та ніби нічо не болить, але робити не можу....

Дмитро Б.

„Рабочий”

Безсильний був. Ледви волочив ноги за собою. В горлі висохло. В грудях щось хрипіло. В жолудку похоронний марш гремів. В ноги кусав скажений мороз. Не йшов а ліз.

Куди?.. До дому?.. До теплої хати?.. Чи може до діток, любої жінки?..

Та ні! Хиба в нього є рідна хата? Було колись, все було, та се вже давно. Тепер він сам самітний. Жінка і діти в могилі а він голодний і гнаний робітник. Схиливши голову, дивився блудними очима під ноги, наче шукав дороги.

”Повстаньте гнані і голодні

”Робітники усіх сторін.....
Почув туй туй коло себе. Здрігнувся. Сеж кликали його. Гордо підняв чоло і сміло глянув перед себе..

Нема! Нічого не видно....

Знов почувся спів. Оглянувся і побачив. Проти нього ішла гурма людей, весела, щаслива, горда і завзята, з червоним прапором. Без тями кинувся до них а пісня все більше і більше набирала сили, прошивала і душу і кров і кости і мозок. Сонце надії сходило..

Я ваш тілом і душею! Хай живе вільна Україна без хлопа і без пана — закричав і поцілував червоний прапор..

Товпа змішалася, заворушилася...

Что?.. Как?.. Україна?.. Товарищі!.. Крик, шум і проклони. Сто сильних брудних рук піднялося на него. Мазепінець?.. Петлюрець!— Град слів, град ударів.

*

Пішли. Я стояв над ним. Здеформоване людське тіло лежало без руху а червона кров чорніла вже на землі і тратила життє.

”В інтернаціоналі

”Добудеш людських прав..
Долітали бадьорі слова чарівної пісні. Я слухав їх. Та хоч чарували вони мене, то чомусь ”єдина неділіма” пхалася як влізлива муха в мою душу, чомусь шумом страшної повени гуділа в ухах.

Я став недовіряти словам пісні..

Я глянув ще раз на нього. Мені здавалося, що його примкнені очі дивляться весело на мене зпоміж закипілої крови.. Чому вони весело глядять? Чи може і та безформена маса відчуває також то саме, що я?

Виглянуло сонце із хмари і пробудило мене з задуми....

Я глянув ще раз на него. Осінний жовтий листочок поцілував його посинілі уста.

Чистота і Порядок.

Сі дві прикмети так тісно лучаться зі собою, що кожда з них окремо взята не провадить до цїли і тяжко оцінити, що викликує гірше враженнє: чи комната, в котрій брудна обстанова стоїть в порядку уставлена, чи нелад в чистій комнаті. Одно і друге є відражаюче. Чистим називаємо кождий предмет, вільний від плям і пороху. Чистоту мешкання осягаємо тоді, коли воно само і всьо, що в нім находиться, є безуслівно чистим. Є то безперечно найліпша і найпростійша форма гігієни. Є два способи чищення: лихий, очищуючи оден предмет забруджує инші, добрий, очищує дану річ, не приносячи кривди иншим. Неуважне замітаннє підлоги, обмітаннє стін, тріпаннє диванів, в коритарах або отворених вікнах, не увільнює помешкання цілком від пороху, але переносить його з одного місця на друге. Найліпше є стягати при замітанню легко щіткою сміттє, а замітати, обвинути щітку мягкою стирочкою. Горішних ґзимсів під стелею не годиться обмітати запорошеною щіткою (котрою перед тим замітано підлогу), але треба її вперед вичистити та ще і обвинути в мягку, чисту стирочку, витріпуючи її часто. Удержуючи помешканнє в безнастанній чистоті, уникаємо роблення ґенеральних порядків, які є правдивою мукою. При добрій волі і витревалости, особи, які навіть не мали вщіпленого поняття о порядку, можуть його з часом набути так, що він перейде у них у звичай, котрий станеться опісля потребою. Бруд і нелад повинен будити відразу і прикре почуттє у господині дому. Вона мусить призвичаїти дітей і себе до шановання чужої праці, уникаючи занечищування чогонебудь; є то скромний обовязок, по просту ознака доброго виховання.

Враз з порохами усуваємо з наших мешкань жерела недуг в виді мікробів і зароднів; та отже чистість господарська, скоро її совісно і розумно виповнюється, є знаменитим средством охорони нашого здоровля.

У Кракові Вогні Горять.

У Кракові вогні горять
У Киїзі димно,
Відчепіться від нас, пани,
Бо нам неприємно.

Відчепіться від нас, Ляхи,
Досить нам опіки,
Виступають із берегів
Крівавії ріки.

Як те море людські сльози
Кругом розлилися,
Ударила та година,
Щоб ми розійшлися.

Ударила та година,
Мов громи із хмари,
Хібаж мало вам проклонів,
Хібаж мало кари?

Хібаж мало вам проклону
Від Сяну до Дону?
Не забудем тої кривди
До самого скону!

Не забудем тої кривди,
На той світ візьмемо,
А вашого ярма, Ляхи,
Носить не будемо!

Н. М.

Розрада.

НЕ ЖАРТУЙ З ЖІНКОЮ.

Дуже позажний Іван Поступовець, чув добрий дотеп у своїм кружку, та хотів спробувати зажартувати раз зі своєю жінкою і повторити її сей дотеп. Та вмісто позторити сам дотеп, зачав тим, що з нього виходило.

— Жінко — каже — чи знаєш ти, чому я є осел?

— Ні, не знаю — відказала скоро жінка. Я знаю, що ти є осел, але чому, то того не знаю.

Женщина в 20-ім році (цікаво): — Який він є?

В 25-ім році (розважно). Чим він є?

В 30-ім році (розпучливо): Де він є?

Як Жили Мученики за „Христову Правду”.

Не оден із Вас чув і читав про перших християн, як то вони перед ворогами християнської віри мусіли втікати з міста Риму й критися в печерах т. зв. катакомбах, які викопали собі. Тих підземних печер назбиралося незабаром так багато, що з часом повстало неначе друге місто, другий підземний Рим. Звичайно сходилися християни в сих печерах на богослуження, бо відправляти християнських богослужень в місті не можна було. Та в часах великих переслідувань християн там таки переселялися жити цілі християнські родини.

Печери ті до нині є в Римі. Без провідника там не можна йти. Хто пішов би сам, то на певно не вернув би вже, пропав би там, так поплутані там всякі ходи й переходи. Тому власне перші християни й чулися там безпечними. Вони знали тамтуди дорогу, а вороги їх не знали її.

Важко тоді жилося першим Християнам. Та вони все витримали. А витримували одно тому, що вірили, що правда мусить побідити, мусить взяти верх над неправдою, а друге тому, що були добре зорґанізовані, держалися купи, що не було між ними ні зрадників, ні доносщиків, а противно всі жили зі собою як брати, один за другого був би, як то кажуть, і в огонь скочив. Тож вороги не могли їм нiщо зробити.

Бувало нераз так, що ворожа власть насилала підплачених людей, які вдавали буцім то вони Християни, щоб від Християн довідатися, де вони збираються, хто ними проводить, щоб від так видати їх власти на переслідуванє. Та перші Християни були в тім дуже обережні. До свойого гурту не принимали кого будь. Мусіли бути зівсім певні, що він щирий Християнин і аж тоді виявляли йому всі тайни, де вони сходяться, яких знаків уживають, щоб Християни могли пізнаватися між собою. А мали вони на се ріжні знаки. Найчастійше уживали знаку риби. Коли якийсь чоловік нарисував другому рибу в піску, чи в поросі — то сей другий був певний, що се також Християнин. А риби як знаку вживали вони тому, що риба по грецьки називаєтся ”іхтіс”, а всі сі букви і, х, т, і, с се перші букви імени Христа. ”Ісус Хрістос, Теу Іос, Сотер”, що по нашому значить Ісус Христос, Божий Син, Спаситель.

Оттак то вміли собі перші Християни радити, щоб охоронитися перед доносами ріжних шпігунів.

Та мимо того доводилося їм зазнавати важких переслідувань. Їх мучили, катували, замикали в тюрми, та погани нiщо тим не вдіяли. Християни все се зносили, бо вірили, що по їх боці правда мусить побідити. А сильної віри й найбільші переслідування не в силі знищити. Противно, богато ворогів сеї ідеї бачила, як вони зносять переслідування й не піддаються й стали призадумуватися: ”Та християнська віра мусить бути правдива, коли вони так за неї йдуть на муки, так зносять переслідування.” І старалися запізнатися з сею новою вірою та пересвідчившися в правді, сами ставали ревними Християнами. Оттак християнська віра хоч переслідувана й висмівана ширилася щораз більше. Кажемо й висмівана, бо вороги не тільки переслідували Християн, але й висмівали їх за їх віру, старалися понижити їх.

Та все се, ні насмішки ні переслідування, нінащо не здалося. Отся переслідувана й погорджувана та висмівана ідея ширилася щораз більше, аж поки не запанувала по всьому світі.

Про сих перших Християн написав наш найбільший поет Тарас Шевченко дуже гарну поему п. з. "Неофіти" (неофіт грецьке слово й значить по нашому "новик", сей, що щойно став християнином.) Сю поему повинен прочитати кождий Українець, як ще доси не читав. Там дуже вірно описане життє перших християн, їх переслідування й муки. Але Тарас Шевченко під першими Християнами в своїй поемі розумів тих людей, що боролися за волю українського народу проти його ворогів.

Сею поемою пригадує нам наш найбільший поет, що ніякі переслідуваня не в силі знищити сих, хто сильно вірить в правду й коли всі сі, що мають сю віру держаться разом. Він неначе каже нам: Ось, дивіться, перші Християни які муки терпіли, як мусіли таїтися, а все таки християнська віра не впала, а противно поширилася. А зате впала віра тих, що переслідували Християн, поганська віра. Так і нам Він каже вірити, що хоч би як нас переслідували, то українська справа не впаде, бо вона правдива. А противно упаде та ворожа сила, що переслідує правду.

Арабські Звичаї.

Араб насміхається з гадки, щоби він колибудь мав іти улицею враз зі своєю жінкою, або щоби відступив своє місце женщині. Подорожуючи, він їде на ослі, а його жінка поступає за ним. Він не уживає ніколи крісел, столів, ножів, вилок і ложок, як вони не є деревляні. Таксамо не представляють для него ніякої вартости ліжка, бюрка і печі. Входячи до хати, Араб здіймає з ніг черевики, але не здіймає з голови капелюха. На коня він сідає з правого боку, а його жінка доїть корову з лівого боку. Як пише до кого лист, то майже всі свої компліменти виписує на верхній стороні листа. Він дбає о те, щоби його голова була завсігди обвязана тепло, навіть в літі, але ногами зовсім не журиться і в зимі ходить часто босий. Він читає і пише з правої руки до лівої. На сніданнє і на обід їсть мало, але зате вечірною порою, коли скінчить свою цілоденну працю, він засідає до горячої страви, яка пливає в олію або розтопленім маслі. Його сини їдять разом з ними, але жінка жде, аж поки її пан не насититься.

Чому не треба курити тютюну?

По перше тому, що пускаємо з димом тяжко запрацьований гріш, який можна би обернути на щось хосеннійшого. По друге тому, що куреннє тютюну є шкідливе здоровлю. Воно викликує нервове биттє серця, забурення жолудка, брак апетиту, хронічний катар гортани і наклін до других хоріб. По третє тому, що куреннє тютюну ослаблює память, спроваджує безсонність. По четверте, що з причини куреня в ріжних обставинах дуже легко за огонь і шкоди.

Щоби олива до їди не густіла.

Щоби олива до їди не густіла, вистане всипати до фляшки ложочку столової соли. Природна річ, що опісля таку оливу можна уживати лише до таких страв, що потребують соли та крім сього уважати, щоб сі страви не були пересолені.

Бідний той цар, що хоче панувати насильством а не любовю.

Т. Шевченко.

Із Посланія "До Мертвих і Живих і Ненароджених Земляк ів Моїх".

Оглухли, не чують,
Кайданами міняються,
Праздою торгують,
І Господа зневажають, —
Людей запрягають
В тяжкі ярма; орють лихо,
Лихом засівають...
А що вродить? Побачите,
Які будуть жнива!

Схаменіться, недолюдки,
Діти юродиві!
Подивіться на рай тихий,
На свою Вкраїну;
Полюб' е щирим серцем
Велику руїну!
Розкуйтеся, братайтеся!
У чужому краю
Не шукайте, не питайте
Того, що немає
І на небі, а не тільки
На чужому полі...
В своїй хаті — своя правда,
І сила, і воля!

*

Схаменіться! будьте люде,
Бо лихо вам буде:
Розкуються незабаром
Заковані люде;
Настане суд, заговорять
І Дніпро і гори,
І потече сто ріками
Кров у синє море
Дітей ваших... і не буде
Кому помагати:
Одцурається брат брата
І дитини мати;
І дим хмарою заступить
Сонце перед вами,
І на віки прокленетесь
Своїми синами.
Умийтеся! Образ Божий
Багном не скверніте!
Не дуріте дітей ваших,
Що вони на світі
На те тільки, щоб панувать —
Бо невчене око
Загляне їм в саму душу
Глибоко, глибоко...
Дознаються небожата,
Чия на вас шкура,
Та й засудять, і премудрих
Немудрі осудять.

Обнімітеж, брати мої,
Найменшого брата, —
Нехай мати усміхнеться,
Заплакана мати!
Благословіть дітей своїх
Твердими руками,
І обмитих поцілуйте
Вольними устами!
І забудеться срамотня
Давная година,
І оживе добра слава,
Слава України,
І світ ясний, невечірний,
Тихенько засяє...
Обніміться ж, брати мої,
Молю вас, благаю...

Веселий Ум і Охота.

Веселий ум то половина щастя чоловіка. Журба, гризота, туга і жаль коротають вік; від них чоловікови і світ немилий і жити не хочеться. Але чи є де такий чоловік, котрий би ніколи в своїм життю не мав ніякого клопоту? Такого нема. Кождий має свої клопоти, але не всі однаково уміють собі давати з ними раду. У всій біді й нужді, у всіх клопотах і нещастях ціла штука в тім, щоби не датися, а до того помагає нам не лиш сам розум, але й веселий ум. Люди, що вічно журяться й гризуться, жиють коротше; коли противно веселий ум продовжає життє. Від журби і гризоти чоловік біднє, бо його ум так тоді пригноблений, що не може ані нічого добре і ясно видіти, ані нічого ясно подумати; замісць подумати над тим, як би біду замочи ,чоловік такий лиш сам себе буде мучити.

В кождім клопоті і в кождій біді треба, о скілько можна, задержати веселий ум і памятати передовсім, що ніяка журба і гризота не поможуть нічого, а противно, ще більше пошкодять. Длятого в таких хвилях голову до гори і весело споглядати в будучність! Всему на світі мусить прийти конець, отже й біді. Щоби же удержати в життю веселий ум треба памятати:

1) Уважати на те, щоби чоловік був завсігди здоровий, бо лиш здоровий чоловік може бути веселий.

2) Чоловік повинен від часу до часу забавитися, але треба уміти вибрати собі забаву. Передовсім треба уважати на те, щоби забава впливала дійсно розвеселяючо на ум чоловіка а не томила його. Найкрасша і найвідповіднійша є забава в малім кружку родиннім або в товаристві кількох найліпших приятелів або сусідів. Найважнійша річ при тім, щоби забава не богато коштувала і щоби люди уміли дійсно забавитися.

Забави можуть відбуватися також і в більших кружках, але й тоді найліпше, коли в них беруть участь самі добре знакомі собі люди. Такі забави могли би у нас по фармах відбуватися найліпше по читальнях, котрі повинні бути у нас збірним місцем для науки і забави.

3) Найліпшою розривкою для того хто працює тяжко руками, є спочинок та читаннє займаючої і поучаючої книжки. В той спосіб чоловік відпочиває фізично а рівночасно кріпиться працею духа. Хтож змушений сидіти й працювати головою, для того найліпша прогулька в природу, на поле або до ліса; для одних і других літом купіль і плаваннє, зимою прохід і гостина. Лиш не за часто ходити в гостину або приймати гостей, та не довго побувати в гостині.

4) На музику і спів не треба забувати, а Українці повинні особливо спів плекати. В кождій громаді повинні бути хори а кожда родина повинна дбати о то, щоби хтось в ній умів красно заспівати або заграти на якімсь інструменті.

У кого ум веселий, той і охотнійше береться до всякої роботи, і борше і ліпше її зробить. робота без охоти йде дуже пиняво і робиться як за напасть. Хто може вибирати собі роботу, нехай завсігди шукає такої, яка йому до вподоби; але коли мусить робити й то, що йому не до вподоби, то нехай памятає на се, що то його обовязок, котрий повинен совісно сповнити. Брак охоти треба завсіди заступити почуттєм обовязку.

Розрада.

Лірник і Воджій.

Провадив хлопець сліпого діда-лірника через село. Змилосердилась якась душа і дала дідови горщок борщу а в нім кавалок ковбаси. Хлопець чимскорше виймив ковбасу і зїв. Дід сів біля воріт і спокійно висербав борщ. Відтак обтер вуса, перехрестився і — тарах воджія в лице!

— А то за що, діду? — питає хлопець.

— А ти на що зїв ковбасу?

— Ба ні, діду, ковбаси не було.

— Була, кажу: я занюхав.

Йдуть далі, й вийшли за село. Хлопець привів діда під вербу та й каже:

— Гов, діду! Тутки рів, та ще й води повен. Розженіться, аби перескочили.

Розмахався лірник, розбігся що духу, та й як скочить і — головою у вербу, аж кору обсунув.

Зачав дід лаятись, грозити, а хлопець каже:

— Ага, ковбасу то ви занюхали, а верби то не могли занюхати?

Богдан Лепкий.

Під Великдень.

Страсти....

Бачу ґаздів, поважних, у святочному вбранню, і ґаздинь зажурених, мовби, з роду-віку радости не знали, бачу хлопців з калаталами, такими голосними, як вони самі, і дівчат до весняних квіток подібних, — всіх їх бачу очима душі.

Довгим шнуром тягнуть з села до церкви.

Тихий вечір окутує їх тінями, а струмочки весняних від глушать їх розмову. На деревах свіжі листки, в ровах лежать останки торішнього снігу: дві скрайности межують з собою, як звичайно в життю.

Ґазди дивляться, чи гарно сходить збіже, ґаздині говорять про росаду, дівчата думають о гагілках.

Пахне свіжо зорана земля, з діброви повіває вітер, а далеко десь, крізь хмари, чути радісний крик птахів. Витають рідну землю. А з поміж лип, набренілих свіжими соками, визирає копуляста церква і моргає ясно освіченими вікнами й ніби кличе своїх вірних до себе.

Страсти....

Чую дріжучий голос старого панотця, як з полинялих листів читає страсти Христові, чую зітхання мущин, жінок, дітей, ніби се не евангельські слова западують в їх душі, а каміння летить у криницю болю. Здається сей біль розсадить стіни церкви.

Мигтять свічки в мозолистих руках ніби спомин червоних пожеж, довкола церкви стають пригадати Христового терпіння — і Пилат і Петро і Юда. Воїни лозою січуть його тіло, а товпа реве. Распни! Распни! Та чогож всі вони, не такі, як на образах малюють, а ніби нинішні, ніби кожний їх бачив, і не одного, а богато, богато? Богато Юдів, богато книжників і Фарисеїв, разбойників і воїнів жостоких. Богато, богато, богато!

А на цвинтарі дерева дух у собі примкнули, бояться, щоби котрого з них посіпаки не зрубали на хрест, або на копіє, котрим пробито бік Христа.

Тихо, лиш пан-отець дріжучим голосом читає, лиш народ зітхає глибоко, лиш далеко десь кигикають, вертаючи з чужини, птахи.

Бачу, і нема мабуть між нами такого, щоб не бачив якоїсь церкви і знайомих людей і не питався, маючи серце повне страсного настрою, як ви там сього року годні були вислухати отсих повістей жахливих про муки Христові? Ви, що перебули нові люті страсти катованого народу, ви, котрих били, різали, палили, котрим плювали

Гаїлка.

в лице а ворожа товпа кричала: "Распни! Распни!" Як ви перебули сі страсти?

*

В пятницю плащениця.

"Благообразний Йосиф, з дерева зняв пречисте тіло Його, плащеницею чистою обвив і пахощами намастивши во гробі новім покрив, положив."

Так лежав той, що побідив побідою з за гробу.

І весь день люди ішли, щоб поклянятися Йому.

Аж темрява загородила дорогу до церкви.

В церкві дяк читає півголосом псалтир.

Чим-раз рідше й тихійше падуть його слова. Чим-раз нище хилиться його голова лиса над пожовклу книгу, — заснув. Лиш масло у лямпах скверчить, лиш дими снуються поміж образами.

І тоді стежкою від цвинтаря до церкви наближається похід.

Без рук, без ніг, в пошарпаній одежі йдуть, у маєстаті терпіння. Вже переступили поріг, уже в притворі, вже до зимних плит припадають. "Ти, що притерпів за нас страсти, Ісусе, Сине Божий, помилуй нас!... Помилуй нас!.. Помилуй тих, що осталися в пограбованих хатах наших під стопою ворога тяжкого. Помилуй поля кровію политі, а тепер наїздниками чужими зайняті. У тих полях праця наша і кости предків наших — не відбирай їх від дітей і внуків, що лишилися по нас. Ми погибли, щоб вони могли жити, щоб Ти Христе, з дерева хресного знятий, по прежньому звичаю у церкві нашій спочив і воскрес. За все, що нам рідне, дороге, серцю близьке — ми боролися чесно до останка, не жахаючись ані мук, ані смерти, — Ісусе, Христе, Сине Божий, помилуй, помилуй нас!"

*

А як в неділю в перве заграють великодні дзвони і священик тричі взнесе хрест у гору і тричі возвістить: — "Христос воскрес!" — то чую, як з грудей міліонів вихопиться оден великий стон, оден червоний крик, оден невгаваючий зойк "і нам належиться життя!"

Ріки скинули з себе ледяні окови й свобідно пливуть в Чорне море, а ми малиб у соромних кайданах ходити до суду-віку? Дерева соками новими набреніли і в зелену вбираються обнову, а ми малиб у жебрачому лахміттю на суді народів стати?

Земля родюче лоно відчинила і зерно із долонь спрацьованих приймає і леліє і зростає його на пожиток, а ми малиб спокійно дивитися, як ворог її поміж себе шматує, як її зневажливою стопою толочить і зерно наше у свої засіки несе?

Птахи з далеких вирiїв вертають і жалібно кричать побачивши згарища і руїни, а нам хіба ніколи не діждатися щоб брати і сестри наші вернулися до нас на спільну радість і на спільне горе?

Христе, Ти муки приняв за нас грішних і на дереві сорому повис, а на третий день во славі піднявся, а наші батьки, мужі і браття на марне малиб страдати і конати?

Не вжеж на марне лилася людська кров і душі, як осінне листє летіли, а край цілий стогнав, як велика Голгофта?

Ні, ні, і — ні!

Як ізчезає дим — най і зчезнуть і як тає віск від лиця огня, — так най пропадуть во віки і во віки вороги воскресення народу!

— — — — — — — —

Зачарований Скарб

КОМЕДІЯ В І. АКТІ

Написав: П. М.

ОСОБИ:

1. **Микита Черевко** — ґазда літ 50.
2. **Юрко** — його син, літ 25.
3. **Михась,** син Юрка, внук Микити, — хлопчина 7 літ.
4. **Петро,** брат Микити — ґазда 40 л.
5. **Мошко,** купець-обманець, молодий жидок.
6. **Др. Хвостенко,** лікар, мол. чоловік
7. **Адвокат Брехунов** ” ”
8. **Дід Панас** — старий ворожбит.
9. **Івась** — товариш Михася
10. **Гриць** ” ”
11. **Перший поліцай**
12. **Другий поліцай.**

(Селянська хата з простим урядженнєм. На переді стоїть стіл і два стільці. Стіл застелений білою скатертю. В лівім куті кімнати стоїть низький шкапчик з шуфлядкою, яка легко висувається. На шкапчик сперта мітла, з довгим держаком. Більше меблів не потрібно. Двері находяться одні з правої сторони, другі від заду кімнати).

ЯВА І.

Микита сам

Мик.: (Одягнений в звичайну білу селянську одіж, сидить на стільци) Ну і досадно. (Голосно позіхає) А.. а..а... Вот як воно буває, коли чоловік сам мов палець остає на білім світі. (Встає і ходить.) Брат відділився від мене, жінка, царство їй небесне, померла; синови передав ґаздівство, а тепер та хатина все моє добро. Що правда, всього є подостатку, син поважає і слухає, внуки мене доглядають, ніхто не гонить до роботи, але все одно. Куди то поділись мої щасливі, молоді дні? Ей, де то всьо поділось? (сідає ставить руки на стіл.) Чому я ходжу, коли можу і сидіти? (хтось стукає до дверий.) Ого, хто би се міг бути? (Встає) Війдіть!

ЯВА ІІ.

Микита і купець Мошко.

Мошко: (В старомоднім польськім убранню. Входить і глибоко кланяється) Добдий день, куме Микито.

Микита: (весело) Добре, що прийшли, пане Мошку. Га, хто би вас сподівався? (подає руку і вказує на столець) Чи з далека йдете? Певно добре змучились. Присядьте та троха відпічніть.

Мошко: Правду сказати, приятелю, мені і ніколи сідати, бо страшно спішусь. Не мав часу до вас зайти, але як міг обминути старого знакомого, тай ще до того й приятеля.

Микита: (сідає проти нього, але так, що лиця обох можна добре видіти зі салі) А що, ви не думаєте у мене переночувати? Ще ніколи не траплялось, щоб ви будучи в нашім селі в мене не заночували.

Мошко: Ніяк, дорогий ґаздо, не можу ночувати. Не то, що нині не буду у вас ночувати, но від нині сього більше не буде.

Микита: (поважно) Тоді певно найшлисьте в селі ліпшу хату, чим у мене?

Мошко: А ви думаєте, що на вас серджусь. Вот видумали. До тепер я ще ніколи не здибав такого гостинного чоловіка як ви, тай вірте, до смерти вас не забуду. Тільки знайте, я вибираюсь з тих сторін.

Микита: (здивовано) Вибираєтесь, а куди?

Мошко: За море. В Америку. Там мій батько має великий склеп. Я їду, щоб йому помагати. Фіра з манатками вже чекає мене за селом, а я звернув до вас по важному ділу. . . . , ну і щоб з вами попращатись.

Микита: (Встає, підходить до дверий і кричить) Михасю, Михасю, ходи но на мінуту сюди. (вертає і сідає опять) Мусите хоч троха перекусити.

Мошко: (встає) Ніяк не можу, дядьку Микито, я страх спішусь. Як будете силувати їсти, то зараз же відійду.

ЯВА III.

Ті самі і малий Михась.

Михась: (одягнений в білі штанята і сорочину, босий і має на голові капелюх. Вбігає) Слава Ісусу! Діду, чи ви мене кликали?

Мошко: (до Микити) Прошу вас, не кажіть нічо приносити, бо заразже відходжу.

Микита: Ну, як не хочете, то нічо не пораджу. (Михасеви) Йди, дитино, і бався дальше. Нам нічого не треба. (Михась вибігає).

ЯВА IV.

Микита і Мошко

Мошко: (поважно) Час втікає і мені спішиться. Ось слухайте куме: Коли я бував у вашім селі по ділах, часто заскакувала мене тут ніч; ваша хата завсігди була для мене отверта і я знаходив у вас нічліг і гостину..

Микита: Ну і коли на будуче попадете до нас, тільки заходіть до мене, радо вас прийму, бо бачу, що ви порядний чоловік і щирий приятель.

Мошко: Кілько я раз у вас гостив, то не мав змоги відповідно за се вас надгородити, се хочу тепер на відході зробити.

Микита: Але Мошку, приятель не потребує приятелеви платити.

Мошко: Однак я знаю довг порядного чоловіка. Правда, що завтра у вас Івана Купала?

Микита: Є, завтра.

Мошко: А чи чули ви, що чоловік в ночи перед Купалом може стати богатим.

Микита: Та чув я то, як ще був хлопцем, але ніяк не міг дізнатися, що треба робити, щоб стати богачем.

Мошко: Ось я вам сейчас скажу. У півночи перед Іваном збираються русалки на роздорожах, де стоять хрести. Вони співають біля хреста пів години і в той час цвите папороть. Хто за тої пів години нарве папоротного цвіту, буде мати тільки грошей, кільки цвіток.

Микита: (дуже уважно слухає) Невже се можливо?

Мошко: Можливе, тільки се ще не все. Той чоловік, котрий хоче ночю йти на роздороже, мусить перед тим шість годин на се приготоватись. Точно в шестій годині по обіді мусить стати на столець і не сміє з нього злізати до девятої вечером, крім того не сміє проговорити ні слова. Не вільно того вечера їсти; в десятій годині повинен взяти мішок на цвіти і йти на роздороже. По дорозі не вільно з ніким говорити, ні позад себе оглядатись. Крім того повинен взяти зі собою мітлу.

Микита: Невже прийдеться на ній їхати?

Мошко: Ні, сейчас скажу. На такого чоловіка нападають дуже пси і він тільки може оборонитись мітлою. А коли дійде до роздорожа, мусить до півночи змітати з дороги порох, щоб русалки не поваляли свої золоті черевики.

Микита: Ну і чудо! А чи тоді бере чоловіка страх?

Мошко: Ні. Хто до того приготовився мовчаннєм і постом, тому не треба нічого боятися. Русалки в той час добрі мов ангели. Як думаєте, дядьку Микито, чи моглиби ви туди піти?

Микита: (коротко надумується) Здається міг би. А чи я там буду сам?

Мошко: Який там сам? Я розказав про се більше чим десятьом моїм приятелям, в котрих так як у вас частенько гостив. Певно, що про се знали і другі.

Микита: Значить і вони туда підуть?

Мошко: І вони всі підуть, там разом здибаєтесь і всі станете богачами. За се благословити вас будуть всі покоління. Глядіть тільки, нічого не можна говорити.

Микита: Троха се мені тяжко робити на старі літа, але як йдуть другі піду й я.

Мошко: Так й треба. Хтоб не йшов.

Микита: Скажіть мені ще одно, чи ті русалки будуть мати наді мною яку силу, щоб часом з мене не зробили якого дідугана?

Мошко: Нічого вони не мають з вами спільного. Тільки ось що собі запамятайте: коли настане північ, зірветься страшна буря і тоді прилетять русалки. У кождої над чолом світить місяць, а у найкращої сонце.

Микита: Ов се мусить бути десь гарно.

Мошко: Всі русалки встають в коло, гуляють і співають. Коли скінчать пісню, ви біжіть і зривайте цвіт з папороти, та в торбу.

Микита: Я вже приготовлю добру торбу.

Мошко: Добре, назбирайте хоч й повну торбу, але глядіть, щоб булись те до півночи готові, бо по півночи русалки опять співають, а по скінченню пісні, хватають кождого, кого здибають. Горе тому, хто заглядиться на русалки, такого уловлять і відведуть з собою в гори.

Микита: Я не молодий, щоб на них глядіти. Я лиш буду рвати, а відтак в ноги. Але що мені робити з цвітом?

Мошко: От був би й забув вам сказати. Той цвіт треба закопати в землю, а на то поставити мітлу. Через цілу неділю мусите підливати молоком. Як хочете, щоб було срібло, чи золото?

Микита: Золото, золото!

Мошко: Хто хоче, щоб було срібло, мусить підливати молоком від корови, а хто хоче золота, тоді мусить підливати молоком від кобили.

Микита: Ну і щастє, якраз моя кобила мала лоша.

Мошко: На семий день о півночи відкопайте землю і перед вами засіяє золото.

Микита: (весело) Аж тоді буду щасливий!

Мошко: А чи добре все запамятали?

Микита: Як Отче наш.

Мошко: (глядить на годинник) Микито, вже за десять хвилин шеста, я відходжу а ви лізьте на стілець. (Встають оба. Мошко приставляє стілець до стіни) Так тут можете заслонитись на стіну. Нинішної ночи ви станете богатирем. Чи вдоволені ви, куме?

Микита: Доки живий, буду вас згадувати.

Мошко: Ви і так будете скоро богаті, тому думаю не буде Вам трудно дати мені 100 корон як надгороду за то, що відкрив таку велику тайну. Я ще вам дам папір (витягає з кишені), що у всякім лісі маєте право рвати зілле.

Микита: (весело) Та як би вам не дав. Коли би ви і більше зажадали, бігме давби. Що варта паперовий гріш, коли буду мати чисте золото. (Витягає з шафи 100 корон і дає йому, Мошко ховає гроші і пхає Микиті папір, який він кладе в шафу).

Мошко: А тепер пращайте, мій милий приятелю. (Подає руку і спішно відходить.) Отже сейчас на столець і з него не злазіть, хочби хата горіла, Також не смійте ні слова писнути. Сам з собою можете говорити. Найліп ше замкніться, щоб вам ніхто не перешкадав (Ще раз подають собі руки і Мошко виходить.)

Микита: (кричить йому в слід) З Богом! Щиро вам дякую. Як будете коли в наших сторонах, заверніть і до мене.

ЯВА V.

Микита сам.

Микита: (Береться за голову і чодить по хаті) О давне моє бажаннє, сни моїх молодечих днів, все се нині ночю сповниться. Я„ Микита, стану богачем. Повний мішок золота. Ні, я здурію від щастя! (Спускає руки) Ой, жінко моя, колиб ти була жива.. (відмахує рукою) Ні, ні, ліпше щось умерла, тепер я дістану молодшу від тебе, ну і кращу. Але чому я час трачу, та вже шеста година. (підходить до дверий, але їх добре не замикає) Двері добре замкнені. (підходить до шкапчика) Новий мішок тут (замикає його, бере в руки мітлу). І мітла нова і доста моцна. Маю тепер чим лупити собак. (Прикладає стілець до шкапчика, кладе палець на чоло) Так значить мені більше нічого не треба. (Нагло хреститься три рази) Боже помагай! (Вилізає на столець. Правою рукою спираєсь на шафу, а лівою витягає шуфляду) А чи тут є Мошка лист? Добре, є тут. Значить, все зроблено, ну тепер маю час чотири години роздумувати, як мені сеї ночи поступати. Що правда троха тяжко буде мені стояти, але перетерплю за мішок золота. (За сценою чуються голоси дітей, які кричать, раз два, три до десять) То діти бавляться в жмурку. (Чується голос: „чекай ще ні") То голос мого Михася. Почекай дитино, тепер дідо купить тобі колію, яка буде сама по хаті ходити. (Нагло оглядається на праві двері) Горе мені, я їх добре не замкнув, тепер я пропав.

ЯВА VI.

Микита і Михась

Михась: (тихенько входить, щоб його другі хлопці не замітили і шепче) Діду, я би коло вас сховався. (Не видить діда, тому оглядається. Спостерігає його на стільци і стає здивований). А що ви не можете злізти? Га? (Хоче до нього приступити) Дайте я вам поможу. (Микита товче ногою об стілець і строго показує рукою на двері) Та чого ви сердитесь? Яж вам поможу. (Хоче приступити, але Микита відтручує його мітлою і вказує пальцем на двері. Михась починає голосно плакати) Ай, ай, дідо, дідо....

ЯВА VII.

(В кімнаті Микита. За сценою Михась і Юрко. За сценою чуєтся голос Юрка: „А що там знов, хто тебе набив?")

Михась: (відходить зі сцени на право) Мене дідо вигнав з хати.

Микита: (зі стільця) От дурна голова. Не замкув я добре двері, а тепер не смію злізти. Ну і погана дитина той Михась. Ніколи не ховався в хаті, аж тепер придумав (чіхраєтся в голову).

Юрко: (за сцени:) А чому не даш дідови спокою?

Михась: (через плач) Дід бив мене мітлою.

Микита: (зажурено) Коби хоч син сюда не прийшов, а то аж тоді буде комедія.

Михась: (через плач) Але так. Дід стоїть на стільци і тільки мовчить, а мене вдарив мітлою.

Юрко: Ох ти дурненький, тобі аби що небудь говорити. Ну чекай сам подивлюсь, що там таке. (відчиняє двері.)

Микита: Ох горе, пропав я! Що мені тепер? (Нахмурюєтся і мовчить).

ЯВА VIII.

Микита і Юрко

Юрко: (молодий чоловік в селянськім одінню. Оглядаєтся. Спостерігає батька на стільци і здрігаєсь.) Що з вами, тату? Чи ви часом не слабі? (Микита хмуриться і показує на двері)

Юрко: Якже би я вас тепер оставив самого? Ліпше скажіть, що вам бракує, щоб не було потім встиду в селі.

Микита: (замахуєтся, але Юрко відскакує)

Юрко: Ще до тепер ніколи мене не билисьте, а тепер хочете? (Сам до себе) Що би то могло бути? Як би був сердитий, то не ліз би на стілець. Невже здурів? Заховай Боже! (Батькови.) Та чом мені не скажете, що з вами?

Микита: (показує на двері)

Юрко: То не добре. Йду по стрия Петра. (Виходить і бурмоче) То щось не добре.

ЯВА IX.
Микита сам

Микита: Йой дурна голово! (товче себе рукою по чолі) Як я міг був забути замкнути другі двері? Тепер я пропав. Зараз приведуть брата і опять будуть мене мучити питаннями (товче з досади мітлою.) Ну і скажуть, що я здурів, бо мовчу. То вони подуріли. Не знають, що того мовчання всі будуть мати користь. Тільки, коби я міг їм хоч слово сказати. Ух, як то тяжко, як чоловік мусить мовчати. Ось вони вже йдуть. (нахмурюється)

ЯВА X.
Микита, Петро і Юрко

Юрко: (входить, а за ним і Петро. показує пальцем) Ось вони. Куди вам, стрию, щось з ними не добре.

Петро: (чоловік середних літ. Входить.) Слава Ісусу Христу. Що се з тобою случилось? (Мик. мовчить і хмуриться) Тобі щось не теє. Ти щось слабий?

Юрко: Видите, стрию, тільки мовчать. Певно хтось вчарував.

Петро: Невже ти забув говорити? (Юркови) Чи він в послідним часі хорував?

Юрко: Нічого не говорили.

Петро: Та говори чоловіче, що таке з тобою случилось? Ми тебе не зрадимо. Миж свої. (Приступає о крок блище.) Ходи, Юрку, скинемо його зі стільця, хай бачимо що з ним.

Юрко: (тягне Петра назад) Не підходіть близче, а то вдярять вас, як і мене. (Мик. міжтим замахнув мітлою і вдарив Петра)

Петро: (хватається за плечі) Чуєш, він то не жартує. Він не зачарований. Він такой здурів. (Мик. опять грозить мітлою.)

Юрко: Я не знаю, що з вами, але бачу, що тут якась нечиста справа. Що будем далі робити стрию? Щось мусимо радити. Але ми два тут нічо не можемо.

Петро: Га, самі тут нічо не вдіємо. Він би нам тою мітлою ребра поломав. А знаєш сам, що в божевільнім страш на сила. (Мик. на слово „божевільний" грозить мітлою.)

Юрко: Треба би покликати людей, та силою скинути їх зі стільця, тоді побачимо, що з ними. (Мик. замахується мітлою, но Юрко відскакує на край сцени, куди мітла не досягає.)

Петро: Я не бороню, тільки буде встиду на ціле село. Ліпше булоб, як би ми самі се зробили. Но знаєш ти що (Говорять тихше між собою) Добре булоб покликати доктора Хвостенка, та йому про се розказати. Він мудрий чоловік і розвяже йому язик.

Юрко: То булоб добре.

Петро: Але от що. Ти піди по доктора, а я піду по адвоката Брехунова. Побачиш, що вони чогось дібються.

Юрко: Думаю, що булоб добре покликати і ворожбита діда Панаса. Він від молодости займається ворожбицтвом, та може має який лік на чари.

Петро: Та можна й його. Тільки скоро і тихо, щоб ніхто в селі не дізнався про наше горе. Ходім. (Юрко йде наперед, а Петро за ним і глядить на Микиту.) Знаєш не можу я сказати, що він зовсім здурів, но такой тут щось є. (Відходять).

ЯВА XI.
Микита сам

Микита: (Вздихає). Я пропав. Ті прокляті думають, що я здурів. Внук покликав сина, син опять брата, а той дурак певно зараз розбубнить по ці-

лім селі, всі люди злізуться сюди і будуть тріщитись на мене. Колиб тільки хто засунув двері, зараз би йому дав десять дукатів. Дурні, дурні. Я хочу їх і себе зробити щасливими, а вони завзялися, не дають. Ну коби можна хоч десять слів сказати, хоч пять, бодай хоч два два слова „проч з хати", лекше би мені було. Хай ще раз прийдуть лупити буду мітлою всіх, кого попаду. (Відсуває шуфляду) А тут є фляшочка з лікарствами, всьо покидаю в їх дурні голови. Ну і дурний народ. (Перед дверима чуються кроки і галас Михася: „тільки по тихо". Легко відчиняються двері і показується Михась, а за ним його товариші Івась і Гриць. Микита киває серди то головою, но мовчить.)

ЯВА XII.

Микита, Михась, Гриць і Івась

Михась: (обережно ступає) Тільки по тихо.

Івась: Чуєш, а де твій дідо? (Входить за Михасем)

Гриць: Ти нам казав, що в хаті (Входить послідний).

Михась: Осьде, дивіться, як стоїть (показує пальцем.)

Івась і Гриць: (Дивляться і сміються. Цікаво оглядають Микиту зі всіх сторін).

Івась: (до Михася) А чи дідо мусять так стояти?

Гриць: Може вони слабі?

Михась: (глядить на діда і відступає назад) Не знаю я.

Івась: Гляди тільки як держить мітлу!

Гриць: Чи вони більше не знають говорити?

Михась: Вже бачилисьте діда. Ходім звідси.

Гриць: Я ще не хочу. (Мик. хмуриться) Глядіть як дід хмуриться.

Івас: Дід здурів і його так як бабу Настю відвезуть до Кульпаркова.

Гриць: (Приступає блище, має руки заложені на зад, а за ним Івась. Мик. одного і другого товче мітлою).

Івась і Гриць: А йой, а йой. (Відбігають)

Михась: Ходім з хати.

Івась: (виставляє язик і кричить) Е, дурний, дурний....

Гриць: (покривляється) Бе, повезуть тебе до Кульпаркова. (Михась тягне їх із хати, за сценою чується кроки. Діти вибігають. Чується голос Юрка: „Що ви там маєте до роботи? Марш всі до дому". Чується 3 рази плеск, немов їх бє.)

ЯВА XIII.

Микита, Юрко, Петро, доктор Хвостенко і адвокат Брехунов

Микита (сам) Ну і маю сина, він мені певно тепер цілу банду приведе. Ох! приятелю Мошку, щоби ти знав, як мене мучать. Та коби хоч дістати ті скарби, всьо би їм забув (Замовкає і корчиться, бо в кімнату входять Петро, Юрко, доктор і адвокат.)

Юрко: Ще стоїть на тім самім місци. Видите пане доктор, наше нещастє? Ратуйте як можете.

Петро: От, бачите, здоровий був чоловік і нараз щось з ним случилось.

Др. Хвостенко: (одягнений в білий докторський плащ, в руках має валізочку) Ви кажете, що йому перше нічо не бракувало?

Юрко: Нічо.

Доктор: І нічо не говорить?

Петро: Нічо.

Адв. Брехунов: (молод. чоловік, елєґантно одягнений. Під пахою має папері, в руці олівець) Но то справді дивний случай, але ви товаришу, як правний доктор, зробите все, що тільки можна, щоб спасти його від божевілля. (Мик. на слово „божевілля" хмуриться.)

Доктор: Ви вийдіть з хати, тільки далеко не відходіть, може будете нам потрібні.

Юрко (виходить) Тільки не підходіть близько, а то тяжка мітла.

Петро: (докторови і адвокатови) Панове, тільки остро. Хай скаже хоч одно слово. За се чекає вас добра нагорода.

Доктор: (півголосом) То вже наша річ.

Адвокат: На нас надійтесь. (Петро виходить.)

ЯВА XIV

Микита, Хвостенко і Брехунов

Хвостенко: Що будемо починати?

Брехунов: Починайте перші, пане товаришу.

Хвостенко: (відставляє валізочку на край стола. До Микити.) Ну як же ви приятелю? (Мик. весь час страшно хмуриться, вертиться, то показує на двері, то товче мітлою, то опять грозить рукою і т. п.)

Брехунов: Нічого не відповідає.

Хвостенко: Чи ви не знаєте, чи не хочете говорити?

Брехунов: То справді варят. (Мик. махає в їх сторону мітлою, вони відступаються в кут.)

Хвостенко: Я доктор і мене привели, щоб я вас вилічив. Прошу нічо передімною не скривайте. Болить вас може голова, руки або ноги?? Може вам попсувався живіт? Чому стоїте, як осуджений?

Брехунов: Бігме він варят. (Мик. замахнувся мітлою, але не може його дістати, тому зі всьої сили плює на нього.) Тьфу! простак. (Мик. сердито показує на двері.)

Хвостенко: Пане адвокат, чи бачите, що в нього отворені уста (Брехунов потакує головою) і що він рушає язиком, але не може говорити. (Мик. рукою мацає уста і їх затискає.) Чи бачите, що йому від довгого стояння попухли вже ноги. (Мик. оглядає ноги.)

Брехунов: Так, так. І лице йому набрякло. І ніс скривився (Мик. всьо обмацує рукою.)

Хвостенко: В кождім случаю є на пів божевільний, через 24 години зовсім здуріє. Ну от уха йому вже зовсім почорніли. Очі зайшли вже кровю, волоссє наїжилось. (Мик. всьо обводить рукою.) Дайте вашу руку, хай зміряю пульс. (Мик. грозить мітлою.)

Брехунов: Ужийте, пане доктор найрадикальнійші средства. (доктор відтворає валізку.) Треба скорої помочи.

Хвостенко: То і хочу. (Витягає з валізки ніж і брусок і острить ніж) Мушу тому чоловікови спустити кров. (Кладе на сторону ніж і брусок). Приятелю, зараз пущу вам кров з правої руки, надріжу вам ліве ухо і надріжу вам жилу на карку. І як не стече зіпсута кров, завтра будете покійником. (Доктор засукує рукави.) Мусите злізти зі стільця. Поможіть мені, пане адвокат.

Хвостенко: (приступає, але Микита вдаряє його мітлою.)

Брехунов: Аго! І ви вже своє дістали. Чи болить?

Хвостенко: Гм. Бігме той по варіятському товче. (Микиті) Нема ратунку. Мушу вам спустити кров. (Бере ніж. Микола тимчасом відкладає мітлу, витягає шуфляду і хватає свій ніж і грозить ним) Но, то дурак. Не хоче, щоб йому поміг (До Брехунова) Різатись я з ним не буду. (Кричить) Люди на поміч! (Вбігає Юрко і Петро.)

ЯВА XV.

Ті самі. Юрко і Петро

Юрко і Петро: (Вбігають) Що случилось?

Доктор: (вказує на Микиту) Хочу йому спустити кров і спасти життє, а він схватив ножаку. Міг би мене зарізати. Я не прийшов сюди битись ножами. Тільки одно вам скажу, а то, що він тепер на другім степені божевілля, ще тільки оден степень і остане до завтра зовсім божевільним.

Юрко: Ох, Боже милий, чого ще дочекаємось.

Петро: Пане доктор, як хочете, я скличу людей і вони його будуть силою тримати, як буде потреба то й звяжуть, а ви робіть що знаєте, тіль-

ки його спасіть від тої дурійки. (Мик. обтирає піт з чола, а правою рукою грозить їм.)

Доктор: Та нема дурних йти під його ніж. Він би певно кількох зарізав, доки би його звязали. Но знаєте що? Його кров занадто горяча і треба її або спустити або охолодити. Спустити він не дасть, але охолодити можемо. Так значить мусимо охолодити. Ви сейчас лізьте на стрих, відірвіть зі стелі зо дві дошки, які є над його головою. Дві або три коновки води певно його успокоять. (Мик. скаче від мук на стільци, махає мітлою; в кожду мінуту глядить на стелю, чи не тече вода.)

Адвокат: Я думаю, що на кілька днів заховає його від божевілля. (Петрови і Юркови) Зробимо, що можливо, як сам не хоче датися. Ви йдіть сейчас на стрих і натягніть туда води. А тоді, як я вам і сказав, коновку по коновці ляйте на його голову.

Юрко: Щож, ходім.

Адвокат: А ми доти на всякий случай перепишемо весь його маєток на вас, доки він ще живий і при памяти. (Мик. біситься.)

Петро: Таки так, се потрібно. (Мик. показує одному і другому фіґу і махає руками, що то не сміє бути. Петро і Юрко виходять)

ЯВА XVI.

Микита, Хвостенко і Брехунов

Брехунов: (тягне стіл в кут і сідає на столець, розкладає папір і бере олівець:) Ходіть докторе, та пічнемо писати тестамент (Мик. протестує руками)

Хвостенко: Але треба ще когось. Мусить бути двох свідків.

Брехунов: Ні, коло дурного доста є і оден свідок (Мик. на слово „дурний" хватає з шуфляди пакет прикріплений до шнурка, кидає ним в голову адвоката і тягне назад до себе.)

Брехунок: (настрашено) Ну і прос так, а я думав, що то бомба. (Грозить йому). Але нічо тобі не поможе. Всьо перепишу на твого сина, колись варят, то тобі нічого не треба.

Хвостенко: (сміється). Який він варят, як всьо знає і розуміє, що тільки говориться.

Брехунов: Нічо з того. Ну починаємо. (Пише на папері і питає не дивлячись на него.) Микита Черевко, чи ви годитесь на то, щоби весь ваш нерухомий маєток т. є поле і будинки переписати на вашого сина Юрка? (Мик. мовчить, тільки заїло махає головою, що не пристає.) Пане доктор, чи потакує він головою?

Хвостенко: Потверджує і годиться, та ще й як. (Микита аж скаче на стільци)

Брехунов: Добре. А годитесь ви, щоби ваш рухомий маєток т. є худобу, гроші і річи, переписати на вашого сина? (Микита заперечує головою і руками, що не годиться.) Докторе, потакує він головою?

Хвостенко: Потакує ще сильнійше. (Микита сердито вздихає „ух" витягає шуфлядку, хватає темну фляшку, яка наповнена водою і починає поливати з неї стіл, тестамент і адвоката.)

Брехунов: (несподівано) Гляди того нещасного варята! Весь тестамент зіпсував. (Мик. хватає ще другу фляшку і з завзяттєм і злобною усмішкою поливає дальше. Адвокат весь мокрий стягає скатерть зі стола і нею себе покриває, хоче втічи через двері, а доктор за ним. Як тільки Брехунов поступить крок, відслонює голову, глядить на Мик. і кричить: Варят, дурак, ідіот, хам, лайдак, безличний, свиня! (Чим тільки відслонить голову Мик. його поливає. Коли Брехунов дійшов до дверей, скидає з себе скатерть і хоче нею вдарити Мик., але Мик, товче його мітлою. Брехунов кричить) Ой ой! (вискакує через двері і кричить) Той дійсно варят.

Хвостенко: (Підходить до дверей.) Ну чекай, як виллють тобі на голову коновку холодної води, тоді скоро перемине твоя дурійка. (Виходить).

ЯВА XVII.

Микита сам

Микита: (Обтирає з чола піт.) Ну і попалось мені. Здорового чоловіка називають варятом. Ще ніколи в моїй хаті не було такої комедії, як нині; але на жаль я сам найбільший комедіянт. Мені вже того всього забогато. Як би я був знав, що то так тяжко стати богачем, був би і не починав того. Ну і за кого, я то роблю? Ще пару літ і піду до землі, а вживати буде мій брат і син, ті лайдаки, що змене зробили дурного. Як ще буде одна така комедія, як з доктором, адвокатом, я тоді проговорю і злізу зі стільця, хай всьо пропадає. То вже годі витримати. Ще мені тільки й того треба (глядить на село), щоби мені голову пілляли водою. Так, так, тільки того не стало. (Чує стукають до дверей.) Вот опять хтось. Злодії. Замучилиби мене.

ЯВА XVIII.

Микита, Юрко, Петро і Знахор Панас.

Юрко: (Тримає Панаса попід руки) Ну, діду вступайте до середини. Я вам поможу. (Помагає йому.)

Панас: (сивий старець, з палицею в правій руці.) Ой, тяжко мені вже йти. Літа мене придавили (Відсапує і глядить на Микиту.) А що, так завсігди стоїть?

Петро: З того місця нікуди не рухається.

Юрко: Поможи старче, як можеш. Не будеш каятися. Ти вся моя надія.

Панас: На Бога, сину, надійся! Людська поміч слаба, але пробувати можу. Многим помогли мої лікарства, може і йому поможуть. (Кладе палицю на стіл.) Ну пічнем в імя Боже.

Петро: Ми вийдемо, може будем тобі заваджати.

Панас: А що би ви мені діти перешкаджали. Я тільки прочитаю над ним деяку молитву. (Панас складає руки.) Побачимо, чи є злий дух в ньому? (До Микити, котрий хмуриться і не знає, що йому робити) Всякий дух Бога хвалить.

Панас (опять.) Всякий дух Бога хвалить, хвалиш Його і ти? (Мик. мовчить.) Признаєш ти, злий душе, Бога в Тройці одного. (Мик. мовчить). Злий душе, вийди з того чоловіка, бо твоє місце в пеклі. (Мик. мовчить. Панас до Петра.) Як би був в ньому злий дух, він би його на ті слова мучив. Ще раз буду пробувати і посиплю його свяченим попелом (Запускає руку в кишеню, набирає попелу і кидає його в лице Микиті. Мик. одною рукою протирає очі, а другою хватає мітлу.)

Юрко: (відтягає Панаса.) Назад діду, а то вас мітлою проломить.

Панас: (відступає.) Та невже би і мене. Не є, діти, злий дух в ньому. Його або хто зачарував, або йому в голові помішалось (показує пальцем на чоло). А може його і який пройдисвіт обдурив. Бачите, він всьо розуміє, що ми говоримо, тільки не хоче злісти зі стільця і говорити. То справді дивне, чому не хоче говорити і злісти зі стільця. (За хвилю. Думає.) Не можете мені сказати, який нині святий?

Петро: Ніякий.

Панас: А завтра?

Юрко: Івана Купала.

Панас: (здивовано) Івана? (Кладе палець на чоло і сідає.) Ага, тепер я знаю, що се таке. (Мик. уважно слухає.) Давно то було (немов нагадує собі і поволи говорить.) Я ще молодим був дізнався, що о півночі перед Іваном, може стати богачем той, хто о півночі назбирає цвіту папороти. Але хто йде по него, мусить шість годин перед північчю до сего приготовлятися, мусить стояти на стільци, та з ніким не вільно ні слова говорити.

Юрко: Та невже і мій батько тому мовчить і стоїть, що хоче в ночи йти на роздороже по цвіт папороти?

Панас: Я не знаю, що би то могло бути?

Петро: Справді, діду, чи то можна сеї ночі стати богачем?

Панас: Хиба мальованим. (Мик. ще уважнійше слухає.) То тільки сама брехня. І я раз ходив на роздороже, а от бачите, який я богатир. (Мик. шкробається за вухом, але махає рукою, що не вірить.)

Юрко: Говоріть, діду, мому татови, може він покине свій намір.

Панас: Та він чує то, дитино, як хоче слухати. Але бачите, що не вірить. Він більше вірить тому, хто його здурив, чим нам всім разом.

Петро: То можливо, що його хто обдурив.

Юрко: Та хто би дурив їх, стрию. Перед тим мені нічого не споминали, а нині ніхто тут не був.

Петро: А може хто тут був. А ну но запитай Михася, він цілий день бавився перед хатою.

Юрко: Можу і спитати. (Йде до двереий і кличе:) Михасю, ходи но сюди. (За сцени чується: „Йду, йду")

ЯВА XIX.

Ті самі і Михась. —

Михась: (стоїть в дверах і боязливо глядить на Микиту.) Чи йти до середини?

Петро: Ходи, ходи. (Михась йде боком і позирає на діда.) Чого ти боїшся?

Юрко: Скажи Михасю, чи був нині у діда який чоловік? (Микита махає головою, що ні, Михась бачить то і лякається.)

Михась: Не було ні-ко-го.

Юрко: Нікого не бійся, добре пригадай собі.

Михась: (повільно.) Був той пан, що завсігди в діда ночував.

Петро: Що то за пан?

Михась: Я не знаю, як називається. Той, що мені часто давав цукорки.

Юрко: Ага, тепер знаю. Йди Михасю і бався дальше. (Михась йде і глядить на діда, котрий грозить йому рукою.)

ЯВА XX.

Ті самі без Михася.

Петро: Хто є той пан?

Юрко: Та який пан. То той дурисвіт Мошко. Ніколи не був я радий, що батько приймав його на ніч. Но він був спосібний батька обдурити.

Панас: А чи я не говорив, що його хтось обдурив?

Юрко: (по тихо) Діду, ви всьо знаєте, що би тепер зробити, щоб їх відвернути від того пляну.

Петро: То за всяку ціну мусимо. Він не сьміє ходити мов опир по роздорожах, (Мик. не чує розмови, тому невдоволено помахує головою.)

Панас: То дуже тяжко, бо він в ніщо не вірує. Тільки ми би мусіли його якось настрашити. Добре булоб, як би ми перебрались за вовкулаків. Він би нас не пізнав і тоді ми моглиби його настрашити і обдурити.

Юрка: За хвилю я вас навчу, тільки ходім з хати. Як то не поможе, тоді закличемо людей і скинемо його зі стільця. (Панас бере палицю і з Юрком виходять. Петро остає.)

Петро: (на дверах Микиті.) Ми хочемо тобі, брате, добра, але коли сам не хочеш, так будь опиром. (Відходить.)

ЯВА XXI.

Микита сам.

Микита: (в розпуці, лапається руками за голову.) Муки мої без кінця. Довели мені доктора, адвоката, ворожбита, всі глядять на мене, мов на якого медведя в цирку. Такий сором з ніким в світі не случився. І я то всьо перетерпів. Перетерпів, але більше не можу. (Дотикає своїх ніг.) Ноги мене болять, руками й махати не можу, язик мені пересох від муки, голова мені горить, та я не дурний, тільки слабий. І той безглуздий ворожбит каже, що мене хтось обдурив, що все обман. Та як би мене давний приятель так ошукав? (За сценою чуються, якісь звірячі голоси.) А що се знов за комедія?

Я то більше не перетерплю. Як мені ще кого доведуть, тоді схвачу мітлу, скочу зі стільця, ну і добре їм боки помащу. Хай памятають, як мені не давали стати богачем. (Гамір чується що раз блище. Отворяються двері.)

ЯВА XXII.

Микита, Юрко, Петро і Панас.

(Влізають в двері і повзають на руках і ногах, попереду Панас, відтак Петро та Юрко. Всякий з них замотаний в білу плахту, так що їх ніхто не може пізнати. Микита наляканий розкладає руки.)

Панас: (влізає) Ку-ку-рі-ку.

Петро: (гавкає.) Гав — гав — гав.

Юрко: (насліду кота.) Міяв, мі-яв.

Панас: (зміненим голосом) Ходіть друзя блище, надходить Іванів день, коли впаде темна мрака, і той буде вовкулака. (вказує на Мик.)

Юрко і Петро: (прилізають на перед і повторяють.) Коли впаде темна мрака, і той буде вовкулака. (Микита перелякується, коли почув, що буде вовкулак. Панас і Юрко обертаються до Мик., а Петро до салі. Микита їх не пізнає, тому і дрожить.)

Панас: І ми були людьми.

Юрко і Петро: Перед сто роками.

Панас: Але ходилисьмо рвати цвіт.

Юрко і Петро: Опівночи перед Іваном.

Панас: Та сталисьмо вовкулаками.

Юрко і Петро: І любовниками русалок.

Панас: І ти будеш наш брат.

Юрко і Петро: І ти будеш наш брат.

Панас: І станеш богатий.

Петро: І станеш богатий.

Юрко: І станеш хвостатий.

Панас: А тепер тебе брате питаємо, хочеш і ти там прийти, де вовкулаки грають а русалки гуляють (Мик. дрожить і мовчить.)

Петро: Кажи, брате, кажи, нас ти не бійся.

Юрко: Щоб ми знали, що маєм русалкам сказати, чи мають приготовити цьвіти.

Микита: (зовсім наляканий, спирається на шкипчик, замикає очи, спускає руки і говорить:) Я прийду, як не мушу стати вовкулаком ні за життя, ні по смерти.

Панас: (нагло встає, також Петро і Юрко. Скидають з себе плахти.) Ну, такой моя штука помогла.

Петро: І мій брат проговорив.

Микита: (Поглядить, дрогне і тілом вздихає.) Ах обдурили. Ошукали ви мене, вирвали мені з рук мішок дукатів.

Юрко: (приступає до батька і ласкаво говорить.) Як ви умучилися тату. (Обтирає йому піт з чола). А на дукати і не думайте, то вас той обманець Мошко обдурив.

Микита: Нічо не обдурив.

Петро: Обдурив тебе і вимучив тебе і нас.

ЯВА XXIII.

Ті самі і поліцай.

Поліцай: (бистро входить і остро говорить.) Слава Ісусу Христу! Мене післали, щоб я на скаргу п. адвоката Брехуна, взяв до арешту Микиту Черевка.

Микита: (наставляє руки) Ось мої руки, на вяжи і веди . Всі ви злодії. (Сердиться.) Землю мою переписали, не дали мені стати богачем, а тепер ще і в арешт хочуть посадити.

Юрко: Та не бійтесь, тату, нічого, се ми тільки хотіли вас настрашити.

Петро: (до поліцая) Добре, приятелю, скажи п. Брехуну, що всьо гаразд і зараз я сам до нього прийду. Він вже буде знати.

Поліцай: Але я маю приказ,що не сьмію без нього прийти.

Петро: Як так, то я йду. (Виходить).

ЯВА XXIV.

Ті самі, другий поліцай і Мошко

Поліцай II.: Слава Ісусу, добрі люде. Післав мене адвокат сказати, що

не треба нікого брати до арешту. Ми вже зловили птичку, яка обдурила Микиту (втягає на сцену Мошка. Руки його звязані наперед. Мошко нічого не встидається.)

Юрко: То є той обманець. Глядіть, тату, якого ви мали приятеля. (Мик. глядить і мовчить.)

Петро: Як знає п. адвокат, що то він обдурив?

II. Поліцай: Та він і по других селах пообдурював людей. Вони всі стояли на стільцях і мовчали, але полапались і донесли на него. Адвокат зараз післав людей і його вхопили.

Юрко: Видиш лайдака! Повсаджував людей на стільці і наказав їм мовчати, доки він від них не втіче.

Петро: Ну тепер йому Брехун вляє сала за шкіру, запамятає він собі, як дурити людей. (Микита потихо через плечі других.) Приятелю, чи можу я нарік то зробити?

Мошко: (сміється і голосно) Що?

Микита: (потихо) Та стати богачем!

Мошко: (сміється) Ха, ха, та невже ви в то вірите?

Микита: (сердиться і злізає зі стільця) Що і ти ще з мене сьмієшся?! Обдуривєсь мене, зробив дурним і ще за то взяв в мене 100 кр.?

Мошко: (з іронією) Чому не взяти, коли можна?

Микита: (сердитий хватає за мітлу) Ух, мушу я тобі всьо відплатити, щобись памятав, доки будеш жити!

II. Поліцай. (задержує його) Заспокійтесь, чоловіче. Його будуть карати, а як що вам винен, буде мусів звернути.

Микита: (відставляє мітлу). Як мене гунцвот ошукав і осоромив!

Мошко: Мені вас не жаль, як вірите в то, що неможливе.

СПАДАЄ ЗАНАВІСА.

Дещо про Галичину.

По розпаді Австро-Угорщини, всі невдоволені її режімом народи, добилися, на основі права самовизначення, своєї державної самостійности й уконституювалися т. зв. сукцесійні держави Австро-Угорщини. Те саме зробила й ся частина українського (малоруського, рутенського) народу, що замешкувала суцільною масою північносхідну частину території давної Австро-Угорщини: Галичину, західну Буковину й північно-східну Угорщину й уконституювала на сих землях Західно-Українську Републику (75,000 квадратових км., 6,400.000 населення, з чого 4,743.000 т. є. 73.9% Українців, 12.5 прц. Жидів і 10.6% Поляків).

найважнійшої з усіх західно-українських земель, найбільш свідомої з усіх українських земель.

Сама **Східна (українська) Галичина** що обіймає цілий схід давнього австрійського коронного краю Галичини аж поза ріку Сян і Дуклянський провал, має всі дані, щоби стати самостійною й невтральною державою.

Простір української Галичини виносить **55.000 кв. км.** (21.000 анґ. квадратових миль) себто близько в двоє більше як простір Бельґії, більше як простір Сербії (перед 1912.), Швайцарії, Нідерляндів, Данії ітд. **Населеннє** української Галичини виносить (1914) **5,450.000,** з чого 4,000.000 (74.4%) Українців, які заселюють край збитою масою, 12.2% Поляків, розсипаних по краю як бюрократи, державна служба, великі землевласники й селянські кольоністи, 12.3% Жидів, розсипаних по містах і місточках, торговельників і промисловців, 0.9% Німців. Населеннє української Галичини є отже майже таке велике як населеннє Швеції, більше як населеннє Болгарії, Греції, Сербії (до 1914), Швайцарії, Данії, Норвеґії. Процент автохтонного українського народу (74.4%) більший як Поляків у Конґресовій Польщі (72%).

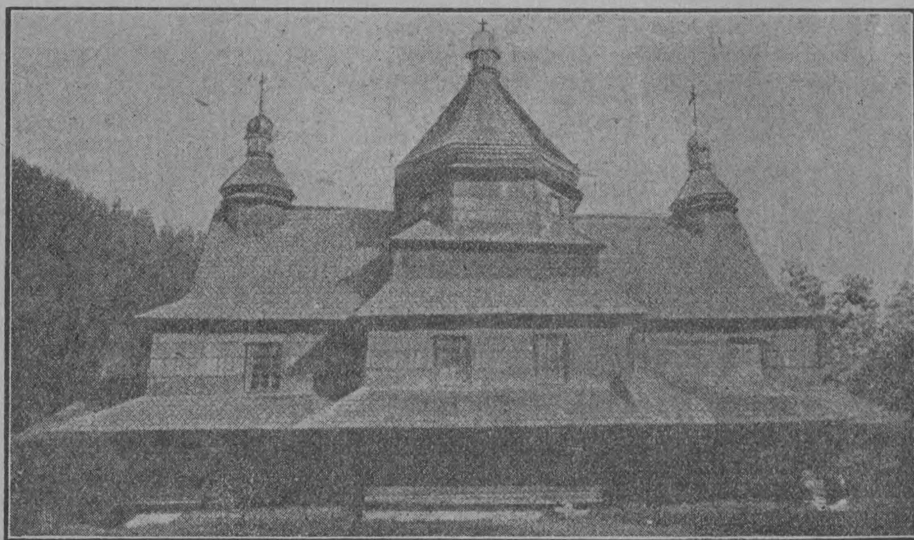

Деревляна Церква в Галичині.

Наслідком міжнародних договорів прилучено українську частину давної Угорщини до Чехословаччини. По девятимісячній війні з Західно Українською Републикою, окупувала Польща українську Галичину, Румунія українську Буковину. Тим самим право самовизначення українського народу давної Австро-Угорщини досі не є здійснене, бо українська **суцільна** територія давної Австрії находиться тепер під ворожою окупацією, яка страшенно тяжить на винищенім фізично й культурно українськім народі. Зосібна, важка є польська окупація Галичини,

Ґеографічне положеннє української

Галичини дуже догідне і важне. Галичина лежить приблизно в **осередку европейського материна.** Галичина є одним із типових країв Східної Европи, які межують із Середньою Европою. Галичина є місцем найвигіднійшого переходу зі Східньої до Середньої Европи. Тут сходяться шляхи з Чехословаччини, Польщі, Австрії, Угорщини, Югославії, від Адрії в оден вузол і розходяться звідси вахляристо по Східній Европі: до Берестя, Києва і Москви, Одеси і т. д. й на південний схід до Румунії й усть Дунаю. Тому, що Галичина лежить на головнім Европейськім вододіллі, не зустрічає проведеннє битих і зелізних шляхів ніяких більших перепон. Навпаки ріки Галичини дають їй легку сполуку з двома морями: Дністер і Прут із Чорним, Сян і Буг (через Вислу) з Балтійським морем. Таким чином Галичина є **найважнійшим переходовим краєм поміж Східною і цілою останньою Европою.**

Галичина лежить на межи двох великих політичних і економічних округів Европи: східно - европейського (Росія, Україна) і середньо - европейського (Польща, Чехословаччина, Австрія, Угорщина і т. д.). На таких граничних областях, по законам історії, все повстають поменчі державні орґанізми (пр. між Західною і Середньою Европою повстали так Нідерлянди, Бельґія, Швайцарія).

Галичина лежить на дуже важнім з боку ґеоґрафії місці. Тут находяться найлегчі переходи через, на загал трудно проходиму, Карпатську гірську систему. Відданнє сього краю в руки Польщі чи Росії, дає кождій з з них у руки користи, дуже небезпечні для европейського мира. Так як Швайцарська держава виросла на альпейських переходах, так повинна вирости в інтересі европейського мира Галицька держава на карпатських переходах.

Прямова будова Галичини з її гірським стрижнем Карпат, стрімколомими височинами й глибокими річними долинами, дає добрі можливости оборони краю, з другого боку, наслідком переваги рівнини над горбистим і гористим краєм, творить найліпші підстави для розвитку управи землі, будови осель, шляхів і т. и., взагалі для розвитку політичного і економічного. В нутрі землі має Галичина великі мінеральні скарби, головно нафти і соли.

Води в Галичині всюди подостатком, водяних сил, легких до ужиткованння є поверх 500.000 кінських сил.

Кліматичні, ростинно - ґеоґрафічні й звіринно - ґеоґрафічні зідносини Галичини у визначній мірі сприяють розвиткови: лісоводства, хліборобства, огородництва, садівництва, плеканню худоби і дробу.

Лісів мала українська Галичина (до війни) 1,450.000 гектарів, т. є 26.2% усеї поверхні, значить більше, як уся Велика Британія, більше як Бельґія, Нідерлянди й Данія разом у двоє більше як Швайцарія. Продукувала річно 6,000.000 метрів кубічних дерева, вивозила 1,000.000 метрів кубічних будівельного дерева.

Рибних ставів мала українська Галичина 21.000 гектарів і могла продукувати до 5,000.000 кґ. риби.

Ріллі мала українська Галичина: 2,605.000 гектарів, т. є понад 47% усеї поверхні, значить більше, як Бельґія, Нідерлянди й Швайцарія разом. З того управляли українські селяни 73%, великі земельні власники (переважно Поляки) тільки 27%.

Хліборобська продукція української Галичини виносила середньо річно (1905—1914):

пшениці	4,656.446 метр. сот. більше як Бельґія, Альжир, Чілі, Швеція, більше як Нідерлянди, Швайцарія, Данія, разом узяті
оркішу	4.295 метр. сот.
жита	4,627.216 метр. сотт. більше як Данія Нідерлянди, Болгарія, Румунія, Канада.
ячменю	2,582.544 метр. сот. більше як Італія, Єгипет, Арґентина.

вівса	4,588.932 мерт. сот. більше як Еспанія, Ні́дерлянди, Болгарія
кукурудзи	837.290 метр. сот. майже тільки що Янонія
гречки	532.444 метр. сот.
проса	163.929 метр. сот.
мішаного збіжа	5.258 метр. сот.
разом збіжа	17,998.354 метр. сот.
стручкових ростин	1,089.906 метр. сот.
бульби	40,296.809 метр. сот. більше як Бельґія, Нідерлянди, Канада, Італія, більше як Данія, Норвеґія, Швеція разом узяті.

З сего виходить, що **українська Галичина з боку хліборобської продукції** є не тільки **автаркічна,** але й може вивозити багато за кордон. І то мимо

Галицька Хата.

того, що аґрарні відносини Галичини є дуже сумні, що серед українського населення панує земельний голод, мимо того, що 79.8% сільських господарств Галичини є занадто малоземельні, щоби могли розвиватись, мимо того, що велика посілість займає ще 37.8% цілої поверхні краю, економічно мало вартує і продукує, то доцільна аґрарна реформа без ніякого сумніву в короткому часі подвоїть хліборобську продукцію Галичини.

Простір огородів і садів Галичини виносить 90.695 гектарів. Їх продукція вистарчає для краю вповні.

Управа промислових ростин мало розвита та дає 920.045 м. с. цукрового бурака, 43.682 м. с. льняного сімени, 65.889 м. с. льняного прядива, 95.398 конопельного сімени, 117.624 м. с. конопельного прядива, 33.937 м. с. тютюну і т. и.

Скотарство української Галичини розпоряджало (1910 р.) 681.087 коней, 1,551.934 рогатої худоби, 305.830 овець, 10.345 кіз, 1,317.513 свиней, 7,917.114 дробу. З того огляду є Галичина вповні автаркічна і може богато звіринних продуктів вивозити. Лук має українська Галичина 695.383 гектарів, пасовиск (в тім богато розкішних, гірських полонин) 499.530 гектарів і продукувала річно 42,868.799 м. с. соломи; 14,273.667 м. с. сіна, 5,850.640 конюшини; 1,434.008 м. с. мішаної паші, 4,192.026 пашних буряків і т. д. Все скотарство є в руках українського селянства. Великі землевласники годували ледви 13.7% коней, 5.7% рогатої худоби, 6.3% овець, 3.3% свиней.

Бджільництво Галичини розпоряджало (1910) 285.074 уліями й продукувало поверх 25.000 м. с. меду і воску річно.

Мінеральні богацтва української Галичини дуже значні. **Нафтові** поля займають до 10.000 квадратових кільометрів, продукція виносила 1909 р. по-

верх 20,770.000 м. с. нафти і 25.000 м. с. озоґериту. Під впливом лихої польської господарки, продукція дуже підупала та має вигляди на світлу будуччину.

Земельного ґазу продукує Галичина 500,000.000 метрів кубічних річно.

Поклади соли дуже великі. Через монопольні обмеження продукція виносила тільки 1,000.000 метр. сот., однак вона спосібна до величезного розвитку.

Поклади потасозих солей великі та майже не визискувані.

Рудого вугля має українська Галичина дуже богато покладів та вони ледви напочаті.

Торфу найліпшої якости є поверх 200.000 гектарів.

Таксамо має українська Галичина богаті поклади **ґіпсу** (алябастру) **сірки, глини, цементових рухляків, вапна** і т. д. та богато **мінеральних жерел.**

Українська Галичина є одним з найбогатших країв Східної Европи на сирівці. З сего огляду, вона не тільки автаркічна, але й здатна до великого вивозу.

Промисл Галичини мало розвинений (значінне мають тільки горальні та рафінерії нафти), однак має гарні вигляди на будуччину. Ще більші має **торговля,** наслідком корисного ґеоґрафічного положення Галличини. За сирівці може українська Галичина закупити й добре оплатити потрібні фабрикати. Імпорт виносивби приблизно 250,000.000 зол. корон, експорт 300,000.000 золотих корон річно. **Своєю територією і природними богацтвами має українська Галичина всі матеріяльні дані стати життєспосібною самостійною державою.** Ще гарніщі дані має українська Галичина **на національнім і соціяльнім полі.** Головною основою галицької державности є українське селянство (78 %) **одинока національно свідома й перезоротозим мріям недоступна частина східно европейського селянства.** Мимо страшних утрат світової війни, воно здобуло свою самостійну державу (1918—1919) і боронило її 9 місяців прти Поляків, Румунів і російських большевиків. Не діждавшись за три роки справедливого вирішення галицької справи, сей селянський нарід, мимо страшного гноблення зі сторони польської окупаційної влади зірвався до борби з окупантом і веде її від липня 1922 р. ірляндськими способами: саботажем і атентатом. Ся обставина є найкращим доказом розпучливого положення українського народу в Галичині. Польська окупаційна влада зачинила перед Українцями всі можливости морального політичного життя, до якого вони мають повну кваліфікацію. Український нарід Галичини ропоряджає поверх 50.000 інтеліґентних одиниць, придатних на адміністраторів, суддів і учителів населення Східної Галичини, 20.000 вишколених у світовій війні військових старшин і сотні тисяч свідомих і достаточно виобразованих кандидатів на поменчі урядові становища. З усіх частин 40-міліонового українського народу галицькі Українці стоять під оглядом національної свідомости й здібности до державного будівництва без сумніву найвище.

Жидівське населеннє української Галичини, в якого руках лежить майже весь промисл і торговля, живе в згоді з українським населеннєм і в такій самій мірі невдоволене з польської окупації. Таксамо прихильні самостійній і невтральній галицькій державі й розважні автохтонні Поляки української Галичини. Та їх не допускає до голосу польська бюрократія і солдатеска, що всупереч постановам мирових договорів хотілаб українську Галичину до Польщі інкорпорувати.

Польща в Очах Аліянтів.

Анґлієць Е. Й. Ділон пише про Польщу ось що:

Угода в Версалю була найбільшою похибкою аліянтів, котра кинула Европу у вир загальної расової ненависти, замінюючи мілітарний стан на загальну різню народів, кладучи на ноги велику Польщу, як забезпеку від Німеччини з заходу і від Росії зі сходу. Нинішні Поляки нічого не забули і нічого не навчились від шіснайцятого століття, коли їх абсолютна монархія перемінилась у виборну. Загально знаним є, що Славяни ніколи в історії не виказали політичної єдности, а Поляки є спеціяльним приміром сеї невдалої політичної прикмети. Під час їх виборної монархії польська шляхта, не маючи так глибоких патріотичних корінів як у февдальній Франції, або в Німеччині, були лише як новонароджені богатирі їх дня, не могли слухати короля, ні управляти загалом, ані боронити держави. Так само немічні остали вони до нині.

На доказ сего нехай послужать факти. Хід польської історії від відновлення републики, як доказують політичні знавці і критики, ясно свідчить про теперішні песимістичні виводи. Ся нова република, вивінувана всякими потрібними чинниками до поступу — як добра земля, копальні вугля, фабрики, добра торговля мінералами, шкіри, і господарські продукти, — без великого довгу, а однак нині уважається її найбільше назадничою републикою в Европі. Вона виглядає обтяжена довгами. Має в обігу паперові гроші, які є лише посміховиском світа. Зовсім не пересаджується, коли кажеться, що тисяча польських марок вартує багато менше як тисяча карток чистого паперу. А помимо того Польща не зважаючи на свої потреби і інтереси, позволяє собі на приємности і удержує, по Франції, найсильнійшу армію в Европі, вела кілька воєн підчас мира, і єще мріє про обрахунок з большевицькою Росією. І тому, цілком слушно дехто її називає на сміх: тимчасова держава.

Щоби однак намацально переконатись про теперішні обставини, я недавно був у Польщі, говорив з визначними політиками, державними мужами, фабрикантами, банкирами, шляхтою і писменниками, ходив дивитися на великі фабрики в Лодзі, і ходив з місця на місце та збирав інтересні дані про загальну ситуацію в краю. Мої заключення много ріжнилися від того, що я чув від других.

„Експерімент з Польщею показався убійчим", — сказано мені на зелізниці до Варшави. „Та ви переконаєтесь про всьо, коли там заїдете". Всьо, що я бачив зверха, не було заохочуюче. Я завважав много нужди, замилуванє до спекуляції, велике заінтересованнє міжнародною політикою, упадок польської марки, і фатальну віру, що з часом всьо направиться. „Воно до того йде", всі говорили.

Варшава виглядає нормально, однак переповнена, бо людність скоро росте і в короткім часі досягне трох міліонів. Улиці в ночи мало освітлені, а в день нечисті; хати бідні. Гуртки мущин і женщин стояли рядами перед склепами дешевих циґаретків і инших річей, і ждуть своєї черги; аліянтські офіцери видні всюди, важнійші готелі не приймають переїзджаючих гостей. Російські вивіски і написи з передвоєнних часів замазано і замінено на польські, але так, що місцями, ще їх можна відчитати. Головну російську церкву замінено на католицьку, а друга, колись дуже гарна, поволи перемінюється в руїну. Гарний зелізничий міст через Вислу троха ушкоджений підчас війни, до

тепер ще не направлений і неможливий до ужитку. Транспортація на улицях відбуваєтся трамваями і старими „дорошками”, тягненими винищеними кіньми улицями на яких ще є сліди тяжких гармат і часу. Автомобілів для їзди нема, приватних дуже мало. Люди повбирані досить бідно; порядок утримуєтся без трудностий; приємностий не видно нігде, хиба між чужинцями, вигоди ограничені і рідкі.

З верха вигляд пригнобляючий, звичайно як по війні, однак се перехідне і є надія на ліпші часи. Та заразом надходять дуже трудні питання, політичні, адміністративні, економічні та фінансові. Зі всіх тих найбільше даються відчувати питання фінансові. Польська марка зійшла на ніщо, зате доляр занимає місце рахункової одиниці. Всі в Польщі, від майора до канцелярійного хлопчини і домашної служниці знають ціну марки кождого дня і кождий використовує се на особистий інтерес. Люди, котрі колись були міліонерами, тепер ледво виживають.

На упадку марки найліпше виходять селяни. Їх продукти пішли страшно в гору і вони складають міліони. Вони бажалиб, щоби так продовжалося в безконечність і їх представителі в парляменті о се стараються.

Причина упадку польської марки є та, що Поляки, коли відзискали свободу, не мали визначених границь, і замість працювати на користь краю, вони всі рушили поширяти границі якнайдальше.. Границі вони поширили та за то опустили продукцію в краю, людність збідніла і опинилася над берегом економічного упадку. Тепер вони беруться до відбудови краю у нужді, та хто знає, чи не пропадуть їх стіни т. є. границі.

Другою причиною упадку польської марки є закон, ухвалений першим парляментом по війні, соціялістичними послами, котрий хоронить селян від податку. Селяни податку не платять.

За весь непорядок в Польщі треба найбільше винувати адміністрацію. В польскім парляменті засідає шіснайцять партій. Адміністрація краю є більше як невідповідною. Вона є справдішним тягаром для економічного поступу, колода для продукції і торговлі, небезпекою для добробуту суспільности.

Як виглядати ме майбутня війна?

Війна в найблищій будучности буде провадитися головно в повітрю. Се заповідають анґлійські та французькі військові знавці, накликуючи свої уряди до належної підготовки в тому напрямі. Ходить тут о збудованнє найбільшого числа воєнних літаків, які мало чим ріжняться від пасажирських. Одиң літак може унести на 300 км. 1. тону вибухового матеріялу, 1000 літаків перенесе на ту саму віддаль 1000 1-тонових бомб, що становить в протягу одного дня більше вибухового матеріялу, як зуживано за оден рік великої війни. Крім бомб, кольосальної вибухової сили, можуть літаки везти також бомби з трійливими ґазами , які — тяжчі від воздуха — просякнуть у кождий сховок і досягнуть людини, так, що перед ними нема ратунку. При тім треба зважити, що до терроризовання противника ужито раз найбільше (Німцями) 50 літаків — тепер же техніка виробу літаків так поступила, що кожда більша держава може фабрикувати 1000 літаків місячно, отже на таку виправу без труду може вилетіти ескадра з тисячу літаків. Оборони проти такого наїзду не має, хиба власна надземна ескадра. Тому нині найменша держава доцінює вартість літаків в майбутній війні й головну енерґію обертає на їх виріб. Франція має тепер 2000 військових літаків, Німеччина ще більше, а навіть така мала Естонія має 300.

Лінивий чоловік все нещасливий.

Українські Бурси в Канаді.

(В десятиліттє ревної діяльности Прсвщ. Еп. Н. Будки в Канаді)

Коли порівнати стан українського шкільництва в Канаді з перед десятка літ з його теперішним станом, то кождому мусить впасти у вічи велика ріжниця між тим, що тоді було, а сим, що тепер є. Без сумніву зробив розвиток українських шкіл в Канаді на протязі останних десять літ величезний крок вперед і взагалі змоглося за той час ціле просвітно-національне життя українських переселенців в Канаді до того степення, про який недавно ще нікому з українських громадян не снилося.

Се явище нерозривно звязане з приїздом українського Епископа до Канади й з'орґанізованнєм соток тисяч українських переселенців в одну велику гр. кат. дієцезію. Ся орґанізація церковна злучила також усі слабонькі струмочки національного і просвітного життя Українців в Канаді в одно русло і з'єдинила всі розбиті досі й слабі інтелєктуальні українські сили для одної великої ціли: ратування українського народу в Канаді перед моральною й національною загибилею.

Молодий, високоідейний і перенятий горячою любовю і посвятою для свойого народу, достойний князь Церкви звернув відразу пильну свою увагу на стан просвіти й українського шкільництва. Сей стан був оплакання гідний. Ледви кілька елєментарних шкіл при істнуючих вже тоді кількох гр.-кат. парохіях, з яких місіонарська школа в Сіфтоні була основана в передодень приїзду українського Владики; ледви кількох українських студентів учащало тоді до публичних канадійських шкіл.

Не чекаючи, заким хтось зачне роботу в сьому напрямі, епископ самий взявся з цілою силою молодечого запалу до праці й орґанізації українських шкіл і приютів для шкільної молодіжи. І від тої хвилі число українських шкіл і студіюючої української молодіжи зростало з року на рік в ґеометричній пропорції.

На особливу увагу заслугують українські бурси в Канаді, засновані за почином і ревними заходами і жертвами Преосвященого Еп. Будки. Перещеплюючи сей своєрідний староукраїнський тип народної виховавчої інституції на канадійську почву, достойний Владика поставив рівночасно основи і надав напрям для виховання молодого українського покоління в Канаді в дусі релігійно-патріотичнім. І дійсно стали сі бурси великим добродійством для української молодіжи в Канаді, що мала охоту до науки. Поодинокі дрібні гуртки українських студентів, що були розкинені по ріжних містах Канади і виставлені на деморалізуючі й ассиміляційні впливи чужого окруження, зачали від разу горнутися до своїх рідних захистів, де знайшли не тільки дешеве й вигідне удержаннє, але також щиру батьківську печаливість і благодійне тепло рідного слова й рідного ідейного виховання.

Українська Греко-Католицька Бурса ім. Митр. А. Шептицького в Ст. Боніфас, Ман.

Першу таку бурсу основано вже в два роки після приїзду до Канади Преосвященого Еп. Будки в Вініпеґу. Завдяки щирим заходам Преосвященого завязалося в Вініпеґу перше Товариство, якого задачею була проґанда ідеї українських бурс і засновуваннє їх по ріжних містах Канади з вищими публичними школами. Бажаючи вшанувати імя великого українського героя мученика, що під ту пору страдав в царських тюрмах, се товариство прийняло назву „Українська Греко-Кат. Бурса ім. Митр. Андрея Шептицького".

В цїли переведення ідеї в живе діло, закуплено небаром в Ст. Боніфас (коло Вініпеґу) прегарний будинок, (бувший готель) на приют для студіюючої української молодіжи за ціну $18.750.00

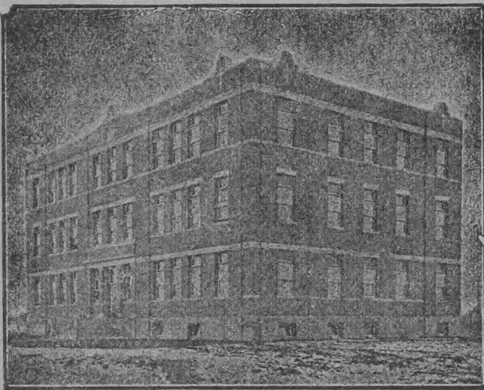

Колеґія св. Йосифа, в Йорктон, Саск.

Першу справді княжу жертву на ту ціль зложив Преосв. Еп. Будка в сумі $3.000.00 зі своїх приватних скупих фондів. Сю суму зложено як задаток за будинок Бурси. Безпримірна велика жертволюбивість Преосвященого Еп. Будки пірвала за собою і високопатріотичних гр.-кат. Отців духовних і широкі круги українського народу, що зложили в одну мить поважну суму, потрібну на закупно інвентаря й урядження Бурси.

Вже в 1916 р. Митрополича Бурса в Ст. Боніфас могла зачати свою високогуманну й патріотичну працю, бо близько 60 хлопців, переважно синів українських фармерів зголосилося до Бурси вже в перших місяцях її істнования. Першим директором сеї Бурси став дуже ідейний і високообразований український патріот п. Юрій Шкварок, який з енерґією і посвятою провадив сю інституцію аж до 1920 р. По його уступленю Митрополича Бурса оставала один рік під управою п. Николая Бойчука, а від серпня 1921 р. директором її є Др. Іван Карач. Від 1916 р. по нинішний день Митрополича Бурса в Ст. Боніфас виховує рік річно пів сотки українських дітей, дає їм дешевий і вигідний приют, а головно-ж вщіплює в їх серця любов до свойого народу і до своєї прадідної віри.

Жалко тільки, що український загал в Канаді зачинає щораз більше байдужніти до сеї прегарної і незвичайно важної для нього інституції, якій через те доводиться щораз то тяжче боротися о своє матеріяльне істнованнє. Сей прояв байдужности криє в собі зародок лиха, якого жертвою впала вже гр.-кат. Бурса в Едмонтоні, заснована рівнож заходами і жертвами Преосвященого Еп. Будки. Ся молодша сестра Митрополичої Бурси в Ст. Боніфас мала прекрасний будинок вартости $40.000.00 Провадив її молодий вихованок Митрополичої Бурси п. А. Загарійчук, який немало щирої праці і труду вложив, щоб сю Бурсу в Едмонтоні заховати для українського народу. Та на жаль збайдужіннє українського загалу і загально звісна неточність українських довжників довели до сього, що вона мусіла впасти.

Найціннійшим дарунком українського Владики для своєї дієцезії є одначе Колеґія св. Йосифа в Йорктоні, Саск.

За пять тисяч кругло, які українські переселенці в Канаді зложили на сю колеґію, дістали вони будинок і реальність вартости 150.000 долярів, отже вартість 30 разів більшу, чим во-

ни на неї зложили. Задля браку фахових українських сил Колеґія св. Йосифа в Йорктоні остає покищо під управою бельґійських братчиків, які хоч не є з походження Українці, але віддані для української справи тілом і душею.

На жаль і тут поодинокі круги українського народу в Канаді не зрозуміли як слід щирих намірів свойого князя Церкви, не зрозуміли великої вартости і значіння сеї колеґії і відносяться майже холодно, а що найменше байдужно до неї.

Та недалекий вже той час, коли весь загал українських переселенців в Канаді буде одної думки й одного бажання зі своїм добрим Пастирем, якого імя лишиться в їх історії не тільки як імя доброго Владики, але й як найревніщого його громадянина і патріота, і найліпшого Батька і Покровителя молодого українського покоління в Канаді.

Як Стати Богачем.

На се інтересне питаннє відповідає одна з американських часописей, подаючи цілий ряд листів ріжних мільонерів. Н. пр. славний міліярдер Генрі Форд радить:

„Молодий чоловік, що хоче доробитися маєтку, мусить передовсім дбати про се, щоби дібрав собі тільки таке становище, до якого чуєся найздібнійшим і яке його натурі найбільше відповідає, бо дуже рідко ціле богацтво наших сил вкладаємо в се званнє, до якого штучно мусимо нагинатися. Коли хто остаточно вибрав відповідне званнє, повинен винайти для себе місце найвідповіднійше сему званню. Дальше треба дбати, щоби здоровлє було в порядку, бо лише з ясною головою можна добре працювати. Уникайте отже алькоголю, бо він мутить думку людську. Не робіть також ніколи довгів, бо нічо так чоловіка не пхає в болото, як довги. Часть зароблених грошей вкладайте до каси ощадности і тримайтеся правила: Ніколи тілько не видавати, кілько заробилося".

Рокефелер каже: Занеси гроші зароблені до торговлі і працюй дальше."

Морґен так радить: „З кождого доляра, який заробляєш, відложи пяту часть на процент складаний, хотяй би сума була не знать як мала і хотяйби щадженнє робило тобі найбільші трудности. Гроші зложені на процент від проценту подібні є до теляти, о котрім мені колись якийсь Німець оповідав: Купно сего теляти — говорив до мене — було найліпшою торговлею, яку я колинебудь зробив; бо теля росло все, і тоді, коли я коло нього ходив і тоді, коли я спав, аж відтак стало коровою, котра тепер живить мене знаменито своїм молоком. — Подібно діється з грішми, які вкладаємо до банку на процент складаний. Хто моєї ради послухає і при тім є неутомним чоловіком, сей мусить доробитися значного майна без згляду на се, чи хоче, чи не хоче".

Иншу рецепту приписує Шваб:

„Не вистарчає лише сповняти свій обовязок, щоби стати богачем. Треба зробити більше. Я сам, будучи ще бідаком, не лише відробляв старанно години бюрові, але працював по ночах, щоби прислужитись моїм шефам. Інтерес шефів є інтересом власним, бо або посуваємося скоро вперед, або також, коли шеф наших заслуг не признає, инший зверне на нас увагу. Опінія доброго працівника розноситься скоро і чоловік легко найде нове становище, яке більше приносить користи і підносить нашу повагу. Чим висше підносимося, тим лекше здобуваємо що раз то лучше становище. По хибкою є спускатися на свої здібнос-

ти. Витревалість і пильність є вартнійші, чим всі инші таланти, і хто їх не має, сей ніколи до нічого не дійде.”

Остаточно Ґовлд так каже:

„Будь тверезим, чемним, уміркованим, ощадним і пильним, чесним перед самим собою і другими, а тоді мусить тобі вдатися, мусиш зробити маєток”.

Присяга.

Український рідний краю,
Над все в світі милий,
Любов тобі присягаю
Вірну до могили.

Не покину твого стягу
В хвилю небезпечну;
Скорше вмру, як ту присягу
Зламаю сердечну.

Не залишу твого поля,
Не злякаюсь труду;
Най мене забуде доля,
Як тебе забуду!

М. Підгірянка.

Кілько Світ Числить Тепер Жителів?

Часопис анґлійський „Обсервер” подає слідуючу статистику:

Европа	500,000,000	жителів
Азія	900,000,000	жителів
Африка	150,000,000	жителів
Америка	220,000,000	жителів
Австралія	7,000,000	жителів
Загально	1,777,000.000	жителів

Заселеннє Европи ділиться на слідуючі позиції

1. Росія (в Европі і Азії)	130,000,000
2. Німеччина	60,000,000
3. Велика Британія	40,000,000
4. Італія	40.000.000
5. Україна	**40,000.000**
Франція	39,000,000
Польща	27,000,000
8. Іспанія	23.000,000
9. Румунія	15,000,000
10. Югославія	14,000,000

Видимо отже з того, що Україна займає в сій рубриці пяте місце.

Розрада.

НА ГОДИНІ РАХУНКІВ

Учитель: — Три рази пять, кілько буде? — скаже.... Миколайко?

— Вісім, прошу пана професора.

— Марш за двері!

— Три рази пять, кілько буде. — скаже.... Муха!

— Двайцять, просу пана професора.

— Марш за двері!

— Кілько буде три рази пять, — скаже.... Бонцьо!

— Пятьдесять, прошу пана професора.

— Марш за двері!

(за дверима)

— Сцо він тебе питав?

— Питав кілько є три рази пять.

— А ти сцо сказав?

— Я сказав, що є вісім.

— А тебе що питав?

— Питав тли лази пять — а я сказав двайцять.

— Овва, я йому сказав, що пятьдесять — тай він не хотів....

Сварилося раз два хлопці. Оден назвав другого всіми поганими іменами, які лише памятав. — Чи то вже всьо, що ти мав сказати? — спитав той, на котрого лайки сипались. — Так, всьо! — крикнув той, що лаяв. — Ну, то я тобі маю лише тілько сказати, що всьо то, що ти сказав, то ти є.

Жалує...

По похороні своєї жінки, вертає Федь до дому. Ходить по подвірю, чогось шукає і плаче:

— І в стайни був і нема, і стодоллу перешукав і нема, і в хаті нема....

— Та чого плакати, сусіде? Така Божа воля! Бог дав, Бог взяв. От, най з Богом спочиває!

Дайтеж мені спокій з небіжкою. Я шукаю за ведром....

Приїхав відай на стало.

Малий Івась дістав свіжого братчика. Пішов до сусіди і розказував всьо, що знав за него.

— Чи він зістане довго у вас. — запитав сусід.

— Не знаю. Але він вже зовсім розібрався, всьо поскидав.

Василь Стефаник

Вона-Земля.

Присвячую памяти мойого батька.

То як Семен з заходом сонця вернув до дому, то застав на своїм подвірю пять кованих возів, набитих всіляким добром, ще й колиска на верху була. Коні коло возів добрі. А на приспі сиділи старі і молоді, самі незнакомі. То Семен, старий і босий, з черевиками через плечі, сказав:

— Славайсу Христу, люде добрі! Відки ви і як вас маю звати?

— Ми буковинські, война вігнала нас з дому; я є Данило, а се коло мене моя жінка Марія, стара вже; а се мої дві невістці з дітьми та донька також з дітьми; та хочемо у вас переночувати, як приймете.

— Ночуйте, та будьте гостями. Сяду я коло вас та побалакаю з вами, а жінка най варить вечерю. Вона в мене друга, молода і годна, як схоче.

— А се в мене перша, уже пятьдесять років, як за мною, та тепер здуріла, та поховаю я її десь на роздорожу, бо розум свій загубила під колесами. Доки ще з фіри виділа наше село, то плакала та з воза тікала, та невістки здоганяли, а як не вдріла вже свого села, то заніміла. Та сидить оттут німа межи внуками.

— Бадю Даниле, не дивуйте! Вона лишила слова свої на вікнах, та золотих образах в хаті, то вони як пташечки бють ся по порожні хаті, як сироти. Молитви щебечуть по вуглах, а баба без них німа буде.... А підіт ви до великої хати та перед святим Николаєм проведіт єї молитву, може народит си в ні слово.

То оба старі затягнули бабу перед образи і голосно говорили молитву. Та баба мовчала.

— Загубила вона свої слова коло своїх святих тай там їх відшукає.

Знов на приспі.

— Не моє діло питати, але чого ви кованими возами та вороними кіньми та з дітьми молодими землю свою покинули?

— Бадю Семене, на вороні коні та на вози ковані я склав свої діти, аби їх на наругу не подати. Як попа з попадею скували та повезли в гори, як професора взяли в ночі, Бог вість куда, а віта повісили серед села і поклали жовніра, аби хто не поховав, то я відрік ся землі тай кров свою наклав на ковані вози, аби ніхто її не споганив. Цар православний, а ми православні, тай зрада. Се раз, а другий раз Москаль іде і сонце залягає. І Хина і Сибірь та дикий нарід з цілого світа; старих ріжуть, молоді жінки ґвавтують та цицки відрубують, а малі діти ведуть у колію та розкидають по пустих землях у далекім царстві. Та вікна в селі посліпли, а дзвони заніміли. Кара Божа спустила си на нас за гріхи цілого світа. І від тяжкої руки Господа милосердного я пробував кров свою, діти мої, забрати в мир хрещений.

— Кличуть вичеряти, Даниле, а Бога не гнівіть своїм нерозумним жалем.

— — — — — — —

Їжте та досягайте ви, птахи, що летите, не знати куди. А ми, Даниле, оба покушіймо сеї гиркої та може старі наші плечі від землі відвернут си в гору.

Вечеря не мила була нікому, лиш оба діди попивали горівку та також страви не брали в рот.

— Ідіт ви, діти, спати із своїми дітьми, най Бог ясні сни малює, а ми старі ще побудемо.

— Даниле, кобисти не гнівалиси, то я би щос сказав вам.

— Я розум і гнів лишив на своїм подвірю; можете мене і вібити, бо я, видите, старий птах та без гнізда.

— Старий птах най гнізда старого не покидає, бо нове збудувати вже не годен. Бо ліпше, аби єго голова у старім гніздо застигла, як у яру при чужі дорозі.

— Правда, Семене, правда, за се слово я вам дякую...

— Та куди ви си вібрали? За панами і за Жидами? Цісар має для них касу отворену, а вам каса заперта. Як увідете у чужий язик, у великі студені мури, то доля розфуреє вас по каміню ілиш снити си вам буде наша красна земля, а руки закостенілі будуть з непамяти сіяти на сміх панам, що спацірують, яру пшиницу по каміню. Бог не прийме вас до себе з того каміня, але віде перед свої ворота, як вас убють на ваші земли. Вертайти си на свою мнєконьку землю, а там буде вас Бог благословити і на шибеници...

— Грішний я, Семенку, грішний перед Богом і перед вами. А то в мене ниви як вівці добре годовані, чорні та кучеряві. Я зараз завертаю вози до схід сонця, аби Бога не гнівити...

— Наше діло з землею; пустиш єї, то пропадеш, тримаєш єї, то вона всю силу з тебе вігортає, вічерпує долонями твою душу; ти припадаєш до неї, горбиш си, вона з тебе жили вісотує, а за то у тебе отари та стада та стоги. І вона за твою силу дає тобі повну хату дітий і внуків, що регочут си як срібні дзвіночки і червоніють як калина... Не йди, Даниле, з панами та з Жидами, не шукай царя, бо тобі царя не треба; все якис прийде до мужика, аби податок брати...

— За ваше слово, Семене, най вам Бог дасть усе найліпше; я вертаю до дому, на си діє Божа воля...

Тай баба Марія заговорила:

— Ідім, Даниле, до дому, ідім.

— Ат сука баба, як вішло на єї, то зараз заговорила!

— А тепер пиймо на будьте здорові; дай Боже, абим лиху годину перебули, а як пімремо, аби наші кости зогнивали в наші земли.

І пили оба діди, тай стара баба з ними, та співали. Баба сиділа в середині та кріпко обіймала обох руками та проводила пісні:

Лишень моя мила,
Як голубка сива,
Вона спати не лягає!
Дитину колише.
Дрібне листє пише,
З буйним вітром розмовляє...

Та так вони співали до зорів, а на зорях ковані вози заклекотіли і Данило вертав до дому.

А як сонце сходило, то оба діди прощали си, цулували себе в чорні руки, а червоне сонце кинуло їх тіни через межі далеко по землі.

Йосиф Дик, адвокат

Що Кождий Українець в Канаді Повинен Знати про Горожанство і його користи.

Живучи між Українцями через кільканайцять літ пізнав я, як мале поняттє мають наші люде про горожанство, його обовязки та користи. Не знають про важнійші закони в сім краю, ба навіть не знають, куди і коли вдатися їм за порадою. Тому я радо принявся написати до Калєндара „Кан. Українця" короткий огляд горожанства і важнійших законних постанов. Мушу однак з гори заявити, що стаття ся не є вичерпуюча, є вона лише спрямованнєм наших людей до відповідних жерел, звідки кождий може засягнути відповідної поради та інформації.

Може не всім відомо, що в роках 1914—1915 зайшли в канадійськім горожанськім законі великі зміни. До того часу чужинець міг стати канадійським горожанином без великих трудностий, т. є без великих законних вимог. Мав він лише перебути в Канаді три роки і се давало йому право до горожанства. Такий горожанин однак був горожанином лише в Канаді. Колиж він виїхав поза границі Канади, він знов ставав підданим держави з якої сюди прибув. Навіть як такий горожанин поїхав до Анґлії, то навіть тоді він перестав бути підданим Канади, ставав Австріяком, або Москалем, відповідно до того, з якого краю походив. В році 1915 сей закон цілком скасовано, а на його місце введено теперішний, який називається: „Ди Натюралізейшин Акт оф Канада", після якого, кождий, що стає горожанином в сім краю, є рівночасно підданим Великої Британії. То значить: він стає британійським підданим, і як такий, де би він не поїхав, його всюди трактують як Британійця на рівні з Анґлійцем.

Щоби таке горожанство осягнути, треба виповнити значні вимоги. Треба виробити спеціяльну просьбу до судового округа, в якім аплікант мешкає, виказуючи повне імя і назвиско, під яким виступає в Канаді, місце побуту і заняттє; мусить також ствердити, якої народности, т. є. якого краю є підданий, де родився і рік уродження, звідки прибув до Канади, до котрого порту приїхав і коли. Мусить також заявити, чи самітний чи жонатий. Як жонатий, подати імя своєї жінки, місце її уродження і перебування; число дітей понизше 21 літ, їх імена, місце і час уродження їх і перебування. В додатку до повищого мусить аплікант заявити, що по отриманню горожанських паперів остається в Канаді. Найголовнійші однак вимоги є, що кождий аплікант мусить перебути в Канаді повних пять літ стало і володіти анґлійською або французькою мовою. По висланню аплікації до суду муситься ждати три місяці, аж поки не дістане судового повідомлення, коли має явитися перед судією до переслухання. Наколи судія вдоволений зі зізнання апліканта, дає писемне потвердженнє і рекомендацію до міністра імґрації в Отаві. В Отаві роблять перегляд всіх рекордів, після яких стверджують те, що є виказано в аплікації. Коли нема ніякої перешкоди, висилає міністерство письменну форму затвердження вірности і підданства британійському королеви і його наслідникам. Доперва по осягненню сего заприсяження видають аплікантови горожанські папери або цертифікат натуралізації.

З повисшого бачимо, що тепер не так легко отримати горожанство, як колись було.

Для тих, що хотілиб змінити старе горожанство на нове, нема ніякої трудности. Вони не мусять чекати три місяці, заким будуть переслухані перед судією. Одно, що потрібне є: виповнити аплікацію до міністерства о зміну натуралізації і заслати їм старий цертифікат, а вони видадуть йому новий.

Кождий горожанин повинен високо цінити своє горожанство. Він в першій мірі повинен бути приготований сповнити усі обовязки, які на него горожанство вложило. За те не забувати і не занедбувати, але використати усі права і привілеї, які йому горожанство надає. Треба памятати отже, що від часу, як хтонебудь став горожанином, він має ті самі права, що уроджений тут Француз чи Анґлієць. Він не лише дістає право голосовання, але рівнож і право бути послом, міністром або навіть і премієром. Він або його діти можуть бути адвокатами, докторами, професорами університетів або навіть самим намісником.

Крім повисше наведених загальних прав є також спеціяльні права і привілеї, які є властиві лише горожанам Канади. Примірoм: Закон про відшкодованнє для робітників застерігає платню на удержаннє жінки і дітей по померщім мужови лише горожанам. Так само закон в Манітобі про поміч вдовам, який називається по анґлійськи „Воркерс Алавенс Акт". Сей закон переведено в Манітобськім соймі 1917 року. На основі того закона вдова з дітьми або без дітей, яка не годна і не має звідки утримувати себе і своїх дітей, має право до запомоги. Наколи комітет, який управляє сим законом, ствердить просьбу, уділяється такій вдовиці місячну платню, якаб вистарчала на її удержаннє і її діточок. Однак сей закон виразно зазначує і застерігає, що право до такої запомоги мають лише горожани Канади.

З повисшого бачимо опять, які користи випливають з горожанства і тому раджу отсим кождому Українцеви чи Українці негайно постаратися о горожанство, наколи лише годен або годна виповнити вимоги горожанського закона.

Коротко кажучи, я отсим взиваю усіх повнолітних Українців і Українок, що живуть в Канаді, аби негайно усі як оден стали горожанами сего краю і Великої Британії, чим забезпечуть собі і своїм родинам великі і трівкі користи.

Про Скло.

Перед пару тисячами літ в Малій Азії над берегом Середземного Моря мешкав купецький нарід Фенікійці. Розвозили вони товари по цілім світі від одного краю до другого.

Одного разу фенікійський корабель наладований содою приплив до піскового берега, на якім веслярі зараз розпалили на піску вогонь, де перед тим припадково були розсипали трохи соди. Коли погас вогонь, вони зі здивованнєм побачили, що на тім місци була тверда круха і прозора маса. Було то скло. Винахід скла отже приписують Фенікійцям.

З початку однак було скло так дороге, що тільки богаті могли позволити собі на купно шклянок і шкляних збанків. Нині і в найбіднійшій хаті вправляють у вікна шиби, а колись того не було. Колись навіть в римських домах замість шиб затягано вікна звірячою шкірою намащеною товщию, а перед морозом і дощем замикано вікна дерев'яними віконницями.

В церкві.

В церкві підчас проповіди розжалені парохіяни ревно плакали.
Не плакав тільки один.
Хтось спитав, чому він не плаче.
— Я не з тої парохії....

Як Святкують Ріжні Народи Новий Рік?

У нас Українців починається новий рік з днем 1-го січня після юліянського календаря, 14. січня після григоріянського календаря, а літа числяться від Рождества Христового, як і всіх християнських народів, кромі одних Вірмен. Ті ведуть своє числе ннє від 592 р. по Рождестві Христовім, т. є від відділення вірменської церкви від грецької. Новий рік святкують в серпни.

Всі прочі християни обходять новий рік горожанський 1. січня. Та не всі народи починають рік в січни. Магометани приміром празнують його в місяци Мугаррем, що припадає на наш вересень. Рік індійських брамінів починається в цвітни, як настане нів — у Абисинців з початком марта, себ то з першою появою трави і листя. Їх рік складається з 18 місяців, що мають по 20 днів.

Перси святкують новий рік а заразом і свято весни у час весняного зрівнання. Се свято обходить весь нарід враз зі своїм монархом вельми торжественно. Шах устроює кінні перегони і роздає дарунки — а населеннє також обмінюється всілякими дрібницями.

У Жидів числили двоякий рік: один духовний, другий горожанський. Духовний рік починається в місяци Нісан, по нашому в марті — а числився від виходу Жидів з Єгипту. За сим роком йшли всі празники і свята. Горожанський рік припадав в місяци Тішра, се є в день в половині вересня, а держалися його в заключуванню договорів і виборі властей. Кождий семий рік звався у них суботним, кождий семий суботний був ювилейним.

Старинні Греки не празнували святочно нового року. Літа числили олімпіядами. Кожда олімпіяда складалася з 4-ох років так, що для означення часу якоїсь олімпіяди, треба було спершу назвати олімпіяду, а відтак вже рік тої олімпіяди. В р. 776 перед Христом началися олімпійські ігрища Греків, відбувалися вони що чотири роки і сей то протяг часу називано олімпіядою. Перший рік 194 олімпіяди відповідав першому християнському рокови.

У Римлян за часів Ромуля починано рік з днем 1-го марта. Король Нума переніс його на січень і назвав сей місяць Януаром на честь божка Януса. В той день всі знатнійші Римляни ходили в храм сего бога і приносили йому в жертву молоко, дактилі, фіґи та другі плоди.

В старині зазначували Римляни початок кождого року вбиваннєм цвяха в стіни храма і з числа цвяхів вели рахунок років.

Як святкованнє нового року так і новорічні дарунки були вже в старім Римі в уживанню. Бували також новорічні дари для цісаря, а згодом, від 3-го століття почавши, сталися правною даниною римських сенаторів.

У Німців в давнину був також звичай давання дарунків на новий рік — відтак перенесено його на Різдво. Натомість у Франції і нині ще роздають лиш новорічні дарунки.

Китайці начинають свій рік з першого місячного нову, що припадає на наш лютий. Їх календар один з найстарших. Рік у них складається з 12 місяців по 29 і 30 днів — в протязі 19 літ придається 7 разів тринайцятий місяць.

Святкованє нового року получене у Китайців з вельми інтересним і незвичайно гарним „празником лямп". Той празник обходять в першу повню нового року. Головну участь в торжестві бере та часть народа, котра живе на лодках. Кождий прибережний житель вважає своєю повинностю купити лямпу і повісити над дверима — або носить її зі собою в часі прогульки. Навіть найбіднійший ускладає собі

троха гроша, щоби прикрасити свою хижину двома—трома лямпами. Міста, облиті чарівним світлом, переміняються наче в якусь казочну країну.

На ріках вверх і в низ одною нерозривною лентою тягнуться безчисленні лодки, обвішані з усіх сторін ріжноцвітними лямпами. На лодках сидить китайське духовенство в червоних одежах, прегарно вишитих. Співає воно молитви під звуки ґонґа і цимбал — по воді пускають бенґальські огні, котрі надають країні ще більше принади.

Лямпи бувають найріжнороднійші. На многих представлені звірі з движимими головами і ногами, смоки, цвіти, птиці. Деякі прегарні з шклянними шибками усіх красок дуги, з широкою золотою френдзлею і довгими шовковими шнурами і кутасами. Лямпи є ріжної ціни: можна купити і за кілька центів а другої не дістанеш і за 200 долярів. Празник триває геть поза північ і довго ще чути серед нічної тиші тріскіт ракет і римських вогнів.

Як можна тримати гроші, щоби вони були безпечні і приносили користь?

Одна з найвизначнійших інституцій в провінції Манітобі є: Provincial Savings Offices на 872 Main St., і 339 Garry St., в Вінніпеґу.

Сі Щадничі Доми були зорґанізовані через провінціональне правительство два роки тому, а нині вони мають більше чим 13,000 депозиторів з більше чим $4.750.000.00 вложених грошей. Сі Щадничі Доми є так само ведені як і банки. Кождий цент зложений, є ґарантований через Провінцію Манітоби і приносить чотири процент на вложених грошах; се є одна трета більше чим платять другі інституції.

Богато Українців мають свої ощадности в сих Щадничих Домах, а особливо в Щадничім Домі на 872 Мейн Ст. і навіть найбільша українська орґанізація Запомогове Брацтво св. О. Николая тримає там свої гроші.

В сих щадничих домах Ви можете вложити або вибрати Ваші гроші кождого дня від 9. рано до 6. вечером.

Для більшої користи заряд Щадничого Дому на 872 Мейн Ст. постарався о урядника який Вас порадить і вияснить Вам всьо в Вашій мові, так що Ви не потребуєте іти до других банків з переводчиком, що часто потягає за собою непотрібні видатки.

Українці мешкаючи на провінції можуть рівнож тримати свої гроші в сих Щадничих Домах. Ви можете висилати гроші в реґістрованім листі, через почтовий моней ордер або Експрес моней ордер. Так скоро як Ваші гроші є отримані, вони приносять процент і тим способом на Вас працюють.

Найбільшою однак користю є се, що з сих Щадничих Домів Ви можете вибрати Ваші гроші чеком та що процент переходить на оставшу суму. Ви можете зміняти сей чек в кождім сторі де Вас знають в кождій части провінції, або Ви можете вислати чек до щадничого Дому, звідки Ви отримаєте гроші зараз по отриманню Вашого чека.

Ми поручаємо сі Щадничі Доми всім нашим приятелям і читачам, знаючи, що Ваші гроші будуть там безпечні і що вони Вам принесуть добрий процент.

Памятайте, що ціла Провінція Манітоби є Вашою запорукою. Ви не стратите ані цента.

Адміністрація "Канад. Українця."

Задумчивий професор.

Дуже пізно в ночи прийшов професор до дому і положився спати. Нараз чує щось під ліжком.

— Що там є під ліжком? — сказав голосно.

— Тут нема нічого — відказав злодій, що знав задумчивість професора.

— А то дивно! А я бувби присягнув, що я чув щось під ліжком!

Старинний Львів.

Львів згадується перший раз в старій галицькій літописі 1255 р.; значить: має за собою мало що більше як 650 років істновання і не може зачислятися до тих найстарших українських міст; далеко старший від нього Галич, Перемишль, Ярослав, Теребовля, а вже ніяк не дорівнює Львів своїм віком найславнійшому нашому городови, Києву, що повстав ще давнійше.

Але на місці, де тепер стоїть Львів, була в давних часах якась осада, котрої імени не знаємо. В ріжних околицях міста (як на Високім Замку, Цитаделі, Личакові, Янівськім) знаходять від часу до часу камінні ножики, топірці стріли, далі ріжні прилади з кости і рога, також глиняну посудину дивної форми; все те знаки, що тут мешкали якісь люди і то в дуже давних часах, тоді ще, як не знали навіть оброблювати зеліза; але коли се було, і чи се був наш народ, чи якийсь инший, про се трудно щонебудь сказати.

Львів повстав на тому місці далеко пізнійше за пановання славного князя Данила, одного з наймогучійших наших володарів.

Се був той князь, що по довгих роках замішання привернув лад і спокій в галицькій землі; він відпер Поляків і Угрів, що хотіли поділити між себе Галичину, здобув люблинську землю, розширив своє пановання аж за Карпати і мало що не злучив в своїх руках усеї України. У сусідів мав велике поважаннє; слабі польські князі часто просили його о поміч і пораду; коли вимерли австрійські князі, Данилового сина Романа прошено засісти на княжому престолі у Відні; Папа римський прислав Данилови королівську корону. Але могучий князь мав одну велику журбу: напади Татар. Щоби обезпечитися перед ними, Данило почав будувати по цілій своїй землі замки, городи; один такий город збудував на горі над рікою Полтвою і від імени свого сина Льва назвав його Львовом.

Вид Львова.

Місце, де поставлено Львів, було якби сотворене на замок. Довкола стояли величезні ліси, з котрих сьогодні лишилися ледве останки; в лісах було повно дикого звіря; була в них не тільки дрібна дичина, але й вовки, дикі і невидані тепер тури; по дуплавих деревах гніздилися рої

пчіл так, що мід стікав по пнях. Було богато води; ріки і річки мали більше води як нині, бо ліси хоронили вохкість; навіть львівська Полтва, сьогодні незначна річка, колись у часі повені виливала і робила великі шкоди; в ріках було богато ріжнород ної риби. Вода і ліс забезпечували чоловікави легкий прожиток. Гора, на котрій мав стояти город (нині вона зветься Високим Замком), була з усіх сторін стрімка так, що ворогови тяжко було вдертися на неї, а за те легко було з неї боронитися; вид був далекий на всі сторони, тож в час можна було доглянути неприятеля і приготовитися на його прихід.

По давному звичаю гору обезпечено на верху укріпленнями, викопано дов кола глибокий рів, насипано з землі високі вали, а при них поставлено огорожу з грубих пнів дерева. В середині між укріпленнями стояв княжий двір, при ньому двірська церковця, далі инші будинки; тут побудувалися також княжі урядники і богатші бояри. Все було деревляне, бо з каміння і цегли тоді будовано не богато.

Як рознеслася чутка, що заложено новий город, під Львів почали стягатися люди з близших і дальших околиць; під охороною замку було безпечнійше мешкати, як де инде. Приходили передовсім будівничі, теслі, столярі і инші ремісники, що надіяли ся найти заняттє при нових будовах; осідали селяни хлібороби, бо в городі можна було ліпше продати збіже і городовину; були пекарні і різники,

Князь Данило

що достарчали хліба і мяса для міщан; шевці і кравці робили обув і одіж; ковалі і мечники виробляли всяке оруже. Разом з князем приїхала в город княжа дружина, а з нею богато служби; одні пильнували коней, инші худоби, порядкували в замку, сповняли ріжну прислугу; приїджало богато молодіжи, що мала охоту вступити в княже військo.

Далі почали показуватися в городі і чужі купці, бо під Львовом переходила давна торговельна дорога, що йшла від Київа через Володимир до Кракова, Праги і в Німеччину; церкві св. Теодора лишилася тільки як памятка площа св. Теодора; по инших, як по церкві Спаса, Покрови, Вознесення і слід пропав. Була тут також вірменська церква і лат. костел, бо наш нарід шанував кожду віру і не боронив нікому відправляти своїх богослужень. Тодішний Львів лучився з селом Знесіннєм так, що тамошна парохія зачислялася до львівських; натомість церков св. Юра стояла вже далеко за містом серед лісів, при ній був монастир, укріплений, як малий замок.

Тодішний Львів не належав до ве-

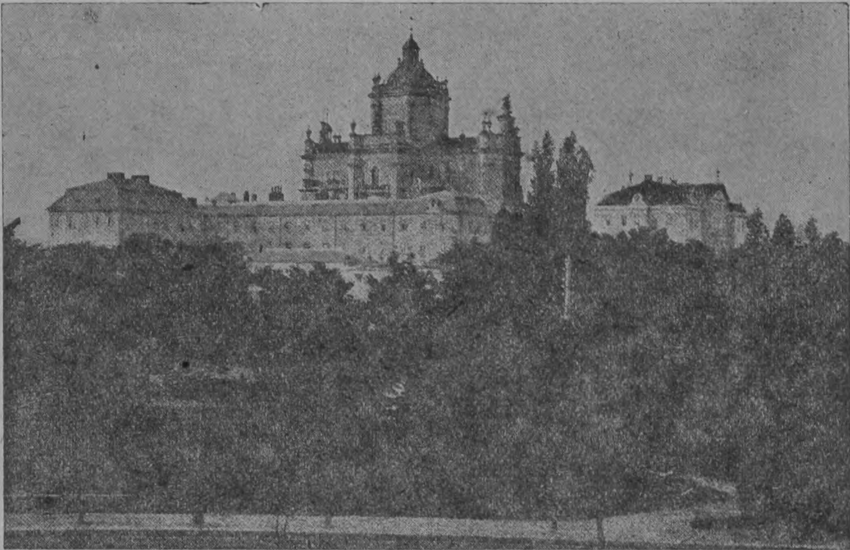

Катедра Св. Юра у Львові

були між ними Німці, Вірмени, Татари, Жиди і всі привозили ріжнородні товари до нового міста. Всі ті приходні не могли поміститися в городі на горі; осідали низше під замком, на рівнині, що йде від гори до Полтви— там, де сьогодні є вулиці Жовківська і Замарстинівська; ся частина міста ще й досі називається Підзамче, тому, що лежала під замком. Головний торг був тоді на площі, що нині має імя Старий Ринок. В тих місцях довкола города побудувалися численні церкви; декотрі істнують до тепер, як церква св. Николая, св. Пятниць, монастир св. Онуфрія, але самі будинки походять із пізнійших часів; по

ликих міст; числив щонайбільше кілька тисяч мешканців. Але вид його був дуже гарний; високо на горі стояв поважний замок, укріплений валами; під горою кругом стояли міські церкви, а довкола них міщанські двори і доми з садами і огородами; над рікою розтягалися сіножати й поля, а далі йшли старі густі ліси.

Молодому городови не щастилося від перших років по заложенню: біда йшла від Татар. Татарський хан довідався про се, що король Данило ставить у своїй землі сильні замки; зараз приказав їх руйнувати, инакше загрозив війною. І так 1259 р. мусів князь Лев покинути львівські укріпле

ння.

Як минула трівога, Львів відбудувався знова. Серед такої небезпеки від Татар перейшла решта життя короля Данила; він умер 1264 р. лишаючи Галичину князеви Льву. Але Татари й далі не лишили города. Зимою 1286 р. хан Телебуга стояв дві неділі під Львовом; на місто не нападали, але і нікому не давали вийти з города за хлібом; хто вийшов, того убивали або брали в полон, инших пускали обдерши до гола і ті гинули від морозу, бо зима була дуже люта. Так знищили цілу околицю; тоді погибло майже 13.000 людей. Такі Татарські напади були і пізнійше, через ціле панованнє Льва. Князь Лев умер 1301 р.; се був володар мудрий, хоробрий і кріпкий до війни; не малу відвагу показав у численних війнах. Гарнійше жилося в Галичі за його сина Юрія Львовича; він підніс свою батьківщину до давньої слави і звався королем як його дід Данило. За його управи тішилася українська земля спокоєм і славилася богацтвом, як ніколи потім; тоді і Львів піднісся з упадку, до якого привели його Татари. Але Юрій княжив недовго, помер по сімох роках 1308 р. Його син Лев II. також пішов за батьком 1323 р. На нім скінчився славний рід Данила.

Галицькі бояри вибрали тепер володарем Галичини мазовецького князя Болеслава. Вступаючи на галицьке князівство він приняв імя Юдія і перейшов на руську віру; але зробив се нещиро, бо не думав йти слідом давних українських князів, що щиро дбали про добро народа — противно, його панованнє принесло Українцям богато шкоди. Спроваджував до міст чужих купців і давав їм окремі права, що приносили чужинцям великі користи; до Львова прийшло тоді дуже богато Німців. З Українцями поводився князь несправедливо, нехтував давні права і звичаї, накладав великі податки, карав людей вязницею. Довго терпів се український нарід, але як насильства перейшли вже міру, бояри зробили заговір і 1340 р. отроїли князя. Рівночасно по містах були великі заворушення: міщани убивали ненависних чужинців, приклонників Юрія-Болеслава і грабували їх майно; у Львові поробив тоді нарід великі шкоди купцям-чужинцям так, що вони зі страху покидали свої доми і замкнулися в горі на замку.

Смерть князя привела в українську землю велику війну. Польський король Казимир найшов на Галичину зі своїм військом; він уже давно мав охоту запанувати над сею богатою країною.

Львів здобув він без великої трудности, бо замок передали йому Поляки, що там схоронилися перед Українцями. Казимир вивів їх з міста разом з їх родинами і повіз з собою в Польщу, а замок пустив з огнем. У Львові зібрав велику добичу в золоті, сріблі і дорогих каменях; між иншим захопив скарб українських князів; тут були дві дорогоцінні корони, княжий золотий плащ, крісло прибране золотом і дорогим каміннєм, скілька великих золотих хрестів, з них оден з куснем хрестного дерева, і инші дорогоцінности; все те вивіз із собою Казимир до Кракова.

Але над Галичиною не вдалося так скоро запанувати польському королеви. Якийсь час правили Галичиною самі бояри. На чолі їх стояв боярин Дедько, що визначався вже за останніх князів; він обезпечив галицьку землю перед Казимиром і почав заводити лад у Галичині. Передовсім звернув увагу на Львів, що найбільше потерпів у війні. Заграничних купців, що налякалися заворушень і обминали Львів, успокоїв листами, "Хто хоче їхати в руську землю, — писав, — може як за давних князів безпечно приходити до Львова, нікого не боячися; колиж би хто хотів прибути на життє, дістане горожанство для себе і своїх дітей, на рік свободу від повинностей, як і давнійше бувало, і всі ин-

ші права... А шкоди, пороблені Львовянами по смерти українського князя, обовязуємося заплатити...” Се письмо Дедька мало велике значіннє для Львова; заграничні купці успокоєні почали знов зїзджатися до міста, торговля відновилася і став зростати добробут між міщанством. Щоби ліпше забезпечити Галичину перед Польщею, бояри віддали пановання в галицькій землі князеви Дмитру-Любартові; се був литовський князь, але зжився з Україною і прихильно відносився до українських змагань. З того часу заховалася у Львові одна памятка: се дзвін в церкві св. Юра. Він має напись: ”Вь літо 6849 сольянь бисть колоколь сиі святому Юрью при князи Димитриі игуменомь Евьфимьем. А писаль Скора Яковь”. Рік 6849 від сотворення світа є се 1341. по Христі.

Але спокій не тревав довго. Почалася нова війна; під Львовом билися скілька разів литовсько-українські війська з польськими. Львів брав малу участь в боротьбі; він чимраз більше прихилявся на сторону Польщі, бо брали в нім перевагу міщани-чужинці, що приходили з Польщі і Німеччини. Дарма зазивав князь Любарт Львовян, щоби перейшли на його бік; вони воліли польського короля. Від 1349 р. Львів і більша частина Галичини була вже постійно в руках Польщі.

III.

Під польським пануваннєм настали у Львові великі зміни. Львів за княжих часів лежав, як знаємо, на нинішнім Підзамчу півкругом довкола гори, на котрій стояв княжий двір. Тепер король Казимир переніс Львів на инше місце, на полудень від замкової гори, над Полтву, тут, де сьогодні лежить середмістє. Тоді се місце було пусте і незамешкане; треба було що йно корчувати дерева, обсушувати багна, ставити доми. На середині визначено чотирокутну площу на ринок; тут мав стояти громадський дім, ратуш, і при нім мали відбуватися торги; з ринку розходилися на всі сторони вулиці і при вулицях ставили міщани свої доми. На чистім полі було небезпечно мешкати в тих часах і треба було добре укріпити новий Львів; обкопано його ровами, насипано вали і поставлено мури з цегли; сліди тих укріплень лишилися до нині там, де йдуть Вали ґубернаторські, Вали гетьманські і Підвалля. Новий Львів був великий і до нього перенеслася тільки частина міщанства. Більшість лишилася в давних домах на давньому місці, на Підзамчу; зруйнований замок перебудовано на ново і в нім мав урядувати королівський староста. Старе місто не змінило дуже свого вигляду; так само як давнійше відбувалися тут торги, так само приходили купці з ріжних сторін; так само стояли старі церкви, більшість міщан були Українці і город мав українській характер. Здавалося, що хоч повстало нове місто, то старий город буде процвітати як давнійше. Але сталося инакше.

До нового Львова перенеслися передовсім міщани чужого походження, Німці та Поляки; задля них і ставлено се місто: в боротьбі з Русю і Литвою сі чужі міщани були вірні Польщі і тепер хотів король нагородити їх за прислуги і забезпечити їм життє, щоби і далі були його підпорою на українській землі. В давнім городі було їх мало серед українського міщанства; тут в новім місті вони відразу стали більшістю, для Українців лишилося побіч них дуже мало місця. Для тих міщан завів король инший лад і инше право. Вони діставали повну самоуправу: мали правитися своїм власним законом, самі вибирали собі міську раду, самі становили суд, порядкували всім майном міста, держали своє військо; ніякий урядник, навіть королівський староста не міг мішатися до їх діла. Се було для міщан велике добро: коли в старім городі староста нераз надуживав своєї влас-

ти, накладав несправедливі податки, правив недбало — тут міщани вели все так, як було їм корисно. Щоби забезпечети добробут міста, дав король ще инші привілеї; в новім місті мали відбуватися великі ярмарки, а кождий купець, що переїздив через Галичину, мусів заїхати з товаром на кілька днів до Львова; львівські міщани вели життє вигідне і достатне. А тим часом старий княжий Львів під замком лишився без опіки, марнів і убожів з року на рік чим раз більше.

В новім місті, як сказано, перше місце заняли Німці і Поляки; вони забрали майже всі вулиці, а для инших народів лишилося тільки по одній вулиці: Вірмени мешкали на Вірменській улиці. Жиди дістали нинішну ул. Бляхарську, а Русини мусіли поміститися на вулиці, що від тих часів називається Руська. Се одна з найменших вулиць і з початку осіло на ній всього 13 родин, а й пізнійше ніколи не було поміж мурами більше як 30—40 українських домів. Тнт поставили собі українські міщани церкву, на тім місці, де стоїть нинішня Волосько церков.

IV.

Українське міщанство мало й у новім Львові значну силу. Богато користи мали міщани з ремесла, а між Українцями були всякі ремісники: столярі, боднарі, колодії, токарі, шапкарі, гребінники, шевці, кравці, пекарі, різники, пивоварі, мельники, олійники, воскобійники.

Але найбільше робили маєтки на торговлі. Торгували волами, кіньми, скірою, медом; инші спроваджували зі сходу пахуче коріннє, шафран, перець; инші винаймали по селах стави і продавали в місті рибу. За своїми справами їздили по цілій Галичині, часто й за границю, найбільше в Волощину і Туреччину. Українська торговля була тоді дуже велика; бували роки, коли продавали на ярмарках по кілька тисяч волів нараз! В ринку у Львові коло 1520 р. було 10 українських крамниць і се були першорядні "богаті крамниці", як тоді їх називали.

Зросло з часом також число українських домів: на руській вулиці було вже не 13 домів, як колись, але понад 30. Очевидно і се було дуже мало; більшість Українців мешкала поза мурами по передмістях: тут було більше як 250 українських домів! Українці трималися дуже солідарно і пильно дбали про се, щоби українські маєтки не переходили в чужі руки; як хто продавав дім, то продавав його своїм не чужим. Але все ще припливала нова людність із сіл і з инших галицьких міст; з сіл тікали селяни, що не хотіли погодитися з панщиною; з міст приїздили богатші міщани, що хотіли тут вести ремесло або торговлю. Неодин тодішний міщанин мав побіч камениці в місті ще на передмістю домик, сад, сіножать, часом і млин; тримали корови і коні, деколи більше число штук. Убиралися в богаті одяги, підбиті футром, зі срібними ґузиками, пояси були також перетикані сріблом або золотом; жіноцтво носили золоті та сробні ковтки й брансолєти, а нашийники були з дорогих перел. Міщанські доми будувалися на один або два поверхи; одвірки були штучно різьблені з каміння; хатня обстанова була проста, але богата; між посуддю не рідко стрічалося срібло, нпр. чарки і ложки були срібні. Маєток декотрих українських міщан доходив до 100,000 корон на довоєнні гроші.

Іван Крипякевич.

Др. Іван Карач.

Чотири Хвилі з Життя Тараса Шевченка.

I. „ДО ЗЕЛІЗНИХ СТОВПІВ, ЩО ПІДПИРАЮТЬ НЕБО“.

Хилилось до низу літне сонечко, допливаючи до краю неба, немов до берега пливак.

Сміялось в останнє золотим сміхом, цілувало й пестило своїми лучами всю твар землі, неначе діточок мати, що до сну їх вповиває й сама до сну голову клонить.

класти виснажене, утомлене тіло до нічного спочинку.

І село неначе зраділо, — самітне убоге українське село; немов прокинулись з просоння вишневі садки й зелені левади а по біленьких обличах журливих кріпацьких хаток промайнуло на один мент щось наче легесенький-

Малого Тараса застає дідич Енґельгард при мальованню і каже його за те карати

І розливався сей сміх золотими струями по широких українських степах і лугах, розсипався самоцвітами по плесах вод; зажеврілись від нього поли рожевих хмарок і випогодились марні й почорнілі від кровавого поту облича мілїонів закріпощеного люду, що з тугою дожидався вечірньої зорі, щоб хоч на часочок по-

слабий усміх. Промайнув і згас, як загублений луч сонця.

І знов тонули в мелянхолійній задумі і дожиданню білі хатки і вишневі садки. Тихо — непорушно сумували по левадах похилені верби і стояв в німій екстазі очерет, немов очарований дивними казками тихого ручая, що журчав десь у бурянах край вищ-

невих садків. А над ручаєм, ось там при кінці старого тину видніла в траві русява головка маленького хлопчика.

Один однісінкий, немов загублений або Татарами забутий, — сидів у німій розмові з одиноким своїм побратимом ручаєм, вслухувався в таємничі звуки його тихих казок-пісень, що зливалися з мелянхолійними тонами українських сіл, широких степів і гаїв в одну могучу таємну мельодію. І було щось в тій мельодії, немов резонанс прескорбної душі українського закріпощеного люду, немов розбиті й забуті звуки давньої волі — козацької

Т. Шевченко в молодім віці
(Власний портрет Т. Шевченка)

долі, немов завмираючий ніжний відгомін всеї радости і смутку народних мас, їх великої туги й нестримного бажання. Нагадувало щось в тій мельодії шум Дніпрових порогів, рев филь Чорного Моря та стогін буйних вітрів в безмежних степах України.

Тихо гомонів ручай а з гомоном його ритмічно переливався увесь чар сеї тужливої мельодії, немов чародійний флюід, у віщу душу дитини і зроджував в ній могучий порив, тугу, бажання, будив ґеніяльні думки і ніжні струни, запалював іскри прометейського вогню.

Зашелестіли нараз верби і зашумів очерет від леготу вечірнього вітру і стрепенувся з глубокої задуми віщий хлопчик. Щось великого потрясло цілим його єством. Мабуть велика якась думка прошибла його ґеніяльний ум, а може вгадав він якусь важну тайну, бо заясніли в його великі синї очи, як вечірні зорі. Мерщій встав, перебіг леваду і вийшов на шлях що вів із села в напрямі високих могил в степу, що немов могучі стовпи підпирали край синього неба. Якесь непереможне бажаннє заволоділо душею хлопчика і перло його по шляху все далі й далі. Вже й сонечко сховалось за обрієм могили, лягаючи спати десь далеко в степу; вже заніміли поля, і прогомоніли останні пісні по полях, а хлопчик все йшов, все далі й далі. На скруті дороги стрінув чумаків, що вертали з Криму і здивовані спитали його, куди то він йде. А малий Тарас відповів: ”До оттих стовпів зелізних, що підпирають небо.” — Ще більше здивувалися чумаки і в напів поважному тоні старали ся переконати хлопчика, що до тих стовпів ще дуже далеко і що він мусить вибратися в дорогу иншим разом. Розчарований Тарас присївся до чумаків і вертав до своєї рідної хати. Коли-ж побачив її з далека, закликав показуючи пальцем: ”Осьтам наша хата”, і зіскочивши з воза побіг в обійми матери, що ждала вже затурбована на нього.

Мабуть довго ще не спалось малому Тарасови тої ночи, довго ще думав про ”стовпи” — доки не заснув щасливим дитячим сном.

II. ВОЛЯ

Від тої хвилі богато людських сліз і горя поплинуло з Дніпром у Чорне море, богато терпінь і понижень зазнав Тарас на свойому шляху до правди і справедливости, до тих могучих ”стовпів”, на яких спочиває небо.

Провидіннє призначило його на великого народного ґенія, на апостола правди, волі, братерства, — вщепило в його душу іскри святого Прометеєвого вогню, а рівночасно хотіло, щоб він прийшов на світ бідним невольником, — кріпаком і випив чашу народнього горя до дна, щоб його великого — вольного духа гнітили тяжкі кайдани неволі либонь через ціле його життє.

Чи бувби хто в силі висказати ті страшні душевні муки віщої душі поета, ту безмежну тугу за волею для себе і для свойого бідного народу?

Т. Шевченко в старшім віці

Ось гляньмо, як поділав на нього самий подих волі, тоді зрозуміємо, що є та золота воля для того, хто її не має.

В мистецькій робітні маляра Сошенка в Петербурзі сидить 24 літний Тарас і намагається дещо малювати. Але робота якось не йде, його думки далеко від неї. Його лице, на якому пізнати ще сліди недавно перебутої тяжкої недуги, оживлене якимсь надземним щастєм, його великі сині очи сяють, неначе зорі, великою тихою радостю.

Він кидає малювати, витягає якийсь папір і зачинає читати його. Читає слово за словечком, неначе любується їх звуками, — а далі знова складає його, хреститься, цілує папір і заливається ревними сльозами.

Мов дорогоцінні перли котяться на папір, що приніс йому волю, його сердечні сльози радости. Чи тільки радости? Мабуть ні! Велика душа поета не може радіти своїм особистим щастєм, підчас коли міліони стогнуть ще далі в ярмі. І тому з його сльозами радости мішаються пекучі сльози смутку над недолею його нещасних братів. А може віщу душу поета прошибає ще й якесь страшне прочуттє того, що його жде в недалекому майбутньому, прочуттє ще лютійшої царської каторги?!...

III. „І ЗНОВ НЕВОЛЯ"

Був пречудний день 5. цвітня 1847 року.

Тарас вертав в рожевому настрою

від своїх приятелів до Київа. За ним чарівні спомини недавно пережитих щасливих днів на Україні, а перед ним ясна будучність артисти маляра і великого народного поета.

Вертав у Київ, щоб обняти на університеті посаду професора малярства, а далі усміхалася йому подорож до Італії й західної Европи.

Веселий, щасливий всідав до порому, який мав його перенести на другий беріг Дніпра. Сердега не прочував, як близький вже кінець його золотої волі.

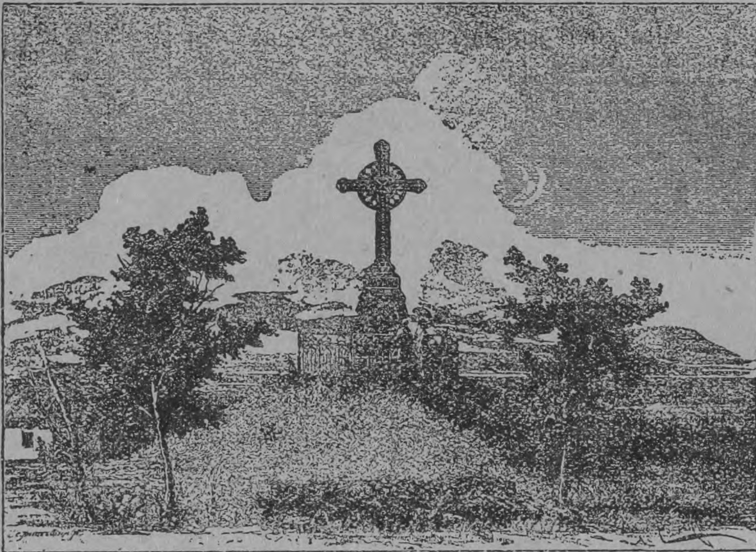

Могила Т. Шевченка

Ледви ступив ногою на беріг, та в туж мить обступили його царські жандарми і в імени „батюшки царя" арештували і завезли прямо до царської тюрми. Не вспів Тарас подумати як слід, що з ним діється, як опинився в хижих брутальних кіхтях царських посіпак — а далі на засланню у сибірських кріпостях.

Мов сон чарівний проминуло Тарасови сих кілька літ золотої волі, і мов грім з ясного неба спала на нього нова ще лютійша неволя і розбила раз на все його щастє, його рожеві сни і надії.

Чи усміхнеться йому ще хоч на одну хвилиночку золоте сонце волі? Чи доведеться йому глянути ще раз на свою любу Україну?! Може й доведеться. Та вже не вернуться ті щасливі рожеві його сни, його радість і надія.

IV. „ЗИМА"

І знов холодний, непривітний Петроград. В темній і самітній кімнаті сидить похилений, горем прибитий старець. По десятилітному засланню Тараз опинився знова на „волі" під строгим поліцейським доглядом. Самітний і опущений, як і колись ще дитиною у бурянах, сидить у кутку, без смутку й без радости. У серцю люта холодна зима, а в душі поета дотлівають останні іскри Прометея.

„Сидить один собі в кутку
Не жде весни святої долі,
Вона не верне вже ніколи."

Так, не сподіватись йому вже нічого більше. Не зазнать йому вже й ні крихітки особистого щастя, ні семейного тепла. Щось, немов холодна гадюка вється около серця поета, а зі старих і змучених його очей — кануть тихі пекучі сльози....

Найважнійші Дати з Життя Тараса Шевченка

I. 1814—1829. Дитячий і хлопячий вік в рідній стороні.

Тарас Шевченко родився 10. марця н. ст. 1814. в Моринцях, селі звенигородського повіту київської ґубернії, яко син селянина-кріпака. В осени року 1815. родина переноситься до сусідного села Кирилівки. Р. 1822. початкова наука в дяківській школі. 1823—1824.. смерть матери, дальша наука, друга женитьба батька. 1825.: — смерть батька; Тарас стає школярем і робітником дяка. Тарас стає громадським пастухом овець, потім іде на службу до попа (1827.—1828.), буває в Києві, вкінци хоче йти на науку до сільського маляра.

II. 1829.—1839. Парубочий вік в панській службі.

Р. 1829. управитель дібр Тарасового пана Енґельгардта бере Тараса яко кріпака до панської служби, з разу в пекарни а потім в покою. Тарас пробуває з своїм паном в Вильні, 1830. р. в Варшаві, де зачинає учитися малярства, а від року 1831. в Петербурзі, яко покоєвий козачок, від 1832. р. яко ученик декораційного маляра. 1836. року познакомлюється з Сошенком, учеником академії малярства, а через него відтак з поетом Гребінкою, секретарем академії Григоровичем і и., та й старається о більшу свою просвіту. 22. цвітня 1838., заходом академічних малярів Брюлова і Венециянова та російського поета Жуковського, викуплений на волю за 2500 рублів.

III. 1838.—1847. Шевченко на волі маляр і поет.

Р. 1838. стає Шевченко учитися малярства в академії красних штук в Петербурзі, а по-при тім і писати поезії. 1840. перше виданнє "Кобзаря", а 1841 "Гайдамаків". 1843. на весні їде на Україну і вертає в осени до Петербурга. 1844., скінчивши академію з дипльомом, їде в літі знов на Україну і там дістає посаду при археоґрафічній комісії. Пробуває в ріжних місцях, малюючи і складаючи поезії, аж 5. цвітня 1847., при переїзді з Чернигова до Київа, арештують його на Дніпрі, наслідком чийогось доносу, що він виступає ворожо проти царя.

IV. 1847.—1857. Шевченко в неволі на засланню.

Перевезений до Петербурга зістає в арешті до 1. червня. По засудженню, за складаннє революційних поезій, на засланнє, яко простого салдата з забороною писати і малювати, вивозять до Оренбурґа. Відтак пробуває в Орській кріпости; в маю 1848. вирушає на Аральське озеро, задля рисовання його краєвидів, з експедицією, що мала описати береги озера і збудувати там форт, а в осени 1849. вернув до Оренбурґа. Там мав товариство засланих за політичні провини Поляків і більше волі, але 27. цвітня 1850., на донос поручника Ісаєва, що він проти царського наказу ходить в цивільній одежи, пише вірші і малює, арештують його, а в вересни виряджають до Новопетровського форту над Каспійське море під острійший догляд. 2. мая 1857. дістає від царя Александра II. волю.

V. 1857.—1861. Шевченко знов на волі на чужині.

Виїхавши 2. серпня 1857. з заслання, прибуває до Нижнього Новгорода, де придержують його пів року, аж при кінци марта 1858. дістається до Петербурга. В цвітни 1859. їде на Україну, в вересни вертає до Петербурга. Хоче женитися і поселитися над Дніпром, пише богато віршів. Від падолиста нездужає, а 26. лютого 1861. умирає. 26. цвітня тіло викопано і вивезено на Україну, а 6. мая поховонено в Каневі на горі над Дніпром.

ЗАПОВІТ.

Як умру, то поховайте
Мене на могилі,
Серед степу широкого,
На Вкраїні милій:

Щоб лани широкополі
І Дніпро і кручі
Було видно,— було чути,
Як реве ревучий!

Як понесе з України
У синєє море
Кров ворожу, — оттоді я
І лани і гори —
Все покину і полину
До самого Бога
Молитися. А до того —
Я не знаю Бога!

Поховайте та встовойте,
Кайдани порвіте,
І вражою злою кровю
Волю окропіте!

І мене в сім'ї великій,
В сім'ї вольній, новій,
Не забудьте помянути
Не злим, тихим словом!

Переяслав, 25|XII. 1845.

Тарас Шевченко.

ЗАПОВІТ.

В другій половині жовтня 1845 р. приїхав Тарас Шевченко до Переяслава, щоб з припоручення київської Археоґрафічної комісії малювати види тутешньої старовини.

Він приїхав з Маріїнського від Лукіяновича, де написав одну з своїх найбільших поем "Невольник".

Приїхав хорим.

Лічив його добрий друг, Андрій Козачковський.

Та не легка річ була лічити Шевченка. Він не вважав на своє здоровлє, любив багато ходити, їздити, любив товариство і вдержати його не то в ліжку, але й у хаті, було дуже трудно.

Андруші, Монастирище, Потоки, Василівка, Вюница, бачили тоді недужого поета-маляра з олівцем і пером у руці.

По словам Козачковського писання приходило тоді Шевченкові дуже легко; він нераз слухав, як бесідували кругом його, а то й сам устрявав у розмову, й не покидав писати.

У Вюнищах недуга змогла його і прикувала до ліжка. Тут написане "Посланіє" (14. XII.), "Холодний яр" (17. XII.), "Псальми Давидові" (19. XII.) "Маленькій Маряні" (20. XII.), "Минають дні" (21. XII.), і "Три літа" (22. XII.).

На сих творах недуга не полишила ніякого сліду. Видна в них енерґія думки й багацтво чуття, а вірш такий же легкий і несилуваний, як звичайно в Шевченка. Тільки в прегарній думці "Минають дні", відбився настрій недужого чоловіка, котрому здається, що він "гнилою колодою валяється по світу" тоді, як серце його хоче "жити і людий любити." Не видужавши гаразд, Шевченко поїхав у Яготин, відвідати добру знайому, свого "ангела наставника", кн. Варвару Репнін, яка була тоді в тяжкому жалю

після смерти свого незабутнього батька. З Яготина він подався до гостинного дому Закревських. Пані Закревська грала гарно на фортепяні, співала й любила інтеліґентне товариство. Шевченко радо слухав її гри, а то й співав при її супроводі тужливих українських пісень своїм мягким, легким барітоном.

Під вечір поїхали Закревські, а з ними й Тарас, провідати свояків у сусідстві. Зірвалася буря, вони згубили дорогу й блудили мало що не до рана.

Отся пригода пошкодила Шевченкові. Він занедужав на тиф і перележав цілий місяць, коли не більше.

Але, коли саме звалила його з ніг тяжка недуга і де він її перебув, сього певно не знати. З життєпису Кониського виходить, що таки в домі Закревських, а між тим під "Заповітом" стоїть дата: 25. XII. 1845. Переяслав. Листи не можуть прийти нам у поміч, бо з 1845 р. маємо їх тільки два, писані ще з Петербурга, перед виїздом поета на Україну, а з 1846 оставсь тільки оден, до Бібікова, з 10 грудня, значиться майже в рік після хороби.

(Звісна річ, що підчас арешту Шевченка його знайомі палили листи й автоґрафи від його — страха ради.).

Коли нема в нас під рукою певного матеріялу, щоб розвязати отсе питаннє, то мусимо стояти на тому, що "Заповіт", написаний на саме Різдво 1845 в старому городі, Переяславі.

Недуга була мабуть дуже важка і трівала довго, бо поет, що протягом 1845 написав так багато і так цінних творів тепер більше ніж пів року не брав пера в руки.

Перший вірш, після "Заповіту", се "Лілея", написана що йно 25 липня 1846 року в Києві.

"Заповіт", се справжній заповіт поета, його пращаннє з рідним народом в момент, коли поет глядів смерті в очі.

Як умру, то поховайте
Мене на могилі,
Серед степу широкого,
На Вкраїні милій:
Щоб лани широкополі
І Дніпро, і кручі
Було видно, було чути,
Як реве ревучий!

В сій першій частині ясно й недвозначно висловив Шевченко бажаннє, щоб його тлінні останки похоронено над Дніпром на могилі. Се не романтичне бажаннє хорої душі, се оден з доказів його великого кохання до степів, Дніпра, могил, до того, що являється синтезом української природи. В могилі спить наша минувша слава, а з могили видно теперішнє наше горе, нашу народню нужду. Одно й друге було таке близьке його великому серцю.

Як понесе з України
У синєє море
Кров ворожу, — от тоді я
І лани і гори,
Все покину і полину
До самого Бога
Молитися.
А поки що—
Я не знаю Бога.

Се друга точка Шевченкового завіщання.

Народ вірить, що душа не зараз після розлуки з тілом переходить у другий світ, вона якийсь час держиться хати й обійстя, вітає над рідним селом, її тяжко розлучитися з сим світом. Шевченко сей момент відсуває геть у будучність. Він каратиметься в могилі доти, доки з України не потече кров ворожа у синєє море. Що йно тоді, він полетить до неба молитися, о що? — не легко доповісти, о щасливий вислід визвольної боротьби. Поки се не станеться, він зрікається неба, не хоче знати Бога, Бога, що дивиться на кривду й неволю його рідного народу. Він носить в собі ідеал Бога правди, любови й волі і йому, тільки йому, він хоче молитися неложними устами.

Тому то: "Поховайте та вставайте,

Кайдани порвіте,
І вражою, злою кровю
Волю окропіте.

Поховайте, та не гадайте собі, що сповнили весь обовязок. На-впаки, тям те, що поет так довго не перейде на другий світ, поки його народ не порве кайданів і вражою кровю не окропить волі.

Шевченко, неначе боїться непорозуміння і до ”ворожої” додає ”злою” — значиться не тому треба кровю окропити волю, що вона ”чужа”, ”ворожа”, але тому, що вона ”зла” і ”злочинна”, що спиняє розвиток кращого життя, щастя на землі. Лиш така крайна конечність може виправдати сей негуманний учинок.

І Мене в сімї великій,
В сімї вольній, новій,
Не забудьте помянути
Незлим, тихим словом!

Покійників шанують у нашому народі поминками. Шевченко чекає їх, що лиш у сімї вольній, новій, коли народ заживе кращим життєм, коли він відродиться. Поминки сі повинні відбути ся незлим, тихим словом, се-б то ділами культури й поступу.

Не війною, не гуком гармат і проливом крови, а що йно творчою працею мира вдоволиться поетова душа.

Отсе Шешченків ”заповіт“.

Перша його точка (від слів: ”Як у-мру-до: ревучий”) сповнена. Поета поховано на Чернечій горі, біля Канева, на тому місці, біля якого він за життя хотів збудувати собі хату.

Друга, (себто слова: ”Як понесе з України” і дальші), збувається саме тепер. І в нинішню хвилину, коли в синє море поплили цілі ріки не тільки ворожої, злої, але й власної, невинної крови, коли на Україні годі побачити семилітню дитину, коли там годі стрінути всміхнені уста, коли горстка невстрашених українських героїв без куль, без чобіт, без їжі бореться за волю рідної країни,коли ранені конають на стужі без білої сорочки, без клаптя соломи під головою, він, автор ”Заповіту” певно вже встав із своєї домовини і полетів до самого Бога, молитися.

Мороз іде поза шкуру, коли уявити собі сю демонічну картину, сю молитву за волю рідного народу перед лицем абсолюту, перед маєстатом вічної, світової справедливости, тої останньої правди, без якої чоловік почуває себе, як човен без весла на розбурханих хвилях океану...

Сповненнє останньої точки Шевченкового ”Заповіту” лежить ще у сфері майбутнього.

”Заповіт” се вірш який має виїмкове значіннє в нашій літературі. Він має в собі повагу державного гимну, і похоронного маршу і голос боєвої сурми. Се невблагальний імператив, кинений народови його найбільшим інтелєктом, його найсильнійшою одиницею.

Року, (мабуть 1869), коли питомці духовної семінарії у Львові готовилися зробити Шевченкови поминальний вечір і звернулися до Михайла Вербицького, що був тоді парохом в якомусь глухому галицькому селі з проханнєм, щоби він написав їм щось для хору до Шевченкових слів, сей написав кантату ”Завіщання” на хор мішаний з барітоновим сольом із супроводом оркестри.

”Завіщання” (Заповіт) Вербицького до слів Тараса Шевченка стало в Галичині з тої пори зелізною точкою в проґрамах Тарасових свят. Не знаю, чи був який хор, щоб не співав його, чи був такий город, щоб серед його мурів не лунала ся пісня. На царській Україні таку саму популярність мав твір Миколи Лисенка, ся проста, ясна, прегарна в своїм народнім характері пісня, зворушаюча глубиною чуття і повагою настрою.

Хто годен зважити й оцінити тую велич емоції, якої зазнали цілі покоління українського народу під впливом сих композицій, під вражіннєм слів ”Заповіту”?

Се така виїмкова пісня.

Уявім собі Шевченка, трийцятьлітного, здорового, повного запалу

творчого, повного охоти до праці для добра народу. Нараз він чує, що до його підкрадається невмолимий ворог, тяжка недуга, котра йому може зложити на вхрест руки й затулити уста. І він пише свій "Заповіт", короткий, простий, ядерний вірш, есенцію своїх стремлінь, приказ для своїх земляків.

77 літ минає з тої хвилини, а вірш, мовби нині виходив з душі автора, він справджується, переходить з паперу в життє — він мусить сповнитися до останнього слова. Мусить!

Б. Л.

Олесь Бабій.

На Селі.

Заслонили шлях до сонця
Чорних смутків волоконця
Павутиння.
У сиріт на віях слези,
На лані хрести з березі;
Полк чужий на роздорожі —
Вгрудь свола грізні ворожі,
Як каміння.
Як вогні горять вечірні,
Чути пісні непокірні
...Ой у лузі...
Брат снує казки криваві,
Як ішли ми в гордій лаві...
У побідному поході,
Там... на Заході і Сході...
Як в полон манджали в тузі...
Тільки часом мов лелека
Вістка лине ген з далека
Лугом бродить.
Та на хлопських стріхах в полю
Заклекоче щось про волю,
Тай відходить...
І тоді старці мозольні
Йдуть на рідні скиби польні,
Брат до брата:
Чи не чуєш? Мой! Не лихо!
Щось там гримнуло десь тихо..
— Що? Я чую! Не дрібниця!
Десь гуде вже гаківниця...
Чи гармата?
І сідають враз на межі
(Зір їх — блискавки пожежі).
Між собою:
— Ой, давно говорять люде,
Що у нас ще зміна буде!
— Та! Дасть Бог, ще у віконце
Нам колись загляне сонце! —
— Чей! З весною! —

Дещо про Нафту.

Звідки береться нафта? З землі, се знає кождий. В землі проверчується глубокий отвір, а коли трафити на жилу, то через отвір добувається густа товста мазюка, звана нафтяною ропою. Ропу відставляють до фабрик, там її чистять, фільтрують і добувають з неї нафту. Але цікаво довідатися, звідки находиться під землею та ропа?

Над сим питаннєм передумували богато вчені голови і вигадали ріжні причини. Один французький учений сказав так: В розпаленім нутрі землі є ріжні мінерали. Вони розтоплюють ся від великої горячі і парують. Ся пара мішається з парою води, якої в середині землі є богато. На ту мішанину з усіх сторін натискають инші пари і під впливом сього тисненння робиться ропа.

Друга гадка, яку списав один учений, іменем Енґлєр, каже так: Колись, на тисячі і тисячі літ перед нами, наша земля була майже вся покрита водами. Води плили з півночи на полудне і стримувалися аж на горах. Отже як бувало прийшов такий світовий приплив моря, то вода забирала з собою і несла ріжні звірята, що під той час жили на землі. Часто бувало, що звірята втікали перед водою і ховалися в вузкі прогалини, але і там вода засягала й топила їх. В той спосіб трафилося, що в неодній кітловині назбиралася велика сила потоплених слонів, велирибів і инших величезних звірів. Гори, що стримували воду, задержали й ті звірячі

трупи. Поволи вода оподала і висихала. Трупи починали гнити, падали на дно, а на них насідав намул, та покривав грубою верствою землі. Там вони гнили дальше і поволи зі звірячих трупів витворилася ропа. Маленькими просмиками, крізь землю протікала вона дальше в глиб, і затримувалася аж на камінних покладах, яких не могла пробити. так повстали під землею великі збірники ропи, а штука верчення полягає на тім, щоби на них натрафити.

Буває також так, що ропа сама добувається на верх землі. Іменно до тих збірників напливає з усіх підземних жил чим раз більше ропи, так, що врешті вона не має де поміститися і прориває землю, або випливає маленькими струмочками. Такий природний і повільний виплив ропи бував у Бориславі в Галичині. Там її збирали кінськими хвостами і возили до Дрогобича на спродаж смарувати вози. Буває так, що робітники копають керницю або фундаменти і натрафляють на нафтяну жилу. Так відкрили нафтяні жерела в Пенсильванії, в Америці. Робітники копали якусь яму і серед роботи бухла ропа з величезною силою. Перестрашені повтікали на всі сторони, а не знали навіть, що се нафта. Так відкрили вони перше нафтяне жерело в Америці.

Найбільші нафтяні жерела є в Галичині здовж Карпат, в Росії на Кавказі, і в Америці. Всюди жерела находяться на підгірю, тому се пояснене, яке дав учений Енґлєр, має за собою богато правди. Морські води зупинялися на горах і лишали там свої скарби. Нігде не трафляється ропа по обох боках гір, а завсігди лише по однім, бо вода здержувалася на горах і трупи звірят — сей матеріял на ропу — на другий бік вже не діставалися. Тому у нас є ропа лише по галицькім боці Карпат, а на Угорщині вже її нема.

Розрада.

ЯК РОБИТЬСЯ ЖАРТИ

Неоден дивується, як то люди роблять жарти. А то річ проста. Слухайте! Чи вже слухаєте?

Бородатий швець з Куликова під Львовом пійшов в суботу до Львова ставляти на льотерію. Здибався з товаришами і разом стали пити. Швець скоро упився, а міські пияки, підохочені зробили собі з ним жарт. Обголили його, убрали в убраннє монаха Бернадина, завели до монастира Бернадинів під фіртку, сперли його на стіну, задзвонили на дверника, а самі утікли.

То було вже по північи. Монахи сплять твердо і се забрало троха часу, нім дверник вийшов подивитися, хто то дзвонив. Кличе, кличе, а що ніхто не озивався, отворив фіртку і доглянув монаха спертого на стіну очевидно пяного. Завстиджений і згіршений втягнув його до одної з келій монастира і пішов дати знати настоятелеви, що тут зайшло. Ґвардіян сейчас полетів до пияка. Будить його, трясе, але не годен добудитися. — Завтра рано будемо з ним говорити, а тепер ходім спати — рішив ґвардіян.

Рано добудилися нашого шевця. Питають, що він за оден, з котрого монастиря, чому він таку ганьбу робить монахам, ганьблять, а наш швець роз глядається по оточенню і лицях гладить себе по своїм обголенім лици, дивиться на свою одежу монашу, та дивуєся і нічого не відповідає, бо не знає, що сказати. Але Бернадини ганблять і натискають, щоби сказав, хто він є і Звідки, наконець швець каже: Пішліть до Куликова, коли там під нумером дому 135 швець Дратва є дома, то, бігме, я не знаю, хто я є!

Маломовний.

— Ваш муж, коли дістав кулю в груди, умер відразу — без одного слова.

— Бідачиско, він все був маломовний....

Огляд Українського Життя за 1922. Рік.

Іще один рік переходить до історії нашого многострадального народу як рік повний болю і сліз, як рік тяжкої неволі, і як рік геройської боротьби за визволеннє з під чужого ярма. Колись як будуть видані документи мучеництва українського народу, то цілий світ здрігнеться перед його Голгофтою і буде дивуватися, звідки набралося у нашого мученика стілько сили, щоби сю хрестну дорогу перейти. А дорога ся встелена тюрмами і шибеницями, руїною міст і сіл, обидами і глумом, а вкінци безлічю могил.

ВЕЛИКА УКРАЇНА

Рік 1922 записався в історії Великої України крівавими буквами. Се найсумніща доба її історії. Ніякі лихоліття ані руїна не можуть дорівнати сьому станови, в якім находився в сім році український нарід.

Вже чотири роки як московські большевики, поваливши українську державу, проголосили радянську Україну і злучили її з совітською Росією. Вони призначили на Україні уряд, якого членами є в переважаючій більшости чужі люди і на чолі якого станула особа чужа Українцям. Сей уряд поставив на Україні свою червону армію і спираючись на неї, став неограниченим паном України. Сей уряд накинув Україні комуністичні засади і методи і своєю господаркою доводить край до руїни. Нарід мусів годувати великі маси червоного війська, утримувати чужих урядників, а крім того обдирають його до послідку і майно його вивозять до Росії.

І так безнастанними грабіжами і реквізиціями сей окупантський уряд знеохотив нарід до продукції. Населеннє продукувало не більше, ніж на свої потреби. До того на край впала ще посуха. І на Україні, котра до часів воєнних було житницею Росії і других країв, вибух нечуваний голод. Нарід зїв усе, коней, псів і котів, а коли того не стало, їв падлину, солому зі стріх, дерево, коріннє, хліб з мерви і глини, лиш щоб ратувати себе перед голодовою смертю. Вкінці кинулось людоїдство. Вибухли пошести, холєра і тиф. Так нарід гинув з голоду десятками тисяч денно, трупи падали на улицях, вимирали цілі села. І вимерли міліони людей в протягу одної зими.

А уряд чужий, московський, замість ратувати український нарід від голодової смерти, замовчував голод рабував хліб з України і вивозив його в голодні російські ґубернії над Волгою. Надто сей уряд наслав на Україну тисячі голодних Москалів, яких український нарід мусів живити, і так ще голод збільшався.

До такої недолі допровадила Україну **московсько-большевицька** влада.

І тому не диво, що проти сеї влади вибухають повстання. Однак горстки українських борців не вистарчають проти великих сил большевиків і повстання кінчаться невдачами, а окупаційна влада немилосердно мститься на українськім населенню, розстрілюючи масами що найсвідоміиших Українців.

СХІДНА ГАЛИЧИНА

Коли на всіх других українських землях майже притихла боротьба за

волю, то в сій хвилі відозвався найголоснійше піємонт Галицької України, що виступив чинно і відпорно проти ляцького деспота, кладучи своє майно і життє в жертву за волю українського народу.

Відомо, що в листопаді 1918 року український нарід проголосив Східну Галичину независимою державою. Польща, яка повстала при помочи аліянтів, виступила проти молодою Галицької Републики і по девять-місячній війні розбила і вигнала з краю галицьку армію. На підставі фалшивих інформацій добилася Польща того, що аліянти позволили їй на тим часову мілітарну окупацію Східної Галичини, застерігаючи собі право остаточного вирішення долі краю.

Аліянти по своїй побіді над центральними державами визначили Східну Галичину на підставі сенжерменського договору як окремий політичний твір і віддано його в тимчасовий заряд аліянтських держав. Установлено границю між Східною Галичиною і Польщею. Сю границю потвердив севрський договір з 20 серпня 1920 р., який підписали аліянтські держави і Чехословаччина. Сей договір Поляки промовчували, аж оголосив його секретаріят Союзу Народів в січні 1922 р. Ще иншим міждержавним актом, який неґативно для Польщі вирішує справу Східної Галичини, є заява Ради Союзу Народів з 23. лютого 1921 р. в якій виразно говориться, що Східна Галичина не входить в границі Польщі.

Однак Польща нехтує всякі міжнародні договори і за всяку ціну хоче влучити Східну Галичину в свої границі. Щоби уникнути вирішення питання Східної Галичини на міжнародній арені, Польща хоче полагодити його сама в спосіб злодійський. Уживає вона ріжних крутійств, щоби дістати згоду аліянтських держав на цілковите закріпощеннє Східної Галичини.

Насамперед Польща переводить в Східній Галичині конскрипцію. Але помимо страшного терору, яким польські власти послугувалися при конскрипції, цілі села, повіти, цілий край ухилився від конскрипції, чим заявив, що Східна Галичина є українською землею і до Польщі належати не буде, що український нарід не хоче жити з Польщею під одним дахом.

За те на український нарід посипались грубі кари грошеві і арешти. Польські власти заповнили тюрми десятками тисяч Українців, інтеліґентів і селян за те, що при конскрипції не хотіли записуватись Поляками.

Відтак Польща предкладає аліянтським державам проєкт автономії Східної Галичини. Український нарід запротестував проти польської автономії. У Львові відбувся український національний зїзд, на якім були заступлені всі повіти Східної Галичини і сей зїзд заявив, що цілий нарід краю стоїть проти Польщі, а за правительством Др. Евгена Петрушевича. І так Польща не могла позискати аліянтів для свого пляну.

Вкінці Польща зважилась на розбишацький крок і розписала в Східній Галичині вибори до польського сойму. Анґлія і Італія через своїх послів у Варшаві звернули польському урядови увагу, що Східна Галичина, се міжнародна справа і що тому в сім краю, в якім Польща сповняє мандат тимчасової військової окупації, не можуть бути переведені вибори до польського сойму і сенату, поки ся справа не буде вирішена. Помимо того вибори були переведені.

Але цілий український нарід Східної Галичини, помимо терору, помимо того, що польське військо баґнетами силувало до участи в виборах, — до голосовання не пішов, чим показав, що Східна Галичина належаться йому, а не польському варварови.

Сей стан тимчасовости, в якому аліянти держать Східну Галичину винищує всі матеріяльні і моральні сили населення. Цілий край залятий

польським військом. Вояки рабують населеннє, бють, замикають до тюрми. Польські власти замикають українські школи, українському студентству роблять науку немислимою. Заказують уладжувати виклади, вязнять учених. Розвязують економічні, просвітні і гуманітарні інституції. Закривають українські часописи, обещещують українські церкви. Ціле українське населеннє в Галичині скатоване і не може свобідно висловити своєї скарги, своїх бажань

Та нарід український помимо чотирох літ пекольних мук, не упадає на дусі, не пристає серед дороги, не випускає з рук свого прапору, а бореться з чимраз більшою відвагою за свої права, й на кождому кроці показує ляцькому наїздникови, що не дасть над собою запанувати. Наш нарід ділами показує, що в нім ще повно життя і що його державних змагань не вбє ніяка сила.

Вже в маю 1922 р. починається славна боротьба українського народу з ляцьким окупантом. Нарід зриваєсь до бою, горять польські фільварки й оселі польських кольоністів, підкладають бомби і летять у воздух станиці польської жандармерії і поліції, гинуть від куль польські жовніри, польські посіпаки, а з ними разом і хруні зрадники нашого народу. Орґанізуются повстанчі відділи і виступають до отвертого бою проти ляцького війська. Галичина стала другою Ірляндією, ляцький окупант чується безсильним і безрадним.

Та боротьба з таким безпощадним ворогом як Польща, не легка. Лях загрожений у своїм поході на українську галицьку землю, вхопився найстрашнійших засобів терору. Установлено військову диктатуру, щоби здавити революцію, і віддано її в руки катови українського народу, ґен. Галлєрови. Цілий край залитий ляцьким військом, відбуваються ревізії і масові арештовання, так, що у вязницях для увязнених Українців місця не стає і приміщують їх по школах. Відбуваются наглі суди і розстрілюють українських повстанців. Ціла Галичина в огні і крові! Та український нарід постановив видержати до кінця, аж до повного свого визволення.

Тимчасом Галицький Уряд під проводом Др. Ев. Петрушевича, який находиться на вигнанню у Відні, видвигнув справу Східної Галичини на міжнародну арену і вона набрала світового значіння. Міжнародні конференції нераз вже бралися до полагодження сеї справи, та виринали питання більшої ваги і її відкидали.

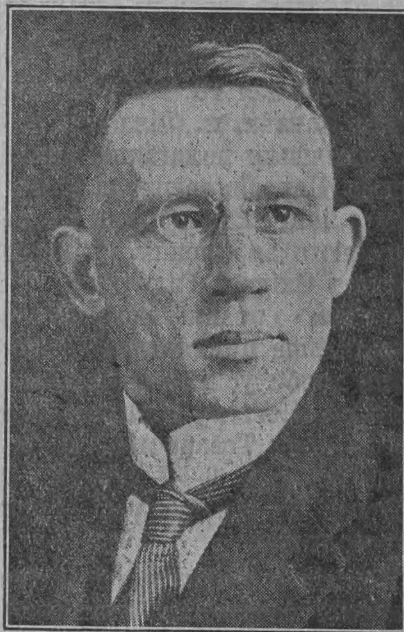

Др. ОСИП НАЗАРУК
Надзвичайний Представник Галицького Правління на Канаду.

Східно-галицька справа була предметом нарад міжнародної конференції в Ґенуї в цвітни. На сій конференції представники великих держав узнали леґітимацію Української Національної Ради Східної Галичини і її Президента Др. Евгена Петрушевича і установленого Уряду і так міжнародним актом стверджено, що тільки український Уряд є компетентним заступати Східну Галичину. Сі представники рішили підняти справу державного становища Східної Гали-

чини до вирішення і передали її політичній комісії. При тій нагоді ствердив анґлійський премієр Ллойд Джордж, що полагодженнє сеї справи є конечне і неґайне в інтересі національної справедливости та консолідації відносин на Сході і мира Европи. Дійшло було до того, що делеґація Галицького Уряду мала бути вислухана і справа державного становища Сх. Галичини мала бути остаточно вирішена на ґенуенській конференції, та через непорозуміння між аліянтами і совітською Росією конференція розбилась і східно-галицька справа осталась знов не полагодженою.

Відтак на засіданню Союзу Народів в Женеві дня 18. вересня 1922 р. делеґати Канади, п. Філдінґ і п. Ляпоент поставили домаганнє, щоби Рада Союзу Народів звернула увагу головних аліянтських держав на потребу неґайного вирішення державного становища Східної Галичини.

Галицька справа здобуває собі чимраз більше прихильників, про що свідчить хочби успіх українських делеґацій не Шестому Конґресі Міжнародного Союзу Товариства Ліґи Націй, що відбувся 3—7 червня 1922 р. в Празі. На сім конґресі принято таку резолюцію:

1. Комісія є погляду, що з причини окремої особовости, признаної їй великими державами Антанти і Союзом Народів численними рішеннями, виданими в справі Східної Галичини (Західної України) належить її уважати окремим краєм.

(Пропозиція делеґації Великої Британії принята 15 голосами так, 1 ні, а три здержалися від голосування.)

2. Шеста Конференція жалує, що правне становище Східної Галичини дотепер не вияснене і уважаючи, що сучасний стан сеї території спричинює великі трудности, висказує побажаннє, щоби правне становище Східної Галичини порішено в можливо найкоротшім часі.

(Пропозиція голяндської делеґації принята одноголосно.)

Відтак знов на конґресі „Ліґи Оборони Прав Людини і Громадянина", що відбулася в Парижі принято таку резолюцію:

„Ліґа Оборони Прав Людини", зваживши, що в падолисті 1918 р. Східна Галичина уконституувалась яко самостійна держава по думці права, яке прислугує народам розпоряджатись самим і рішати про свою долю;

Зваживши, що Польща виповіла зараз анексійну війну новій державі, та що дійсно 25. червня 1919 р. мирова конференція уповажнила Польщу до військової окупації Східної Галичини, застерігаючи суверенність для того краю аліянтським державам;

Зваживши, що Польща використала признаннє їй права військової окупації в цили захоплення для себе суверенности і примінениє сеї суверенности з цілою брутальностю, і контрибуції змушуючи населеннє давати ректута, кольонізуючи край польськими селянами і т. д., жадає:

1. Щоби аліянтські держави створили орґан контролі, який стерігби виконування прав, звязаних з окупацією;

2. Щоби згідно з ухвалою Союзу Народів з дня 27. вересня 1921, визначити політичний статут Східної Галичини французьким урядом в порозумінню з аліянтськими державами;

3. Щоби статут згідно з волею величезної більшости мешканців признав самостійність української держави, яка оголосила свою незалежність 9. падолиста, 1918 р., знищену тільки шляхом насильства.

Се внесеннє ухвалено і вислано до французького уряду, до преси до Союзу Народів, до французького Союзу Приятелів і до польського товариства оборони прав людини і горожанина.

Знова на Інтернаціональнім Конґресі Мира, що відбувався в Лондоні від 25 до 28. липня 1922 р., на якім

було заступлених 26 народів, на повнім засіданню, 28. липня, принято одноголосно таку резолюцію:

„Інтернаціональний Конґрес Мира, маючи на увазі домагання преложені представниками Єгипту і Сх. Галичини висловлює бажаннє, щоби право національного самовизначення було зреалізоване можливо найскорше в тих краях і у всіх инших, яких політичне становище є неозначене, або оспорене."

Як бачимо, справа Східної Галичини поставлена так, що вона мусить бути вирішена, і є повна надія, що вона буде вирішена на користь українського народу.

БУКОВИНА

Багато сумніще представляється стан українського народу на Буковині і в Бесарабії. Тут загал український менше свідомий національно і менше відпорний на румунські замахи. За чотири роки румунської окупації населеннє здавлене так, що й не має відваги упімнутися за своїми правами.

Румунські власти звели українське шкільництво на нівець. Українські школи позамикані, просвітні товариства порозвязувані, до урядів не допускається української мови — словом Румуни намагаються зробити з української Буковини чисто румунський край.

Побіч національної нетерпимости шаліє там і реліґійна нетерпимість.

А населеннє приголомшене, знеохочене і змучене дивиться на все мутними очима і очікує визволення з під румунського ярма.

Справа Буковини можливо буде вирішена рівночасно зі справою Східної Галичини.

ПІДКАРПАТСЬКА УКРАЇНА

Маленький клаптик української землі найдальше на захід висунена частина української території, споконвіку заселена українським народом — Підкарпатська Україна являється тепер одинокою землею, де формально ніби нема над нею чужого гнету. Вона добровільно прилучилась до чехословацької републики і має автономію.

Та дійсність показує, що й той край уважається тільки провінцією Чехословаччини і управляється призначеними з годи урядовцями. Ґубернатором Підкарпатської України є Чех.

Все-ж таки національний рух не стрічає там таких перешкод, як на всіх других областях української території. Живо поступає там культурно-просвітний рух. Основується просвітні товариства і театри. Нарід горнеться до просвіти, до науки.

ЕМІҐРАЦІЯ

Безперестанна боротьба і різня на українських землях спричинили то, що десятки тисях Українців розбіглися в инші краї, скитаються голодні і обдерті, здані на ласку чужини. Та сі українські скитальці не валяються гнилими колодами по світі, а з великим запалом кидаються до науки і до культурної праці. На еміґрації більше як на українських землях кипить українське життє. З еміґрації походять найбільші ударі на ненаситного наїздника, еміґрація найсильнійше пятнує дикі ляцькі насильства, еміґрація апелює до світа о справедливість для поневоленого народу.

На еміґрації появляється українська преса, яка розвиває сильну пропаґанду і відкриває огидні звірства ляцьких опришків над українським народом.

Сего року піднесли сильний протест в обороні своїх братів також Українці в Канаді і Америці. По всіх більших містах відбулися великі українські демонстрації, які звертали увагу світови, що українському народови в старім краю діється велика

кривда. Вони висилали на міжнародні конференції домагання, щоб східно галицьке питаннє було вирішене на користь українського народу.

Крім того підпомагали старий край матеріяльно. Як в Канаді так і Америці Галицьке Правительство розписало Позичку Національної Оборони, яку канадійські і американські Українці після своїх сил поперли дуже щиро. Помимо страшної економічної кризи вони зложили також богато добровільних жертв на удержаннє галицьких вдів і інвалідів, та просвітних і культурних інституцій.

Вкінці треба ще замітити, що в кождій закутині світа, де живуть Українці, видно великий зріст національної свідомости і порив до волі й самостійного державного життя. А се дає повну запоруку, що його бажання невдовзі будуть сповнені.

Розрада.

На склепі з убранями вивіска мала намальоване велике яблуко. Напись була: склеп з убранями Натана Фейнтуха. Оден з цікавих, що там яблоко має означати на склепі з убранями, вступив і спитав. Жид пояснив: Знаєти, якби в раю не було яблока і Ева не була їла яблока, то я би нині не мав так файного бізнесу...

НЕ ГОДЕН ДОПИТАТИСЯ

Робітника судять в суді. Адвокат став його питати:

— Ну, Притула, що ти робиш?

— Що я роблю, коли?

— Тоді, коли робиш.

— Роботу.

— Яку роботу?

— Сиджу на лавці.

— Я знаю, але де то є?

— У фабриці.

— Що то за фабрика?

— З цегли.

— Ну вже доходимо, то фабрика робить цеглу?

— Ні, фабрика збудована з цегли.

— О Боже! Притуло, що ти робиш у фабриці?

— Вісім долярів на тиждень.

— Не то. Що фабрика робить?

— Не знаю, думаю, що богато гроший.

— Чекай, які річи фабрика робить?

— Найліпші, які є.

— Але які?

— Кажу, найліпші.

— Пане судіє, дякую. Я далі не годен.

ЧИ НЕ ВАРІЯЦТВО?

Російський суд, чека (чрезвичайка) забив 1,760.000 людей. На пять літ, то випадає по 350.000 на рік. Кажім, що чека судила аж 350 днів на рік, то били денно по 1.000 людей. А коли денно сиділи аж по 16 годин, то значить 960 мінут, то ціле судженнє одного забирало мінуту. Чека, се діявольська орґанізація, що деґрадує нарід російський на століття взад. Самих лікарів забили 8.800! — а люди терплять.

*

Колисьту був в мене чоловік і просив позичити йому кводра на плястер, щоби заліпити рани на лици, що їх зробив собі як голився тою безпечною бритвою (сейфти рейзор). Я думав, що то з ним бритва зробила собі жарт, але коли виджу, що він мені кводра не віддав то я вже не є певний, хто з ким жарт зробив.

Мерці.

— А чого ви плачите Ковалихо? — питає парох.

— Ах прошу еґомостя, як не плакати, коли з нашого обістя смерть не виходить. Тиждень тому вмер чоловік, а нині здохла мені свиня.

Поради для Всіх.

Конкрет

Конкрет, се штучний камінь, зроблений з цементу, потовченого каміння або шутру і піску.

Конкрет був звісний і уживаний цивілізованими народами тому яких 2.000 літ назад. В перше уживали його Римляни і був він у них найважнійшим із всіх будівельних матеріялів.

ЦЕМЕНТ

У нас уживається по найбільшій части портляндський цемент. Сей цемент складається з вапна і глини, перемішаних у відповідній кількости з водою на густу масу, яку випалюється в печах на черепицю й опісля мелеться на порох.

Назва „портляндський" походить із того, що краска сього цементу є подібна до краски славного анґлійського каменя добуваного в Портлянд, де вперве почали цемент виробляти.

Портляндський цемент є зеленковато-сірої краски, важить 85 до 90 фунтів на 1 шести-стінну стопу. В Канаді рахується його по 380 фунтів на одну барилу і продають міхами, кождий по 87½ фунтів, себто 4 міхи йде на барилу.

Щоби пізнати, чи цемент є добрий чи ні, треба пробувати його в такий спосіб: Перемішати цемент з водою і наповнити ним фляшку, яку треба добре закоркувати. Коли цемент є за свіжий, то він буде пічнявіти і розсадить фляшку; коли за старий, то збіжиться і буде калатати. Коли цемент добрий, то він ані не напічнявіє, ані не збіжиться.

Або инший спосіб: Розмішати цемент водою і оден кавалок поставити сушити на воздусі а оден вложити у воду. Коли перший кавалок висохне і буде мати ясну краску й не потрікаєсь, а той, що у воді, застигне й буде щото темнійший але також непотрісканий ані не поморщений, — такий цемент добрий.

ШУТЕР І ПІСОК

Потовчений камінь або шутер уживаний до конкрету, треба пересіяти досить рідкою рафою. Шутер мусить бути чистий, без глини. В Західній Канаді уживаєсь звичайно шутер, тому, що його є всюди подостатком, мало коштує й має в собі вже пісок, так, що не треба його додавати. Однак не в кождій місцевости є шутер якраз відповідний до конкрету, тому треба його вперед пересіяти через решето з ¼ цалевими вічками. Звичайно на оден шести-стінний сяжень треба одну трету стільки піску.

Пісок мусить бути чистий, шорсткий і острий. Глинковатого піску не повиннося уживати. Глинковатий пісок пізнається по тім, що він липне до руки і не розсипаєсь.

ЯК МІШАТИ КОНКРЕТ

Цемент, шутер і пісок міриться тачками. На одну часть цементу даєсь звичайно 8 частей шутру і піску.

Цемент, шутер і пісок мішаєсь на сухо ось так: Розсипати шутер і пісок на дні широкого корита, відтак на шутер всипати цемент і добре перемішати лопатою. Потім розгорнути перемішаний цемент і шутер на боки і наляти на середину відповідну кількість води. Тепер згорнути цемент і шутер у вору і мішати сапою або лопатою, аж поки кождий камінчик не обліпиться цементом й поки вся та мішанина не набере одної краски.

УВАГА: Величина корита повинна бути яких 8 стіп квадратових. Діри в кориті треба позатикати, щоби вода не

протікала. Води не давати за богато, бо коли конкрет рідкий, то шутер осяде на спід, а цемент лишаєть ся на верха.

ФОРМИ НА КОНКРЕТ

Форми на конкрет мусять бути зроблені так, аби вода не протікала. Всі ґудзи в дошках позатикати. Не можна уживати надто сухих дощок.

Конкрет виливаєсь у форму сейчас по розмішанню. Не можна уживати конкрету, який мішалось більше як пів години, а також не добре доливати другий раз води. Конкрет у формі розпростирати верствами 8 до 12 цалів грубими і втовкати, поки вода не виступить на верх.

В часі горячих днів треба поливати конкрет водою два рази на день, щоб за скоро вода з конкрету не випаровувала .

Треба яких 10 днів, щоби конкрет добре застиг.

Конкретову стіну можна зробити непромокальною, а то помастити її з надвору рідким цементом або смолою.

КОНКРЕТОВІ ПІДЛОГИ

Викопати виділ і втовчи, щоби земля була рівна і тверда. На землю насипати шутру яких 2 цалі (в хатах) або 3 цалі (в стайнях) грубо і добре втовчи. На се насипати конкрету 3 цалі грубо, зробленого з одної части цементу і 6 частей чисто шорсткого шутру, і добре втовчи. Конкрет простирати не на цілу підлогу нараз, тільки на яких 6 стіп квадратових. На кінци треба піляти цементом на 1 цаль грубо і вигладити.

ЩО ТРЕБА ЗНАТИ БУДІВНИЧОМУ

На випляйстрованнє поверхні 100 квадратових ярдів великої треба 8 бушлів доброго вапна, 16 бушлів піску і 1 бушель волосіння.

На покриттє якоїсь поверхні треба о одну пяту більше сайдінґу або фльорінґу як число квадратових фітів поверхні.

1 бушель цементу і 2 бушлі піску покриють поверхню 3½ кв. ярдів велику на 1 цаль грубо; 4½ кв. ярдів на ¾ цаля грубо, а 6¾ кв. ярдів ½ цаля грубо. 1 бушель цементу і 1 бушель піску покриють 2¼ кв. ярдів 1 цаль грубо; 3 кв. ярди ¾ цаля грубо; 4½ кв. ярдів ½ цаля грубо.

Число цегол на вимурованнє комина можна обчислити в слідуючий спосіб:

Величина комина цалів	Величина отвору в комині цалів	Число цегол на кожду стопу височини
16X16	8X8	30
20X20	12X12	40
16X24	8X16	40
20X24	12X16	45

ЯК МІРЯТИ ДОШКИ

Помножи довжину в фітах через ширину в цалях і поділи через 12, як дошка 1 цалева; квота дасть число фітів. Коли дошка 1¼ цалів груба, додай до квоти ще одну четверту стільки; коли 1½ цалів , додай половину; коли 2 цалі, поділи через 6 замість через 12; коли 3 цалі поділи через 4; коли 4 цалі, поділи через 3; коли 6 цалів, поділи через 2.

СКІЛЬКІСТЬ ҐОНТІВ ПОТРІБНА НА ДАХ

Кождий фармер повинен се затямити: Найперше знайди число квадратових цалів одного боку даху; відотни одну цифру з правого боку (одинку), а вислід буде числом ґонтів, потрібних на покриттє обох боків даху, ґонти пять цалів випущені. Приміром: Довжина даху 100 фітів, ширина одного боку 30 фітів — 100x30x144 (квадратових цалів) є 432.000. Відтяти одинку, лишаєсь 43.2000, себто на цілий дах потрібно 43 тисячі 200 ґонтів.

СКІЛЬКІСТЬ БУШЛІВ В БАКСІ

Бакса 24 цалів довга, 16 цалів широка і 28 цалів глубока має 3 бушлі.

Бакса 24 цалів довга, 16 цалів широка і 14 цалів глибока має 1½ бушлів.

Бакса 16 цалів довга, 16 цалів широка і 8 і дві нятих цалів глубока має 1 бушель.

КІЛЬКО ВАЖИТЬ?

1 бушель	бараболь	60 ф.
1 бушель	пшениці	60 ф.
1 бушель	кукурудзи	56 ф.
1 бушель	жита	56 ф.
1 бушель	гороху	60 ф.
1 бушель	ячменю	48 ф.
1 бушель	вівса	34 ф.
1 бушель	фасоль	60 ф.
1 бушель	лену	56 ф.
1 бушель	проса	50 ф.
1 бушель	сімя	44 ф.
1 бушель	вапна	80 ф.
1 бушель	брукви	60 ф.
1 бушель	моркви	60 ф.
1 бушель	огірків	60 ф.
1бушель	бураків	60 ф.
1 бушель	цибулі	50ф.
1 бушель	насіння з конюшини	60 ф.
1 бушель	тимотки	48 ф.
1 бушель	гречки	48 ф.
1 сотнар		100 ф.
1 тона		2.000 ф.

ЯК МІРЯТИ СІНО В ПОКОСІ

Помножити довжину покоса в фітах через грубість у фітах а се через ширину в фітах. Вислід поділити через 500. Се дасть число тон.

ЯК МІРЯТИ СІНО В КВАДРАТОВІМ СТІЖКУ

Помножити довжину в фітах через ширину в фітах а се через половину висоти. Поділи вислід через 300. Се дасть число тон.

Помножи квадрат віддалі довкола стіжка в ярдах через чотири рази висоти в ярдах. Відзначи з правого боку дві цифри з висліду і решту поділи через 20. Се дасть число тон.

ЯК МІРЯТИ ДРОВА

Помножи довжину в фітах через ширину в фітах а се через висоту в фітах і поділи через 128. Се дасть число кордів.

ЯК МІРЯТИ ПШЕНИЦЮ НА КУПІ

Коли купа пшениці округла, помножи промір у фітах через себе. Відтак помножи се через висоту в фітах і поділи через 4. Се дасть приблзне число бушлів.

ЯК МІРЯТИ ПШЕНИЦЮ В ЗАСІКУ

Помножи довжину через ширину в фітах, відтак помножи через висоту в цалях. Вислід поділи через 2150.42. Се дасть точне число бушлів пшениці.

ПЕРША ПОМІЧ ПОКАЛІЧЕНОМУ

1. Післати по лікаря.
2. Спинити сейчас кров.
3. Допильнувати, щоб до рани бруд не дістався.
4. Звязати поломану кість, заки рушиться раненого з місця.
5. Як хорий втратив притомність положити його горі лицем, і напустити богато свіжого воздуху до кімнати. Звільнити одіж. Як лице червоне, піднести голову висше; як лице бліде, спустити голову низше. Не можна нічого давати до уст, коли чоловік непритомний.

Постріленого в груди або живіт положити на зранений бік і підтягнути коліна під груди.

УКУШЕННЕ СКАЖЕНОЮ СОБАКОЮ

Коли укусить скажений пес (або гадюка), сейчас перевязати тісно тіло вище рани, зн. між раною а серцем. Дати хорому горівки або якого иншого острого напитку. Виссати рану і випльовати. Подрапати краї рани ножиком і заляти карболевим квасом; або випалити розпеченим на біло залізом; або вирізати мясо довкола разом з раною. Всьо то треба робити дуже скоро.

ПОПЕЧЕННЄ

Випустити воздух з піхурів і приложити шматку намочену в оливковий або льняний олій.

ЯК РАТУВАТИ УТОПЛЕНОГО

1. Насамперед звільнити одіж. 2. Положити хорого долі лицем так, щоб голова і плечі були низше від решти тіла. 3. Пальцями вичистити уста, коли там що є. 4. Витягнути язик з рота і привязати хусточкою або шнурком до спідної щоки. 6. Обернути на плечі, підкладаючи під плечі тісно звязану одіж. 7. Вклякнути коло голови хорого, взяти його за руки вище ліктів і тягнути їх аж понад голову хорого, до землі. 8. Відтак підносити руки хорого, зложити їх йому на долішній части грудей і добре тиснути. 9. Повторяти сі рухи по 18 разів на мінуту. 10. Що дві мінуті обертати хорого лицем до землі і натискати плечі і боки грудей, щоб видусити воду. 11. Инші тимчасом повинні зняти з хорого мокру одіж, вбрати в суху і зробити теплі обклади. 12. Так робити через 2 години. 13. Коли хорий зачинає дихати, дати йому напитися чогось горячого і натирати йому сильно ноги, з долини до гори.

ЯК ЗРОБИТИ РЕМІНЬ НЕПРОМОКАЛЬНИМ

Взяти оден пайнт (двоє горнять) переувареної льняної оливи (линсід ойл), пів фунта овечого сала з нирок, шість унцій чистого пчільного воску і чотири унції живиці, — і розтопити все то на огни, заєдно мішаючи, коли топиться. Коли та мішанина єще тепла (не горяча), намастити добре ремінь щіткою і поставити в тепле місце, щоби висох.

ЯК ПРАТИ ПОДУШКИ?

Богато господинь не знають, що подушку можна випрати, аби вичистити її з бруду. Подушку повинносяпрати що найменше раз у рік, а провітрювати кождого місяця в слідуючий спосіб: Вложити подушку в бляшаний цебер, наляти пять ґальонів води, у якій вперед треба розпустити кавалок доброго мила, і покласти варити на кухню через яких 20 мінут. Найліпше варити по одній подушці на раз. Наколи пірник дуже брудний, додати столову ложку амонії. По 20 мінутах варення відсунути цебер на бік, аби вода вистигла. Відтак добре виполокати в зимній воді кілька разів, потім вистріпати і поставити на сонци сушити.

ДО ЧОГО ПРИДАСТЬСЯ ЗВИЧАЙНА СІЛЬ

Звичайна сіль може послужити як лік на ріжні недуги: Найперше дуже здорово є мити нею зуби, бо вони стають чисті і білі,а а також полокати горло солоною водою. Кого ломить в костях, мочити ноги або руки в горячій воді, в якій є розпущена сіль. Хорі на ревматизм повинні купатися в горячій солоній воді два рази денно. Сіль і вода є найліпшим ліком на хорі очи. Кровотоки з легких або жолудка найскорше можна вгамувати сіллю.

ЦИТРИНА ЯК ДОМАШНИЙ ЛІК

Шклянка води з цитриновим соком є не тільки приємним але і здоровим напитком. Цитриновий сік з горячою водою є найліпшим ліком на перестуду. Цитриновий сік і ґлєцирина (по рівній части) охолоджують губи хорому на горячку. Цитриновий сік, в якім були намочені три або чотири малі перлові ґузики, є найліпшим ліком на нагнітки.

ТЕРПЕНТИНА ЯК ДОМАШНИЙ ЛІК

Терпентини уживається до слідуючих слабостей: на ревматизм, біль горла, нагнітки, конвульсії, попеченнє і попареннє. — Терпентина теж відсвіжує воздух у хаті, убиває ріжні насікомці в ліжках, усуває бруд з одежі і меблів.

КВАСНА СІЛЬ ЯК ЛІК НА ВІСПУ

Квасна сіль (крім оф тартар) усуне віспу до трох днів. Розпустити одну унцію квасної соли у однім пайнті води і пити по троха, коли студить. Се є певний лік, який ніколи не заведе. Квасна сіль вилічила вже тисячі. По заживанню сего ліку віспа не лишає ані знаку на тілі.

ЕЛЄКТРИЧНЕ ПОРАЖЕННЄ

Не дотикайтесь хорого голими руками, ані його одіння, коли мокре. Обвинути руки в суху одіж, як нема рукавиць. Робити штучне віддиханнє так само як з утопленим.

Ріжні Хосенні Поради

Коли хто вдавиться, стати на руки і ноги та кашляти; або поликнути великий кусень мягкого хліба або бараболю. В упертих випадках випити ложочку муштарди в теплій воді.

Коли займеться одіннє на особі, положити її на підлогу і кинути на неї верету, простирало, обрус або т. п. і качати по підлозі.

Удар сонця або грому. — Звільнити одіж, положити хорого в тінисте місце і прикладати до голови зимної води або леду. Голову трошки піднести.

Коли впаде що в око, вложити в правий кутик кілька зерен лену.

Як утікати з горіючого будинку? — Лізти по землі, бо в долині найчистійший воздух. Накрити голову мокрою плахтою, в якій вирізати діри на очи.

Як хто омліє, положити його горі лицем на свіжім воздусі і кропити зимною водою.

Як пізнати чи чоловік умер? — Тримайте зеркало перед устами. Коли чоловік жиє, на зеркалі покажеться вогкість. Проколіть тіло; у вмерлого ямка остає; у живого затягається.

Практичні Ради для Господинь

Як позбутися щурів? — Щурі не люблять запаху сірки. Понасипайте її, де вони находяться.

Як позбутися блощиць? — Намастіть всі шпари в ліжках, стінах і підло зі ґазоліною. Се напевно знищить блощиці; однак не знищить їх яечок, з яких вилізуть нові блощиці. На се треба один пайнт жовтого шеляку. Замалюйте ним всі шпари, де такі яечка находяться. Шеляк покриє їх і вони згинуть.

Як позбутися тарганів? — Посипте місця, де находяться таргани, вапняним порошком.

Як задержати довго молоко свіжим? — Вкиньте до молока дрібку втертого хрону.

Як відсвіжити молоко? — Коли молоко зачало вже киснути, то можна його зробити знов свіжим, коли вкинути до него дрібку соди.

Як відсвіжувати воздух в кімнаті зимовою порою? — Внесіть до хати путню чистої води як найзимнійшої. Ся вода стягне ґази і очистить воздух. Виляйте сю воду, бо вона затроєна.

Як знищити бородавку? — Вибрати осередок з малої цибулі, наповнити сіллю і привязати на бородавку на кілька ночей.

Як змити фарбу з шиб вікна? — Варити острий оцет і горячим витирайте фарбу.

Як задержати цитрини свіжими? — Вложіть до слоїка і тісно закрутіть на кривку. Так цитрини будуть свіжі через кілька тинжів.

Як усунути плями з чорнила або овочевих соків? — Натріть пляму помідоровим соком т. зв. томейто джюс. Сим соком усунеться також плями з рук.

Як гоїти посідані губи? — На потріскані губи мід і боракс є знаменитим ліком. Возьміть пів ложочки маленького бораксу і перемішайте добре в одній столовій ложці меду.

Як виймити рибячу кістку з горла? — Розкрайте цитрину на дві половині, і поволи висисайте сік.

Що робити, коли лямпа коптить? — Намочіть новий ґніт в оцті і нехай добре висохне.

Коли масло не хоче зробитися, вкиньте до сметани дрібку соди.

Як усунути товсті плями з убрання? — Натріть плями терпентиною, а відтак виперіть в зимній воді з милом.

Як усунути молочні плялми? — Пля ми з молока і сметани усувається зимною водою і милом.

Коли флянеля збіглася і стала тверда, намочіть в ґазоліні, а знов стане мягка.

Як зібрати товщ зі зупи? — Вложіть в зупу кусень чистого паперу, а всьой товщ прилипне до него.

Як прати біллє? — Щоби біллє було сніжно біле, намочіть через ніч в рощині зробленій так: дати пів ложочки квасної соли на кожду кварту води.

Розрада.

ЖАДАВ ЗА БОГАТО

Доктор: Се диспензія у вас. Маєте сміятися добре перед обідом і по обіді.

Хора: Не можу, пане доктор. Яж сама вару, а по обіді мушу помити начиннє.

ВЖЕ КАНАДІЄЦЬ

Іван Такий: То ваш син вернув зі шкіл. Чи помагає вам на фармі?

Гриць Сякий: Зачинає. Колисьту показав мені місце, де добре буде грати ґолф і як то легко буде стодолу заміните на ґараж.

Оден хвалько заложився за $25.00, що витримає під водою пять мінут. І виграв. Він ще є там під водою.

ЗЕЛІЗНИЦІ

Пан в окулярах читає ґазету. Напроти нього сидить Скачмен без окулярів і без ґазети.

Нараз зачинається розмова.

Скачмен: Можеби ви могли позичити мені на час своїх окулярів?

Пан: Певно, ось прошу!

Скачмен: Дуже дякую. Але ви тепер не можете читати, можеби ви могли мені позичити своєї ґазети. Я собі трошка почитаю, бо ми нудно.

Судія переслухує Ніґра, що вдарив свого кревняка. По формальностях, питає судія:

— Длячого ти вдарив того чоловіка?

— Бо він мене назвав чорним лайдаком.

— Алеж ти ним є, чи не так?

— Так, пане судіє, можливо, що я є такий, але подумайте собі, пане судіє, якби так вас хто назвав чорним лайдаком, чи не вдарилибисьте його?

— Але я не є чорний лайдак.

— Так, так, ви не є чорний лайдак, але припустім, даймо нато, якиби він вас назвав таким лайдаком, яким ви є...

Тут судія перервав.

Я знаю таких, що не ходять до сповіди і їх люди зовуть безбожниками, а вони живуть дуже морально, красно.

— Бо мусять. Вони не мають Бога, що мавби їм простити провини.

Жінки не надаються до революції, бо вірять в мужа, а не чоловіка. Революція кінчиться, як найде того, що її хоче за жінку.

— Чи ти вже коли виграв з нею? — питає сусід, що був свідком сварки.

— Раз, як тримала в зубах кілька шпильок, — відповів пантофель.

— Знаєш, він має убраннє на кождий день тижня.

— Та де! він все носить те саме убраннє.

— То якраз те саме, про се я думаю.

„Брате, Сьогодня Святий Вечір"

I.

Курінь Січових стрільців дістав наказ узяти приступом гору, на котрій закопалися Ляхи й оточили свої окопи дротяними засіками. Стрільці розвинулися в розстрільну та починають підступати в віддалі пятьох кроків один від одного під гору, що понуро бовваніє перед ними.

Четверта година пополудні. Таємні тіни кладуться на гору. Сумерк посилає вістунів ночі і смерти й за ними сам поволі, непомітно лягає на небо й землю. Ховає у свойому темному нутрі ворогів і приятелів.

Здається, тьма все приспить. Заколише біль і тугу, змагання й геройство. Убє людську ненависть і спинить биттє серця. Сьогодня серце чогось так мрійно, та жалібно, то знов дико розпучливо виривається з грудей. Воно хоче підступити до голови та показатися темряві світу й людей. Хоче блиснути червоним сяєвом своєї крови та крикнути якимсь дивним риданнєм, що громи заглушить. Заглушить і запитає останки людської думки:

"Люде! — Де ви?"

— — — — — — —

Разом із другими вони оба спинаються на стрімку гору. Мовчаннє давить їм уста. Їхні ноги грязнуть по коліна в болоті. Що зроблять крок, то сховзнуться взад. Гора звалюється велитенським тягарем на їхню душу.

І вершок гори мовчить.

Се мовчаннє не дає спокою Михайлови. Він забув увесь холод, який пронибає його стомлене тіло. Не чує ні голоду, ні своїх ніг, котрі важко борються зі снігом і гряззю. Мірить очима віддаль дротяних засік. Однак засіки щезли вже у тьмі. Дивиться на свойого брата Івана. І його не бачить. Тільки час від часу ледви чує гнилий стогін болота під його ногами.

— — — — — — —

Михайло бачить своєю душею, що там... на верху безліч холодних дул, кілька великих пащ притаїлися і ждуть, поки курінь не підсунеться вище, щоби з близька й нагло жбурнути в нього всю грозу смерти та знищення. Ось ось вони нагло роздеруть оглухлу тишу й розяснять пекольним огнем чорну темряву. Густа, розмокла земля тягне його ноги силоміць до себе. З найбільшою напругою він витягає їх із її брудних обіймів і за кождим разом мигають йому перед очима червоні кола. А серед тих кол увиджаються йому то дикі людські облича, що сиплять іскрами з очей, то розгорячкованою уявою створені страхіття з широко відчиненими пащами, то смерть, яка задеревіла в німім ожиданню.

— — — — — — —

Йому здається, що десь далеко хтось так само, як він, світу не бачить. Одначе тим людям там... далеко не ніч, а вогка горяч очи заступила. А думи їм душу зморозили.

Темрява неба шле обом братам, шле всім борцям у сій хвилині привіт від когось.

Стелить на їхні молоді голови ніжні пластинки снігу.

Полоче їм руки і кріси холодними краплями.

— — — — — — —

Несамовите мовчаннє починає душити Михайла. Він відходить на ліво. Доторкається рукою плаща свого брата й питає його:

"Се ти, Іване?"

Глуха відповідь "Так."

"Так тихо на горі. . . Чому?" шепче.

Чує глумну відповідь Івана.

„Ми молоді. . . . Натішмося життєм

іще.... годину.... дві...."

Михайло чує, що його вже замучить напружене ожидання голосу смерти. Радше бути в пеклі ніж на пекло ждати. Правою рукою стискає кріс, лівою Іванову руку і говорить до него:

„Мушу збудити всіх дияволів.... Я стрілю...."

Тепер Іван хапає його за ліву руку, держить її кріпко й успокоює його:

„Ще час.... Пожди!"

— — — — — — — — — — —

Михайлови здається, що він мусить уже вічно міситися крізь болото і сліпнути у тьмі та прокляттю.

Стає на хвилину.

Четверта година!.... Та сама, в котрій розпочався приступ на гору.... Забобонний ляк, приспаний давно в душі, озивається в ньому стихійно. З його грудей прориваеться стогін:

„Ох, важко.... страшно...."

— — — — — — — — — — —

II.

Нараз десь аж під чорним небом залунав уриваний, сухий, захриплий голос. Плив неначе з горла якоїсь пажерливої істоти, що в мандрівці по хмарах захлиснулась огненою стравою і всією силою вдихує в себе холодне повітрє.

А в найблищій хвилині над їхніми головами блиснуло яскраве світло й роздався гук. Одночасно оба брати побачили перед собою дротяні засіки й заразже почули глухий гук гармати за горою. Се ворог прорвав мовчанку першим шрапнелем.

Заграли другі ворожі гармати. Прокинувся нагло вершок гори й заторохкотіли ляцькі кріси і скоростріли. Хоч і як не рвалися стрільці вперед, хоча з призирством зелізних героїв легковажили собі свист скорострілів і крісових куль, кпили зі шрапнелів, що раз-у-раз тріскали над ними і з ґранат, які вертіли глибокі нори на збочі гори, алеж не було можливо скорим скоком допасти противника та устромити йому баґнет у груди. Треба найперше градом куль нагнати страху Ляхови, щоб він не почував себе певним і безпечним у своїх окопах та не міг холоднокровно й точно скермувати свій огонь на дротяні засіки.

Січові стрільці зарилися в болоті і землі перед дротяними засіками й розпочали правильну облогу вершка гори. Град куль із українських скоро стрілів та крісів сиплеться на гору. Кождий стрілець мірить докладно в те місце, де раз-у-раз блискають огнем дула ворожих смертоносних знаряд.

Михайло лежить коло свойого брата Івана. Оба вони устромили свої кріси у ворожий дріт і стріляють у правильних відступах часу.

Оба брати бачать і чують, що всі злощасні сили з найтемнійших глибин буття зійшлися сеї ночи на сій горі, щоб загнати людей у понурий вир смерти.. Гук гармат, тріскіт шрапнелів над головами стрільців, безперервне тарахкотання крісів, дикий крик смерти Ляхів, що конали на горі, глухий стогін землі, роздираної ґранатами, зітхання стрільців, що ми мо важкого болю прощалися з матерями і з життєм тихо, ледви чутно, щоб Лях не знав, що Українець плаче з болю і з туги, чорна тьма над усіми і в тій тьмі світло, що замість життя тільки смерть несе, самі вони, брати і всі другі стрільці, що зарилися аж до голов у снігу й болоті й лежать в нім, як наймарнійші черви, кинуті долею поза межі життя і сонця — вся та жахлива картина болю і тьми струснула душею братів, як буря двома молодими деревами. Серед безупинного свисту куль, які запопадливо шукали їх обох у тьмі, глянув Михайло на небо, освітлене огнем тріскаючих гарматніх куль і покрите густими, склубленими хмарами. І здавалося йому, що сі хмари приняли подобу голов якихось істот, які з поморщеними чоломи та з гнівом дивилися на людей, що тонуть у власній крові. Дивилися хмари на людей і важко задумалися. І ся задума хмар пригадувала щось Іванови. І нагло щось гаряче вий-

пло йому з душі і підступило під горло. Він почав обшукувати на помацки багно і ніч, притулив серед шуму, тріскоту й гуку свої уста до братового вуха й голосом, у якому затремтів ясний спогад і силоміць іздушене хлипаннє, шепнув йому:

"Брате... сьогодня Святий Вечір... Христос ражда —"

Не докінчив, бо саме в тій хвилині коло Михайлового вуха забреніло щось, як якась дивовижня оса і зі злорадною злобою вдарило недалеко об землю, яка його з ломотом і хлюпотом миттю проковтнула. Одночасно Іван притулився всім обличем до Михайлового лиця і як важкий, бездушний тягар зісунувся при його боці на землю.

Михайло застогнав. Простелив у багні під засіками свій наплечник і поклав на нього на потемки братову голову. Вичеркнув сірник, почав шукати місця, де куля брата вцілила. Найшов малесенький отвір на його правому виску та на лівім. Туди куля вийшла. Михайло притулив своє обличе до холодних дротів, які, дражнені кулями, гарчали, як скажені пси. Не бачив нічого, тільки дві маленькі дірки. Не чув нічого, тільки: "Брате, сьогодня Святий Вечір. Христос раждається". Над ним блиснуло світло роздертої гарматньої кулі, котра з гуком кинула йому:

"Христос раждається."

За ним землля, вдарена ґранатом одчиняє глибокі, чорні челюсти:

"Христос раждається."

Праворуч нього молоденький стрілець вибирається вже в далеку дорогу, звідкіля вороття нема і слабим голосом пращається:

"Мамо моя... Бувай здорова." А Іван чує:

"Христос раждається."

Ліворуч його хтось божевільно регочеться:

"Ха — ха — ха — ха — ха — ха!" А Іван усе чує:

"Христос раждається."

Нагло здається Іванови, що безупинний гомін слів "Христос раждається" доведе його до божевілля. Ні, він чує, що вже збожеволів. І чує, що тільки одно його спасе: коли за смерть брата він сто Ляхів трупом покладе.

— — — — — — — — —

Виняв із братової та зі своєї торби, бомби, відступив назад і кинув їх на дротяні засіки. Скоро тільки прогомонів гук, почув він нараз якийсь один могутній голос, який миттю привів його до притомности. Се хмара стрільців, які, здавалося йому, вже погибли від куль у тьмі і грязі, загомоніли однодушним голосом, дужим, як життє, невблагимим, наче смерть:

"Гура! Вперед! Ріж Ляха! Слава Україні!"

До Івана прибігли товариші та помогли йому знищити дротяні засіки і він на їх чолі пустився на вершок гори.

Нараз почув він, як якась довга й гостра ігла пройшла йому в одному менті крізь груди. Одночасно ся ігла розпустила безліч голок, які прошибли його ціле тіло.

Іван упав на землю і все нараз у нім заснуло: і біль і жаль і жадоба помсти. Якийсь добрий дух узяв його на свої крила і з тьми та холодної безодні поніс його у близький український світ, у далекий рай, на ясний мрійний шлях вечірнього місяця.

— — — — — — — — —

III.

Святий Вечір. Тиха, зоряна ніч. Повнолиций місяць заглядає у вікно білої хати. Здається, що він покинув своє блакитнє небо та сів собі дуже близько коло хати, на бузячому гнізді на стодолі, бо хоче приглянутися людському щастю на землі та сам радіти разом із ними.

Сімя сидить довкола стола, накритого сіном, на котрім ясніє білий настільник. На столі повно різдвяного блага. Ікони святих неначе ожили й дивляться любо й ласкаво на батьків і дітей, а святий Миколай підняв руку, наче хоче благословити всіх.

Але два маленькі хлопці, Михайло та Івась не хочуть сидіти довго за сто-

лом. Вони оба дуже полюбили дідуха, що розстелився по цілій хаті і бавлять ся на ньому, качаються і сміються. Мати не може допроситися їх їсти всі гарні речі, яких вона їм наварила. "Мама", каже Івась, який сховався в дідуху під столом, "як даси на стіл кутю, то скажи, а я вилізу з під стола." Після куті Михайлові та Іванові сестри почали колядувати, а батько й мати й вони обидва співають теж. І на стрічу ясному місяцеви, далеким зорям і темно-блакитним небесам лине пісня людського щастя:

"Небо і земля нині торжествують." Батько садить своїх обидвох маленьких синів собі на коліна, гладить їх по русявих головках і розказує їм, що дасть їх до школи, а потім пішле їх до високих шкіл, до таких, де сини вчать ся на священиків, професорів, докторів. Його вчені сини поможуть виратувати Україну з ляцької неволі.

"Тату", перебиває Михайло батькові слова, "купи мені книжку, таку, де багато образків."

"Куплю сину, куплю тобі багато книжок."

"А мені, тату", просить Іван, "купи таку книжку, де стоїть написано:

"Христос раждається."

Коли Михайло почув останні слова брата, здрігнувся і завмер із жаху. Нагло батько, мати, хата, дідух, місяць на стодолі, все зникає... А його брат Іван нагло починає на його очах рости... рости... такий великий і дужий... На нім воєнний плащ... у його руках кріс... коло нього студені кільчасті дроти... сніг... болото... на його правій і лівій скрані дві маленькі дірки... Він нахиляється до його облича і поволі скочується в темну прірву небуття....

І у трівозі й розпуці Михайло крикнув:

"Брате! Брате мій!"

IV.

Крикнув і прокинувся. І здається йому, що бачить: білу кімнату.... Коло нього двох людей... у білім убранні... Один каже до нього:

"Легені прострілені... Артерії цілі... Буде здоров..."

У дверях гуркот Січових стрільців... Один розказує:

"Гора наша... Всі Ляхи в нашій неволі..."

Коло нього хтось лежить на марах... Блідий, блідий... На його виску маленька дірка... Боже!...... Брат Іван... Його обличе так мрійно задумане... Як тоді, коли в останнє сказав до нього слова —

Стрільці приступають до його брата... Кланяються йому глибоко... Клякають перед ним.

Підходять до нього... Усміхаються радісно... Витають його словами:

"Христос раждається..."

А на дворі лунають оклики: "Слава Україні!"

І з душі цілого куріння Січових стрільців гомонить аж під небо могутня коляда:

"Нині Адаме возвеселися!"

Іван дивиться на брата, слухає пісні з надвору й нагло горяча і блискуча вогкість продирається йому з очей. І перлинами болю й радости мерехтить.

Осип Турянський.

Дотепна відповідь.

Дві дівчини сиділи на траві край дороги. Повз них проходив високий старий дід з білою головою.

— Отсе зима йде, — сказала одна дівчина.

— Вже й сніг на горі, — додала друга.

— Ще до зими далеко, — відповів старий: ще телята на траві.

Розумна людина.

Що се з тобою сталося? Ти сам з собою розмавляєш?

— Бо я бачиш, люблю побалакати з розумною людиною.

Незрозуміле.

— Татку, що діється, коли чоловік лисий читає таку книжку, що волосє на голові дубом встає?

Почтові Постанови.

ОПЛАТИ

Листи: —

Місцеві і "отворені" листи — 2 центи за першу унцію (вор текс включена) 1 цент за кожду слідуючу.

Листи до місцевостей в Канаді, Сполучених Державах і Мексико — 3 центи за першу унцію (вор текс включена), 2 центи за кожду слідуючу.

Листи до Великої Британії і всіх британських посілостей — 4 центи за першу унцію [вор текс включена], 3 центи за кожду слідуючу.

Листи можна посилати майже до всіх країв платячи звідси за відповідь купуючи зворотні купони по 6 центів оден, які адресат може заміняти за марки вартости 5 центів.

В части неоплачені або цілком неоплачені листи можна посилати до всіх країв, крім Спол. Держав і Мексико. Недоплачена сума буде однак подвійно дочислена. До Спол. Держав і Мексико листи мусять в части бути оплачені, щоби можна їх доручити.

ПОЧТОВІ КАРТКИ

Оплата за почтові картки в Канаді, до Великої Британії, Британських посілостей, Сп. Держав, або Мексико виносить 2 центи (вор текс включена), наколи вони є писані.

Оплата за почтові картки до всіх других країв виносить 6 центів.

Зворотні картки до місцевостей в Канаді, Спол. Державах, Мексико, Великій Британії та британських посілостях виностить 4 центи — а оплата за зворотні картки до всіх других країв виносить 12 центів.

ПРОБКИ

Оплата за пересиланнє пробок до місцевостей в Канаді, Спол. Державах і Мексико виностить 1 цент за кождих 2 унції. Оплата до всіх других країв виносить 4 центи за перших 4 унцій, а по 2 центи за кождї слідуючі 2 унції.

ЧАСОПИСИ І ЖУРНАЛИ

Почтова оплата до місцевостей в Канаді, Спол. Держав і Мексико виносить одного цента за кождих 4 унції. (Видавці і книгарні мають спеціяльну оплату). Канадійські часописи і періодичні журнали, можуть бути вислані після тої самої оплати до Великої Британії і більшости британських посілостей.

Оплата за часописи до всіх других країв виносить 2 центи за кождих дві унції.

ДРУКИ

Оплата за друки як: книжки, памфлєти, циркулярі, катальоґи, мапи, пляни, рисунки, фотоґрафії і т. п. надані в Канаді до місцевостей в Канаді, Спол. Державах і Мексико виносить 1 цент за кождих 2 унції. Оплата до других країв виносить два центи за кождих 2 унції.

ПРОМИСЛОВІ ПАПЕРІ

Всі папері як: документи, тестаменти, леґальні папері і т. д. підпадають реґулам першої кляси і тому оплата на них є та сама, як і на листах.

ПАКУНКОВА ПЕРЕСИЛКА

Пакунковою пересилкою можна висилати як фармерські так і фабричні продукти, всякі товари як сукно, убрання, шкільні прибори і все, що входить в трету клясу. Не можна висилати через почту вибухових і легко запальних річей (за котрі є остра кара), алькоголю, листів і річей, котрі можуть ушкодити особу, або другий пакунок.

Від 1. жовтня 1922 можна пересилати почтою пакунки через С. О. D. Вартість пакунка не сміє бути висша чим сто долярів. За відбираннє грошей, окрім звичайної оплати платиться додатково 13 центів, коли вартість пакунка не перевисшає 50 долярів, а 30 центів за вартість від 50 до 100 долярів. Ся додаткова оплата покриває вже кошта обезпечення.

Всякі плини мусять бути добре і сильно опаковані, так, щоби видержали всякі удари при ладованню та виладованню. Крім сего скло, в котрім знаходиться плин, мусить бути обвинене ватою, котраби в разі ушкодження мала всякнути в себе плин. Найлучше опакувати плин таки в деревляну пачку. Скло і другі скляні вироби, мусять бути опаковані так, щоби почтова служба була обезпечена перед ними.

Річи, котрі скоро псуються, не вільно висилати почтою.

Пакунок через пакункову почту не може важити більше як 11 фунтів і не може мати більше як 30 цалів довжини 1 фут ширини і оден фут височини, однак пакунок може бути 42 цалі довгий, наколи довжина і обєм не виносять 6 фітів.

ПАКУНКОВА АСЕКУРАЦІЯ

Оплата за асекуровану пересилку виносить після вартости пакунка, а то:

понизше 5 долярів	3 центи
повисше 5 долярів до 25 дол.	6 центів
повисше 25 долярів до 50 дол.	12 центів
повисше 50 долярів до 100 долярів	30 центів

Асекурований пакунок не вкидаєся до скринки, але доручаєся на почті і отримуєся посвідку.

Наколи асекурована пересилка затратилася, то висилаючий мусить зголоситися на почту з посвідкою і зажадати відшкодовання. Про затрату пересилки треба донести перед упливом шість місяців від дати висилки.

РЕҐІСТРАЦІЯ

Всі почтові пересилки з винятком пакункової почти, можна реґіструвати з додатковою оплатою 10 центів.

Реґістрованих пересилок не вкидаєся до скринки, але доручуєся на почті і отримуєся посвідку.

Єсли реґістрована пересилка затратилася, то почтовий уряд може дати відшкодовання не висше $25.00

Про затрату пересилки треба донести в протягу одного року.

Коли хто хоче шукати за реґістрованою посилкою, треба зголоситися на почту з посвідкою і зажадати потвердження відібраної посилки, за котрий треба заплатити 20 центів.

ПАКУНКОВА ПЕРЕСИЛКА

Оплата за пересиланнє пакунків до Росії і України. Пакунки можна посилати від 1 до 11 фунтів. Пакунок мусить бути запакований в полотно, обвязаний сильно шнурком, і в місци де шнурок є завязаний мусить бути залякований. Оплата є слідуюча:

за 1 фунт	.96 центів
за два фунти	1.07 центів
за 3 фунти	1.30
за 4 фунти	1.41
за 5 фунтів	1.52
за 6 фунтів	1.63
За 7 фунтів	1.74
за 8 фунтів	1.97
за 9 фунтів	2.08
за 10 фунтів	2.19
за 11 фунтів	2.30

Оплата за пересиланнє пакунків до Польщі і Галичини. Богато річей польська почта не принимає. Коли пішлесь якусь річ, а польська почта не прийме, тоді сей пакунок завертаєсь, а посилаючий мусить заплатити при відбиранню таку суму, як заплатив при наданню.

Скаля оплат:

1 фунт	54 центів
2 фунти	.65
3 фунти	88
4 фунти	.99
5 фунтів	1.10
6 фунтів	1.21
7 фунтів	1.32
8 фунтів	1.55
9 фунтів	1.66
10 фунтів	1.77
11 фунтів	1.88

„СПЕШІЯЛ ДЕЛИВЕРИ" АБО ЕКСПРЕС

Експресові листи є тільки доручені в тих містах, де листоноші доручують почту.

Оплата на експресові листи, крім звичайної оплати, виносить 20 центів.

Експресовою („Спешіял Деливери") пересилкою можна висилати тільки листи, однак можна і пакунок, але оплата за пакунок буде виносити так як за лист, се є 3 центи за першу унцію, 2 центи за кожду слідуючу унцію. Наколи в місци то 2 центи за першу унцію і 1 цент за кожду слідуючу унцію, з додатком 20 центів.

БЕЗПЛАТНА ПОЧТА

Листи можна посилати без оплати до ґенерала ґубернатора, його секретаря, або до міністрів і всіх державних департаментів в Отаві, як також до послів підчас сесії і до Сенату.

ЗАГАЛЬНІ ІНФОРМАЦІЇ

Всякі пересилки надані в Канаді, Злучених Державах, Новій Фунляндії, Мексико і Анґлії затримуються на послідній почті через 15 днів, а відтак, коли пересилка має зворотну адресу звертається до висилаючого. Наколи нема зворотної адреси, всьо відсилаєся до „Дед Летер Офіс" На кождій зворотній пересилці є написана причина звороту.

За кожду зворотну пересилку третої та пакункової пересилки, посилаючий мусить заплатити так як за нову пересилку.

Пересилки зі всіх других заграничних країв затримуються на послідній почті через оден місяць, а відтак звертаються до "Дед Летер Офіс"

Листи звернені задля недостаточної адреси, мусять бути знов оплачені так, як за нові, наколи висилаючий поставить адресу.

Марки витяті з почтової картки, або з урядової коверти, не можуть бути уживані.

Всякі вартісні пересилки треба реґіструвати або асекурувати.

Гроші найлучше висилати через „Моні Ордер" або почтовий нот, „Постал Нот".

ПОСИЛКА ГРОШЕВА

Гроші почтою висилаєся в Канаді через почтові перекази („Моні Ордер"), або через почтові ноти („Постал Нот")

Оплата за почтові пересилки через „Моні Ордер в Канаді виносить:

від 10 долярів і низше	7 центів
висше 10 дол. до 30 дол.	12 центів
висше 30 дол. до 50 дол.	17 центів
висше 50 дол. до 60 дол.	22 центи
висше 60 дол. до 100 дол.	27 центів

До всіх заграничних країв (крім Злучених Держав):

від 5 дол. і низше	7 центів
висше 5 дол. до 10 дол.	12 центів
висше 10 дол. до 20 дол.	22 центи

За кождих 10 долярів висше платиться 10 центів більше.

Оплата за грошеву пересилку до Злучених Держав зміняється майже що тижня.

Оплата за посилку грошеву через „Постал Нот" є для пересилки грошей тільки в Канаді і Новій Фунляндії, до всіх других країв треба висилати через „Моні Ордер".

Оплата на „Постал Нотах" виносить:

за 20 центів	2 центи
за 25 центів	2 центи
за 30 центів	2 центи
за 40 центів	2 центи
за 50 центів	3 центи
за 60 центів	3 центи
за 70 центів	3 центи
за 80 центів	3 центи
за 90 центів	3 центи
за 1.00	3 центи
за 1.50	3 центи
за 2.00	3 центи
за 2.50	3 центи
за3.00	3 центи
за 4.00	4 центи
за 5.00	4 центи
за 10.00	5 центів

При посилці грошей через „Моні Ордер" треба памятати, що білу картку треба вложити в лист, (біла картка, се "Моні Ордер") а затримати собі кольорову посвідку.

При посилці грошей через „Постал Нот" треба написати імя почти на першій горішній рубриці де є написано:

Postmaster at ....

В другій рубриці, де є:

Pay to ....

треба написати імя і назвиско того, хто получить гроші, а в долішній рубриці на правій стороні, треба підписати своє імя і назвиско. „Постал Нот" треба вложити в лист, а собі затримати посвідку. На кождім почтовім ноті можна наліпити почтових марок до 9 центів, за котрі почта платить.

Гроші вислані через „Моні Ордер" або „Постал Нот" не можуть пропасти, бо наколи згубиться „Моні Ордер", або „Постал Нот", то почтовий уряд видає дуплікат.

ЩАДНИЧА КАСА

До щадничої каси не можна більше вложити як $1.500 кождого року, а сума загальна для одного депозитора не може виносити поверх $5.000.

Почта числить 3%, однак вкладкову книжку треба що року висилати до Отави.

Почтові приписи підлягають наглим змінам, тому добре є вивідатися на почті, чи не зайшла яка зміна в даній пересилці.

Розрада.

Недискретний.

Голодний гість: — Скажи мені дитино, коли їдять у вас обід?

Хлопець (зітхаючи): — Як тілько — ви вийдете.

Дитинячий світогляд.

Гість питає вісімлітну дитинку, що не любила мити начиння й замітати.

— Що ти думаєш робити, як виростеш?

— Вийду замуж! — відрубала відразу.

— А як ніхто тебе не схоче?

— Не буду просити. Я рішилася. Я буду мати шестеро дітей: четверо білих, а двоє чорних до роботи, до миття і замітання.

В якій вона школі училася?

Осторожний.

Селянка: — Слухай Гриню, мясо з нашої свині угровате. Я боюся його варити.

Селянин: — Е, що там! Пішлем трохи вчителеви і еґомосцеви і коли вони не похорують, будем могли їсти.

— Які гроші найкраще брати з собою за границю?

— А вжеж що польські марки.

— Чому?

— Бо кілько візьмеш з собою, тілько привезеш; ніхто їх не хоче приняти.